

Catalogi Hæreticorum.

CONRADI
SCHLVSSELBVR-
GII SAXONIS, SS. THEO-
LOGIÆ DOCTORIS ET PRO-
fessoris, ac in Ecclesia, & Gymnasio Stra-
lesundensi, in Pomerania, Su-
perintendentis;

Liber Decimus.

*IN QVO STENCKFELDISTA-
rum, errores & argumenta repetuntur & refu-
tantur, cum assertionem vera sententia, quam
eas heresia amplectitur & de-
fendit Ecclesia.*

Roman. 10. cap.

*Itaque fides, ex auditu, auditu autem, per
verbum Christi.*

FRANCOFURTI,

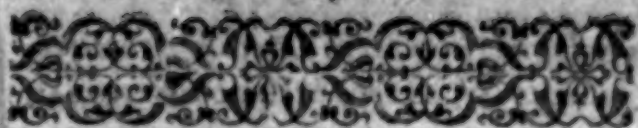
*Impressum typis Joannis Saurij, impressoris
Petri Koppis.*

M. D. XCIX.

20644

B1313
1313
5346
1597
v.10-11
cop 2

AMPLISSIMIS
ET ORNATISSIMIS
VIRIS, ERVDITIONE VIR-
TVTE ET SAPIENTIA PRÆ-

*stantibus, Dominis consulibus & senatori-
bus, inclyta & vetustissima, in Saxo-
nia, ciuitatis Stadensis, Dominis
& Patronis suis, reuerenter
colendis.*

Salus à fillo Dei, Domino nostro Ie-
su Christo, crucifixo & gloriose
resuscitato, Amen.

AMPLISSIMI & pru-
dentissimi viri, doctrina,
humanitate & auctoritate
præstantes, verbum Dei,
esse audiendum, Nemo in-
ter pie eruditos & verè
Christianos, ambigit. Huius rei rationes gra-
uissimæ recitari possent: nos verò paucas, bre-
uitatis studio in medium afferemus. 1. Quia

A 2 man-

CONCORDIA SEMINARY LIBRARY
ST. LOUIS, MISSOURI

mandatum Dei extat in 3. Decalogi, precepto, & alias in sacris literis passim Deus mandat, ut suum verbum audiamus.

Syracides cap. 6. inquit: Audi libenter verbum Dei, & attentus auscultata dictis sapientia, &c. Seneca patris celestis vox ex caelo sonans est: Hunc audite. Matthæi cap. 17. Iohann. 8. Qui ex Deo est, verbum Dei audit.

2. Ministerium publicum, ideo est institutum, quia Deus vult audiri suam voluntatē, verbo suo expositam, Sic Christus ait: Oportet prædicari Euangelium omni creaturæ, Luca 24. Matth. 28. Marci. 16.

3. Deus per ministerium verbi, eiusq. auditum, est efficax, quando, & ubi vult, Rom. 10. fides ex auditu est.

4. Nos omnes egemus eiusmodi institutione: Nam absq. auditu verbi divini, non poterimus res divinas cognoscere, aut percipere. Imò fingimus errores blasphemos, & paradoxa plurima, in contumeliā Dei, in nostram, & infinitorum hominum aeternam perniciē.

5. Negligere verbi Dei auditum, est aspernari ministerium à Christo institutum, offendere Christum, ac sibi & aliis pœnas accersere.

Ex neglectione verbi divini nascitur securitas,

DEDICATORIA.

3

ritas, stupor, præbetur locus Diabolo, qui instillat & inspirat opiniones impias, falsas & vanas.

Propter has & similes causas, nos cum omnibus verè Christianis, auditum verbi divini, magnificimus, & toto pectore abominamur & condemnamus Enthusiastas, & Stenckfeldistas (de quibus potissimum, in hoc dicimus Cathalogi mei Hereticorum libro agitur) qui auditum verbi Dei, & usum sacramentorum contemnunt & derident.

Ut autem studiosi pietatis, quasi in tabula quadam, semper in conspectu habeant & cogitent quidnam de verbo Dei scire & sentire debeant: hic methodicè, simpliciter & breviter repetam confessionem de verbo Dei, sicut olim ex ore Domini D. VVigandi mei præceptoris & affinis carissimi, eam excepi & didici, in Academia Ienensi ad Salam, Anno 72.

DE VOCABVLIS.

Audire verbum Dei, non tantum significat aures ad doctrinam verbi divini accommodare, sed etiam mente attendere, habere studium discendi, memoria mandare, quæ prædicantur, custodire, dextrè adplicare ad usum, & glorificare Deum iuxta hoc verbū

A 3

Dei:

Dei: Hanc enim ob causam cōiungit Christus ista duo, audire verbū Dei, & illud custodire.

Seruare sermonem Dei Iohan. 14. significat audire & discere & vera fide complecti, & verbum Dei & iuxta hanc Dei doctrinam rectē Deum innocare & glorificare.

Q V I D S I T.

Auditus verbi Dei, est opus tertii praecepti, quo in congressibus sacris, verbum Dei reuerenter & attentē audimus, amplectimur, credimus & in bonis operibus faciendis, sequimur.

Hac ex dictis scriptura patenti, ut Luc. 12. Beati, qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud. Matth. 13. Qui in tertam bonam seminatus est, is est, qui audit verbum & intelligit, & facit fructum.

Q V O T V P L E X.

Duplex est auditus verbi diuini. Carnalis & Spiritualis. Exterior & Interior.

Carnalis, Pharisaicus, Monasticus auditus verbi diuini est, qui tantum sit carne, sine Sp. sancto est externum studium audiendi verbum Dei, verum nec rectē intelligitur, nec salutariter percipitur.

Spiri-

DEDICATORIA.

7

Spiritualis est, ubi Sp. S. aperit corda in auditu verbi divini, ut & intelligere illud incipiant, & amplectantur salutariter.

Hac divisio sumitur ex 1. Cor. 2. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Item, Spiritualis homo, omnia diiudicat. Item Matth. 13. De quatuor generibus auditorum dicitur.

V N D E S I T.

Carnalis auditus est ex libertate carnis, qua locomotivam utcumq, scilicet satis agere potest regere, ut ingrediantur pedes templum, ut aures concioni auscultent, ut lingua referat precepta, ut aliqua externa obedientia sequatur.

Sed hic carnalis auditus non potest ex se se verè ac rectè intelligere verbum Dei, aut salutariter amplecti nec potest seriò agere penitentiam, seriò amplecti, oblatam gratiam per Christum, ex corde & fide Deum invocare, ei confidere, eum glorificare.

Spiritualis itaq, salutaris & efficax auditus verbi divini est, quando Deus aperit corda hominum, quando Sp. S. convertit, illuminat, sanctificat atq, efficit, ut homines, audientes verbum Dei, illud intelligant & percipiant.

PRITZLAFF MEMORIAL LIBRARY
CONCORDIA SEMINARY
ST. LOUIS, MO.

*ut conuertantur, ut fidem, ut dilectionem
erga Deum accipiant, ut vitam emendent.
Hac perspicuis sacra scriptura dictis expa-
nuntur.*

*Matth. 13. Qui habet aures audien-
di, audiat. Aures audientes vocat, quæ per
Sp. S. aperiantur & reguntur. Nam qui sine
S. sancto audiunt, non intelligunt verbū Dei,
imò abhorrēt ab eo, aut hypocrisin præferunt.*

*Item, vobis datum est nosse mysteria
regni cœlorum.*

*Iohan. 3. Qui ex Deo est, verbum Dei
audit: Propterea vos nō auditis, quia ex
Deo non estis. Luculenta est hac sententia,
docens qui nam salutariter verbum Dei au-
diant, nempe qui ex Deo sunt, hoc est, quos
Deus illuminat, regit, conuertit, eisq. suppedi-
tat vim voluntatem, voluptatem audiendi
& discendi verbum Dei.*

*Ex Deo non esse, est inconuersum esse,
non illuminari à Deo: Nisi enim nos ille
recreet, ut Prosper inquit, non poterimus
eum cognoscere, diligere, colere.*

Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere.

*Sic videmus Christum aperuisse oculos &
aures discipulorum, & suum sermonē, quem
iuxta carnem non poterant percipere, intelli-
gerent & crederent.*

Sic

DEDICATORIA.

9

Sic in Act. cap. 16. Dominus aperuit cor Lydiæ Purpurariæ, ut attenderet doctrinæ Pauli.

In renatu porro concurrunt tres ista causa. Primò verbum Dei, 2. Spiritus sanctus, 3. Cor renatum, in quo S.S. habitat.

CONTRARIA.

Tribuere tantum hominum studio, industria, diligentia, conatui, salutarem auditum verbi Dei. Sed verbum Dei docet, absq. regeneratione, non posse res illas spirituales intelligi. & cap. 2. Cor. 3. Animalis homo, &c.

Item, Spiritualis omnia diiudicat.

MATERIA CIRCA QVAM.

Est verbum Dei, quod in monumentis Prophetarum & Apostolorum continetur & traditur.

Huc autem pertinet vera & sincera eius lectio & explicatio: Nam hoc est officium docentium in sacris congressibus.

1. *Ut textum prælegant disertè & intelligibiliter.*
2. *Ut doceant rudiores de phrasibus sacri sermonis, deque intellectu verbi divini.*
3. *Ut Corpus doctrina colligant ex sacris*

literis, & perspicue proponant, item ut conferant eam inter se, & totam doctrinam in capita quadam distribuant, ut auditores corpus illud doctrina recte & integrè possint percipere.

4. Ut ordinem doctrina commonstrent:

5. Ut adplicationem cælestis doctrina & usum salutarem commonstrent, qua quidem in re, plurimum est situm.

Hæc autem omnia intra iunites verbi divini necesse est consistere, quia non fas est extra has metas efferrî.

IN QVA.

Qui auditores.

Omnes pro atate idonei verbum Dei audire ac discere debent: Nam omnes homines conditi sunt ad celebrationem Dei. Senes cū iuniorib. laudent nomen Domini, inquit Psalmus. Sed nemo potest Deum ritè laudare, nisi cognoverit eum ex verbo ipsius.

CONTRARIA.

Humanas doctrinas in publicis, & quidem sacris conventibus audire: Ut in Papatu, Et hicam Aristotelis, item legē das sanctorum, vel etiam patres, cōcilia, neglecto vel oppresso
verbo

verbo Dei, populo tradiderunt. Et homines sunt tam stolidi, ut cupidius audiant humana quam divina.

F O R M A.

Quæ sunt proprietates illius auditus verbi diuini?

1. Auribus audire verbum Dei, hoc est, aures debent esse intentæ ad ea, quæ ex verbo Dei traduntur, ne obturentur vel cogitationibus peregrinis, vel somno vel aliis rebus impediuntur.
2. Corde amplecti hoc verbum Dei, atque ad se adplicare vera fide.
3. Memoria audita reponere, conservare, repetere.
4. Ad usum necessarium depromere & adplicare tum in corporalibus, tum in spiritualibus rebus & fructus debitos proferre.

Hæc autem proprietates Christus describit in parabola de semine, cum inquit, Qui seminatus est in terram bonam, is est:

1. Qui audit verbum,
2. Et intelligit.
3. Et fructum facit.

Luc. 11. Prædicat eos beatos, qui non solum audiunt, sed & custodiunt verbum Dei.

Iac. 1.

Iac. 1. dicitur. Estote factores verbi, & non auditores tantum fallentes vosmet ipsos.

5. *Sapè & absq; fastidio & nausea verbum Dei audire, Rationes sunt 1. quia nemo potest exhaurire verbum Dei in hac vita.*

2. *Quia Deus pro suo exactissimo iudicio, non dat bona omnia simul & semel, sed iam vel in hac vel alia concione, percellit corda, eaq; vivificat. Itaq; sine fastidio verbum Dei frequenter audiendum est.*

CONTRARIA SUNT.

Non attendere concionibus publicis, ut multifaciunt in templo, qui vel spectant homines vel peregrinas cogitationes mentibus suis voluunt.

Tantum audire & non amplecti verbum Dei salutari conversione ad Deum, sed vel manere in peccatis, vel ea etiam augere criminationibus iniustis audita concionis, id quod usitatissimum est in tanta hominum malitia, qua in hac postrema mundi senectate subinde fit deterior.

Nihil meminisse, nihil repetere de verbo Dei, quam quidē rem Christus admodū horribiliter depingit in via trita, qua licet seminibus

nibus sit conſperſa, tamen non ea recipiat, & in ſuper conculcetur ab hominibus & animalibus, & quod eſt maximum & graniſſimum, Diabolus veniat & auſeras verbum Dei ex cordibus.

Fastidire conciones ſacras, vel perſuaſione nimia ſcientia, vel malevolentia erga concionatores verbi diuini concepta: Nam Diabolus, qua poteſt arte, homines ab amore audiendi & diſcendi verbum Dei abducit. Pia igitur peſſora decet, hac & intelligere & ſerid ſauere.

Benè inchoare & non continuare, neq. applicare ad uſum verbi diuini auditum, præſertim in tentationibus, id quod Chriſtus in parabola Matth. 13. depingit, multos nimirum in tribulationibus & perſecutionibus deficere, non aliter, ac ſi verbum Dei per ſuam vitam, nunquam audiuiſſent.

F I N E S.

Auditus verbum Dei eſt.

1. Talia audire & diſcere, quæ rationi humana alias ſunt ignota, & tamen ſunt neceſſaria, tum ad ſpiritualem, tum ad corporalem vitam.

2. Conuerſio hominũ vera & ſalutaris ad Deum,

Deum nempe contritio ex Lege & fides ex Evangelio, monstrante Christum propiciatorem. Sic Roman. 10. inquit Paulus, Fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.

3. Donatio S. sancti, hospitii omnium maxime nobis necessarij & saluberrimi. Nam verbum Dei est officina S. S. nec datur nisi per verbum, iuxta ipsius Dei ordinationem.

4. Inchoatio verorum Dei cultuū, Rom. 10. Quomodo inuocabunt, in quem non credunt, Quomodo credunt in eum, de quo non audierunt? Quomodo audient sine prædicante? Innocatio autem Dei est opus longè maximum & nobis omnibus in primis necessarium.

5. *Exterius* suppetat indicandi quauis dogmata, & quomodo falsa dogmata sint sugienda.

6. Est regula etiam externa vita: Nam qui audiunt ac discunt verbum Dei, recte possunt vitam vniuersam instituere, quia mentem Dei reuelatam norunt.

At ignaros verbi Dei, utpote non audientes, nec discentes illud, Diabolus in varia peccata conicit, & in tristissimos casus precipites agit. Est enim in eis efficax, id quod sæpe facinorosi

horos in vinculis vltro confitentur, sese auditum verbi diuini contempsisse, eaque securitate in peccata tetra incidisse.

7. Adfert benedictionem Dei. Nam pietas ad omnia utilis est, inquit Paulus. Et vera est hac sententia, Glorificantes me, glorificabo.

COMPOSITA.

An omnes, audientes verbum
Dei, conuertantur?

Respon. id verò Christi parabola decernit, quod hoc non fiat, & experientia quotidiana idem testatur.

Causa verò eius rei est in hominibus, quia, teste Christo, aut corda habent dura, aut deficiunt in cruce. Hinc pertinaciam, ceruicem ferream, frontem aream hominum Prophetæ sapissime accusant.

Donum itaq. Dei peculiare & insigne est, donatio S. S. qui corda hominum regenerat, aperit, illuminat, sanctificat per verbum.

Stultissimi igitur sunt, qui contendunt hominum vires natura esse tales, ut aliquantulum tamen possint adsentiri verbo sonanti. Sed verbum Dei inquit, Animalis homo non capit res Dei, oportet enim cum prius Sp. S. regenerari per verbum, ut alias copiosius explicatur.

Quan-

Quantum sit peccatum non audire verbum Dei.

Sermones divinos contemnere est, leniter sentire de sacris concionibus, raro aut nunquam interesse, vel ex consuetudine quadam ingredi templum, nihil discere, nihil proficere in concionibus.

Anabaptista, Stenckfeldiani, Enthusiasta contemnunt conciones sacras, quia somniant S. S. peculiariter instillare, qua discenda sint. Verum Deus sancivit congressus publicos & vult audiri suum sermonem etiā publicè sonantem. Fides ex auditu est, inquit Paulus.

Deinde experientia docet, contemptores concionum aut esse homines adivs aut fanaticos, id est pravis opinionibus imbutos. Nam Diabolus facile eis instillat falsa dogmata, qua postea mordicus tenent.

Hinc est, quod ne civiliter quidem boni permaneant, quia publicas conciones fastidiunt.

Saducei repudiaverunt Prophetarum scripta, Iudaei novum Testamentum reiiciunt. Antichristus sepelivit longo tempore tota Biblia. Item anteferunt patrum scripta & conciliorum decreta Biblicis sententiis.

Adul-

Adulteria, homicidia, furta, talia sunt peccata, ut omnes sani turpitudinem & atrocitatem eorum considerantes, exhorrescant, sed non audire verbum Dei, seu aòsq. fructu audire, pleriq. homines leue saltem, imò nullum non raro putant esse peccatum, & accedit interdum vetus ille Adam, egregie excusans hoc peccatum, & sese iustificans, quod ab auditu verbi diuini abstineat, quia videlicet de odio habeas concionatorem, vel conuersiones illas legales de peccatis decoquere non possit.

Repetenda igitur sunt aliquot rationes, ex quibus pie mentes intelligere queant, gravissimum esse peccatum, non audire vel raro, ac negligenter audire verbum Dei, imò longe atrocius esse peccatum non audire verbum Dei, quod die sacro in templis sonat, quàm ipsa homicidia & furta.

1. *Quia est peccatum contra primam Decalogi tabulam. Est autem extra omnem controuersiam positum, ea peccata atrociora esse, quàm sint secunda tabula peccata, quia illæ directè contra Deum fiant.*

2. *Quia fastidit Deum ipsum, qui diuinum verbum eius negligit, nec aliqua inenitabili necessitate impediunt. Sic Christus inquit:*

B Qui

Qui vos audit, me audit: Qui vos spernit, me spernit.

3. Quia Deus gravissimè inquis, cōtemnentes me contemnā. Item, quia me nolūisti audire, nec ego te audiā, claudam aures meas.

4. Quia tales nocent animā suā, ne ibi vel convertatur, vel alias salutarem doctrinam ex verbo Dei percipiat. Damnum autem animam attingens multo gravior est, quā corporis detrimentum.

5. Quia qui se communi auscultationi verbi Dei in sacris conventibus subducit, is etiam à communibus precibus, item à communibus benedictionibus semetipsum auellit & separat: Non autem est res parvi momenti, non esse membrum Ecclesiæ neque communium bonorum, quæ habet, esse participem.

6. Quia locum præbet Diabolo & eius tentationibus. Nam ibi non habitat Deus, ubi verbum suum, quod publicè sonat, negligitur atq. contemnitur. Nec poterit sese hypocrisis iucri, quod domi legat & medietur. Nam illa absentia à concionibus, non potest non cum contemptu ministrorum Dei & publicæ concionis fieri.

7. Quia scandalum domesticorum, vicinorum.

Verum, proximorum non est leue, nec potest
apud Deum ulli ratione excusari.

Hinc igitur asstinetur hoc peccatum &
quidem in timore Domini.

DE DISCENDO VERBUM DEI.

Non requirit quidem hoc opus tertii prae-
cepti peculiarem Methodum, quia in formali
causa auditis verbi divini diximus, non sim-
pliciter autem audire a Deo postulari, sed
ut cor quoque accipiat & memoria conseruet
verbum Dei & ad usum salutarem transferat.
Aliquid tamen adspargemus. Discere verbum
Dei est opus tertii praecepti, quo verbum Dei
studiorè legimus, audimus, medicamur pro-
pter salutem animae & ad gubernationem totius
vitae nostrae. Psal. 1. Ille beatus predicatur,
qui dies noctesque meditatur legem Dei,
hoc est, eius verbum, & promittitur ei bene-
dictio corporalis & spiritalis. Et Christus in-
quit Matth. 6. Quærite primùm regnum
Dei, &c. Et reliqua adicientur vobis.
Est autem duplex discere verbum Dei, Hypo-
criticum nempe & Salutare. Hypocriticum est,
cum sine S. S. & fide discitur verbum Dei, ut
Pharisei, Monachi & alii, qui ad ostentatio-
nem, vel obiter saltem verbum Dei cognoscant,

Salutare est, quando verbum Dei benedicente & regente S.S. serio & salutariter discitur, propter salutem corporalem & spiritualem, Psalm. 119. David inquit: Testimonia tua viri consilarii mei. Item; Lucerna pedum, & Apostoli ad Christum dicunt, verba vitæ habes.

Est autem S.S. Rector qui ducit in omnem veritatem, quia illuminat tenebras cordium, præbet facultatem discendi salutariter verbum Dei, ut Christus inquit, Spiritus ducet vos in omnem eternitatem: Iacob inquit: Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnib. adfluenter & non improperat & dabitur ei.

Ergo nequaquam tuis viribus tribues, salutariter discere verbum Dei: Aliud est enim cum vero genitino saluari effectui illud discere, aliud tantum carnaliter discere. Legunt Iudei quoque vetus Testamentum, legunt nonum etiam Turca, sed sine luce vera. Legunt hæretici quoque sacras literas, verum oculis pravis, iudicio distorto & sua deliria nefarie conantur inde stabilire.

Discendum autem est verbum Dei ex veris fontibus, nempe ex scriptis authenticis Prophetarum & Apostolorum, non è lacunis bo-
uiguno

minum sine patrum sine filiorum sine conciliorum nomine censeantur.

Habent quidem sana scripta hominū hoc utilitatis, ut phrasēs sacrarum literarum ostendant, aut commonefaciant de adplicatione, aut sint testes vera sententia in sacris literis traditi. Sed Biblica scripta sunt, omnis veritatis. Inde Christus inquit: Scrutatini scripturas, Ioh. 5.

Tria autem pertinent ad discendum verbum Dei.

1. Oratio, qua quidem initium, medium & finem debet obtinere, ut Deus aperiat cor Spiritu sancto, ut & intelligamus verbum Dei & amplectamur, rectēq. usurpemus.

2. Lectio assidua, attenta, seria sacrarum voluminum. Ad lectionem autem etiam pertinet auditio in sacris congressibus & adhibitio selectorum & sanorum interpretum.

3. Meditatio, accommodans lecta ad praxin, hoc est, ad exercitia in tentationibus & necessitatibus.

Fines & effectus sunt, cognitio nostri, & cognitio Dei, conuersio ad Deum, inuocare Deum, confessio, vita nouitas, prosperitas huius vite, salus aeterna & cetera bona, quae alias fusius explicantur.

Hac viri amplissimi & prudentissimi, summatim, methodice & breuiter de auctoritate, dignitate, virtute & efficacia, verbi diuini repetere, in hoc proœmio, velui, non quod Vestras Præstantias hac scire dubitarem: Sed ut publice testatum facerem, coram vniuersa lesu Christi Ecclesia, V. P. nihil antiquius & obuius esse, Dei verbo: id quod inde, etiam, liquidò demonstrari potest, quod vestras Ecclesis quantum in vobis est, de verbi Dei præconib. fidelissimis, doctrina, pietate, virtute, auctoritate, & zelo veritatis cælestis flagrantibus, prospicitis, & Caluinismum ex vestra ciuitate extirpare conamini, & hac quidem in re nullis sumptibus, laboribus, curis & molestiis parcitis. Atq. hac de causa, optimum & reuerendum virum, doctrina, pietate & insigni humanitate conspicuum, & Lutherana doctrina assertorem constantissimum, Dominum Petrum Bartholæum, Negapolitanum, meum affinem & compatrem dilectum, ex Raceburgensi Ecclesia, ubi Superintendentem specialem, complures annos, summa cum laude, & maxima, per Dei gratiam, cum auditorum suorum fructu, egit, non sine magno sumptu, ad gubernationem & inspectionem Ecclesie vestrae

Voca-

procastis. Reliquorum vestrorum concione-
 rum verbi divini fidelium (intelligo au-
 tem eos, qui non sunt Calvinismo infecti)
 pietas, eruditio, humanitas & flagran-
 tissimus pro defensione sana & incorrupta
 doctrina ministerio sancti viri D. Mar-
 tini Lutheri, affinis mei colendi, repurga-
 ta, zelus, sunt mihi notissima. Satis abun-
 dè id coram videri & cognosci, quando, An-
 tuerpiæ rediens, Anno Christi Redemptoris,
 1582. in vestra civitate, aliquandiu commo-
 ratus sum.

Vestris autem prostantius in primis Am-
 plissimi & Prudentissimi viri Domini Con-
 sules, & Senatores optimi, hunc Decimum
 Librum nuncupare volui, ut universa le-
 su Christi Ecclesia constaret, vestras pra-
 stantias eam doctrinam, toto pectore am-
 plecti & profiteri, qua in sacris Bibliis, in tri-
 bus symbolis veteris & catholica Ecclesia,
 Apostolico, Niceno & Arianasit. in Minore
 & Maiore Catechismo D. Martini Lutheri,
 in cōfessione Augustana vetere & incorrupta,
 & Apologia eiusdē. In articulis Schmalcaldi-
 cis, & in formula Christiana Concordia, &
 Apologia eiusdē, cōprehensast: Quamto cum
 zelo, Senatus vestra Reip. ampliss. veritatem

caelestem consecratur & profiteatur, mihi fide dignissimi homines retulerunt, qui cum viro amplissimo & praestantissimo Domino Ioanne Hageman consule eo tempore, quando, consiliarium fidelem in aula Ducis Saxoniae inferioris, Domini Francisci, &c. egit, sapissime de Religione collocuti sunt. Nomina reliquorum consulum & senatorum, ut memoria eorum posteris nota & grata sit, adiungam. Ea vero ita habent, Dominus Stasius Stempshorn. Dominus Daniel Buschman. D. Ioannes Platte. Hi sunt Consules. D. Henricus Meier, Syndicus, vir pius, & vera doctrina propugnator acerrimus. Senatores sunt digni & fideles D. Richardus Spalte Index. D. Iohannes Moller, Index. D. Iohannes Offe, Index. D. Christianus Haneman, Index. D. Iacobus V. Baren, Camerarius. D. Christophorus von der Meden Camer. D. Casparus Borchers, Camerarius. D. Henricus auff der Wert Camerarius. D. Iohannes von der Hoiem Aedilis. D. Hardenicus Schele, Aedilis. D. Ioannes von Drochtersen. D. Gebardus Lateman.

Deinde propterea V. praestantiſſi, hunc librum nuncupavi, ut publicè ostenderem, contra Stenckfeldistas, Manichaeos, Calumniantes;

Anaba-

Anabaptistas & omnes prastigiatos, me, una cum vestrarum Ecclesiarum fidelissimis & sinceris Doctoribus, in Domino Iesu, in Omnibus doctrina Christiana capitibus controuersis concordem & consentientem esse, loquor verò de iis qui Lutheri doctrinam de carna Domini amplectuntur, & Calvinistas, ore & corde, condemnant: Constant enim fama est, quosdam ex vestris concionatoribus, cum Pezelio & aliis Sacramentariis colludere, id quod ex eorum concionibus paret: Audio enim illos asserere, Christo, non secundum humanam sed iuxta diuinam naturam, omnem potestatem, in cælo & in terra datam esse: Item, Christum, contra dictum Eph. 4. In certo cæli loco, caput esse. Item: Christum, tantum, secundum naturam diuinam, nobis, in mundo presentem esse. Item, Christo homini non competere eam maiestatem, ut veluti homo, statim ab eo tempore, quo conceptus est in utero Mariæ virginis, ad dexteram Dei sedeat. Ita sentientes, condemno.

Quod superest, oro & obsecro Omnipotentem Deum, Patrem Domini nostri Iesu Christi, ut amplissimum Senatam, venerandum

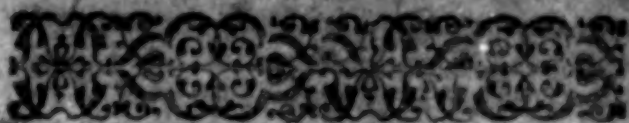
Ministerium, & vniuersos ciues ac incolae,
celeberrima vestra ciuitatis in sua doctrina,
ad quam vos vocauit, inque luce hac admi-
rabili, quam apud vos accendit in timore suo,
fide, confessione sincera doctrina, & constan-
tia vsque ad extremum vita vestra halitum
& finem, clementer conseruet, Ministerium
verbi vocalu, & legitimu sacramentorum
vsum, contra Stenckfeldistarum, Entusia-
starum, Anabaptistarum & sacramentario-
rum apertorum & clandestinorum quorun-
dam isthic latitantium blasphemos furorē,
dextera sua protegat, omnes aberrantes à ve-
ritate, dociles & sanabiles, in viam reducat,
omnibus prestigiū, erroribus & haesibus
frena iniiciat, idque propter nominis sui san-
ctissimi gloriam, & vniū vestrum salu-
tem aeternam. Amen. Datum Stralsundij,
in primaria Pomeranorum urbe. Anno Do-
mini, 1598.

V. Amplitudinum ob-
seruantissimus.

Conradus Schlusſelbur-
gius D.

DE

DE SECTA Stenckfeldistarum.

Stenckfeldistæ unde habent nomen?

REAPOND. Stenckfeldistæ nomen habent à Casparo Schunckenfeldio, de Oßling, Silesio, ex veteri & nobilissima familia oriundo. Verum, germanum & genuinum seu nativum trahit Casparus hic Hæresiarcha, à stirpe nobilitatis equestris vernissima & primaria, in Silesio, quæ Schunckenfeldia nuncupatur: D. Lutherus verò, Philippus, & alii celebres Theologi, eum, ob puridum & fœtidissimum errorem (quem is ex tenebrosis humanæ rationis lacunis, hausit & disseminavit, & lymphidissimos Israëlites fontes turbavit & infecit) à sectore male olente, Stenckfeldiū nominarunt.

Quis est Author, & quamnam est occasio sectæ Stenckfeldistarum?

Respond. Stenckfeldistæ, ut antea diximus, à Stenckfeldio Silesio nomen habent. Ut autem imperitiores & veritatis cupidi, occasionem, originem & progressum certaminis & hæreseos, ed melius & commodius intelligant, repetam hic Historicam

partem

narrationem de Stenckfeldio, sicut eam optima fide D. Iohannes V. Vigandus consignauit: ea verò sic habet: Caspar Scennensfeld, de Oßfing, Silesius, ex veteri & nobili familia, cum aliquidiu iuuentute didicisset, & in Germanica potissimum lingua, ore & scriptis mediocriter facundus esset, puriore doctrina, idolomanis & variis errorib. atq. seductionibus Papistice religionis, p. ministerium & scriptis Lutheri, diuinitus eā ad rē, totiusq. Antichristi Romani patefactionē ex-
 cutati Jex illustri ac potēti verbo Dei in lucem produllus atq. reprehensus, iterū refluorente, voluit & ipse sibi insignem famam ac celebre nomen, prae aliis comparare. Cūq. cerneret, Lutherum rollis & graniter Papisticos errores arguere, ac si multam in conspectu haberet, non sic emendationem vitæ in plerisq. hominibus sequi, ut verbū Dei deceat, & in suo capite Enthusiastica quedam somnia, nonnāq. quasdam opiniones de multis doctrina partibus concepisset, quibus se, si ea promississet atque in medium posuisset, admirabilem & clarum fieri posse credebat, ut qui sublimiora & profundiora casorū cognosceret atq. meditaretur, Voluit esse neutralis atq. scepticus, publicēq. testatur sese neq. cum Papistis, neq. cum Lutheranis sentire eō quod in variisq. quæ ad doctrinam, ceremonias, totiusq. religionis constitutionem plurima desideraret, præbens etiam ei occasionem Anabaptistæ, celestem Prophetæ ac Fanatici similiter nonnā & absolutiorem Ecclesiæ ferream, quam à Luthero J. ruitū Dei adornabatur, molien-

tes, tam quæ ad rem suam aptas, æstasæ, feminæ, videntes ostendentes, quibus cum ille inuicem colludat atq. confusus sit. Incipit igitur Stenckfeldius hunc inde discurrere per Silesiam, multosque tentare ac sollicitare, ut perfectionem quam ceteræ Ecclesiæ sibi in mente conciperem, in istas quibusdam suas speciosas ac mirificas cogitationes, quibus succum, non tantum sua loquentia, sed etiam productis & miramini modum diuinitus sacra scripturæ testimoniis, facit, & quidem aliquos fuscinat, suæq. quali ratæ implicat: inter quos est Valentinus Krantzwald. Canonicus Lignicensis, vir, ut videtur, simplex & amans religionis, & Iohannem Sigismundum V Verner, Pastor Lignicensis. & alii hinc inde nonnulli, quos sua illa hypocrisis & loquentia in fatuauerat.

Quia autem contemptum & scandalosum de predicatione toto quæ ministerio verbi divini loqueretur, ac nova dogmata de cæna Domini proferret ac disseminaret, quibus Ecclesiæ scandalizabatur & turbabatur, idcirco per velle sentientes aliquoties monetur, infirmatur, docetur, sed pro suo fastu contemptu omnibus perniciosè pergit, atque ad eum modum effervescebat ipsam factio, nominanda Æmæ, verum studium, ut a Principe Lignicensi Friderico iuberetur Silesia exire, itaque dux & fac nova istius coherens Sacramentaria & Eucharistica. Hanc autem explosionem postea in suis scriptis passim querunt, serg, exulem Christi officialitatis, ut & plerique alii Fanatici fallaciter saluæ.

Ante-

Antequam autem alia commemoremus, quæ subsecuta sunt, lectori gustum aliquem dogmatum, quæ iste novus spiritus vultus in locis singulari studio & arte disseminare molitus est, idque strictissime, exhibendum esse censemus. In primis autem docuit atque contendit voce & scriptis.

Per externum verbum Dei Ministerium & predicationem homini non converti, regenerari, salvari: Absq; eo etiam homini salvari posse. Non esse homini obligatos ad audiendam predicationem. Externam predicationem nō pertinere ad cor, ac tantum habere in externis sensibus, testificari solumtaxat de Christo. Eidem aliā non esse & predicationem verbi, nisi historicam. Neg. esse scd accidens aut qualitatem, sed ipsam Dei essentiam. Sacram scripturam non esse verbum Dei, & verbum Dei non esse aliud, quam substantiale, nempe Christum. Carnem Christi non fuisse, neq; iam in glorificatione existere creaturam. Carnem Christi non esse speciem Terrearum, aut aliorum hominum carnis similem. Carnem Christi, naturæ ipsius divine, iam in gloria exequatam esse essentia & virtute, ita ut idem profuerit quod Deus, nictamen amiserit suā humanitatem. Dona Sp. sancti, ut sunt iustitia, puritas conscientia & similia, esse meras essentias Dei. Deum Patrem loqui, & Filium, & Spiritum sanctum, Filium loq; isē, Patrem & Spiritum sanctum. Spiritum sanctum loqui se. Patrem & Filium. Legem Dei non esse esse possibilem, sacrumq; & suum factū. Iustitiā vestram

nostram coram Deo, esse ESSENTIALEM Dei iustitiam. Remissionem peccatorum non esse nostram coram Deo iustitiam. Renovationem esse partem iustitiæ coram Deo. Fide & operibus nos iustificari. Non sola nos fide iustificari. Antequam passum Christum, in veteri Testamento, neminem habuissæ iustitiam, remissionem peccatorum, nec ceterum intrasse. Omnes Patres veteris Testamenti ante Christum, venisse in infernum, ibique detentos, usque ad Christi resurrectionem. Conversionem hominū, non fieri ex verbo Dei lecto aut prædicato, sed Deo intus in corde sine medio operante. Ministros seu prædicatores verbi Lutheranos omnes pertinere ad hoc dictum: Certebāt & non mittebām eos. Quemlibet Spiritu incitatū posse alius prædicare, licet non habeat externam vocationem. Prædicatores mala vita, licet recte doceant, tamen nihil fructus sua doctrina adferre. Baptismo externo non regenerari aut salvari homines. In cena DOMINI non esse corpus Christi præsens, sed in celo tantū contineri. Verba carnæ: Hoc est corpus meum, nouo modo interpretatur, scilicet, Corpus meum est hoc, scilicet quoddam spirituale.

Pronunciat: Nullum Sacramentum retinendum, & nullum in suo vero intellectu usurpari, neq. apud Papistas, neque apud Lutheranos. In Epist. ad Vratisslan. Episc.

Cum autem propter collusionem cura Sacramentariis & Anabaptistis in suspicionē adduceretur ac reprehunderetur, publicè

figu-

significat, se à Papistis, Lutheranis, Sacramentariis, & Anabaptistis dissentire, quædam tamen in qualibet secta approbat, & suam novam ac singularem religionis ideam spirat. Interdum tamen ait, se adhuc inquirere certiora. Interdum verò ait, se in quibusdam suspendere assensum, ac diligentius rei veritatem inquiriturum, ac revelationem divinam expectaturum. Totis autem viribus passim spiritualitatem crepat, non pendendum scilicet ex verbo externo, eiusque prædicatione, interiora potius esse spectanda, quæ Deus absque medio insullet, & ideo esse preces faciendas, ut Deus interiorem illuminationem largiatur, nihilominus verò legenda esse Biblia scripta, quibus externus homo erudiatur. Ceterum non carnaliter, sed SPIRITUALITER ea omnia esse æstimanda & iudicanda, ac passim viget sanctitatem in externa vita, sobrietatem, beneficentiam, patientiam & similia, idque etiam post habitis sacris & publicis conveniunt, concionibus & sacramentis.

Ex Silesia itaque profligatus, iamq; publice notatus atro carbone, tanquam homo fanaticus, turbulens & blasphemus, vagabundus hinc inde per Germaniam oberrat, ipsum quoque Lutherum accedens, sui que capitis deliramenta apud ipsum depromens, audit autem cum ab ipso, tum ab aliis necessarias admonitiones & institutiones, ne somnia capitis sui sequatur, neque fastidiat prædicationem

dicationē verbi licet fructus pariter in omnibus ab ipso non conspiciantur, apud aliquos tamen prædicatum verbum, absque omni dubitatione asferre fructus, Christum ipsum suis concionibus non conuertisse omnes, & quidem in parabola de semine, varietatem audientium prædicatū Dei verbum, ob oculos quasi depinxisse. Sic & in cæteris regionibus à viris doctis & piis accipiebat perspicuas & graues admonitiones: Sed frontē iam perfricuerat, suo spiritu inflatus Schuuenckfeldius, & penes se omninò decreuerat, quod vellet omnibus modis inclarescere, altisquē laudem reformatæ Ecclesiæ, quo posset impetu, præripere. Pergit igitur vndique, vacantes & perpurgatas domos peruagando. In cultissimum autem & frequentissimum Germaniæ locum sese conferrens, Sueuiam & vicina loca potissimum peragrat, passim sollicitando viros doctos atque indoctos, mulieres & virgines, sicubi ad stipulatores suarum opinionum nancisci queat. Adit igitur Norbergam, Augustam Vindelicorum, Argentoratum, Ulmam, Tubingam, & alia loca, in quibus & priuatim quos potest, in domibus imbuit suis opinionibus, ac mirificè homines fascinar, ac reprehendit prædicatores verbi, quod malè docerent, malè viuerent, & nemo ex ipsorum concionibus melior effici posset: Se verò affirmat, spiritum docere intus operantem, & oportere homines sanctè iuxta

C. Spiritus

spiritum viuere, alioquin sine probitate vita
 neminem coram Deo iustum fieri posse, non-
 dum rectè Baptismum neque cœnâ Domini
 administrari, abstinendum esse ab usu cœnæ,
 donec vera doctrina de ea, Deo singularitèr
 eam in cordibus hominum, sine medio lecti
 auc prædicati verbi reuelante ac monstrante,
 innotescat. Hac igitur arte non paucos multis
 in locis, parum scilicet attentos aut firmos in
 religione, dementat. Scripta etiam quedam
 in promptu habet, quæ spontè exhibet atque
 obtrudit: Imò & concionatoribus insinuat,
 vt quasi potum contentionis in medium
 proiciat, quosdam turbet, quosdam etiam
 incautos in suam quasi nassam pertrahit.

Ac Argentorati quidem V Volfgangum
 Capitonem non nihil infaciat, vt is libellum
 Schwenckfeldii sua præfatione ornatum, e-
 mitteret in vulgus, Anno 1529. Sicutem Ca-
 pito ibi scribit: *Zwinglius, est, pro significat*
interpretatur: Oecolampadius, corpus pro figura
corporis: Schwenckfeld: Hoc, pro spirituali indi-
catione, vt mens ab aeterno ad celestem panem,
traducatur, qui est ipsemet Christus, Iohan. 6.
 Sic etiam Tigurini eius quendam libellum
 excuderunt.

Vltimò, cum Martino Frechto coram Sen-
 toribus de sua doctrina confutatur, grauissi-
 misq; argumentis & explicatione dictorū Sa-
 cræ scripturæ conuictus, tamen nihil de suis
 Fanatibus remittit, sed præfractè pergit eos
 tuetur

tuere ac disseminare omnes, spiritu suo ipsam
 forlitter extimulante, atque impellente.

Augustinus autem Vindelicorū potissimū
 sedem higit, licet subinde tanq̃ Apostolus, his
 inde curritans, vbi potest, semina suorum de-
 liramentorum iacit, Augustus igitur in primis
 homines nonnullos hēta sua sanctitate, ver-
 bosa loquētia, & reprehensione predicatorū
 ac prædicati verbi, miserabiliter fascinat ac se-
 ducit. Domi intra parietes, clam & fortim agit
 commentus, ibiq; conclonatorē more Fanati-
 corū, absq; legitima vocatione agens, mirificū
 extollit spiritum, sine medio verbi prædicari,
 intrus agentē in cordib; humanis, spiritu quoq;
 sanctē & castē vinendum clamore contendit,
 neq; esse necessariū asseuerat, vt predicatores
 verbi audiāt, vel cœna vsus petur præferrim
 instantis dissensionib; docentiū, Neq; verō vi-
 ros solū, ista sua grādi loquentia & spiritu
 firate infatuat, sed etiā miseras mulierculas,
 virgines, ancillas suis errorib; implicat, ac ve-
 rē, q; Paulus de seductorib; narrat, domos pe-
 netrat, vt mulierculas imperitas suis errorib;
 innoluat. Ex quā iactitabat se scipue asserto-
 rem esse gloriæ carnis Christi in glorificatio-
 ne, quā alii predicatores negligenter, aut et illi
 impugnarēt (idq; ex peculiari Dei reuelatio-
 ne q; libi ipsi mirū videretur) vt ipse met scri-
 bit, ideo suam Ecclesiam specioso nomine in-
 signiebat, *confessorum gloria Christi*,

Ait, se nondū habere Ecclesiam, sed et tunc

C 2 Inquit

in quibus de doctrina conferant, & orent: Sacris autem reuelata doctrina, tum Ecclesiam secularam. *Schuuencck de vocat.*

Non solū autē plurimas submittit epistolae ad viros, foeminas, virgines, ubi quidem putat sua dogmata aliquid habere loci, atque in his sibi iudicium de grauissimis doctrinae Christianae articulis sumit, mirabiliter dicta scripturae luculenta, ad suas fanaticas opiniones deflectit, in primisque contendit, spirituale iudicium adhibendum esse, literalem intellectum nihil habere ponderis: Sed etiam libellos subinde in publicum edit nō paucos quibus capitis sui somnia paret facit, quae ipso tacente, nemo potuisset vel per somnium quidem concipere aut diuinare.

Anno 1556. scribit Schuuencckfeld. se intra viginti octo annos, plus quā quinquaginta libellos typis vulgasse, item, se in superiori Germania ultra viginti annos vixisse. *Schuuencck. in responso ad Philippi scriptum Homburgense.*

Sunt autem vno tomo, post ipsius obitum, ut quidem praese fert hoc opus, isti libelli euulgati.

1. Confessio & ratio precipuorum capitum Christianae fidei.
2. Ratio vocationis suae & doctrinae.
3. Epistola de fide & agnitione sanctae Trinitatis.
4. Exhortatio ad verā saluificā Christi agnitionem.
5. Confessio & expositio agnitionis Christi & diuinae eius maiestatis, tribus partibus constans.
6. De Euangelio & eiusdem abusu.
7. De peccato

Et gratia, Adamo Et Christo. 8. Epistola de iustificatione hominis peccatoris. 9. De divina filiatione, Et gloria integri filii Dei Iesu Christi. 10. Testimonia ex novo Testamento, de divina maiestate Christi Et carnis eius. 11. Epistola de saluificatione agnitione Christi, de duobus in ipso naturis, Et precipue de gloria carnis Christi. 12. Summarium de duplici statu, officio Et agnitione Christi secundum carnem Et secundum spiritum. 13. Tres Epistola de agnitione Christi tam in cruce quam in maiestate. 14. De aeterna Dei substantia, Et quantum à creata substantia creaturarum differat. 15. Catechismus de verbo crucis, Et de discrimine verbi, spiritus Et litera. 16. Theologia Germanica. 17. De triplici vita hominis, Et quanam sit vera Christiana vita. 18. De pugna Christianorum. 19. Summarium de Christiano certamine, Et de conscientia. 20. de Caelesti medicina Christi, veri medici, ad salutem aeternam, miseri perditis hominis. 21. De Christiano homine, salis natura Et origine. 22. De remissione peccatorum. 23. De libertate fidei, Christiana doctrina, iudicii Et conscientia. 24. Breuis confessio de Christo filio Dei, Et sacramento corporis Et sanguinis Christi, addita protestatione contra omnes errores.

Præter hosce autem libellos, plures adhuc alii ab ipso publicati sunt, ut de externo verbo, de verbo Dei, Responsio ad Philippum scriptum: Iudiciū, Valere. Apologia contra Fabium: Apologia ad regem Vngariae, de Mediatione. De cursu verbi, in Psalmos aliquos. Postilla sub nomine VVetneri, &c.

Est etiam novus Tomus epistolarū ipsius impressus & editus, continens epistolas centum, quarum pleræque iusti voluminis instar esse possunt.

Rationem autem scribendi hanc obtinebat, Schuvenckfeldius, ut ordinem rerum iustum non observaret, sed plurima coaceruaret, licet capita quædam distingueret. Multas igitur propositiones constituit, neque unam doctrinam ordine & integrè exponit aut declarat. Sunt igitur mutilæ, truncatæ, laceræ, ac disiectæ partes in ipsius scriptis, raras ponit definitiones, easque tam monstrosas, ut horrorem legentibus incutiant, ut, quodd *Euangelium sit essentia Dei, Fides sit essentia Dei, iustitia sit essentia Dei, letitia in corde sit essentia Dei, &c.* Scripturas per crines quasi magna violentia ad suos errores palliandos pertrahit, portentosum suum intellectum tantummodo excusans suo spiritali intellectu, quem alii ignorarent, simplicem & apertum scripturæ sensum amplectentes & sequentes. Dialecticam & Rhetoricam fastidiebat & sugillabat, quia ipse erat artium ignarus. Germanico autem idiomate utebatur serè semper, quia in latino parum erat exercitatus, & cum mediocriter esset facundus, etiam in scriptione, sua siue loquentia siue futilitate etiam non paucis imponebat, ut quidam est humana natura mendax, teste Sacrascriptura, ac facillime vanas & monstrosas sententias ample-

amplectitur, quo quidem & accedit Satan, pater mendaciorum, qui in filiis diffidentia, ut loquitur Paulus efficax & potens est.

Subinde autem Schueneckfeldius in suis scriptis mordet alios à se diffidentes, vel quos putat suis molitionib. nonnihil obstatere posse, eisque audacter derogat spiritum scientia & iudicii. Singulari autem studio & arte passim excipit prædicatores verbi, nunc vocacionem ipsorum exhibitando, quod pertineant ad hoc dictum: *Currebant, & non miserebamur*, nunc inscitiam rerum sacrarum ipsis exprobrando, nunc vitam & mores ipsorum incessando, nunc arrogantia & erroris ipsos insinuando, quod nimirum sibi arrogarent, suoque predicationi verbo attribuerent, quod esset solius Dei, eaque in re gloria Dei nefarie derogarent, literam pro spiritu, creaturam pro creatore vendicarent, homines seducerent ac perderent, nihilque boni ex ipsorum prædicationibus proveniret. Hæc enim norat iste artifex, suo vulgari theatro esse plausibilia & grata.

Criminatur & vellicat in omnibus sæpe libris doctrinam, Ministerium, & cultus Dei, in reformatis Ecclesiis, quæ ex Papatu egressæ sunt eiq; valedixerunt, in ritus, & ait, nondum rectè doceri, nondum omnia rectè constituta. In primis verò in libro de triplici vita, somnium capitis sui plenis buccis promittit ac

prophetat: restare scilicet reformationem Ecclesie Christi adhuc aliam, quæ sit *MEDIA inter Papisticam & Lutheranam futura*, idque somnium molitur ex visionibus Apocalypticis ostendere. Sed pii facile istius spiritus intentionem perspiciunt, nimirum quoddam patefactionem Antichristi Romani, & revelationem Evangelii Iesu Christi, factam à Christo per ministerium Lutheri, vult eludere, irridere, evertere, ut scilicet nova, alia, ad caput istius Fanatici formata Ecclesia à stolidis hominibus expectetur. Veniet autem brevi absque omni dubitatione Christus Iesus, suamque Ecclesiam ad se transferet in æterna gaudia, Antichristo prorsus destructo, & in infernum deturbato. Hic autem in terris, non dabit aliud verbum, quàm hoc quod nunc habemus, nec fiet alia reformatio Ecclesie ab Antichristo revelato egresse, quàm ista præsens.

Mendacia affingit toti Ecclesie nostræ, quoddam doceat *predicatum verbum*, esse ipsummet substantiale Dei verbum: Quoddam doceat, *Carnem Christi non esse glorificatam*. Quoddam doceat, *Hominem veniatum non habere liberum arbitrium*. Quoddam doceat, *Deum non habitare in credentibus*: Quoddam doceat, *Iustificationem non debere sequi bona opera*: Quoddam doceat, *Simpliciter bona opera nihil prodesse*: Quoddam doceat, *predicationem verbi efficacem esse sine Deo*, Baptismum, aquam & verbum hominis, regenerare hominem, non ipsum Deum: Quoddam doceat,

*Corpus Christi non esse in coelis, sed locis alligatum
hic & illic, & similia multa, quæ sunt pura, pu-
ra, & crassa mendacia.*

Lutherus autem præcipuè ipsi fudes in oculis,
quod dicitur, passim itaque quacunque occa-
sione atrepta, eam proscindit, vellicat, de-
decorat in suis scriptis, quia scilicet Spiritus
Schuuenckfeldii sentiebat, istum virum divi-
nitus excitatum esse, ad reuelandos ac refel-
lendos errores Antichristi Romani, & alio-
rum Fanaticorum, eiusque stylum & ipse ex-
timeſcebat, neq; obscurè cernebat, Luthero
stante Schuuenckfeldium cum suis deliratio-
nibus iacere in stercore, licet aliquos suis for-
dibus sædè commacularet. *Lutherum itaque
ait, nunquam velle cognovisse naturam fidei, de-
esse ipsi spirituale iudicium libro de abusu Euang.*
Accusat Lutherum quod doceat vrbeswei-
den/imprudenter, fide nos à peccatis absol-
tos, eumque falsò criminatur quasi de noua
obedientia seu vitæ emendatione, nihil pro-
fus doceat. *Schuuenck de Euang.*

Reprehendit Lutheri versionem, Rom.
10. Vbi Paulus dicat: *Fides ex auditu est.* Lu-
therum autem interpretatum: *Der Glaube
kômpt auß der Predig.* Item Galat. 3. *Spiritum
ex auditu fidei accepistis.* Lutherum sic redde-
re: *Durch die Predig vom Glauben.* Atq; non
idem esse auditum & prædicationē. *Schuuenck,
in præf. de Euangelio.* Irridet Lutherum quod
alicubi queratur homines patefacto Euange-

lio, ac solutis vinculis captiuitatis Papisticæ, fieri leſt enatiores ac deteriores. Ex ſic iſte ſpiritus calumniator, quod Lutherus particulariter effatus eſt, vniuerſaliter interpretatur. Nam etſi apud multos vox Euangelii, quaſi in viâ tritam, aut ſilices, aut ſpinas cadit, tamē res ipſa teſtatur, q̄ aliqui homines audito Euangelio, ſerid pœnitentiâ agant, fructus aſſerentes in vera patientia. Tandem non veretur in iſta verba erumpere: *Cum Luthero nolo eſſe aut ſtare, aut eiuſ Sacramentis vti*, Epist. 87.

Subinde tamen libros ſuos Luthero miſſitat, inuitoq; etiam obtudit, vt nimirum eum magis affligeret, licet prætederet, ſe id facere monitionis gratia. Suas enim cogitationes ad reformationem Eccleſiæ ſummopere eſſe neceſſarias cenſebat. Cum autem Satenæ molitiones haud ignoraret Lutherus, tabellario Schuuenckfeldii, ſatis improbè, vt habebat in mandatis, vrgenti vt ſcriptam reſponſionē impetraret eiſmodi ſchedam tradit: *Mit tabellarie, chare homo, renūciabſ Caspar Schuuenckfeld. Domino tuo, me literas & libellum à te accepiſſe. Vtinam verò tandem ceſſaret. Nam ſi in Siſleſia iam antea incendium exuſcitauit aduerſus eam ſacram, quod non eſt reſtitutum, atq; ſuper ipſam ardebit in perpetuū. Inſuper autē pergit ſuo Eutychniſmo & creaturalitate, quibz Eccleſiam turbat, cum tamē ipſi nihil quicquam à Deo ſit demandatum, nec ſit ab eo vocatus. Et in ſancti morio à Diabolo obſeſſu, nihil intelli-*
gi.

git, nec scit quid nam lallet, nihil enim ante
 finē facere nescit. Quare me suū librum, quos Dia-
 bolus ex ipso vomu & cacat, prorsus missum fa-
 ciat, & hoc vltimum a me iudicium ac reſpiciū
 auferat: Incipies Dominum te Satan, & ſuſpiran-
 tum, qui vocauit te, & curſus tuū qua curris,
 & omnes, qui participant tibi Sacramentariū &
 Zuingliani tecum, & cum vester blaſphemus,
 in perditionem ſicut ſcriptum eſt: Currelant, &
 non miſtebam eos, loquebantur, & nihil manda-
 ui eis. 1545.

Vltimū eſt autem adhuc vnum aut alterum
 teſtimonium aduerſus Schnoewckfeldiū, ex
 Luthero aſcribere: in explicatiōe 17. cap. Io-
 hannis ſup hęc verba: Ich bin nicht allein ſür
 ſie / ſondern auch ſür die / ſo durch ihr Wort an
 mich gläuben werden. Vnd merck dieſen Text
 eben / wie Chriſtus der Apoſtel Predigt / hebt vnd
 preſent / daſ wir dadurch müſſen zu im kommen
 vnd gläuben. Den dawieder iſt ein Teuffels ge-
 ſchmeiſ / durch ſeine Korrergeiſter / die da lehren
 das euſſerliche Wort verachte / vnd gebē ſür / der
 Geiſt müſſe es alles allein ihū / euſſerliche Ding /
 Zeichē vnd mündliche Predigt / ſey nichts nūß zu
 gläubē im Herzen / der innerliche Menſch müſſe
 ein innerlich Wort habē / &c. Denſelbē Lügengei-
 ſtern ſchreibet nur dieſen Text (die durch ihr Wort
 an mich gläuben werden) ſür die Naſen / mit
 groſſen Buchſtaben / vnd frage doch / Ob das
 Wort (Gläuben) zuſehe dem innerlichen oder
 euſſerlichen Menſchen / Oder ob die Apoſtel
 euſſer-

eussertlich oder innerlich Wort gepredigt habend.
 So können sie ja nicht leugnen / daß diß Wort
 (glauben) welches ist allein des Herrgens vnd in-
 nerlichen Menschen / vnd (durch ihr Wort) zu-
 sammen gehören / vnd einen innerlichen Men-
 schen machen / denn das heist ein innerlicher
 Mensch / der da gläuber / vnd seines Herrgens zu-
 versicht gang vnd gar auff Gott setzt / Eussertlich
 aber heist / der da ißet vñ trincket / siehet / höret / ge-
 het / stehet / erbeitet / sonst ob so gehet der vnd mit
 allerley Werck des Leibs vmbgehet. Der Glaub
 aber ist kein werck des Leibs / als Ohren / Wunds /
 Hand oder Füße / sondern des aller inwendig-
 sten Grund des Herrgens. Weil nun Christus
 sagt / sie sollen gläuben / das ist / innerliche oder
 Geistliche Menschen werden / durch der Apostel
 Wort / so folget / vñ wiederprechlich / daß solch
 Wort nicht diene zum Eussertlichen / sondern
 zum innerlichen Menschen / vnd ist nichts daß
 sie zeiffern / mündlich Wort oder Predig sey
 nichts mñ / ohn zu einem eussertlichen Zeugniß
 oder Bekendniß des innerlichen Menschen.
 Sprechen sie aber: Wenn das eussertliche Wort
 solches schaffere / so müsten sie alle gläubig vñnd
 selig werden / die es hören. Antwort / des müsten
 sie Dank haben / denn es heist schon halb be-
 kennen / daß sie nicht können leugnen / daß den-
 noch eittliche gläuben / denn so sagen wir auch /
 Ob gleich nit alle gläuben / dennoch findt ihr viel
 die da gläuben / Sagt doch Christus auch nicht
 daß sie alle gläuben werden. Aber daher folget
 nicht

nicht / daß darumb niemand gläubet / was ist
den nun geredt / daß sie folgen vnd schließen wöl-
len / Sie gläuben nicht alle / darumb komme der
Glaub nicht durchs Wort? So wilt ich auch
folge vnd auckeln / sie sind nicht alle gehorsam /
Fürsten / Oberherren oder Eltern / darumb mußt
kein Oberkeit / Fürsten noch Elternstand / nüg
oder noch / vnd Gottes Gebott vmbsonst sein.
Darumb lehren wirs vmb / vnd sagen also / wir
wissen das etliche gläuben / die das Wort hö-
ren / vnd könnens durch viel Sprüche vnd Ex-
empel der Schrifft beweisen / darumb schließen
wir / daß das Wort nüg vnd noch sey / nicht zum
Ohren allein / sondern auch zum Herzen oder
innerlichen Menschen. Daß aber etliche nicht
gläuben / ob sie gleich das Wort hören / das nimt
darum dem Wort nichts / sondern bleibet gleich.
wol war / das es das Mittel sey / dadurch der
Glaube ins Herz komme / vnd ohn dasselbig ni-
mand gläuben kan.

Er in breui confessione Tom. 8. Verhal-
ben mirs gleich nicht wenig befrembdet / vnd mit
Gedanken mache / daß Schwencckfeld so töre
vnd kühn ist worden / sich mit Schrifft vnd
Büchern an mich zu machen / weil er weiß oder
ja wissen solt / daß er mein vnversöhnter Feind
ist. Erstlich in dieser Sachen des heiligen Sa-
craments / welches er in der Schlesiens zu etwel
Brot vnd Wein gemacht hat / so viel tausent
Seelen verführet / dafür kein Buss gesant
Sondera wie Salomon sagt: *Exaltas in rebus*

peffimus. Als hette er wol gethan / vnd doch / ge-
denckt / der Luther müffe / seiner Brieffe vnd Bü-
cher fro werden. Denn darauß solle wol ein
Wahn erwachffen / als were der Luthern mit dem
Stenckfeld vnd den Schwernern zur eins /
vnd hette alles widerrufen / nemmen vnd geben
einander Brieffe vnd Bücher / als gute Freun-
dene. Item ibidem. Der vierdte Stenckfeld ließ
sich düncken / sein Stant were thesem in aller
Welt / bracht auff den vierdten H. Geist diese
Regel : Man muß diese Wort (das ist mein
Leib) auß den Augen thun / denn sie hindern den
geistlichen Verstand / diese Regel muß du wol
merckē wile du ein Theologus werden / nemlich /
wo die hellen Wort Gottes deinen Verstand
hindern / daß du einen andern suchest / der dir
gefalle / vnd denn sagest / Es sey der heilige
Geist / darnach die Wort ordnest vnd deutest /
wie dichs gut düncket. Als hie mußu zuvor den
hohen geistlichen Verstand fassen / das Brot /
Wort sey / Wein / Wein sey / welchs kein Papst
noch Luth. x jemals verstandē hat / auch kein Bes-
etler noch Krägmer. Vnd demnach dē Text also
machē / das hinderst zu förderst sehen. Nemlich /
Nemmer hin vnd esset mein Leib / der für euch ge-
geben wt / ist das (vernim eine geistliche Spei-
se.) Da hast dñs / gehe nun hin vnd sage / daß
Stenckfeld nit den H. Geist habe / weil vber die
dren heilige Geister / Carlstades / Zwingels vnd
Decolompads. Hactenus Lutherus, sed in
aquam, quod dicunt, hīsc tam gravibus iu-
diciis, Lutherus percussit. Nam factus rabio-

Sed Schuuenckfeldius, magis suis inuectiuis
& blasphemis seuire perrexit.

In Suetia autem & Heluetia aliisq; locis
non defuerunt, qui ipsum de nefandis dogma-
tibus & molitionib. ipsius, satis grauitet mo-
nerent, & libellis quoq; editis detererēt, ve-
rum Aethiopem dealbare molitur, vt habet
prouerbiū. Persistit enim frōte & rea & cordo
admanino in suis errorib. omnib. iste fana-
ticus spiritus, quos quidē clādestinis conuen-
tib. hinc inde ulterius disseminare nō desistit.
In primis autē *Ioachim Vadianus Antilogia*
el obicit, indicemq; *tredecim errorum* ipsius
publicat, cuius quidē viri scripta, eū vehemē-
tissimē tū vrebant, id q; in suis responsionibus
nequaquā dissimulat. *Bullinger* autē *Extrastum*,
ex Vadiani latino libro, germanicum profert.
Refutarunt quoq; eius p̄stigias passim in suis
libris *Bucerus*, *Caluinus*, *Blaurerius*, *Petr. Mar-*
tyr, *Beza*, *Musculus*, *Frechtus*, *Simon etiā Gry-*
neus cum scripto monebat, verū absq; fru-
ctu, *Sebastianus Coccius*, *Jacob. Andree*, *Daniel*
Tossanus & alii. In Hassia *Cornelius* & *Kymenz*.
In Saxonia passim in suis scriptis *Luiberus*,
Melanthon, *Matthias Illyricus*, qui aliquot li-
bellis Schuuenckfeldii errores retudit: *Nico-*
laus Gallus, *D. Meior*, & alii. In Silesia *Hierony-*
mus VVittich, *Iohan. Gigas*, *Laurentius Har-*
senrafft & alii. *Iohan. Brentius* in praefatione li-
belli *Sebastiani Cocci* inquit: Plus est laboris
in excerpenda sententia Schuuenckfeldii ex
ipsum

ipsius figuratis, imò perplexis verbis, quam in ea refutanda.

Quemadmodū autē canis peregrinus, domos & culinas escas venarū ingressus, ad canes & homines ipsum exigētes dentes exerit, frēdet, ac vellicat quos potest, ita Schuueckfeldius tantum abest, vt salutaribus monitionibus locum præbuerit ullum, vt etiam responsiones emiseric valde dentatas ac virulentas, ac gloriatus sit se non esse enictum, imò sua dogmata adhuc immota consistere. Vicissim autem suis aduersariis, non veretur palam impingere atque adscribere errores, vt Helueticis theologis vicissim istos errores obliquit.

1. Quod negent, totum Christum etiam iuxta naturam humanam esse Dei filium, & dicant: Christum iuxta naturam diuinam, natum esse ex substantia Patris, iuxta humanam vero naturam esse creaturam, non ex Dei substantia, sed ex carne Marianasum.

2. Quod affirmant, Christum iuxta naturam humanam non pertinere in essentiam diuinam Trinitatis.

3. Quod negent, Christum esse adorandum iuxta virginis naturam.

4. Quod negent, Christi carnem viuificare sed id tantum verbo competere, contra, Ioh. 6.

5. Quod Christo in gloria tribuant duas inæquales naturas, duas inæquales voluntates.

6. Quod negent, Christum secundum humanitatem,

nitatem, dare Spiritum sanctum, remissionem peccatorum, vitam aut salutem.

7. Quod negent, iustificationem peccatoris esse opus utriusq; naturæ in Christo.

8. Quod negent æquidivinitatem Deificationem hominum in Christo, & nolint admittere, quod idem sit, Dominum esse cæli & terræ, & Deum esse. Stenckfeld. in confes. mag. 1. part.

Eadem ratione & reliquos sibi contradicentes excipit atque tractat. Affirmat eos nihil rerum spiritualium intelligere, pro quo Theologia sibi Philosophiam oblicere. Vocat eos Theologos nullos, & nomina peculiariora ipsis imponit, subinde eos appellat Vocalistas, qui nimirum vocali verbo tribuerent potetiam salvandi, & Creaturalistas, quia assererent, Carnem Christi in gloria adhuc esse Creaturam. Vnice autem Spiritum urget, ac vitæ eternæ sanctimoniam. Subinde etiam queritur, se non satis esse auditum, ac prouocat ad ordinarium Theologorum conuētum & colloquium.

Contradictoria tamen subinde ponit, ut quoddam Christus sit homo verus, habeat carnem & animam, & tamen subilicet contendit, quoddam caro Christi non sit creatura.

Iterat sæpius, in gloria Christi carnem Christi non esse delectam. Manere certamen, sanguinem, membra, spirationem, &c. & tamen manibus pedibusq; vnicè pugnat, Eam Christi carnem in gloria non esse creaturam, & iam effudit quod

30 D. CONRAD. SCHLYSILD

*Deum est offensia Deum, & aequalis prorsus nonne
offensam ducim in Christo Naturas, offensia & vir-*
tutis.

Wytrens etiam peculiari libello complu-
res ei contradictiones ob oculos depinxit,
quas quidē expedire nequirit. Indiciis insu-
per publicis, in quibusdam conventibus sin-
cerotū & celebrium verbi Dei Ministrorum,
falsa dogmata & sanctissima Schuuenckfeldil
sunt damnata atque explosa, & extant ea iudi-
cia ad posteritatem, quorum nonnulla hic du-
ximus adscribenda.

DE VERBO EXTERNO ET MI-
nisteria Evangelii contra Cassparum
Schuuenckfeldium, scriptum in
conuentu Schmalkaldensi.

ANNO 1540.

V Agatur passim erroneus quidam, inter
quos Schuuenckfeldius vel precipuus est,
qui abducunt populū à certis Ecclesiis, quę
recte constitutę sunt, hoc est, quę nullos ha-
bent idolatricos, & impios cultus, & vbi recte
ac pure tractatur Evangelii doctrina. Cū au-
tem Deus voluerit Ministerium Evangelii ef-
se publicum, idq; ab omnibus ornari & con-
servari præceperit, non dubium est, graviter
offendi Deum contumacia omnium, qui con-
tra Ecclesiarū quę recte constitutę sunt, de-
serunt, extrahunt inde abducū, sicut Chaitus
inquit: *Qui vos spernit me spernit. Disce limos ab*
Eccle-

DE SEVERISSIMO

Ecclesiis Papæ propter manifestam Idololat-
 triam, & impia dogmata plurima, quæ in Pa-
 pæ Ecclesiis regnant. At nulla vera causa est,
 quare ministerium in nostris Ecclesiis dese-
 rendum sit. Itaq; hortamur omnes pios, ut di-
 scant amare Ecclesias suas, & ministerium re-
 cte constitutum non aspernari. Nec audiant
 Fanaticos spiritus, qui deterrent ceteros ab
 audiendis piis Doctoribus, & usu Sacramen-
 torum in nostris Ecclesiis. Intelligimus spar-
 gi semina Donatistarum. Nam hypocritæ qui-
 dam, qui & iusticiam fidei ignorant, & cū sint
 homines ociosi, veros cultus, hoc est, officia
 vocationis nec intelligunt nec præstant. Fasti-
 diunt cōmunes honestos mores, & simula-
 tione singularis modellæ & paciētiæ, se ad po-
 pulum venditant, vituperant ministros Evan-
 gelii. Deinde cum cœperint hominū animos,
 ut sit, novæ & inusitatæ religionis admiratio-
 ne spargunt falsa dogmata, negant efficax esse
 ministerium Evangelii, quoddam publicè ad-
 ministrant, cum Paulus disertè dixerit de mi-
 nisterio Evangelii: *Evangelium est potestas Dei,*
ad salutem omni credenti. Item, Fides ex auditu,
auditus autem per verbum Dei. Ided hortamur
 pios, ut sint vigilantes, nec se ab illis fanaticis
 & fastuosis hypocritis decipi sināt, sed publi-
 cum ministerium ament & ornent, sicut do-
 cent nos plurima dicta Sp. S. *Quanto dilectiora*
bernacula tua DOMINE, &c. Quam speciosus
pedus Evangelizantium pectus, &c.

Sunt & alii quidam similes Scepticorum, qui Ecclesias & Ministros vituperant, dum volunt videri nullis addicti partibus. Hi quoque inueniunt applausores. Semper enim grata est vulgo reprehensio gubernatorum. Sciunt autem pii in Ecclesia oportere extare cuiuslibet sinceram confessionem. Sicut inquit Paulus: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem.* Quam quisque indicat esse Christi Ecclesiam, huic se adiungat, & profiteatur, se eam probare, ne aliorum fidem sua dissimulatione, debilitet. Nec est nisi vnica Christi sponsa Ecclesia, quæ videlicet rectè docet Euangelium, rectè administrat sacramenta, nec habet cultus impios aut idolatricos. Ad hanc vnā pertinent promissiones factæ Ecclesiæ in hac exaudiat Deus inuocantes, in hoc certū necesse est esse aliquos Deo placentes. Nec constat hic certus ex diuersis sectis, vt *Sebastianus Francus* fingit, qui omnes pariter fingit esse Ecclesiam, *Papistas*, & eos qui nobiscum sentiunt. Hanc fanaticam consulationem sciant pii improbandam esse, & meminerint, oportere extare confessionem, quam quisque Ecclesiam prober. Scribit & alia multa *Sebastianus Francus* digna reprehensione. Edidit paradoxa, in quibus & hoc est: *Omnia peccata paria esse.* Etsi autem studet hoc dictum & similia, glossis quibusdam pingere & facere, tamen hæc præstigia disputationum non vni vtilis Ecclesiis. Improprie dicta multos erro-

errores pariunt. Nec Ecclesia à Zenone, sed à Christo dogmata accepit, qui discernit inter blasphemias & cætera peccata. Item inter peccata sanctorum & impiorum. Multa enim colligit Francus ad scripturæ autoritatem extenuandam, & iudet spiritum quarti amisso verbo. Nos autem retineamus dictum Pauli: *Fides ex auditu: auditus autem per verbum Dei.* Nec assentiendum est vllis imaginationibus de Deo & voluntate Dei, sine certo verbo Dei. Hanc verbi Dei & ministerii gloriam omnes pii discant agnoscere & venerari, ut veram & firmam doctrinam & consolationem retineant.

Circumfertur & Schuvenckfeldii libellus, qui negat humanitatem Christi post resurrectionem, esse creaturam: ac vituperat omnes qui dissentiunt, eosque vocat *Creaturistas*. Nos in Ecclesiis nostris fideliter retinemus symbola Apostolorum, Nicænum & Athanasii, & damnamus omnes errores pugnantes cum his symbolis, damnatos à Catholica Ecclesia Christi: Et agnoscamus hæc symbola verè tradita esse in verbo Dei, conscripta per Prophetas & Apostolos. Scimus autem hanc propositionem: *Christum esse creaturam*, reiectam esse à Catholicis, propterea, quia Arriani eam intelligebant de utraque Natura in Christo, qui negabant, Filium Dei Logon esse Homosion Patri, sed contendebant creatum esse ex nihilo. Sed hoc tempore non disputat Stenck-

D. CONRAD. SCHLUSSELI.

feldius de forma loquendi, sed contendit naturam humanam in Christo non esse creaturam post glorificationem, cum quidem fateatur ante glorificationem fuisse creaturā. Hoc impium deliriū improbamus, & dicimus, humanam naturam in Christo, & esse & manere creaturam. Et Iohannes inquit: *Et verbum caro factum est*, ita & nos docemus cum tota Ecclesia catholica, Filium Dei Logon coeternū Patri, assumpsisse humanam naturam ex Maria virgine tēpore constituto diuinitus, duasq; naturas vnitas esse, sicut vna persona sit Iesus Christus Filius Dei natus ex Maria virgine. Manet tamen sua proprietas naturis. Diuina est coeterna Patri, Humana est creatura, orta ex semine Abraham, sicut promissū dicit, *In semine tuo benedicantur omnes gentes*. Si natura in Christo humana mutata esset in Deitatem, vt fingit Stenckfeldius, iam non benedicerentur in semine Abraham.

Refutatur autem Stenckfeldius multis illustribus testimoniis: Symbolum dicit, *Natus ex Maria virgine*, & deinde, *sedet ad dexteram Dei Patris*, ille idem natus ex Maria virgine, sedet ad dexteram Dei. Et apud Lucam: *Ecco manus & pedes meos, quia ego sum*. *Contrahite me & videte, Quia spiritus ossa & carnes non habet*. Et Roman. 1. *de Filio suo nato ex semine David secundum carnem*. Ecce autē & nos Inuocamus & predicamus Christum Deum & hominem, sedentem ad dexteram Patris, & agno-

& agnoscimus humanam naturam ineffabili gloria ornata, & immortalē esse: Tamen esse naturam humanam genitam ex Maria virgine, ex semine Abraham affirmamus, ideoque creatam fateamur & predicamus, eoque consolationem habemus in Christo, quia scirem esse scimus, & os ex ossibus nostris, & Pontificem ex hominibus assumptum, qui & perpetuo pro nobis interpellat, ita perpetuus est Pontifex Deus & homo.

Repudiamus igitur delirium Schnöckfeldi, qui si fateatur Christum esse Deum & hominem, cur negat humanam naturam esse creaturam? Si vocat creaturam tantum naturam mortalem, cur nouo modo loquitur, & conturbat Eccl. suas? Nos creaturam vocamus vilitate mortis res à Deo conditas ex nihilo, & ab his ortas. Hactenus iudicium, cui subscripserunt sua nomina:

*Nicolaus Amsdorffius, Iustus Ionas Ioann
nes Bugenhagen Pomeranus, Casparus
Cruciger, Philippus Melancthon, An
tonius Corvinus, Iohannes Rymens, Bar
thasar Rhaidas, Iohannes Leunigius,
Nicolaus Sconbelius, Maritus Euse
rius, Iohannes Amsterodamus.*

Anno 1554. In conuentu N A V M
B V R G E N S I eiusmodi à Theologis ex
Schnöckfeldismo decretum est si quis De
Schnöckfeldi scriptis, in dictum est minime

Intricatum. De hisce enim articulis manifestè digladiatur:

Deum sese hominibus dare, absque cognitione & meditatione scripti Evangelii: Fingit deindè: Eam meditationem tantum esse exercitium externi hominis, quemadmodum in Iudaismo exercitia fuerunt non vestis carnis suilla, & alia eius generis.

Est autem horribilis contemptus clementissimarum patefactionū divinarum, & manifesta blasphemia. Expresè enim Paulus inquit: *Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti.* Item, *Fides ex auditu.* Verissimū enim est, Deum operari pauorem, & consolationem & vitam per ista media, nempe per meditationem externi seu scripti verbi. Etsi autem meditatio nō est efficax sine Deo, tamen manet ista regula immota, Deum operari per verbum, & debemus in Deum ipsum verum intueri, qui hoc verbum tradidit, atq; in eo se revelavit.

Porro Schunenfelsdus multis mendaciis nostram Ecclesiam onerat, utpote de necessitate, de fato. Item blasphematur vehementer quod in nostris Ecclesiis doceatur, Homines legem Dei implere nō posse, cum tamen non ignoret, quānam addatur à nostris declaratio. Extat autem nostra doctrina Rom. 7. 8. Astute autem agit, ut & alii nonnulli, non complectitur aut profert integrum doctrinæ corpus, sed tantum vellicat aliquam ex nostris

stis libellis partem, cui suum affricat virus,
 vt hoc artificio homines à nostra Ecclesia ab-
 alienet.

Postea turbati, cum non habeant in prom-
 pta integram doctrinæ summam, prorsus à
 ministerio Ecclesiæ discedunt, nec sunt vllius
 Ecclesiæ membra. Iam quidem facile est par-
 ticulari aliquam excerpere, ac gratum est cu-
 riosis, quædam taxari. Errores itaque & men-
 dacia Schuëckfeldii vno pectore reieciimus,
 ac debent interdum ministri verbi populum
 monere atque erudire, vt eiusmodi præstigias
 vident.

In conuentus Nornbergenſis decreto, ad-
 uerſus Oſiandrica dogmata, Anno 1555. etiam
 iſta de Schuëckfeldio (qui in illis quoque
 locis circumuagabatur) commune factum ex-
 tat: Es ſollen auch die Leute verwarnet werden/
 ſich für Stenckfeldes Schriſſten zu hüten/der in
 vielen Artickeln Irthumb fürgebt/vnd leſtert
 vnſere Kirchen vnbilllich/vnd brauchet eine Ei-
 ſtigkeit/die jezt und gewöhnlich iſt/leſt kein gang
 Corpus Chriſtlicher Lehr außgehen/das man
 einen Grund von ihm faſſen köndte/wie ein
 irreter Lehrer zu thun ſchuldig iſt/Sondern
 freuchet in ſeine Winckel vnd wackert an Kir-
 chenlehre erſtliche Stückerlein/die er anſicht/Spal-
 rungen anzurichten. Für ſolchen Nachraben
 ſoll man ſich hüten. Durch Gottes Gnade iſt
 die Summa vnſerer Lehr/ein Hecht/von allen
 nöthigen Artickeln/vnd können alle Vorträge da-

8 D. CONRAD SCHWESSEL.

lige / davon Zeugniß auß Öffentlicher Schrifft
haben.

Hiernemlich aber treibet Schwesfeld auß
Verachtung des geschriebenen Öffentlichen Wortes /
vnd spricht / Gott wolte nicht durch das öffent-
liche Wort. Dieses ist öffentlich wider die kla-
ren Sprüche Pauli: *Fides ex auditu*. Item,
*Euangelium est potentia Dei ad salutem omni
credenti*. Item, *13 Item habraham per patien-
tiam & consolationem scripturaru*, &c. Vnd ist
des Stenckfelds Fantasie dahin gerichtet / daß
man die Leute von betrachtung Öffentlicher
Schrifft / auß eigene Fantasien führe. Es
streitet auch wider diesen warhafftigen vnd
nötigen Trost / durch den Glauben werden wir
gerecht / vnd saget von Vergeltung / re. Wel-
ches ein Grund allein dieses ist / der Mensch sey
gerecht / nicht vmb des Herrn Christi willen /
auß Varnahertigkeit / Sonder von wegen der
neuen Wirkungen oder Tugenden in ihm / da-
von Erinnerung geschehen in den vorigen Ar-
tikeln dieser Schrifft.

Hie ist allein in kurz diese nötige Verma-
nung angehenge / daß sich Gottsfürchtige Leute
nicht lassen irre mache / auch nicht Spaltungen
in diesen Kirchen erregen / durch des Stenck-
felds Irrthumb vnd Lestern.

Vnd nach dem alle Obrigkeit schuldig sind /
Gott zu Ehren / vnd der Menschen Seligkeit zu
dienen / reine Christliche Lehre zu pflanzen / vnd
Irrthumb / Abgötterey / vnd Gottseßerung
abzu-

abzuschaffen. Wollen wir auf: einen Christen
cherypflicht: sie wollen ihr Amt hierin ordentlich
brauchen: Gott zu Ehren / und ihnen und an-
dern Christen / und den Nachkommen zu anse-
hen und wollen Christliche Einigkeit in ihren Kir-
chen / darinnen rechte Lehre gepredigt worden
nicht lassen gerühren.

Judicium oder Urtheil von
der Sterckfeldischen Schwermerey / der
getrewen Diener Christi in der Kir-
chen zu Braunschweig und
Hannover.

Den Ehrwürdigen vund wolge-
lehrten Herrn / Johann Althaus / Superin-
tendenten vund den andern Dienern des heil-
igen Evangelii in der Kirchen zu Magde-
burg / unsern freundlichen lieben
Brüdern in Christo.

Gottes Gnade in Christo Jesu / sampt
freundlichen erbieten unser willigen Dienst
vund flüssigen Gehors zu voran.

Ehrwürdige / wolgelehrte liebe Herrn vñ Brü-
der / Es hat der Allmechtige ewige Gott auß son-
dern Gnaden / in diesen gar geschwinden / schwer-
zeiten uns bey der reinen Lehr seines liebe Euan-
gelii gar Gnädiglich erhalten / wie er das selbige
nach der H. Propheten Zeit / durch den Erghissen
vnd

66 D. CONRAD. SCHLUSSELE.

vnd Propheten Jesum Christum seinen lieben
 Gott / auß seinem Schoß, vom Himmel hera-
 ber / Nachmals durch die heiligen Apostel / vnd
 zu jederzeit / durch die heiligen Väter / letztlich
 aber durch seinen getreuen Diener D. Marti-
 num / seliaet offenbaret hat / dasir wir seiner
 grossen Güte vnd Barmhertzigkeit immer vnd
 ewiglich Lob vnd Danck sagen / bekennen vns
 auch zur selbigen Lehre hiemit öffentlich / vnd für
 aller Welt / in tröstlicher Hoffnung vnd Zu-
 versicht / der Allmechtige Gott werde vns dabey
 hinfort auch wider das grimmig anlauffen al-
 ler Pforten der Hellen / sampt seiner geliebten
 Kirchen / alhie gang Väterlich erhalten / wie
 wir denn darumb treulich bitten / vnd ihr so wol
 als fromme Christliche Herzen / sich des zu vns
 gewisslich verträsten vnd versehen sollen. Haben
 vns derhalben nichts auff Erden weniger gefal-
 len lassen / denn die eingeführte Newerung / wun-
 derliche / mancherley seltsame opinationes, schedli-
 che grotsliche Ketzereien vnd verfälschungen
 Gottes Wortes / die den sonderlichē nach abster-
 ben des seligen Mannes Gottes Lutheri / der
 Teuffel gewaltiglich auffgetrieben / vnd von
 neuen seinem Zuthaben mercklichen auffgebla-
 sen / als wolt er wie mit einer Sündflut damie-
 gern die ganze Welt zu grund beschwemmen /
 verderben vnd ersäuffen / damit ja von der ge-
 sunden Lehre nichts auff unsere Nachkommen
 vbrig bleibe / sondern mit vns vnergieng.

Wie er denn sonderlich für allen dasselbige
 mei-

meisterlich/in der vnflätigen/sinckenden vnter-
nen Rachel / Caspar Stenckfeld / gleich als
auff einen Bissen gefasset / vnd durch ihn nicht
allein die Person/das Ampt Christi/nicht nur
ein Sacrament oder einen einigen Artikel des
Glaubens/in sonderheit angerasset/sondern die
ganze Bibel/vnd damit alles was Gottes Wil-
le/ Meynung/ Herr vnd Gedanken sind/in al-
len Stücken zu gleich angefallen / solche Offen-
barung vnd Erkendtniß in viel vnd mancher-
liger Weis verkleinet / zerleset/vnd mit Non-
sprechen jedermenniglichen gesucht / als einem
größten Abgott vnd Teuffel auß zu reden/
vnd zur Seligkeit vnüchsig zu machen.

Damit er erstlich dem Teuffel seinem Herrn/
der ihn gesand / raum vnd freyen platz machet/
hinfürder durch erdichte eygene Treume den
Leuten vom Glauben vnd aller Seligkeit ein zu-
blasen / seine heimliche Geisteren / nach gefallen
vnd aller Herzen Lust/vn also sein Reich ein zu-
führen/ohn mennigliches hindernuß / sintemal
sich nicht die Predig vnd der Glaube nach der
schrifte sondern die schrifte nach dem Glauben
(wie der Lügner für gibt) richtē vnd schietē muß/
darum daß die Schrifte nit Gottes wort(wie er
auch leset) vnd also ohn zweiffel auch nicht sein
Gemüt/ Wille / Herr vn Meynung ist/ob aber
Gott ohn solchen Willen/ja wider seinen Willen
mit den Leuten handelt/vnd also Gott vnd
sein Will gescheiden sindt (nach dieses Lügners
fürgeben) also daß er die Herzen erleuchte/gläu-
big

II D. CONRAD. SCHLITSCH.

big vnd selig macher/nur durch die Schrifft / son-
dern ohn die Schrifft / vnd alle Mittel. Zum an-
dern / weil aber kein wahrer Christus außer dem
allein / welchen die heiligen Apostel gepredigt /
1. Cor. 2. vnd 2. Thim. (wie Stenckfeld abermal
leugnet) ohn Schrifft / sondern / wie er zuvor
durch die heiligen Propheten verheissen ist von
Gott in der heiligen Schrifft / Roma. 1. Act. 10.
Ja wie er auff Erden hat geboren müssen wer-
den / leiden vnd auferstehen / nach der Schrifft /
Luc. 24. Vnd aber die Leute zum Glauben
kommen müssen (nach Stenckfelds Lehre) ohn
Schrifft / So bedencke nu / wer anders ein Her-
zu-Isaie hat / vnd nicht seiner engen Seel feind
ist / was das für ein Christus sey / an dem du
mit Stenckfeld ohn Schrifft vnd vor aller
Schrifft glauben / allen deinen Trost vnd höch-
ste Zuversicht stellen solt / im Leben vnd Eero-
ben.

Dieser Grund stehet fest / wider alle Pforten
der Hellen / daß / wo keine Schrifft ist / da sey auch
gewißlich nichts vberal von der heiligen Apostel
Predigt / wie gehöret /

Wo nichts ist von der Apostel Predigt / da ist
auch kein Christus / sonst were das Euangelium
kein mysterium / vnd vmbsonst / das Paulus
sagt / Wir predigen diesen Mann / re. Wo nicht
Christus ist / da ist auch kein Seligkeit / Matth.
2. Wo keine Seligkeit ist / da ist auch keine verge-
bung der Sünden / Luc. 1.

Wo keine verggebung der Sünden ist / da ist
nichts

nichts denn Gottes grimmiger Zorn / Todes
Teuffel vnd Helle / mit ewiger Finsternuß / heu-
len vnd Zerknappen.

Auß dem / vnnnd andern viel mehr / so wir dis-
mal zu erzehlen vnterwegen lassen / habe ir / Ehr-
würdige vnd wolgelehrte / freundliche liebe Herrn
vnd Brüder / so wol / als jederwenniglichen wol
abzunehmen / was wir von Stenckfeld vnd sei-
ner Lehr halten / vnd halten müssen / daß er frey-
lich ein vnfinniger / toller Teuffel ist / vber welchem
die Helle ihren Rachen auffgesperrt / vnd in vol-
gespenet hat aller seiner Brundstüpp / von Eisse
vnd Gallen / dauon er auch so voll vnd toll wer-
den / daß er daher kommt / vnd nicht weiß / was
er geistert / der ihn abführet / der weiß es gar wol /
würde ihm auch seinen Lehr geben zu rechter
Zeit.

Allein daß er muß zuvor / beneh dem Vabst /
vnnnd andern Schwermern eine Weiffel vnnnd
Straupbelen sein des grimmigen Zorn Gottes
vom Himmel / zur straffe der vbermachten Bos-
heit vnd Vnmenschlichen Vndanckbarkeit die-
ser schnöden Welt / welche den frommen Vets
also nötiger vnd dringet zu ihrem Vericht vnnnd
gerechten Urtheil / weil sie in allerley Stenden
dem lieben Euangelio / vnd damit irem Schöpf-
fer vnd Seligmacher seind / ohn daffelbige leben
wil / ihres eygen gefallens / ohn alle Schew vnnnd
Schä. Besorgen vns auch / den leere Zorn wer-
den wir / noch niemad auffhalten / sondern wird
müssen durchbrechen / vnd also gehen / wie es die
Welt

Wete haben will/ so geschieder ihr auch als denn
eben recht. Allein das wir vnserer Seelen reiten/
vnd den frommen vnschuldigen Herzen / wie
wenig auch derer ist / vnserer Treu vnd Sorgfel-
tigkeit nach Gottes befehle leisten / so lang es we-
ren kan. Derselbige komme ja mit seinem Jüng-
sten Tag bald / auff das wir doch ein mal der
Mühseligkeit mögen abkommen / da vns die
Welt vnd Nothen/mit ihren vnzuchtigē Wan-
del/durstigen Jreuel vnd Hochmuth / so sie an
dem/leben frommen Gott vnd seinen vnschul-
digen Wort für vnsern Augen/ohn alle Scher-
vnd Scham begehen/vnser arme Herzen quelen
vñ mattern / Gott erhalte die seinē/vnd erleuch-
te vnserer Herzen von Tag zu Tag/se lenger vnd
mehr in Christo Jesu / Amen / auff Braun-
schweig den 14. Februarii/in 1556. Jar.

Ioachimus Morlin, D. vnd Superintenden-
dens

M. Martinus Kemniz, Coadiutor.
Henricus Osterat, Senior.
Henricus Lanpadius,
M. Ioannes Lafferdes Brusulcensis.
Conradus FrolineK.
Iohannes Caloander.
Henricus VVendius, ad beatam virglnem.
M. Iohannes Pistorius.
Iohannes Lenzius.
M. Gerulnus VVitrop.
M. Henricus Storing.
Ioannes Gudenus, Hellus.

Theodo-

Theodoricus Meiger.

Iohannes Zanger, Oenipontanus.

Iohannes Ritter.

Vnd wie / die hernachmal geschriebene Diener des heiligen Euangelii in der Kirchen zu Hannoner / ludleiren eben der massen / von der verführischen verdampfte Lehre Caspar Stenckfelds / warnen vnd vermanen auch treulich alle Christliche Herren / sich dafür zu hüten / vnd als den wüthigen Teuffel selbe zu suchen vnd zu meiden. 26. Februarti Anno 1556.

M. Bartholomæus V Volffhart, Superintendens.

D. Georgius Scarabeus.

M. V Valderus Hoker.

Martinus Listrius.

Iohannes Grelle subscripsit.

Henricus Bruckamp.

Iohannes Hoffemeister.

Postremò hic lupus neque pillis neq; conde mutatus, quàm diu in viuis est, vagabundus oberrat, sua deliramenta hinc inde spargendo, & quosdam fascinando. Etsi autem post ipsius obitum (qui qualis fuerit, nondum est reuelatum) nonnihil expiraret eius fœtor, tamen hinc inde zizania ipsius reliqua manserunt, quæ vt Deus reprimat, oremus.

ILLVSTRISSIMORVM PRIN-
cipum, ac Dominorum, D. Iohannis Friderici
secundi, Ducis Saxonie, Landgrauis Thuring-
iæ & Marchionis Misnie, D. Iohannis Vil-
helmi, & Domini Iohannis Friderici, natu
iunioris fratrum, confessio & censura de
errore Schuonckfeldii.

POSTCONFUTATUM à nobis Seruicium, qui
in essentiam Dei ac diuinitatem Christi
blasphemè inuergit: reliqui deinceps errorū
auctores, qui id nō sequūtur, sermō omnes,
circa voluntatem & actionem Dei erga nos
deprauandam, & perperam detorquendam
occupantur. Inter quos Stenckfeldius merito
tanquam antesignanus in prima fronte, & acie
collocatur. Ceteri enim omnes, quamlibet
peruersi ac pestilentes: tamen corpori Chri-
stianæ doctrinæ parentes, & tanquam voci
diuinæ ac cœlesti, debitū honorē deferentes,
aliquot diutaxe in hætrapsius coramput &
dilacerant: Solus Stenckfeldius ed effrenis fu-
roris & impudentiæ, progreditur: ut totum
corpus Christianæ doctrinæ inuadat: & euin-
cere studeat, non esse voluntatem neq. man-
datum Dei, ut nos per exercitiū, ac meditatio-
nem Prophetiæ & Apostolicæ scripturæ, Sp.
sancti illuminet, & ad se conuertat. Estq. pe-
ccularis frans & terribilis Satanæ: quid molitur
ac machinator, ut nos à regia via verbi Dei
auulsos, in demia & præcipitia abducatur.

Ideo postquam hisce postremis temporibus singulari beneficio Dei, animaduertit, per Lutherum, sanctum Organum Dei ministerium verbi, cū plurimarum animarum iurificatione, feliciter instaurari: & humanas Papę traditiones & *idololatricas* (quę in meris externis ac corporeis reb⁹, etiā observatione locorum, temporum, ciborum, vestium & rerum supersticiosę & magicę consecratarum, cōsistebant) passim abjici, itaquam superstitiones, idololatricas, & saluti perniciosas: ibi statim Stenckfeldium excitauit qui se scerrimē Lutherō opponeret: & mundo persuaderet, Nullum in vniuersam dogma Mosaicum, aut etiam Propheticum, de doctrina, Sacramentis, aut vllis omnino exteris rebus quicquid cōducere ad salutem: sed per merę spirituales reuelationes, Deum in nuda maiestate querendum esse propriis speculationib. & Corybanticis Enthusiasmis & somniis. Hoc quid aliud est, quam scalam cœlitus demissam ac porrectā proteruē despicere: & per precipitia ad inaccessible solum Dei scādere; vel lucem diuinis accensam, nefariē extinguere, & inanes fumos vendere; Et Ecclesiā Dei vix ē Papę tenebris eluctatam, in multo densiores retrudere; ita, vt in posterum vniuersis dogmatibus spoliati, nec vera nec falsa audiamus; sed simpliciter ipsam nudam ac incomprehensibilem maiestatem Dei scrutantes, tanquam tentatores Dei in æternum exitium ruamus.

Estque illud Stenckfeldii delirium tanto nocentius. quanto propensiores hominum animos, offendit. Est enim ingenium humanum naturaliter curiosum, vagabundum, admirans suam sapientiam ac figmenta, & gaudens licentia, quidvis de Deo comminiscendi: hilque molestius ac impatientius fert, quam se ministerio verbi, quasi quodam ergastulo, & odioso carcere, inclusum & captum teneri. Sicut secundus Psalmus introducit, mundum ad vocem Apostolorum fremebundum dicere: *Dirumpamus vincula eorum, & proiciamus à nobis iugum ipsorum.*

Talis impatientiæ erga ministerium, & vagabundæ curiositatis, in scrutanda voluntate Dei, autores extiterunt primi Parentes in Paradiso: ubi Satanae impulsu non acquiescentes promulgato verbi Dei, & proposito signo veritatis arboris, aliam sapientiam & prudentiam affecerunt: quæ ipsis Diis pares evaderent.

Tale venenum semel à Satana propinatum, & haustum, in omnes posteros propagavit, ita, ut omnes homines natura proclives sint ad Stenckfeldicam, & Enthusiasticam Matæologiam, contra institutum ministerium. Nec dubium est, quin, sicut Stenckfeldica hæresis statim in exordio mundi omnium prima procepit: & omnium malorum initium exiit, ita nunc vergente ad interitum mundo, sic ultimum futurum malum: eoq; in felicitatis ac miseriæ res Christiana deventura, ut mi-

ut ministerium verbi, p̄ suaui fabula videatur,
& contēnatur Sicut Paul⁹ 2. Tim. 4. de postre-
mis temporibus varcinans inquit: *Aderit ali-*
quando tēpus, cum sanā doctrinā non sustinebūt.

Quamobrem Stenckfeldii error aut furor
potius, prae omnibus aliis, acrem confutatio-
nem meretur, tanquam blasphemus, in totū
corpus doctrinae Christianae, & sapientiae
divinae, ita, ut merito quaedam communis sen-
tina & colluvies omnis generis haeresium di-
ci queat. In Sacramento cena Domini: eandem
propemodum errorem cum Zuingliani foveat
ac tuetur: In articulo Iustificationis partim Orian-
dro, partim Papisticis accedit: dum ex Dei essen-
tiali iustitia, & nostrae renovationis ac obedientiae
simul unam quandam iustitiam constas & con-
sarcinat. Verū nostri instituti nō est, omnes
ipsius errores nūc refellere, quos habet com-
munes cum aliis: Sed tantummodo illos per-
stringemus, quos de ministerio verbi scripti
& vocalis proprios ac peculiare obtinet. Ho-
rum tres sunt praecipui.

Primus Stenckfeldii error est, *Quod negat*
doctrinam, Biblice volumine comprehensam, pro-
prie loquendo, esse verbum Dei: Sed improprie ac
figuratē per metaphoras, quando videlicet signum
accipitur p̄ resignata: sicut testatur eius libellus,
titulo, de sacris literis, capite de discrimine inter
sacram scripturam, & verbum Dei, pagina 17.
& 28. Item, Libellus de verbo Dei, &c.

Ad hunc errorem tuendum, Stenckfeldius

armatur testimonio Evangelistæ Iohannis, appellantis Christum Filium Dei λόγος, verbum essentielle: quod Deus Pater ab æterno, cum communicatione totius diuinitatis protulit ac genuit. Vnde Stenckfeldius concludit: *Si Christus est essentialiter verbum Dei: Ergo nullum amplius est verbum Dei, propriè loquendo.* Quis sanæ mentis hic non videt impiam & blasphemam esse Stenckfeldii argumentationem? Nam etsi nullo pio & orthodoxo homini dubium esse potest aut debet, quin Filius Dei seu secunda Persona, vocetur λόγος, verbū, aut sermo, c. 1. Ioh. & 1. Ioh. 1. ac in aliis quibusdam locis: cuius Ethymologia rationem iam scrupulosius scrutari non libet (etiam si non ignoremus Patres & scriptores varias causas eius recensere solere) Tamen certissimum est, cœlestem doctrinā in sacris literis comprehensam, verè ac propriè dici & esse verbum Dei.

Hinc enim passim sacre literæ omnia illa, quæ Deus per Prophetas & Apostolos loquitur, mandat, vel promittit, siue de corporali, siue de æterna vita, vocant verbum Domini. Quale est illud, 1. Samuelis 15. Vbi Samuel regem Saulum increpans, inquit: *Tu transgressus es verbum Dei, quia non deleuisti Amalec.* Similiter Deutero. 2. 4. 5. Vbi, cum non de essentia Filii, sed de externo Dei mandato agatur, necessariò verbum Dei externam doctrinam significat. Vocat Moyses Decalogum
verbum

verbum Dei, tunc lapideis tabulis divinitus inscriptum, & in posterum passim fimbriis vestium, & post busædium, in memoriale ob oculos pingendum. Prophetæ quoque passim suos libros, ac vaticinia nuncupant verbum Dei; & hoc titulo auditores præcipue ad seriâ attentionem exsuscitant, contra contemptum & somnolentiam. Ided passim ingemunt has voces: *Audite verbum Domini: Sædicit Dominus, Esai. 58. Os Domini locutus est.* Item Ieremi. 19. enumeratis pluribus pœnis addit: *Eo quod non audierunt verba mea dicit Dominus, que ego locutus sum ad eos per servos meos Prophetas, consurgens & miseris &c.*

Hæc & alia infinita testimonia, nullo modo possunt eludi, tanquam figuratè signum, pro te signata accipiantur. Vicit enim Apostolus Paulus 1. *Thes. 2. Vos accepistis a nobis sermonem, non tanquam sermonem hominum: sed, sicut verè erat sermonem Dei.* Hic Paulus discretè affirmat, suum Evangelium esse verbū Dei non figuratè, sed verè ac propriè. Similiter Petrus commendans 1. *Pet. 1. Prophetica & Apostolica scripta, inquit: Habemus firmiorem sermonem Prophetiarum: cui dum attendimus, cen lucerne apparent in obscuro loco, velle facitis, donec dies illucescat, & lucifer exorietur in cordibus vestris. Si illud prius non videtis, quod omnis Prophetica scriptura non sit primata interpretationis. Non enim voluntate hominum*

prolata est olim Prophetia: Sed à Spiritu sancti impulsu locuti sunt sancti Dei homines.

Est igitur æque blasphemus in Deum, quicumque Stenckfeldico more, scripta Prophetica & Apostolica, negat esse verbum Dei vocale aut dogmaticum: atq; qui ipsum Christum, negat esse verbum Dei essenziale. Idem enim Deus, qui illud verbum, nempe Filium ab æterno genuit, hoc doctrinæ verbum certo tempore etiam protulit, humanoque generi patefecit: ut per id suam voluntatem de nostra salute, virtutem & efficaciam declararet, exerceret, & ad nos derivaret. Ob quam efficaciam Apostolus Paulus *Rom. 1. Evangelium vocat potentiam Dei, ad salutem omni credenti.*

Quamobrem Satan per istum primum Stenckfeldii errorem nihil aliud molitur, quam extremum contemptum Bibliorum & Propheticarum & Apostolicarum concionum, atque aded totius doctrinæ, à Deo ex immensa misericordia generi humano patefactæ. Quamprimum enim auditores persuasi sunt, hanc doctrinam non esse verè verbum Dei: tunc statim per Antithesin concludunt: Ergo est mendax, & inane verbum hominis, aut fallax figmentum Satanæ, indignum auditu: Deinde abducuntur homines à Christo salvatore in verbo comprehensibili, ad Christum iudicem extra verbum, incomprehensibilem.

Quem-

Quemadmodum enim Christus in verbo & sacramentis quæsitus, est saluator, & distributor suorum beneficiorum iuxta hæc dicta, *Matth. 18. Ubi cumq; duo aut tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ero in medio eorum.* Itē, *Iohan. 14. Quicumque sermonem meum audierit, & serauerit, adhuc ego, & Pater meus veniamus, & mansionem faciemus.* Ita contra Christus extra verbum inuestigatus, ignis consumens, non nisi leuerus index, & omnibus perpetuò incomprehensibilis est. Hinc apud Iohannem cap. 8. à ludæis interrogatus, quis esset, nihil aliud respōdit, quam: *Principio, quod loquar vobis.* Nimirum in nouē, frustra se queri sine verbo in nuda sua essentia, nisi prius in verbo & sacramentis, auditus & comprehensus fuerit.

Secundus error Stenckfeldii est. *Quod negat nostri conuersionem & illustrationem mediæ fieri, per exercitium ministeris, sed immediatè à Deo ante usurpatum ministerium, &c.*

Ad hunc errorem statuendum, Stenckfeld. d. 3 valdè frigida & leuicula ratione monetur, scilicet, quod Deus non sic similis homini architecto: qui ad structuram opus habet instrumentis: sed sit creator, qui omnia immediatè per seipsum efficere queat, sine vlla accessione creaturæ, in lib. *De sacræ literæ, fol. 10. facie 2.* Item, fol. 11. facie 2.

Hic iterum nemo non, saltem communiratione præditus, intelligit nullam esse conse-

E s   quentiam,

quentiam, Ab omnipotentia Dei, ad eius voluntatem; Non enim Deus omnia agit, quæ potest, ne quidem incorporalivita; multo minus in spiritali. Posset sine parentibus procreare homines, non tamen id facit; sed virtut ordinata & medio coniungit.

Sic posset & nos convertere ac illustrare sine ullo auditu verbi, & ministerio Ecclesiæ, saltem per somnia vel Enthusiasticos; non tamen id facit; sed sanxit ministerium verbi & sacramentorum, tanquam suam officinam, & uterum maternum, ad nos spiritaliter concipiendos, regenerandos, & convertendos.

Hinc passim in sacris literis ministerium vocatur uterus Dei, veluti in *Psalmo 110. Ex utero ante luciferum genuite*, *Esai. 46. Vos portamini in meo utero, & gestamini in meo alno.* *Jacob. 1. Progenitis nos sermone veritatis, ut esse- mus primitia quedam suarum creaturarum.* Huc alludit David *Psal. 131. Vbi narrat se instar infantis sugentis ubera matris, totum pe- pendisse ex consolatione Sacre scripture, tanquam spiritali alimento animæ, graviissime- que de fide, & æterna salute periclitatum fuisse, quoties extra septa Sacre scripture in speculationes rationis enagatus sit; Domine (inquit) non est exaltatum cor meum, neq; ambulavi in mirabilibus supra me: Quando animam meam non posui, & flere feci, tunc erat anima mea, sicut ablactatus à matre sua.*

Huc pertinent infinita dicta, quæ iubens opera-

operationem Dei, & illustrationem nostram, nō nisi in verbo scripto & vocali querere, veluti *Esai. 8.* Ad legem & ad testimonium. *Quibus non dixerit, non eris ei matutina lux*, id est, qui verbum vocale contemplerit; non illustrabitur agnitione divina, sed peribit in aëra nocte ignorantiae, & dubitationis de Deo. Huic consonat Apostolus Paulus *Rom. 10.* Vbi primo itaque indubitatum principium de modo adipiscendae fidei ponit; *Fides inquit, ex auditu, Auditus autem per verbum Dei.* Deinde mouet questionem, tanquam de re proflus impossibili & absurda, si quis illustrationem fidei quaerac extra externum auditum verbi; *Quomodo, inquit, credent, de quo non audierunt, &c.* Tandem seuerissimè prohibens vagabundas & Enthusiasticas imaginationes de Deo, & reuocans nos ad verbū vocale, inquit; *Ne dixeris in corde tuo. Quis ascendet in caelum? Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum fidei, quod predicamus, &c.* Cōprobant idem innumera exempla eorum, qui ex Ethnica idololatria, & cœcitate, ministerio Apostolorū, ad fidem & veram cognitionem Dei cōuersi sunt, adeo vt Paulus toties iactet, *se esse cooperarium Dei, & Patrem suorum auditorum, &c.* Extigitur Spiritus S. reuera est causa efficiens principalis nostrae conuersionis, & illustrationis: p̄p̄ eaq; digitus Dei appellatur, q̄ tanquā Architectus destructos ac carnales reparat & refingat, tamē nequaquā vult excludi.

ministerium tanquam suam officinam & instrumentum: quod negligentes, tam parum illustrantur, atque illi, qui illustrationem efficacie ministerii ascribunt sine Spiritu sancto. Verique enim à media via illustrationis defleunt: dum alteri solum Architectum sine instrumento; alteri e contra instrumentum sine Architecto requirunt.

Media igitur via est incedendum; & copulatio Spiritus sancti cum ministerio nequaquam distrahenda & dirimenda; sed ita arcte & firmiter tenenda est, ut operatio Spiritus sancti in ullo homine expectetur, nisi viurpante ministerium; & e contra, ministerium in nemine habeatur efficax, nisi accedente Spiritu sancto: iuxta hæc dicta, quæ talem connexionem passim comprobant. *Esa. 59. Hoc est fœdus meum cum ipsis, dicit Dominus Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in os tuum, non recedent ab ore tuo, nec ab ore seminis tui, à generatione, in generationem, à modo usque in seculum.* In his verbis Deus æterno fœdere se erga Ecclesiam obligat, quod velit eam rogare & colligere, per ista duo cõiuncta, videlicet verbum oris, & Spiritum sanctum. *Esa. 55. Sicut pluvia nunquam sine fructu decidit, sed fecundat agrum, & producit frumentum: Ita verbum meum non redibit vacuum, &c. Psalm 8. & Matib. 21.* Inductus Deus, suam laudem, id est, nostri conuersionem, quæ ipsum agnoscimus, & agnitum laudamus, aliter non perficere, nisi

nisi per *et infantum, & lactentium Rom. 8. Quos prædestinavit, eosdem etiam vocavit, Palam as-
sumptis, sine vocatione ministerii, neminem
ad vitam prædestinari, neque glorificari.*

Ex his satis patet secundus error Stenckfeldii, in quo negat conversionem nostri fieri mediatè per exercitium ministerii: & ita abducendo nos à ministerio, priuat nos operatione Spiritus sancti, & obicit execrandos Satanæ. Execratio enim est horribilis pœna ingratitude ac contemptus ministerii. *1. Cor. 6. Matth. 13. Act. 28. Rom. 11.*

Tertius error Stenckfeldii est; *Quod negat Spiritum sanctum operari & sanctificare per ministerium illorum doctorum: qui ipsi non sunt sanctificati, etiamsi legitime sint vocati, & recte doceant. In summario eius responsionis fol. 11. Item in libro de sacris literis fol. 22.*

Hunc errorem Stenckfeldius mutuatus est à Donatistis. Qui non minus, atque præcedentes, pestilens ac perniciosus est. Vult enim Satan Ecclesiæ persuadere, operationem Spiritus sancti, pendere ex qualitate aut dignitate ministrorum; quam cum nemo mortaliū præter solum Deum *ex se ipsis* perspicere possit, sequetur inde infinita dubitatio. An Ecclesia tales habeat ministros, per quos Spiritus sanctus sit efficax, an non.

Ideò munienda est Ecclesia firmis testimoniis, quod Spiritus sanctus etiam per indignos ministros operetur. Scribis enim olim
& Pha-

& Phariseis quid magis fuit impium? Et tamen *Matth. 23.* iubet eos Christus catechizandive, quatenus verbo Dei consona docent, *In Cathedra Moysi* (inquit) *sedens Scriba & Pharisei: omnia quaecunque iusserint vos servare, servate, &c.* Hoc mandatum Christi plane esset inutile ac stultum, si iuxta *Stenckfeldii* opinionem, ministerium impiorum esset irritum & inefficax. Similiter *Matth. 7.* Significat multos Doctores per nomen Christi Prophetare, demonia eicere, & multas vires prestare aliis, ministerio ipsorum virtutibus, cum tamen ipsi ad inferos detrudantur, tanquam operantes iniquitatem. Idem *Paulus Philip. 1.* dicit, Evangelium non eodem animo ac pietate ab omnibus predicari: Sed ab aliis quidem ex charitate & bona intentione ab aliis vero per invidiam & contumeliam: Quocunque tamen modo id fiat (inquit) nil refert, dummodo Christus annuncietur, &c. Sic per Iudæ & proditoris ministerium Spiritus sanctus æque fuit efficax, atque Petri & aliorum Apostolorum, licet ipse fuerit impius.

Etsi igitur summopere optandum esset, ut omnes ministri, pii pariter ac sancti essent, suoque exemplo ministerium ornarent, & auditores ad pietatem inuiterent, iuxta illud *Pauli: Episcopus sit forma gregis*: Tamen si id non sit, non propterea ministerium ipsorum est vanum & irritum. Quantum ad efficaciam
 iphus

Ipsi autem in regnandis & illustrandis auditoribus, tam parum eam promouet pietas ministrorum, quam parum remoratur impietas ministrorum: sed tota pendet ex Deo per Spiritum sanctum: qui est potens & verax, tam per pios, quam per impios. Et facile fieri potest, ut doctor suo quidem ministerio auditores ducat ad salutem: Ipse autem sua impietate properet ad damnationem. Hinc Apostolus Paulus, 1. Corin. 3. grauissimè obiurgat illos: qui efficaciam ministerii, ex ministrorum dignitate vel indignitate metiuntur: Cūc (inquit) inter vos litigatis de ministris: & alius contra alium gloriatur? Ego quidem sum, Paulus: Alium, ego sum Apollo, &c. Quis est Paulus? Quis est Apollo? Nonne sunt ministri, per quos credidistis: prout cuique, Dominus dedit? Ego plantans, Apollo rigans: sed Deus dedit incrementum. Itaque neque qui plantat est aliquid: neque qui rigat: sed qui dat incrementum Deus. Caterum is, qui plantat, & is, qui rigat, unum sunt. Cooperari enim Dei sumus.

Cum itaque ex his omnibus liquidò & inrefragabiliter pateat, Stenckfeldium impiè negare, scripturam Propheticam & Apostolicam esse propriè verbum Dei: & ministeria Ecclesie falso derogare & peratienem Spiritus sancti: quo mandata fanaticis, Epicureis, quæritur, & contemptum ministerii constituit & auget.

Idem meritò ex Ecclesia Dei exple dicitur: & quas

quam venenata zizania ex agro Domini: & cōtra ipsius blasphemias recte extollitur ministerium verbi & sacramentorum, tanquam vnica officina Sp. sancti, & ineffabilis Thesaurus; vtpote per quem Deus verus & saluificus, alioqui in infinita illa æternitate ac nuda Maiestate incomprehensibilis, vltro ex inuisibili illa & arcana sede ad nos alloquendos prodit: & suam nobis voluntatem de nostri saluatione, & translatione ad se, patefecit, iussuque talem patefactionem vniuersos mortales audire ac sequi, tanquam suam in euocabile Decretum, sapientiam cœlestem Lucernam in atra nocte prælucētem, & monstrantem peregrinantibus in valle lachrymarum & mundi regno compendiarîā viam ad æternam patriam: Deniq; tanquam certissimum ipsius querendi ac colendi indicem, adeoque sacrosanctam omnium nostrarum de ipso cogitationum normam ac metam: quam vltro citroue transilire non solum piaculum, sed prorsus exitiabile sit.

Quod porro hoc Donatisticum dogma, aliaque Schuuenckfeldiana, in primisque quod dicit: *Fidem non esse ex auditu externa doctrina*, sic per confessionem Augustanam damnatum, nullum est dubium. Hæc enim verba in confessione extant, numero 5. & 8. *Damnatur, isem Fanatici spiritus: qui fingunt Spiritum sanctum dari aut efficacem esse, sine verbo Dei: & ob eam causam damnant ministerium Evangelii & sacra-*

& Sacramentorum: & quarant illuminationis
sine verbo Dei.

Sic in *Schmalkaldici Articuli*, in capite de
Confessione, est prolixus locus: in quo hic idem
Schuuenckfeldii error, aut furor potius da-
mnatur.

Quoniam igitur hic impiissimus error &
verbo Dei manifestè contrarius est, & à no-
stris Ecclesiis semper damnatus: Nos quoque
eum pro reiecto damnoque habeamus, &
ardenter constanterque vnà cum suis auctori-
bus & Patronis detestemur ac execremur.

IVDICIVM THEOLOGORVM

*Mansfeldensium, ex confessione eorum de
scētis horum temporum, edita Anno 60.*

de Stenckfeldio & illius blasphemis erroribus.

DE SCHVVENCKFELDIANIS.

CAspar Schuuenckfeldius natione Sile-
sius, & homo equestris ordinis, non pro-
cul à Lignicio oppido natus, veteranus nunc
haereticus, vltra triginta annos, non tantum
in Silesia, sed etiam in aliis provinciis varia
dogmatum suorum absurditates sparsit, ex
quibus nonnullæ prorsus sunt execrabiles &
detestandæ. Propterea multos iam annos lu-
cem fugit, & recipit se in quosdam angulos,
in quibus in morem lucifuge portet opinionio-

DE STENCKFELDISTIS. 31

*& Sacramentorum: & quarunt illuminationis
sive verbo Dei.*

Sic in *Schmalkoldicis Articulis*, in capite de
Confessione, est prolixus locus: in quo hic idem
Schuuenckfeldii error, aut furor potius da-
mnatur.

Quoniam igitur hic impiissimus error &
verbo Dei manifestè contrarius est, & à no-
stris Ecclesiis semper damnatus: Nos quoque
eum pro reiecto damnatoque habeamus, &
ardenter constanterque vnà cum suis autori-
bus & Patronis detestemur ac execremur.

*IUDICIUM THEOLOGORVM
Mansfeldensium, ex confessione eorum de
sectis horum temporum, edita Anno 60.
de Stenckfeldio & illius blasphe-
mis erroribus.*

DE SCHVVENCKFELDIANIS.

CAspar Schuuenckfeldius natione Sile-
sius, & homo equestris ordinis, non pro-
cul à Lignicio oppido natus, veteranus nunc
hæreticus, ultra triginta annos, non tantum
in Silesia, sed etiam in aliis provinciis varias
dogmatum suorum absurditates sparsit, ex
quibus nonnullæ prorsus sunt execrabiles &
detestandæ. Propterea multos iam annos lu-
cem fugit, & recipit se in quosdam angulos,
in quibus in morem lucifuge portet à opinio-

81 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

num comminiscitur & euulgat. Quamuis autem ferè omnes eius errores, pijs auribus sunt horrendi, tamen inuenit discipulos & applausores, neq; sanè illos in fine fortis homines, qui enim fouent, & officinas literarias aperiunt: tamen si nec ipse scriptor, neque patronus etus, neque librarius proficere le publicè audent.

Porro hic Schuënkofeldius suo exemplo docet, quemadmodù falsi doctores, qui pertinaciter in erroribus perseverant, iusto iudicio Dei, errorem ex errore gignit: & quomodo Deus in hominibus fanaticis mendacium mendacio pariat.

Libri Schuënkofeldiani in his regionibus rariò conspiciuntur, quia non vbique venales esse permittuntur. Sed aliqui ex nostris præcipuos eius errores contraxerunt breuiter, & partem ipsi eos confutarunt, partim ad ampliorem alius cōfutationem dederunt occasionem. Quod si ipsa librorum Schuënkofeldii exempla habuissimus, simul & argumenta ipsius repetere, & pro vitili parte, resellere potuissimus.

PRIMVS ERROR.

Filium docet esse eandem personam quæ est pater. Hæc enim eius sunt verba in libro de verbo Dei. pag. 32. Filius est vita seu hypostasis Patris.

CONFUTATIO.

Aduersus hunc errorem tenèda sunt dicta scriptu-

scripturæ, de tribus distinctis personis in una essentia diuina, quæ supra in refutatione primi erroris Seruetiani allegauimus. Et hic est verus error Sabellianorum, quem extruxerunt illi edicto Iohan. 14. *Ego & Pater vnus sumus.* Hæc verba Sabellius intellexit de vna persona Patris & Filii: sed verus intellectus est de vnitæte essentiz.

Augustinus lib. de quinque hæresibus cap. 7. *Christus non dicit: Ego & Pater vnus sum, sed ego & Pater vnus sumus. Quod dico vnus, Arrianus audiat: quod dico sumus, auertat Sabellianus: non diuidat Arrianus vnus: non deleat Sabellianus sumus.*

Item lib. 10. de Trinit. cap. 9. *Reuera cum Pater non sit Filius, & Filius non sit Pater, & Spiritus sanctus ille, qui etiam donum Dei vocatur, nec Pater sit, nec Filius, tres vtique sunt: idcirco pluraliter dictum est: Ego & Pater vnus sumus. Non enim dixit, vnus est, sicut Sabelliani dicunt.*

Videtur autem hoc agitare Schnückfeldius, vt Patri tantum tribuat diuinitatem & essentiam diuinam, & in locum trium distinctarum personarum, vnâ tantum fortogee, quæ simul tres sustineat appellationes, Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Fulgentius lib. 3. ad Trasimundum. *Pater per se est vnus subsistens. Similiter & Filius per se est vnus subsistens. Et Spiritus sanctus per se est vnus subsistens.*

Si ergo Schnückfeldius cum Samosati

teno & Seruero filium Dei tantum esse putat
verbum & cogitationem, non personam di-
stinctam copiose hic error sublatuſ est in re-
ſutatione ſecundi erroris Seruetiani.

SECUNDVS ERROR.

*Pater non eſt locutus hac verba, Matth. 17.
Hic eſt filius meus dilectus: Sed ſc̃itum eſt nobis
eiſmodi vox facta eſt.*

CONFUTATIO.

Hic error breuiter aſſecit, quòd hac verba,
*Hic eſt filius meus dilectus: non ſint verba Dei
Patris.*

Aduerſus hunc principid demonſtrandum
eſt, quòd hæc verba, *Hic eſt filius meus dilectus:*
verè ſint verba Dei Patris. Similia etiam ver-
ba extant *Matth. cap. 3.* quo quidem loco ma-
niſeſtè diſcernuntur tres diſtinctæ perſonæ
Trinitatiſ in vna eſſentia diuina. Spiritus ſan-
ctus apparet in ſpecie columbæ, Filius tingi-
tur in Iordane, & vox Patris de cælo intonat,
Hic eſt filius meus dilectus. Et ſicut *Matth. 17.*
dicitur vox Patris ſonuiſſe ex nube, ita *Matth.*
9. dicitur facta de cælo. Et *Petr. 2. epiſt. cap. 1.*
inquit: *Ipsi ſpectatores ſuimus maiestatis eius: ac-*
ceperat enim à patre honorem & gloriam, cū
hæc magnifica & glorioſa vox de eo procla-
marer: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi
complacitum eſt.

Angu-

Augustinus in lib. de fide ad Petrum: Quamvis Pater, & Filius, & Spiritus sanctus unius natura sint: tamen firmister tene, tres esse personas, & quod solus Pater dixerit: Hic est Filius meus dilectus.

Chrysostomus: Neque Moyses, neque Elias loquitur, Hic est filius meus dilectus: Sed solus Pater.

Hieronymus: Vox dicentis Patrie de caelo auditur.

TERTIUS ERROR.

Pater nihil loquitur, quam essentiam Filii, & Filius suam essentiam loquitur. De Evangelio, pag. 31 & alibi in pluribus locis.

CONFUTATIO.

Perinde ut omnes hæreticorum sermones, ita & hæc Schnüenckfeldii, deliria, sunt obscura nec intellectui obvia. Sed tamen hæc est eius sententia, ut significet, Patrem intus in pectoribus hominum loqui, de Filio, de quæ actionibus & essentia Filii, cum patefacit voluntatem suam: Similiter & Filium de suis actionibus & essentia. Quare amplius significari vult Schnüenckfeldius, scripturæ veteris & novi testamenti non esse verbum Dei, neque illud medium, quo uterque Pater & Filius nos erudiunt de sua voluntate ad veram conversionem & salutem.

Interim nos non negamus, Deum esse Omnipotentem, ita ut suam etiam voluntatem sine externo verbo manifestare possit. Item & Spiritus sanctus intus in cordibus sine scriptura docere nos potest. Sed rursus & hoc sciendum est, quod Deus seruet ordinem docendi nos per certa media, qui ordo neque lacerandus est, neque tollendus in uniuersum, & consistit in prädicatione verbi diuini: quare de re postea dicetur copiosius.

Duo igitur probanda sunt, ut hunc errorem dissoluamus: Primum quod scriptura veteris & noui testamenti sit verbum Dei. Secundum, quod hoc eadem, sit illud medium, quo Deus patet nobis voluntatem suam ad conuersionem & salutem.

TESTIMONIA QVOD SCRIPTV- ra veteris & noui Testamenti sit verbum Dei.

Exod. 32. dicit historia, legem scriptam esse digito Dei.

Deuteronomi 18. Ponam verba mea in ore Prophetae. & loquetur ad eos, quatenus ego praecepi.

Ibidem cap. 5. Quae verba locutus est Dominus ad omnem populum.

Numer. 12. Si quis erit inter vos Propheta per visionem appareboci, & in somno loquar ad eum: sed non ita seruum meum Moyses, qui in tota domo mea fidelis est sed praesens & ipso ore loquar ei.

Psalm.

Pſalm. 119. *lex vocatur lex Dei, & testimonium, mandatum, verbum Dei.*

Iohan. 14. *Sermones quos loquor, non sunt mei, sed Patris mei qui misit me.*

Posteriori Petr. 1. *Hac in primis scitote, quod nulla Prophetia scriptura, prius sit interpretationis: non enim voluntate hominum tradita est Prophetia, sed spiritu sancto moti, tradiderunt, tam sancti Dei homines.*

Posteriore cap. 2. *Apostolus scripturam vocat verbum Dei, ac dicit, se non esse de illorum grege, qui componantur seu quæstui habent verbum Dei.*

Rom. 1. *Evangelium vocatur verbum Dei.*

In prioria Thessaloni. 2. *Apostolus vocat aliquoties Evangelium verbum Dei.*

Denique scriptura passim ac sæpius appellatur verbum Dei.

TESTIMONIA PATRVM.

Augustinus lib. 1. *de peccator. remis. cap. 22. Scriptura sacra est, in qua quicquid est, actum, est & dominum.*

Item lib. 2. *de doctrina Christiana, cap. 5. vocat scripturam divinam scripturam.*

Ibidem: *Non tradimus, scriptores sacra scriptura secundum voluntatem Dei, locutus esse.*

Item in Evangelium Iohannis tract. 30. *Quicquid preciosum scriptum est de ore Domini, hoc propter nos scriptum est.*

Item, lib. 11. de civitate Dei, cap. 1. Christus primum per Prophetas, postea per scriptum, & tandem per Apostolos locutus est.

Item, in Psal. 118. Verbum tuum lucerna pedibus meis: Hac verba intelligit David, de verbis Prophetarum & Apostolorum.

Ibidem: Qualis est hac lucerna Domini, de qua loquitur David? Verbum quod ad Prophetas factum est, & per Apostolos annunciatum: non verbum quod Christus est, sed verbum Christi.

Item super Iohannem, tractatu 109. Inde verbum fidei, dictum est verbum Apostolorum, quod ipsi principaliter, & primum publice predicaverunt. Ex hoc autem non sequitur, quod propheta non sit verbum Dei.

Item lib. 10. De civitate Dei, cap. 7. & 17. & lib. 12. cap. 4. multis firmissimis argumentis testatur, quod Deus per Prophetas locutus sit, & quod divina scriptura de celo descenderit, per viam, per inter angelorum.

Item ad Orosium contra Priscillianistas: Sit aliquis quantumvis doctus, tamen inveniens, quod adhuc discipulus Scriptura sit, quam Deus veluti firmamentum posuit super corda hominum.

Quod autem scriptura atque ad eod verbum Dei vocale, quod predicatur & auditur, sit illud medium ordinatum, quo Deus patefecit nobis se & voluntatem suam ad conversionem & salutem, certum est ex sequentibus scripturae dictis.

Rom. 10. Omnis enim, qui invocaverit nomen Domini.

Domini saluus erit. Quomodo autem invocabit, in quem non credunt? Quomodo credent in eum, de quo non audierunt? Quomodo audient sine predicante? Quomodo denique predicabunt, nisi instentur? sicut scriptum est: Quam speciosi pedes predicantium pacem, predicantium bona.

Math. 28. Christus iubet docere & baptizare.

Mat. 16. Christus mandat predicari Euangelium ad fidem & ad salutem.

Luc. 24. Vult Christus, ut in nomine suo penitentia & remissio peccatorum annuncietur.

Sic Apostoli secundum visionem profecti sunt in Macedoniam, ut eam provinciam per predicationem Euangelii converterent, quam tamen potuisset Deus alio modo per arcanas revelationes convertere, *Act. 16.*

Act. cap. 9. Paulus ab ipso Christo vocatur, & tamē remittitur postea ad Ananiam, ut porio ab eo institueretur per verbum Dei.

Ibidem cap. 10. Petrus mittitur ad Cornelium, ut per verbum penitus eum converteret.

1. Cor. 3. Appellamur templa Dei, quo significatur, Deum ex nobis tanquam, suis templis loqui.

Act. 8. Eunuchus reginæ ex Æthiopia convertitur ad regnum Dei per lectionem Esaiæ, & interpretationem Philippi.

Ibidem cap. 16. Apostoli referunt custodem carceris, & totius eius familie verbum Dei, & ipsi credunt ad salutem.

Propter predicationem verbi, doctores va-

cantur synergi Dei 1 Cor. 3. & spirituales parentes Christiana sobolis, quam generant per Euangelium, 1. Cor. 4. Item plantantes & rigantes, ut Deus verbo audito det incrementum. 1. Cor. 3. Item dispensatores mysteriorum Dei. 1. Corinib. 4. Tribuitur etiam illis, quod aperiant hominibus oculos ad conuersionem, sicut patet ab exemplo, Pauli. Act. 26.

Luc. 1. de Iohanne legitur, quod per suam, predicationem corda Patrum ad Filios conuersurus sit.

TESTIMONIA PATRVM, QVOD
verbum sit illud medium, quo Deus patefcit
nobis seipsum & voluntatem suam ad
conuersionem ac salutem.

Augustin. in prefatione librorum de doctrina Christiana: Imò verò quod per hominem discendum est, sine superbia discat, & per quem docetur alius, sine inuidia tradat quod accepit. Nec sententiam eum, cui credimus, ne tales inimici versutis & peruersitate decipi, ad ipsum quoq; Euangelium audiendū atq; discendum, malum ire in Ecclesias, aut codicem legere, aut legentem predicantemq; hominem audire, & expellemus rapi usq; in tertium cælum, sine in corpore, sine extra corpus, sicut dixit Apostolus, & ibi audire ineffabilia verba, qua non licet hominem loqui, aut ibi videre Dominum Iesum Christum, & ab alio potius, quam ab hominibus audire Euangelium.

Contra

Caveamus sales citationis superfluitas & periculossimas magisq. cogitemus, & ipsam Apostoli Paulum licet divina & celesti voce prostratum & instructum, ad hominem tamen missum esse, ut sacramenta perciperet, copulareturq. Ecclesie.

Item super Euangelium Iohan. tractu. 24. Hic comparat verbum Dei cum banno, per quem homines capiuntur ad salutem.

Item ad Circensium in epist. 130. Hic agit & efficit ille, qui per ministros suos, signis verum extrinsecus admonet, rebus autem ipsis intrinsecus per seipsum docet.

Item ad Hieronymum, Epist. 23. Non alius Deus docuit Moysen per Ietro, nec Cornelium per Petrum, nec Petrum per Paulum.

Item super Euangelium Iohan. tract. 30. Idem audiamus Euangelium veluti Deum presentem: nec dicamus: O beati sunt illi, qui dominum videre potuerunt.

Quod autem scripturam, atque adeo verbum Dei pro medio, quo Deus seipsum nobis & voluntatem suam vult revelare ad conversionem salutis, etiam nos amplecti, debeamus sequentia scripturae testimonia confirmant.

Malach. 2. Labia sacerdotis custodiant de Elrinam, & ex ore eius lex quareatur.

Ezech. c. 29. In preceptis Patrum vestrorum non ambulabitis, & iudicia eorum non custodietis, sed rursus in preceptis meis ambulate, iudiciaq. mea custodite & facite.

Christus ubique allegat dicta Prophetarum

tarum, vt doceat nos, scripturam à nobis retinendam esse, *Matth. 5. 6. 7. & alibi.*

Ioan. 5. Scrutamini scripturam, hac anim est, quæ testatur de me.

Marci. 1. Christus ipse concionatur Evangelium de regno Dei, & postulat vt huic Evangelio credatur.

Luc. 16. Habent Moſen & Prophetas, audiant eos.

Theſſalonicenſes A & 17. laudantur, quod benigno animo acceperint verbum, & quotidie inquirerint in ſcriptura, num ſeres ſe haberet.

Ibidem cap. 18. Apollo commendatur ab eloquentia & peritia ſcripturæ.

Petrus in 2. Epiſt. cap. 1. deducit nos ad verbum Dei, ſeu ad ſcripturam his verbis: Habemus certius verbum Propheticum, quod cum obſervetis, bene facitis, ut poſe lucernam in loco tenebricoſo lucentem, donec effulgeſcat dies, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.

2. Pet. 4. Memores eſtote verborum, qua dicta ſunt à ſanctis Prophetis, & mandati Domini cuius ſumus Apoſtoli.

Auguſt. ſuper verba Domini, Homelia 20. à Mattheo conſcripta: Dilecti fratres rogo vos, vt attendatis in ſacram ſcripturam.

Item ad Iulianum Epiſt. III. vult, vt ſcripturam magna reverentia cognoſcamus, & accipiamus, non aſter atq; magni alicuius regis legatos.

Item de doctrina Chriſtiana, lib. 2. c. 19. Puto

ſalv.

salubriter præcipi ingenuis & studentis adolescentibus, qui Deum timeant, & vitam beatam quarant, ut nulli doctrinis, exceptis illis, quas Ecclesia exercet, ad consequendam beatam vitam adharrent.

Item de nuptiis & concup. ad Valer. l. b. 2. cap. 89. Nullo modo sinamus nos abduci a canonicis scriptis.

Item ad Paulinam, Epist. 112. sine dubitatione credendum est rebus, quæ per divinam scripturam sunt confirmata.

Item ad Cresconium lib. 2. cap. 32. Ego huius Epistolæ autoritate non teneor, quia literas Cypriani non ut canonicas habet, sed eas ex canonicis considero: & quod in eis divinarum scripturarum autoritati congruit, cum laude eius accipio, quod autem non congruit, cum pace eius respicio.

Ad Vincentium Epist. 48. non vult ut ex hominum scriptis aliquid introducamus contra divinam scripturam.

OBJECTION.

Si per scripturam vel per externum verbum, Dei doceri nos oportet ad conversionem salutis: sequitur quod Spiritus sanctus nihil ad eum sit efficax: sequitur item, quod in arbitrio & potestate sit ministrorum, connectere homines, & corda ipsorum movere.

RESPONSIO.

Non sequitur, ministri enim docent foris per verbum in aures auditorum, sed Spiritus

san-

Sanctus docet corda. Si nos quid docemus, testamur in aures hominum, Spiritus sanctus testatur in corda hominum, & tamen utrumque testimonium necessarium est secundum doctrinam Christi, Iohan. 15.

Item nos doctores plasamus & rigamus, Deus autem dat incrementum, 2. Corinth. 3. Et ad hoc internum incrementum seu fructificationem Christus toties discipulis suis, promittit Spiritum sanctum, I. Iohannis 14. 15. 16.

Augustinus in 26. tractatu super Iohannem: Omnes homines illius regni erunt a Deo docti, & non solum ab hominibus illud audiant, etsi ab eis audiant verum ut intelligant, intus dabitur, ibi apparet, & manifestatur. Quid autem homines faciant, quis foris predicant? Hoc quod ego nunc facio, dum loquor. Ego in aures vestras ingero verborum sonitum: & cum ille qui intus est, non manifestat, quid loquor? Foris est curator verborum, intus creator. Qui plantat & rigat, foris operantur, & hoc nos facimus. Verum ille qui plantat, nihil est, nec qui rigat, aliquid est: sed Deus qui dat incrementum. Et hoc sibi vult illud dilluere: Et omnes erunt a Deo docti.

Chrysostomus in verbo Iohan. Quibus enim, peccata solueritis hominibus 8c. Nemo gloriatur in hominibus, sed in Deo, qui dat incrementum, & operatur omnia in omnibus. Et contra neminem contemnat ministros Dei, de quibus Dominus dicit: Qui vos audit, me audit, & qui vos contemnit, me contemnit.

QVÆSTIO.

Quid igitur Schouenckfeldius sentit de scriptura seu verbo Dei?

RESPONSIO.

Sentit esse mortuam literam, in qua neque vita est, neque salus. Quod si verè sic se habeat, verbum Dei & scriptura sancta apud multos homines trahetur in extremum contemptum. Repugnât autem huic deliramento multi scripturæ loci.

Iohannis 1. *Qui verbum meum audit, habet vitam æternam.*

Iohannis 8. *Qui ex Deo est, verbum Dei audit.*

Luc. 11. *Beati qui verbum Dei audiunt & custodiunt.*

Ad Rom. 1. *Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti.*

Rom. 10. *Hoc est verbum fidei quod predicant. Nam si ore confessus fueris, Iesum, quod ipse sit Dominus, & credideris corde in eo, quod resuscitauerit Deum à mortuis, salus tibi erit.*

Rom. 15. *Quæcunque scripta sunt in nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.*

1. Corinth. 1. *Verbum crucis est stultitia iis qui pereunt: nobis vero qui saluamur, Dei potentia est.*

Et ibidem. *Cum mundus per suam sapientiam, Deum*

Deum in sua sapientia non agnosceret, placuit
Deo per istam prædicationem saluos facere cre-
dentes.

Ad Philipp. 2. *Et custodiat is verbum vite.*

Actor. 13. *Verbum Dei vocatur verbum
salutis.*

Porro & alias insignes utilitates scripturæ
commemorat.

Paulus in 2. ad Timoth. Epistola cap. 3.

Augustinus in Evangelium Iohannis, tract.

14. *Homines rapiantur per verbum ad salutem.*

Item de vera innocentia, cap. 31. Evangelium
est bonus odor, & prædicatio veritatis, per quem
odorem nos vitam accipimus.

Item lib. 1. de peccatorum meritis & remissio-
ne cap. 22. Scriptura reficit & instaurat animos.

Item ad Iulianum, Epistola 111. Sacrorum
librorum series scripta est ad nostram salutem.

QVÆSTIO.

At unde concepit Schuenechfeldius hanc erro-
neam opinionem, quod scripturam vocat literam
mortuam?

RESPONSIO.

Ex falso intellectu Paulinæ sententiæ, in 2.
Epist. ad Corinth. cap. 3. *Litera occidit, & spiritus
autem vivificat.* Iam non est dubium, quin
scriptura, nisi per Spiritum sanctum intelligen-
tur, parum sit utilis, & magis occidat, quam
vivificet. Vbi autem per Spiritum sanctum
intelligitur, ibi affert vitam.

QVÆR-

QUARTVS ERROR.

Fides est essentia & natura Dei, item essentia Filii. In libro de Euangelio, pag. 61. & 62. Verum hæc fides non est Deus, neq; persona diuinitatis, in lib. de verbo, pag. 193.

CONFUTATIO.

Et verba & res huius erroris in Ecclesia sunt inauditæ. Ita hæreticos oportet & verba noua & res nouas gignere, vt aliqua ex parte etiam per hanc notam agnoscantur. At certò scimus, nescire Schunenckfeldium quid loquatur.

Quomodo enim illa congruunt, vt hoc quod habet essentiam & naturam diuinam, non sit simul Deus? Ita Deus cæcitatem cæcitate punit in petulantibus hæreticis, & immitte eis reprobum sensum, vt veritatem aspicere nequeant.

Quamobrem autem in hunc modum insaniat Schunenckfeldius, non est facile iudicare. Fortasse fidem propterea nuncupat essentiam, & naturam diuinam, quia veluti donum Dei perpetuò durat in quibusdam hominibus, sicut & essentia naturaq; diuina perpetuò durant.

Sin ille fidem accipit pro constantia in verbis & factis, & per essentiam & naturam hoc loco significat, quòd hæc fides in Deo sit virtus naturalis: mitius hoc erit, sed tsm̃ inconuen-

G

nient

niens. Nemo enim dixit vquam de Deo; constantiam in verbis & factis essentiam esse & naturam ipsius: de hominib. autem multo minus dici potest. Aut fortassis hoc tibi vult Schuuenckfeldius his verbis: *Fides est essentia naturae, Dei*, id est, donū illius Dei, qui habet essentiam naturamque divinam: quae si maxime sit eius sententia, tamen non ita periculose loqui deberet, ut homines imperiti causam haberent, fingendi Deum ex fide.

Postremo, neque scriptura neque Patres in hunc modum loquuntur de fide. Et si scripturam vel Patres de hac fide in Deo & in nobis loqui, ac fidem in Deo pro constantia in verbis & factis accipere necesse esset: sic loquerentur, quod sit in Deo virtus naturalis, in nobis autem qualitas seu habitus longo vsu comparatus.

Si verè theologicè fides intelligenda est, rursus error Schuuenckfeldii subsistere nequit: Deus n. neminem habet superiorem, in quo credat vel confidat. Et fidem quantum ad nos, sic describit epistola ad Ebreos cap. 11. *Fides est certa expectatio eorum, quae sperantur, & argumentum rerum, quae non videntur*: quam definitionem confirmat Christus Iohan. 10. cum inquit ad Thomam: *Beati qui non vident, & tamen credunt*. Neque verò hic neque alibi scriptura docet, fidem in nobis esse de essentia naturaeque divina.

Eodem modo neq; in sanctorum patrum monu-

monumentis hęc definitio Schuuenckfeldii repetitur.

Amplius, si fidem Schuuenckfeldius accipit pro noticia seu scientia omnium rerum in Deo: nihilominus falsum est, quod fides sit essentia & natura Dei. Si verò iradicatur, hanc noticiam seu scientiam in Deo esse naturalem: alia res est. Quicquid enim nos scimus & cognoscimus in rebus quę rationi subiectę sunt, id longo tempore & usu percipimus in rebus diuinis id omne ex gratia nobis inest. Neutrius igitur rei scientia in nobis est essentia & natura Dei.

QVINTVS ERROR.

Omnia dona spiritualia, sunt partes essentia Dei, in lib. de Evangelio.

CONFUTATIO.

Si quis diceret omnia dona spiritualia esse opera diuinitatis, seu Dei ipsius, qui habet essentiam & naturam diuinam, acquiescere possemus: quod autem partes essentia diuinę vocantur, id ante hac in ecclesia nunquam est auditum.

Si verò ad opinionem Schuuenckfeldii dona spiritualia sint partes essentia diuinę: necesse est vnum quodque esse Deum. Hoc enim solum Deus est, quod habet essentiam diuinam.

Præterea dona spiritualia in nobis incrementum & decrementum accipiunt, quod ipsum de diuina natura asserere turpe esset. Quod autem in nobis crescant & decrescant dona, manifestum est ex dicto *Matth. 23. Vnicuique dabitur, ut habeat amplius, sed à non habente, etiam quod habet auferetur.* Idem testatur parabola de fide, quæ confertur granotina papis. *Matth. 17.* Et magna est absurditas, patiri diuinitatem in multas partes: Tum etiam essentia diuina est æterna, sed dona in nobis aliquando planè desinunt: quapropter essentia diuina esse nequeunt.

SEXTVS ERROR.

Omnes Christianos esse naturales Filios Dei, quos gignat Deus ex seipso, de sua natura & essentia diuina: inter quos Christus sanctissimus & primogenitus, naturalis sit Filius & heres, ad cuius imaginem omnes alii Filii adoptiui formari & absolui debent. In lib. contra Coccium. pag. 17. Et de Euangelio. pag. 61. & 63.

CONFUTATIO.

Esi videtur hic error Schunnenckfeldii inter Christum essentialem & naturalem Dei Filium, & inter nos, qui gratuitò adoptati sumus, non nihil distinguere: tamen reipso nulla sit distinctio: Si enim & nos adoptiui Filii, essentiam habemus & naturam diuinam, nihil
reli-

reliquum est, quin simus naturales Filii Dei, sicut ipse est. Ex quo efficitur, ut & singuli Christiani sint Filii.

O B I E C T I O.

At iuxta sententiam Schunckenfeldii hæc manet differentia, quod Christus Filius Dei, non sit Filius adoptivus, nos autem sumus.

R E S P O N S I O.

Ergo neque nos adoptivi sumus: quia cum divinam habeamus naturam, similes Christo Filio Dei sumus.

Sciendum est autem hoc loco, scripturam quam maxime inter Christum essentialem Dei Filium, & inter nos adoptivos Filios discernere. Ad Ephes. 1. *Sicut elegit nos in se ipso ante foundationem mundi, ut essemus sancti coram ipso in dilectione: & destinavit nos in adoptionem Filiorum sibi ipsi, secundum placitum & voluntatem suam.*

Quemadmodum autem Deus hos adoptionis Filios gignat, ex aliis scripturæ dictis satis liquet. Johan. 1. *Quotquot cum receperunt dedit eis potestatem Filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius: qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Nusquam hic mentio fit, quod Filii adoptionis naturam habeant & essentiam divinam, sed quod Christus potestatem eis dederit, ut fierent Filii Dei. Iohan. cap. 3. *Com*

Christus loqueretur de regeneratione spirituali, meminit duorum mediorum, per quæ fiat illa regeneratio, aquæ id est, baptismi & spiritus. Et amplius dicit nos tantum per hanc novam regenerationem videre regnum Dei non dicit, infundi in nos essentiam & naturam divinam.

Ad Tit. cap. 3. mentio fit baptismi tanquam medii regenerationis nostræ & renouationis per Spiritum sanctum. Sed quòd in hac regeneratione & renouatione nascamur ex diuina essentia & natura, ibi nō potest animaduerti.

Neque huius rei mentionem faciunt, dicta Iohan. in 1. *Epist.* vbi aliquot notas recenlet eorum, qui ex Deo nati sunt.

Q V Æ S T I O.

Quid verò significas, ex Deo nasci?

R E S P O N S I O.

Nihil aliud, quam per Baptismum & Spiritum sanctum novam fieri creaturam, & Filium adoptionis, qui iam rectè videat ac intelligat verbum Dei, & verus sit ciuis regni Christi. Iohan. cap. 3. *Deum Patrem inuocat in spiritu & veritate*, Iohan. 4. *Voluntatem diuinam rectè faciat, & ut hoc quod facit, gratum sit Deo, sit iustus & sanctus*, ad Ephes. 4. *faciat opera spiritus ad Galat. 5.* In hac descriptione formæ regenerationis iterum nihil apparet eorum, de quibus Schuuenckfeldius contendit,

dit fieri oportere, ut nos adoptivi habeamus naturam & essentiam diuinam.

Imò per hunc errorem Schuuenckfeldii penitus tollitur discrimen inter generationem æterni Filii Dei, & inter nos homines renascentes. Filius Dei genitus est ab æterno ad æqualem essentiam, & naturam cum Patre. Nos autem renaschimur, ut tantum simus nouæ creaturæ, & filii adoptionis, ut rectè agnoscamus Deum, diligamus eum, piè viuamus, secundum voluntatem eius.

Ad eundem modum Paulus scribit ad *Roman. 8.* quòd in regeneratione nostra tantum accipiamus spiritum adoptionis filiorum, nò dicit, quòd ex essentia & natura diuina nascamur.

Regeneramur item filii adoptiui tantum ad hereditatem, *ad Rom. 8. & ad Gal. 4.* non ut habeamus essentiam & naturam diuinam, atque adeò simus Dii.

Quòd autem Apostolus *ad Colos. 1.* Christum æternum Dei Filium vocat primogenitum, nò idèd facit, ut & nos adoptiuos ostendat illi essentia & natura similes esse oportere, vel simili modo à Patre gigni: sed quia ipse est primogenitus ante omnes creaturas, unde etiam per illum omnia facta sunt, quæ sunt in celo & terra. Ac discernit hoc loco Paulus æternum illum & essentialem ac naturalem Filium Dei, à nobis adoptiuis.

Ac si nos adoptiuos filios, ut vult Schuuenckfeldius, necesse sit ad imaginem illius æterni,

essentialis & naturalis Filius Dei formari & absolui : iam æquales fieremus Christo, quod nullo modo fieri potest. Equum est enim, ut creator sit excellentior sua creatura, æternus & nativus Dei Filius, amplius sit, quàm Filius optatini.

I. O B I E C T I O.

Si nos Filii adoptivi non debeamus formari & absolui, secundum imaginem æterni, essentialis & naturalis Filius Dei, & in hoc ei simile fieri: cum ergo scriptum est ad Rom. 8. Quos prædestinavit hoc etiam ordinavit, ut sint conformes imaginis Filii sui.

R E S P O N S I O.

Hæc conformitas non est intelligenda de personarum æqualitate, quodd adoptivos Filios. Christo æterno, naturali & essentiali Filio Dei, nato de ea essentia & natura divina, quam habet Pater, similes fieri oporteat: sed de conformitate passionis, ut & nos similiter patiamur sicut Christus æternus, naturalis & essentialis Dei Filius passus est: & sicut Pater non deseruit Filium suum Iesum Christum in passione, ita neq; nos adoptivos deserturum. Et hoc modo Apostolos atque simul alios Christianos consolari voluit, aduersus difficultatem crucis & afflictionum, Et cum multas consolationes percensuisset ordine; tandem & hanc subiecit, quodd sit voluntas Patris, ut suo Filio in passione cōformes fiamus, nequa-

nequeque autem nos adoptiuos æterno illi & naturali Filio æquiparare voluit. De hac conformitate nostra cum Christo, Dominus ipse loquitur, cum dicit: *Servus non est super Dominum suum: Discipulus non est super Magistrum sed uterque contenti esse debent, ut sint similes inter se, Luca cap. 6.*

II. OBIECTIO.

Esse, Filii adoptivi hic in terra non sicut per omnia similes æterno, naturali & essentiali Filio Dei, in divina essentia & natura, tamen finaliter sicut.

RESPONSIO.

Neque hoc possibile est? Oportet enim in hac & in illa perenni vita manere discrimen inter æternum, naturalem & essentialem Dei Filium, qui divinam habet essentiam & naturam ab æterno, & inter nos Filios adoptiuos. Non enim efficiatur Dñi, sicut Christus est Deus.

SEPTIMVS ERROR.

Quod essentialis & unigenitus, Dei Filius sit etiam creatura seu res creata. In libris proxime citatis.

CONFUTATIO.

Hic error renouat Arianam hæresin, iam pridem in Ecclesia damnatam. Nam & Arius docebat, *verbum esse creaturam*: & quamuis

non loquebatur de natura assumpta, tamen hæc erat opinio, quam defendebat, aliam quandam naturam, quæ fuisset ante humanam, è nihilo esse creatam, & eam non esse imaginé æterni Patris, natam de diuina ipsius essentia, neq; similem Patri neq; coæternam.

Quoddam autem verbum non sit creatura, ex 1. cap. Iohann. Evangelistæ & Epistolæ ad Colossenses manifestum est. *Per ipsum enim omnes creatura sunt condita: Et ipse est primogenitus ante omnes creaturas.*

Præterea nulla essentia quæ est Deus, potest esse creatura: & nihil quod est creatura, potest esse Deus.

Insuper si verbum est creatura Dei, per ipsum alix res creati non potuerunt.

Augustinus in libro octuaginta trium questionum: *Hoc omne dicitur creatura, quod Pater per Filium creauit, qui nulla creatura dici potest, quia per illum omnes creatura condita sunt.*

Ambrosius in primo libro de Trinitate. *Facile testari possumus, quod Filius non sit creatura, Dominus enim dicit ad Discipulos suos. Ite & prædicato Evangelium omni creatura: Et cum nunc ipsa esset creatura, sibi ipsi mandaret Evangelii prædicationem.*

Absurdum est denique Christum Filium Dei nominari creaturam, quia creatura subiecta sunt vanitati, ad Rom. 8. Hinc sequeretur & Christum vanitati subiectum esse.

OCTAVVS ERROR.

Christus Iesus Dominus & saluator noster nō tantum secundum humanitatem sed etiam secundum diuinitatem passus est, & mortuus. In confessione pag. G. & H.

CONFUTATIO.

Hunc errorem Schuuenckfeldii mediocri plixitate supra confutauimus in hæresi Stan-
cariana, vbi quædam exempla recensuimus, in quibus videre est, quomodo quid vni na-
turæ perperam tribuitur, quod est alterius.

Hoc loco tantum adiungemus duo testi-
monia, alterū Augustini, alterum Ambrosii.

Augustinus in *Homelia de Fide*. Si quis di-
xerit & crediderit, Filium Dei Deum passum es-
se, anathema sit.

Ibidem si quis dixerit, quod in passione ali-
quid doloris senserit Filium Dei Deum, & non caro
tāquam cum anima quam assumpsit, anathema sit.

Ambrosii⁹ Generalis ista est fides, quod Chri-
stus est Dei Filius & natus ex virgine, quæ quasi
Gigantem Propheta describit, eo quod bis formis
gemmaque natura unus sit, conforis diuinitatis &
corporis. Idem ergo patiebatur, & nō patiebatur,
moriebatur, & non moriebatur, sepeliebatur &
non sepeliebatur, resurgebat & non resurgebat,
resurgebat secundum carnem, quæ mortuæ erat,
non secundum verbum, quod semper apud Deum
manebat.

NONA

PRITZLAFF MEMORIAL LIBRARY.

CONCORDIA SEMINARY

ST. LOUIS, MO.

NONVS ERROR.

*Quod omnes sermones & conciones Christi sint
essentia Dei, imò Filius ipse Dei, in iudicio, pag.
A in fine.*

CONFUTATIO.

Hic error cōfundit æternum verbum cum
externo & vocali verbo, quod Filius pronun-
ciauit & docuit.

Neq; tenet Schuuenekfeldius discrimen
inter Filium Dei, qui est æternum verbum, &
inter eius doctrinam & prædicationem.

Amplius negat æternum verbum fuisse
ante vocale & externum verbum, quod Chri-
stus locutus est & docuit.

Aduersus hanc impiam opinionem tenen-
dum est, quod æternum verbum; quod est Fi-
lius Dei, non possit esse illud externum & vo-
cale verbum, quod docuit Christus secutu-
rum enim esset, quodd & vocale verbum sit
Deus: & sic amplius, quod pater duos ha-
beat filios: quod si concederetur, iam non ef-
set personarū trinitas, sed quaternitas. Super
hec, vocale verbum Christi multis expositum
est defectibus: vbi enim scribitur, signatur,
excluditur, fieri potest, ut laceretur, uratur, con-
sumatur, computrescat: quarum rerum nihil ad
æternum verbum congruit.

Vocale item verbum Christi, non potest
esse persona, nec igitur ipsa persona est Filius
Dei. Quam minimè enim vox alicuius ex no-
bis,

bis, eiusdem esse persona potest: ita neq; vox Christi, persona Christi esse potest.

I. O B I E C T I O.

Ergo nec aeternum verbum potest esse persona

R E S P O N S I O.

Hic est alia ratio. De hac parte videnda sunt quæ supra diximus in refutatione secundar-
ticipuli Seruetiani, in quo negat aeternum ver-
bum esse personam Trinitatis.

Ac necesse est, & manere discrimen inter
Filium Dei personam mediatricem, & inter
ipsum medium, quo Deus Pater suam volun-
tatem patefecit.

Neque congruum est, cum *Iohann. cap. 8. 12.*
& 13. scriptum sit, *Christum accepisse sermones*
suos a patre: quod seipsum a Patre accepit.

Cumque Christus ipse significet, se à Pa-
tre suos accepisse sermones: necesse est aliud
esse personam accipientem, aliud sermonem
ipsum qui accipitur. Præterea tam inepta est
hæc oratio Schneckenfeldii, ut per eam ne-
cessario dicere cogatur, aeternum verbum tū
primum cœpisse, cum Christus vocales lin-
guæ sonos edidit: & nihil in Christo essentia
divinæ fuisse, antequam docere incepit, ac si
maximè non tunc primum cœperit in Chri-
sto essentia divina, tamen adactam fuisse
verbo vocali, & incrementū accepisse, osten-
ditur quod Christus locutus est, seipsum
locu-

no D. CONRAD. SCHLEISSER.

locutus est à Schonenckfeldio existimatur.
At per ipsum verbū omnia facta sunt, omnia
gubernantur atque conservantur, sicut pro-
bat 1. cap. Iohann. & Epist. ad Coloss. & ad Ebreos.

Et sanè inter hoc verbum, & illud vocale
verbum Christi, oportet discriminē esse, quod
quidem eiusmodi est. Verbum æternum est
persona divinæ essentiæ & naturæ cum Patre,
per quod omnia sunt condita, omnia regun-
tur & instantantur. Vocale autē verbum non
est persona, neq; habet essentiam Dei Patris,
neq; condidit omnia: sed æternum duntaxat
est medium, quo voluntatem suam Deus ma-
nifestavit: Et hoc appellatur verbum Dei, non
quod sit ipse Deus, sed q; Deus ipsam prole-
ctum sit per sanctos Prophetas, & postremo
per Filium, Apostolos, Evangelistas, & alios
doctores ecclesiæ hoc etiam tempore loquuntur.

Iuxta hunc errorem Schonenckfeldii, ubi-
tuncq; in scriptura occurrat vocabulum verbi,
intelligit Filium Dei: quæ res multis aliis er-
roribus manum porrigit.

Luce 10. dicitur *Maria sedisse ad pedes Iesu,*
& audivisse eius sermonem. Quod si non esset
discrimen inter Iesum Filium Dei, & verbum
eius vocale, satis fuisset dici ab Evangelista,
eam audivisse Christo.

Item scriptura est verbum Patris, Filii &
Spiritus sancti. Est enim opus totius Trinita-
tis. Si ergo Filius Dei simul esset verbum vo-
cale, sequeretur & Patrem & Spiritum San-

Quia

Aut illud esse. Porro & experientia vniuersalis docet, differre inter se res & personas, & quibus causæ siue res ipsæ dicuntur & geruntur.

Deinde si sermo Christi naturalis illius Filii, simul est eius persona, necesse est & discipulos Christi naturales esse Dei Filios: summ enim verbum & illorum verbum vocat. *Iohan. 17. Non tantum rogo pro his, sed etiam pro iis, qui in me crediderunt sunt per verbum ipsum.*

II. OBJECTION.

Nonnunquam tamen fit ut ponatur persona pro rebus, in capto dicit Christus. Qui vos audit, me audit.

RESPONSIO.

Fatemur fieri: sed hoc non potest inferri, quod persona & res sint idem. Est igitur aliud quiddam persona loquens, aliud ipsa locutio seu sermo.

III. OBJECTION.

Verbum Christi manet in æternum, & nunquam præterit. Esa. 40. cap. & Matth. 24. Potest ergo esse ipse Filius Dei: quia est æternum, sicut & Pater est æternus.

RESPONSIO.

Verbum Christi durat in æternū respectu contrarii, videlicet traditionū humanarū quæ facili momento verentur. Cum n. auditur lon-
verbi

verbi Dei, & spiritus Domini per Euāgelium eas afflare incipit: tum dissipantur & sparguntur, sicut quisquilie & stipulæ, & ed respexit Elaias. Deinde verbum Christi iterum durat in æternum, respectu inclusarum promissionum, quæ sunt certissimæ. Ceterum aliquando definit verbum, & ministeriū externum, nempe in nouissimo die, cum Christus regnum tradet Patri, sicut in *Epist. ad Corinth. 1. cap. 15.* scriptum est.

Superest, ut hoc moneamus, Schuonenckfeldium, quæ natura est falsorum doctorum, sibi ipsi non constare; docet enim in hunc errorem contraria, in *confutatione sua*, dist. 5. Ita malum semper destructivum est sui ipsius.

DECIMVS ERROR.

Humanitas Christi, post resurrectionem euersa est in diuinitatem, seu in essentiam Dei suscepta. In confessione. Et in lib. de verbo parte 3.

CONFUTATIO.

Propemodum hic eadem via incedens delirat cum Serueto, & occultat alias insignes hæreses, videlicet quod Christus demū post resurrectionem factus sit Deus, nec antea fuerit ab æterno.

Et huius erroris illi patrocinium quærunt ex 1. ad *Rom. cap. vbi* dicit Apost. *Quod Euāgelium Dei pronunciamus per suos Prophetas in scripturis sanctis, de Filio suo, qui natus est ex semine*

femine Davidis secundum carnem, qui declaratus est Filius Dei cum potentia, secundum spiritum sanctificantem, ex eo quod resurrexit a mortuis, Iesus Christus Dominus noster.

Hoc dictum perperam intelligunt Seruetas & Schuëntkfeldius, ac si Christus post resurrectionem tandem factus sit omnipotens Dei Filius, qui antea ab æterno non fuerit. Sed falsa est hæc interpretatio. Hoc enim loco non dicitur post resurrectionem declaratus, & clarissima luce manifestatus, quod semper & ab æterno fuerit omnipotens Filius Dei.

Contra hunc duorum sophistarum errorem prolixè disputauimus supra in refutatione 1. & secundi erroris Seruetiani. Sed aduersus hunc errorem quem Schuëntkfeldius nominatim hoc loco exprimit, testantur sequentia scripturæ scripta: *Iohannis 20.* Christus monstrat Thomæ manus suas, & latus suum palpari sinit post resurrectionem, ut testetur, etiam tum se verum esse hominem.

Ibidem cap. 21. Discipuli viderunt Christum post resurrectionem suam, locuti sunt cum eo, & ipse inuicem cum illis: quæ omnia testabantur, quod tunc etiam verus esset homo *Luc. 24.* cum Christus accedit ad discipulos, illi, tanquam attoniti, refugiant eum, ac videtur sibi spectram videre. Respondet ergo Christus. *Quid ista estis attoniti? Videte manus meas & pedes meos, nam ipse ego sum. Tangite me*

H

E vi.

Et videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me habere videtis.

Alter. cap. 1. Christus per integros quadraginta dies post resurrectionem conspicendum se præbuit discipulis, & postea, sicut ibidem dicit historia, visibiliter in conspectu discipulorum in cœlem assumptus est. Porro sicut assumptus est ad cœlum, ita seder ad dexteram Patris, & ita redibit ad æternum iudicium.

O B I E C T I O.

Nonne Paulus ad Philipp. cap. 3. dicit, Christum iam habere corpus glorificatum, hoc est, non amplius corporeum?

R E S P O N S I O.

Corpus habere glorificatum apud Paulum in eo loco non significat incorporeum esse, sed tali veſtitum esse corpore, quod amplius nullis sit obnoxium accidentibus, & esse tribus naturalibus, ut sunt fames, sitis, æstus, frigora.

Augustinus de agone Christiano cap. 24. Si enim tale non fuisset corpus, non ipse dixisset post resurrectionem discipulis: *Palpate & videte, quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.*

Item de præsentia Dei ad Dardanum, cap. 11. Noli itaque dubitare, ibi nunc esse hominem Iesum Christum, unde venturus est, memoriter, quæ recolere, & fideliter tene Christianam confessionem,

Nonem, quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in celum, sedet ad dexteram Patris, nec aliunde quam inde venturus est, ad vivos mortuosque iudicandos.

item ad Consentinum. Epistola 146. Ego proinde Domini corpus in celo esse credo, ut erat quando ascendit in celum. Dixerat autem discipulis, ut in Evangelio legimus, de resurrectione sua dubitantibus, & illud quod videbant corpus, spiritum esse putantibus: Videte manus meas. Porro humanitas in divinitatem versi non potest: alia est enim essentia humanitatis, alia divinitatis.

Acque hic error Schuuenckfeldi doctrinam de duabus Christi naturis tollit, ac vult Christum nunc sedentem ad dexteram Patris, unius tantum esse naturæ nempe divinæ, nec sedere ibi verum Deum & hominem. Hisce falsis speculationibus satis responsum est supra in refutatione Stancari, qui & ipse in eodem luto hæsitans, duas naturas in Christo diuellere conatur.

ERROR. XI.

Humanitas Christi est de natura, substantia; & essentia Dei sumpta. Et est nunc post resurrectionem, iterum versa in divinitatem. Item, quod humanitas Christi nunquam fuerit creatura, & quod ex Adamo & Eva non habeat suam originem. Item, quod Christus secundam humanitatem suam non per omnia sit nobis similis, excepto peccato.

H a C o n t r a

CONFEVTATIO.

Nihil dictu facilius. O Schonenckfeldi, quam Christum de natura & substantia diuina humanitatem suam sumpsisse: sed impossibile est, hanc sententiam ex scripturis probare: quia humanitatis alia est natura & substantia quam diuinitatis. Imò Deus est spiritus, & vocatur id. ò spiritus, quia non est homo, neq; habet corpus, id est, carnem & sanguinem, *Iohannis 4. & 20.* Si ergo Deus non est homo secundum suam naturam & substantiam, quomodo Christus potuit suam ab eo assumere humanitatem? Ab hominibus autem, qui vere habent naturam ac substantiam hominum, humanitas assumi potest.

Ac si Christus humanitatem suam à Deo Patre assumere debuisset, frustra fuissent omnes promissiones de semine mulieris, Abraham, Davidis: sed potuisset Deus creare Christum hominem, sine natiuitate ex Maria, nec fuisset opus partu virgineo.

Scribit autem *Iohannes caput. 1. Et verbum caro factum est*, hoc est, assumpsit humanam naturam. Neque vllò modo dicit, verbum assumpsisse humanitatem suam de natura & substantia Dei.

Praeter hæc æternum verbum antea ab æterno fuit de natura & substantia Patris. Si ergo hoc verbum, quod gestat humanam naturam, secundum illam humanam naturam eiusdem

eiusdem esse naturæ & substantiæ cum Deo, aliud esset quod habebat antea. Porro quod habuit antea quomodo id assumere potuit?

Item ex opinione Schünenckii id necesse est naturam & substantiam Dei in humanitatem Christi transiisse: quæ opinio manifestè pugnat cum vero intellectu verborum Iohannis: *Et verbum caro factum est.*

Et ad *Philip. 2.* dicit Paulus, *verbum quod erat Deus formam servus assumpsit*: non dicit divinitatē eius in humanam naturam esse transmutatam.

Chrysostomus. *Hæc impia opinio est dicere, verbum veritū substantiam suam in carnem.*

Augustin. *lib. 15. de Trinit.* *Et sicut verbum nostrum sit vox, neq. mutatur in vocem: ita verbum Dei caro quidem factum est sed absq. ut mutaretur in carnem, assumendo quidem illam non in illam se consumendo.*

Concilium Ephesinum hoc cōclufit quod *verbum sine corpore sit sermo incorporeus.*

Si ergo humanitas Christi est de natura & substantia Dei: necesse est & verbum seu Filium Dei secundum divinitatem suam non esse spiritum, sed corpus & substantiam corpoream. Quid multis? Neque humanum est neque corporeum, quicquid habet naturam & substantiam divinam, sed illud fieri potest, ut hoc quod habet naturam & substantiam Dei, corpus humanum assumat. Ex tali conditione verbum caro factum est, id est, homi-

nis naturam assumpsit. Ac Moyses dicit, Numer. 23. *Non est Deus, ut Filius hominis fallax & mutabilis.*

Augustinus de *speculis* cap. 2. *Deus est incomprehensibilis spiritus sine corpore.*

Item in *Psalmo* 85. *Quicquid est homo & animal, non est Deus.*

Item ad *Dardanum de praf. Dei*, cap. 8. *Deus non est res corporea.*

Item lib. 15. de *Trinitate* cap. 4. *Deus non est corpus, sed omnipotens spiritus.*

Præter hæc omnia, si humanitas Christi est de natura & substantia Dei, tantum ergo divinam habet & non humanam naturam: & sic erit Christus Deus secundum divinam naturam, & iterum Deus secundum humanam.

Si etiam humanitas Christi post resurrectionem rursus in divinam naturam transmutata est, sequitur hinc, ipsam humanitatem, etsi de natura & substantia divina fuerat, tamen tempore passionis esse desisse: quod quidem manifestè impium & fallum est. Nam divinitas non desinit esse.

Sed commentum illud de metamorphosi humanæ naturæ in divinam post resurrectionem, iam ante refutavimus in decimo errore.

Quod humana natura Christi non fuerit unquam creatura, perpetuum est figmentum Schuuenckfeldii. In quantum enim natus

ex Ma-

ex Maria secundum suam humanitatem initium habet: quare recte potest appellari creatura.

Ambrosius *lib. 1. de Trinit.* *Es si ergo Christus secundum hominem dicitur creatura, non tamen simpliciter pradiandus est creatura. Nec ex eo quod Christus secundum hominem dicitur esse creatura.*

Inde non licet dicere. Verbum est creatura. Christus ista est creatura. Christus coepit, Christus factus est.

Quod humanitas Christi ex Adam & Eva originem habeat, manifestum est ex dicto *Genes. cap. 3. Semen mulieris conteret caput serpentis.*

Similiter Christus propter humanitatem suam, quam postea ex Adam & Eva eorumque posteris assumiturus erat, vocatur semen & filius Abraham & Davidis: Item & filius Mariae.

Augustinus *de fide ad Petrum*: *Verbum de Patre genitum est. Sed de muliere verbum caro factum est. Ideo unicus Filius Dei pro mundo, & in mundo natus est. Et utraq; naturas est unius Filii, divina & humana.*

Item alibi: *Deus potuisset aliunde hominem assumere, quam de genere Ade. Sed melius iudicavit, hominem assumere, de genere, quod vitium erat, per quem inimicum hominis vinceret.*

Porro quemadmodum Christus secundum humanam naturam nobis similis factus sit:

120 D. CONRAD. SCHLUSSELE.
de hoc consulenda sunt. quæ supra in rectifica-
tione septimi erroris Seruetiani docuimus.

ERROR XII.

*Quod actor Christi & omnia facta ipsius una
cum passione & meritis, quæ in hac vita perfecit,
omnia versa sint in diuinitatem, vel suscepta &
transmutata in sanctam Trinitatem, In lib. de
verbo pag. 13. & 136,*

CONFUTATIO.

Schuenekfeldius delectatur fingēdis mul-
tis Diis. Ita & hic magnum Deorum nume-
rum nobis parat. Et quis dubitat, quin hoc
mundo etiam a sellus, qui gestauit Christum,
factus sit Deus?

Sed O miseros Deos, qui mendaciis astru-
untur? Bone Deus, quomodo congruunt hu-
mana illa & transitoria, quæ post glorificatio-
nem Christi desierunt, cum diuinitate? vel
quomodo fieri potest Deus, quod non fuit ab
æterno? Quid porro passio Christi, mors,
actiones, usus cibi, potus agunt in essentia tri-
nitatis? An verò & Deus patitur, moritur,
comedit, bibit? Aut an hæc corporalia pos-
sunt induere diuinitatem?

Verum ut ad pauca redeamus, hic error
Schuenekfeldii inde nascitur, quod non di-
stinguit inter opera Christi, quæ iam desie-
runt, & inter cetera illa, quibus etiam nunc
ad dexteram Patris fungitur. Deinde quod
glori-

DE STENCKFELDISTIS. 111

glorificatum corpus Christi, de quo Paulus ad Philip. 2. scribit, de corpore transmutato in diuinam naturam intelligit, quod corpus nunc factum sit Deus. Et amplius, quod diuinitas duas in Christo naturas, secundum quas sedet ad dexteram Patris, verus Deus & homo. Sed horribile est auditu, sic ludere Schuuenckfeldium in re maxima, quippe quæ ad honorem diuinitatis pertinet.

ERROR XIII.

Doctrina de communicatione Idiomatum, de formis loquendi, quomodo nature Christo sint unitæ, est falsa & damnata, In lib. de verbis Dei pag. 136.

CONFUTATIO.

Nisi haberemus doctrinam de communicatione idiomatum in vniõne duarum naturarum, multi existerent recti & horrendi errores. Ex vno Christo alicubi fingerentur duo, ex unitate fieret quaternitas: vel tribueretur Christo vna natura, cum habeat duas: vel vni nature assignaretur, quod est alterius proprium: vel duæ in Christo nature confunderentur: vel vni tribueretur quod est vtriusque: vel vtriusque quod vnius. De quo videat lector, quæ supra de duabus naturis contra Stancarum docuimus.

Prodit etiam hoc loco Schuuenckfeldius, quid de duabus in Christo naturis sentiat, & quantum in hac doctrina intelligat.

ERROR. XIII.

Humanitatem Christi etiam in patribus veteris testamenti habuisse. In lib. de verbo pag. 119.

CONFUTATIO.

Hic error affirmat humanitatem Christi etiam fuisse ante natiuitatem, quod quidem abhorrent pie aures. Verum est autem, Christum secundum humanitatem suam ex Patribus & eorum semine nature ille. Si hoc vult Schwenckfeldius, transeat: sed poterat tamen dilucidius eam sententiam proferre, ne hominib. præberet causam ad suspicandum aliquid mali.

Verum hic hæreticus ita incautè loquitur, ut in errorem ipse incidat, quia prius dixit, humanitatem Christi essentiã habere diuinam: quod si verum sit, necesse est naturam humanam fuisse ante natiuitatem Christi.

ERROR. XV.

Quod Christus in hac vita duplicem doctrinam seu duplex verbum tradiderit, sicut duplicem habet naturam, verbum humanum, iuxta naturam humanam, & verbum diuinum iuxta naturam diuinam. In lib. quem Valete nominas pag. 91. Et in lib. de verbo pag. 99. 100. 101.

CONFUTATIO.

Rursum cõfiteatur Schwenckfeldius duas in Christo naturas, quas antè aliquoties negauit:

DE SCHUENCKFELDII. 111

ganit: et si autem cōfiteretur eas ore, tamen ipsa
sententia eas mox dirumpit, cum affirmat
quamlibet naturam habere suam quandam
doctrinam.

Aduersus hanc imaginationem sciendum
est, etsi duæ sunt in Christo naturæ, vnam ta-
men esse personam, quæ persona habet vnum
verbum, & eadē ac perpetuam doctrinam,
quam nobis tradidit.

Quia vero Schuuenckfeldius non discer-
nit, quæ nam doctrina sit diuinitatis, quæ hu-
manitatis: in dubiū vocat totum Euangelium,
& conatur incertam reddere doctrinam: &
quod inde sequitur, sic etiam salus nostra sit
incerta. Petrus verò 1. *Epist.* 1. ita placet certam
facit doctrinam Euangelicam, vtrahit eam per
Spiritus sanctum de cælo prolatam dicere:
quapropter non esse vocem humanam mani-
festum est.

Nos autem statuere & confiteri debemus
Euangelium esse diuinam Christi doctrinam,
quæ certos nos facit de salute nostra.

Plura de hac re supra monuimus in refu-
tatione tertii erroris, cum ostenderemus scrip-
turam verè esse verbum Dei. Si est verbum
Dei, non potest esse verbum hominis.

ERROR XVI.

*Nihil externum & visibile, aliquid internum
nihil temporale, aliquid æternum conscripserit.
In libro de verbo Dei.*

CON.

CONVATIO.

Hoc errore tollit Schuëckfeldius omnia
 externa & visibilia media, quæ Deus ad salu-
 tem nostram destinavit, passionem ac mor-
 tem Christi non valere esse media nostra salu-
 tis, neque item verbum vocale, neque sacra-
 menta. Repugnant autem huic fatiatrico er-
 rori hæc & similia dicta. *Esaie* cap. 53. Cum de-
 derit vitam suam pro oblatione peccati, videbit
 semen, & prolongabit dies suos: & vicina sui ser-
 vum meum iustus, iustificabit multos. *Ad Rom.* 3.
*Quem Deus proposuit propitiatorum per fidem
 in sanguine eius: Et postea.* cap. 4. Qui traditus
 est propter peccata nostra, & resurrexit propter
 iustitiam nostram. Et caput 5. Commendat Deus
 erga nos suam caritatem, quod Christus pro nobis
 traditus est cum adhuc peccatores essemus, multo
 ergo magis, per ipsum servabimur ab ira. post-
 quam iustificati sumus per sanguinem eius: Et
 ibidem reconciliationem dicit esse opus pas-
 sionis ac mortis Christi. Et rursus ibi iustifi-
 catio vitæ recensetur pro fructu obedientiæ,
 atque aded passionis ac mortis Christi. *Priore*
Pet. 1. Scitote, vos non corruptibili argento vel
 auro redemptos esse à vana conversatione vestra,
 quam ex Patrum traditionibus accepistis, sed
 precioso sanguine, utpote agni immaculati & in-
 contaminati Christi. *Ad Hebræos* 9. Christus semel
 oblatus est, ut multorum peccata tolleret. Et cap.
 10. Una oblatione consummavit in perpetuum eos,
 qui

qui sanctificantur. *Marc. 16. Christus iubet predicare Evangelium, & baptizare homines ad salutem. Ad Rom. 10. Paulus signatè scribit, per consulationem verbi divini ad salutem perveniri. Act. 1. 2. Petrus vult baptizare homines in remissionem peccatorum. At si id ita esset, ut ait Stenckfeldius, Christus secundum humanitatem suam, in qua potuit conspici & tangi, nihil internum ac perpetuum efficere potuisset.*

Et ut brevissimè dicamus, omnia externa media ad salutem pertinentia, si ita essent instituta: & proinde iuxta hanc opinionem Deus sine passione Filii salutem nobis donasset.

ERROR XVII.

Christum nullam externam doctrinam Apostolis predicandam tradidisse, sed suam tantum, eternam essentiam. In lib. de sacra scriptura pag. 27. 28. 29. Deum non agere nobiscum per scripturam, de verbo pag. 24. Deum non esse alligatum suo verbo. In præfatione Iudicii.

CONFUTATIO.

Quod Christus Apostolis externam vocem doctrinæ predicandam tradiderit, ex sequentibus dictis manifestum est. *Matth. 10. Euntes predicate & dicite, propè est regnum cælorum.*

Potè doctrina quæ nunc prædicatur, non potest

potest esse æterna essentia Christi, quæ neq[ue] doceri, neque proferri potest. *Matth. 18. Doce omnes gentes*, Quid autem? Externum & vocale verbum Evangelii. *Marc. 16. Predicite Evangelium omnibus creaturis*. Quod autem prædicatur, id est externum & vocale. In nomine Christi oportet prædicari poenitentiam, & remissionem peccatorum, *Luc. 24*. Et de eodem externo & vocali sermone loquitur *Paulus* in *1. ad Cor. 1. Et Iohannes Apostolus 1. Epist. 1. Quæ vidimus & audivimus, nunciamus vobis*. Quid est autem hoc quod videtur & auditur, nisi externum?

Æterna Christi essentia nō conspicitur neque auditur: ergo prædicari non potest, imò magis vult apprehendi fide, quam peruestigare. Et licet peruestigari ea n quis velit, tamē propter sublimitatem non potest. Quod autem peruestigari nequit, id ignoratur: quod ignoratur, quomodo potest prædicari?

Augustinus ad Circenses, Epistola 130. scribit Deum monere nos per externa signa rerum.

Item *tract. 36. super Iohan. docet nos prædicatores extrinsecus prædicare & docere, quemadmodum aliquis extrinsecus arborem curat, & sic ut extrinsecus plantamus & rigamus. Et hoc docere & prædicare, quod sit extrinsecus, discernit à docendo & prædicando, quod intus sit per Spiritum S. & sic per Deum qui dat incrementum.*

Potitō si Christus discipulis non mandavit externi verbi prædicationem, non possunt esse

esse externi testes Christi, *Iohan. 15.* Item nulla est differentia inter concionatores, & Spiritum sanctum, & inter utriusq; testimonium.

Et certe satis manifestum est, quid prædicauerint discipuli, ex actis Apostolorum. Et quemadmodum tunc discipuli vocale verbū sonuerunt, ita auditores eorum illud audierunt, & per gratiam Dei crediderunt.

Æterna essentia filii est imperuestigabilis, sicut in vniversum tota Trinitas. Si quid scimus de ea, non nisi ex scripto verbo Dei scimus, quod quidem utpote externum, loqui & prædicare possumus. Cæcus Ierichuntinus apprehendit Christum Filium Davidis, videlicet quod sit factus Filius Davidis, ut conspici, audiri, & contriectari manibus, & ab eo verbum Dei foris doceri posset. Quod autem Christus ipse docuit, id docendum Apostolis reliquit. Docuit autem externum verbum & vocale, & quod audiri potuit.

Sicut Pater misit Filium, ita Christum mittit discipulos suos, *Iohan. 20.* hoc est, ut idem doceant quod docuit ipse Paulus in *1. ad Cor. 11. sc* a Domino accepisse dicit, & tradiderit Corinthiis.

Tertullianus in *lib. de præscriptionibus hereticarum.* Habemus nunc Apostoles antecessores, vestros, qui nec ipsi, id quod fecerunt, ex suo arbitrio elegerant: sed doctrinam à Christo acceptam, hominibus fideliter proposuerunt.

Ecce autē candide lector, quid molitur Diabolus? Conatur nos abducere ab externa voce doctrinæ.

doctrinæ & deducere ad æternam Christi essentiam, quæ inſerurabilis eſt, & incomprehenſibilis in quo ſi atqueſcamus illi, ætæ ærit de ſalute noſtra, & omnis conſolationis erimus experies.

Si autem & hoc verum eſt, Deum non agere nobiſcum per ſacram ſcripturam, fatemur ſanè ignorare nos, quæ ſit eius utilitas. Nonne per ſcripturam aperit nobis voluntatem ſuam? Chriſtus remittit nos ad Moſen & Prophetas, & iubet nos ſcrutari, ac diligenter excutere ſcripturas. *Per Euangelium Spiritus ſanctus arguit mundum de incredulitate, & iniſtia & iudicio Iohan. 16. Nec abſq; prædicatione Euangelii ſciemus, quid verè ſit iniſtia & impietas, ad Rom. 1. Tum etiam ſcriptura utilis eſt ad patientiam conſolationem & ſpem, ad Roman. 15. Atque erudire nos poteſt ad ſalutem, eſtque utilis ad docendum, arguendum & corrigendum in ipſa iniſtia, ſicut ſcribit Paulus ad Timoth. Et hæc omnia fruſtra eſſent, niſi Deus per ſcripturam nobiſcum ageret. Nullius ergo momenti ſunt tam magnæ utilitate?*

Faltum & hoc eſt, quod Deus non ſit alligatus ſuo verbo. Is enim eſt æterna veritas, & quicquid pollicetur, id certiffimè ipſa re cõprobat: nam cælum prius terræ miſcebitur, quam verbum Dei nos fallat, *Matth. 24.* Et ut maxime à nobis accuſetur Deus mendacii, *tamen manet verax, & vincit cum iudicatur, Pfal. 31.* Inter homines honeſtū eſt & bonum, ſeruare

seruare quæ quis promissit, quânto magis apud Deum?

Hoc quidem verum est, cum Deus sit omnipotens, non ita strictè est alligatus externo verbo, vt sine eo nihil efficere queat. Sed quòd non sit ita alligatus, vt seruet quæ promissit, id falsum est.

ERROR. XVIII.

Scriptura est humana vox, sonitus, strepitus, & mortua litera. In lib. de sacra scriptura. Item, humanum verbum. In initio de Euangelio.

CONFUTATIO.

Hunc errorem quantum opus fuit, refellimus, supra, in refutatione tertii.

ERROR. XIX.

Conscripta doctrina sancti Euangelii, est humanum Euangelium. Item quòd scriptura sit incerta & flexibilis doctrina, qua patitur se in varios sensus trahi. In lib. de Euangelio, pag. 17. & 33.

Item quòd fides nostra non oriatur ex auditu diuini verbi, nec etiam per illud confirmetur, & conseruetur.

Item quòd nostra fides non debeat se regere iuxta sacram scripturam: sed scriptura sacra regatur secundum fidem nostram. De sacra scriptura pagina 12.

CONFUTATIO.

Euangelium nõ est scriptura humana, licet

fit ab hominibus collecta. Christus enim dicit suum verbum esse verbum Patris, qui miserat eum. Porro verbum Christi est Evangelium. Item ad Roman. 1. Paulus vocat *Evangelium virtutem Dei*. Quomodo ergo potest esse humanum inventum? Petrus 1. cap. 1. scribit *Evangelium prolatum esse de celo per Spiritum sanctum*. Et ad Ephes. 3. dicit Apostolus, *Evangelium Apostolis & Prophetis per Spiritum sanctum revelatum esse*. Et amplius dicit ad Gal. 1. *Se esse doctorem Evangelii, a Deo & non ab hominibus vocatum*. De hoc vide supra refutationem tertii erroris.

Origenes super prefationem Evangelii Lucae facit discrimen inter scriptores Evangelicos, ac dicit multos quidem Evangelia scribere conatos, sed alios id sine gratia Sp. sancti suscipisse: alios per gratiam Sp. sancti. Idem super Matth. tract. 35. significat Evangelistas qui ex uno spiritu scripserint, nequaquam sibi esse contrarios, ut ostendat, quod Evangelia non sint dogmata seu decreta hominum, quæ se penumero inter se collidunt.

Augustinus ad Hieronymum, Epist. 19. Ego fator charitati tuae, solius scripturarum libris, qui tam canonici appellantur, didici hunc honorem & timorem deferre, ut nullus eorum autorum scribendo aliquid errasse, firmissimè credam. Ac si in eis offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud, quam vel mendosum esse credicem, vel interpretè non affectum esse quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam.

Idem

Idem lib. 11. contra Faustum Manicheum, c. 5. excusat scriptores sacra scriptura, quod nihil inepte, nihilq. falsi scripserint: sed solam veritatem.

Si ergo Evangelium est humana doctrina, necesse est ut permixtos habeat errores. Homines enim facile prolabuntur in errores.

Quod autem proficetur Schuuenckfeldius, sacras literas esse incertam & flexibilem doctrinam, id manifestissimum est mendacium: Quid enim est, si non doctrina Patris celestis certa & constans est, qui ipse neq; mutabilis est, neq; inconstans? *Iohan. 14. Sermones quos ego loquor vobis, non sunt mei, sed Patris mei qui misit me. Iohan. 8. Christus dicit, se à Patre accepisse suam doctrinā.* Qui ergo incerta & inconstans esse arguetur? *Petrus in 1. Epist. cap. 1. dicit Evangelium de celo prolatum esse per S. sanctum.* Nullo igitur modo hæc doctrina vertibilis aut inconstans esse potest. Idem in 2. Epistola cap. 1. *Scripturam vocat verbū stabile seu firmum, & addit scriptores huius verbi Sp. sancto agitatores ad scribendum fuisse.* Quod autem à Sp. sancto pronenit, quomodo potest esse varium & anceps? Idem Paulus testatur, 1. ad Tim. 1. in disto: *Certus est sermo, & omni approbatione dignus.*

Ireneus lib. 2. cap. 56. *Scripturis divinis niti, quæ certa & indubitata est veritas, firma & valida Petra est domum suam super illam edificare: hæc vero de relicta, aliis niti quibuscunque doctrinis, est in effusam arenam, unde facilis est everfusio, ad ruinam situeri.*

Hieronymus super Epistolam ad Galat. cap. 3.
Nemini credendum est sine verbo Dei. quoniam
hæc sola doctrina Spiritum sanctum est, quæ in libris
Canonicis comprehensa est, contra quos ubi concil-
lia aliquid statuerint, indico illud insustum esse.

Augustinus ad Vincentium Donatistam.
Epist. 48. Nolo frater contra divina tam multa
tam clara, tam indubitata testimonia, colligere
velle calumnias ex Episcoporum scriptis, sine no-
strorum sine Hilarii.

Et magna est inscitia in Schuuenckfeldio,
cū audet dicere, quod scriptura in alios atq. alios
sensus retorqueri se patitur. Minime id enim in
scriptura est. Quod autem magna est petulantia
ingeniorum in iis, qui interpretantur scriptu-
ram, quam quidem sæpè attemperant suis eu-
piditatibus, num hoc scripturæ imputari de-
bet? Nanquid absurdum est sic argumentari?
Scriptura ab aliquibus distortis vel superbis
ingeniis falsè accomodatur ad alienum sen-
sum: ergo scriptura est incerta & flexiloua.
Imò sic erat asseuerandum. Scriptura perpe-
tuo est certa & vera, sed interpretes eius hal-
lucinantur & errant sæpè numero.

Quid ergo ad scripturam, quod aliqui ex-
tant eius interpretes stupidi & delitri, & ita
malè Deo conciliati, ut scripturæ sensum cor-
rumpant & deprauent? Tandem tamen scri-
ptura certa & indubitata manet.

Augustinus in libro de Genesi ad litteram c. 8.
acerbissime arguit interpretes scripturæ, qui
pro

pro sua interpretatione pugnant, & hanc pro vero intellectu scripturæ obtrudunt, cum meritò sensum scripturæ pro suo amplecti deberent.

Ad Hieronymum Epist. 19. Alias autem ita lego, ut quanti alibi sanctitate doctrinæ præpolleant, non ideo verum esse putem, quod ipsi ita senserunt, sed quia mihi per illos auctores Canonicos, vel probabilis ratione, quæ a vero non abhorrent, persuadere potuerunt.

Ad Vincentium Donatistam, Epist. 48. Hoc genus literarum, ab auctoritate Canonis distinguendum est. Non enim sic leguntur, tanquam, ita ex eis testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat, sicubi forte aliter sapuerint, quam veritas postulat.

Ad Vincentium Villorem lib. 2. Negare nec possum, nec debeo, quemadmodum in meorum antecessorum libris, sic etiam in meis multa insunt, quæ iusto iudicio sine temeritate carpi possunt.

Ex his omnibus constat, interprete
pturæ errare, incertæque docere, &
sententiam posse, scripturam autem
certissimam. scri-
mutare
per se esse

Similiter & hoc falsum est, idē ex suscul-
tatione verbi non oriri, nec e
ac retineri: Paulus enim dis iam confirmari
10 ertē dicit ad Rom.
fidei esse ex auditu, ar ditum verò ex verbo
Dei. Et propter hanc psam causam in eadem
Epistola verbum ve scat Apostolus verbum
I 3 fidei,

fidei, *Iohan. 16.* Non autem pro his rogo tantum, sed etiam pro iis, qui creduntur sunt per verbum eorum. *Iohan. 14.* Christus precipit Philippo, ut credat huic verbo, quod ipse sit in Patre, & Pater in ipso. Et *Marc. 1.* Christus vult ut suo Evangelio credatur.

QVÆSTIO.

Quomodo fides oritur ex verbo Dei?

R E S P O N S I O.

Sic, ut verbum Dei sit medium illud, quo Spiritus sanctus fidem in nobis operatur: quemadmodum etiam visibilia Sacramenta sunt externa media, per quæ Spiritus exsuscitat & operatur fidem in nobis. Vnde & Augustinus dixit, *Sacramentum esse verbum visibile*, significans videlicet, sicut Spiritus sanctus per verbum vocale fidem in nobis operatur, itidem eandem operari per visibilia sacramenta.

Veruntamen etiam sine externis mediis Spiritus sanctus fidem donare pro sua omnipotentia potest.

Augustinus *lib. 19. de civitate Dei cap. 18.* Credit etiam scripturis sanctis, & veteribus & novis, quas Canonicas appellamus, unde fides ipsa concepta est, ex qua iustus vivit.

Super *Psal. 118.* De quo verbo Christi scriptum est: Fides ex auditu est, auditus per verbū Christi.

De civitate Dei *lib. 13. cap. 2.* Et si fides in nobis oritur ex auditu, 1. uen non pertinet ad sensum corpore-

corporis, qui auditus appellatur. Ibid. Verissime dicimus, q. fides ex doctrina in corda imprimatur.

Si ergo fides est ex auditu verbi Dei, sequitur amplius per hoc verbum fidem corroborari & retineri. Vtiq; enim rectè dicitur: causa retinet effectum. Nunc ut progrediamur ultra, pessimè dictum est à Schuuenckfeldio, quod scriptura iuxta nostram fidem dirigenda sit. Imò effectus dirigi debet iuxta suam causam.

Ac si obtemperare Schuuenckfeldio necesse esset, scriptura horribilem lacerationem & ingens interpretationum chaos sustineret. Multorum enim hominum fides perturbatissimis opinionibus impleta est, quod & ipse Schuuenckfeldius suo exemplo huius dogmatis magister, perspicuè demonstrat: Non enim dubitamus, quin ipse quid credat incertus sit: quo fit, ut miserrimè vim faciat scripturæ, eamq; sua sophistica pessimè dilaceret. Et ut ad rem redeamus, fides secundum scripturam, non scriptura secundum fidem regi debet, ne videlicet illa propter hominum ingeniorum in credendo varietatem, in suspicionem & dubitationem trahatur. Christus cum vult *Marc. 1.* ut credamus Euangelio, simul vult, ut fides nostra ad normam Evangelii dirigatur. Et *Iohan. 5.* iubet exquirere scripturas, quas de se testari cõfirmat. Postea *Luce. 16.* remittit nos ad Moysen & Prophetas, ut ostendat velle se, ut fides ad normam scripturæ accommodetur.

Petrus in 1. *Epist.* iubet nos attendere scripturæ ad doctrinam, vt videlicet scriptura sit norma secundum quam dirigere nostram fidem debemus.

Paulus præcipit *Timotheo*, vt attendat lectioni scripturæ, significans quod scripturam sequi debeat.

Augustin. lib. 15. de doctrina Christiana cap. 10. *O veritas lumen cordis. Non loquentur mihi tenebra mea.*

Contra Faustum lib. 22. cap. 17. *Cedendum est diuinis mandatis cum obedientia. Non dicit diuina mandata nobis vel nostræ fidei cedere debent.*

Ad Cresconium lib. 2. cap. 32. breuissimè decernit episcoporum scripta diuinis testimoniis cedere debere. Et eandem sententiam tuetur aduersus Maximum Arianorum episcopum lib. 3. cap. 14.

In conciliis Pontificum vñtatum fuit, vt scriptura fidei Pontificum cederet: sed non fuerat hoc probandum.

Panormitanus super Canonem significasti, de electione: *Magis credendum est simplici laico, qui scripturam allegat, quàm toti concilio.*

Gerson: *Præminenti in sacra scriptura, & qui catholicam autoritatem allegat, & præ se habet, magis credendū est quàm vniuersali concilio.*

ERROR XX.

Apostoli non prædicauerunt ex sacra scriptura, sed

*Sed ex magno libro creationis & creaturarum,
Imò Christus ipse mandavit prædicationem Eu-
angelii ex creaturis: idè prædicatores non ex scri-
ptura, sed ex creaturis pulchras parabolas & simi-
litudines excogitare, & populo proponere debent.
In lib. de sacra scriptura cap. 45. & 46.*

CONIVTATIO.

Apostolos ex sacra scriptura non prædica-
se falsum est, diuersum enim testantur eorum
libri. Passim enim Prophetarum testimonia
vsurpant pro confirmatione suæ doctrinæ. Et
Christus *Marc. 13.* mandauit eis prædicationem
Euangelii, hoc est, illius scripturæ seu
doctrinæ, quam ipse antea docuerat & præ-
dicauerat.

Similiter & Christus ipse Prophetica testi-
monia passim allegauit, vt discipuli haberent,
quod imitarentur.

Quid autem velit sibi Schuuenckfeldius
per librum creationis, & ipsarum creatura-
rum, aduertit potest ex sequentibus verbis
cum dicit, fingendas esse pulchras parabolas
ex creaturis.

Hæc ratio docendi non reprehenditur, cū
deducere homines ad naturalem cognitio-
nem Dei volumus, videlicet quòd sit Deus,
quòd creauerit, regat & seruet omnia, puniat
scelera & remuneret benefacta. De hac ratio-
ne loquitur Paulus ad *Roman. 1.* Lucas in *actib.*

cap. 17. Job. cap. 12. cum dicit: *Et quidem interrogata iumenta, docebunt te.*

Sed hæc naturalis cognitio Dei per se & solinequaquam saluat hominem: fit enim extra agnitionem Christi, sine qua nemo ad salutem pervenire potest. Ac si assentiamur Schouenckfeldio, & simus contemti illa naturali cognitione Dei, quæ sumitur ex creaturis, nemo nostrum fieret saluus. Vt autem fiamus salui, necesse est & Patrem & Filium rectè agnoscamus: *Sed nemo novit Patrem nisi Filius & cui Filius vult revelare*, Matth. 11. Filius autè porro sine Evangelio rectè agnosci non potest: nisi ergo per Evangelium rectè agnoscatur Filius, nec Pater agnosci rectè potest. Et hoc Evangelium ignorat natura, & multo magis ignorant creaturæ. *Ad Ephes. 3. Quod cum legimus, intelligentiam in mysterio Christi meâ advertere potestis, quod quidem mysterium nulla alia aetate ita notum fuit hominibus ut nunc revelatum esset sanctis Apostolis eius, & Prophetis per spiritum.*

Propterea inutilis & vana est doctrina Sacramentariorû, quodd Aristides, Pomponius Atticus & alii honesti homines inter Ethnicos sine agnitione Christi, per naturæ lucē salvati sunt. Neq; unquam demonstrare Schouenckfeldius poterit Christum præcepisse, ut Evangelium ex creaturis prædicetur. Quod autem Marc. 16. scriptum est: *Ite predicate Evangelium omni creaturæ*, nihil ibi aliud præcipit Christus, quàm ut Apostoli prædicet Evangelium omni

omni creaturæ rationali: hæc enim est doctrina, quæ tantum ad homines ratione præditos pertinet. Et hoc modo Petrus vititur vocabulo creaturæ in 1. *Epist. cap. 2. Subiecti estote omni creaturæ*: quod Lutherus ita interpretatus est: *Subiecti estote omni ordinationi humanae*. Auctat etiam Deus ne iuxta sententiā Schmenckfeldii dogmata fingamus, quæ proponantur populo ad suam salutē. Contrariū præcipiunt multa scripturæ dicta: Christus enim prædicavit Euangeliū, merito igitur & nos prædicamus. Et ipse mādavit nobis prædicationē Euangelii ne vnusquisq; propriā doctrinā effingat. *Lucæ 24. Christus generali catalogo complexus est, quid prædicare debeamus, videlicet penitentiā & remiss. peccatorum in nomine suo, nō autē mandavit, vt nostras imaginationes figmenta venusta & fabellas traderemus.* 1. *Pet. cap. 4. Si quis loquitur, loquatur verbū Dei.* Et 2. *Epist. c. 1. attendere nos iubet verb. o Prophetico. Ad Gal. 1. Maledictus, qui aliud Euangelium docet, quàm quod accepistis.* Itē & Christus vult *Luc. 16. vt audiamus Moysen & Prophetas*, non humani figmēti elegantias *Esai. 8. Ad regem & testimonium dicant: quod nisi fecerint, nō erit eis lux matutina.* Huc etiā congruūt dicta sanctorum Patrum, qui ad scripturā nos deducunt, & sua quoque scripta diligenter à Canonicis scripturæ sanctæ libris discernunt.

August. *lib. 12. de doctrina Christi ca. 10. O veritas lumen cordis. Nō loquātur mihi tenebræ meæ.*

Ibidem

Ibidem in cap. 39. remittit omnis a scripturam, qui salutem querunt.

Ad Paulinam Epist. 112. ligat nos ad scripturam, ita quod illi soli adhærere debeamus. Reliquorum autem scriptorum libris, potest quis liberè credere, vel non credere.

Ad Vincentium Epistola 48. non vult, ut Episcoporum scripta, contra divinam scripturam allegemus.

In Maximum Arianorum Episcopum libr. 3. cap. 14. invehitur acerrimè, quod Episcoporum & conciliorum scripta, cōtra scripturam produceret.

ERROR XXI.

Lex est Christus: similiter & Evangelium est Christus.

CONFUTATIO.

Hic error valdè perniciosus est, & causam præbet multis aliis falsis dogmatibus. Prorsus enim tollit discrimen Legis & Evangelii. Sed refragantur ei sequentes scripturæ loci. *Matth. 5. Non veni solvere legem, sed implere,* quo dicto ostendit Christus legem nunquam impleri sine Evangelio. Item *sub lege nullam aliam iustitiam acquiri posse, quam iustitiam Pharisaorum & Scribarum.* Evāgelium autem affert mellorem iustitiam, quàm illa sit. Ergo Lex & Evangelium non possunt esse idem. Similiter *Luce 24. cum Christus in nomine suo iubet prædicari pœnitentiam & remissionem*
pecca-

peccatorum, certè distinguit inter legem & Euangelium. Altera enim pars prædicationis est Lex: altera Euangelium. Item in *Epistola ad Rom.* fermè nihil aliud agit Apostolus, quàm vt legem ab Euangelio secernat. Sic etiam ad *Corinth. 2. cap. 3.* tractatur amplissimum discrimen Legis & Euangelii. Similiter etiam in *tota ad Galatas Epistola*, & præsertim *cap. 4.*

ERROR XXII.

Tota sacra scriptura habet duplicem intellectum: literalem, qui sumitur ex verbis seu contextu, & hic nullius momenti est, & spiritualem seu mysticum, quem soli spirituales capiunt. In libro cui titulus, Valete pag. 85.

CONFUTATIO.

De vero intellectu scripturæ certam habemus regulam ad *Rom. 12.* Si quis habet Prophetiam, respondeat analogiæ fidei. Vt autem Prophetia respondeat analogiæ fidei, necesse est, eam congruere cum verbo Dei, ex quo fides oritur: & hoc verbum certis elementis ac literis inclusum est, vt sit certus textus, cuius verus intellectus, ex proprietate verborum, seu cuiusque vocabuli notione eruendus est: quod idem, & in aliis prophanis scriptis fieri oportet. Nā si vnusquisq; pro suo arbitrato spiritualem intellectum scripturis affingere velleret, contra perpetuam sententiam seu vniuersalem eorum cōsensum: hac ratione verus intel-

Intellectus retineri non posset, & scriptura traheretur in dubium. Exemplum huius rei conspicitur in Origene, qui totam scripturam transformavit in Allegorias & tropos, neque sine magna veritatis laetitia.

Dicta Scripturae huius
loco sententia.

Psal. 169. *Da mihi intellectum, secundum verbum tuum.*

Psal. 93. *Beatus, quem erudieris Domine, & quem docueris de lege tua.* Et Petrus 2. Epist. c. 1. *indecet vos observare scripturas tanquam lucernam lucentem in tenebris, donec eriatur lucifer in cordibus nostris.* Psal. 119. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.*

Augustin. lib. 1. de Trinitate, cap. 1. *Scriptura nullius generis verum verba vitavit, quibus gratiam ad divina sua sublimia noster intellectus velut nutritus assurgeret.*

Super Ioban. tract. 9. *Lege Propheticos libros omnes, non intellecto Christo, quid inspidum & fatuum invenies.* Inde liquet, multam conducere ad verum intellectum scripturae, Christum novisse.

Ad Honoratum cap. 3. enumerat varias formas exponendi scripturam: historiam, quando fit explicatio per historias: allegoricam, qua figuratè & allegoricè explicatur scriptura: analogicam, quando novum & vetus Testamentum inter se conferimus: & Etymologicam,

gicam, quando damus rationem verborum & factorum, & causas inquirimus.

De Christiana doctrina lib. 2. cap. 6. Nihil est ita obscurum in doctrina, in uno loco, quod alibi non plenarie explicetur.

Ibidem cap. 11. docet, quod cognitio linguarum multum faciat ad verum intellectum scripturae.

Ibidem lib. 3. cap. 26. & 28. monet, quomodo scripturam scriptura explicare debeamus, obscuriora loca per apertiora.

Chrylost. sermone undecimo, super quintum caput Genesis: *Pe* scriptura intelligatur, opus habet revelatione Spiritus sancti.

Ibidem sermone 21. scribit, quomodo scriptura se ipsam exponat, nec sinat lectorem errare.

Hieronymus ad Demetriadem vult, ut scripturam diligenter legamus, quo huius beneficii ad verum illius intellectum pertingamus.

Idem in Esaiam: Qui sacram scripturam non ita intelligit, pro ut veritas docet, is edit vnas acerbac.

In Psalmum 86. Dominus locutus est per Evangelia sua, non ut pauci, sed ut multi intelligant.

Gregorius lib. 1. moralium: Scriptura interdum est nobis cibus, interdum potus. Cibus in locis obscuris, ubi quis illa tanquam proposita vitatur, & veluti masticata deuoratur. Potus vero in locis apertis. Ita enim imbibitur, sicut inuenitur.

ERROR. XXIII.

Penitentiam seu conversionem non ex lege, sed ex Evangelio docendum esse: In libro de sacra scriptura.

CON-

CONFUTATIO.

De hac controuersia diximus copiosè supra in refutatione falsi dogmatis Antinomorum.

ERROR XXIII.

Quòd post regenerationem possit homo toto animo legem Dei seruare & implere. In libro de Euangelio pag. 75. 76. 77.

CONFUTATIO.

Non est dubium, quin homo regeneratus aliquo modo legem atque voluntatem Dei seruare possit: quod autem toto animo & sic perfectè possit, nemo affirmabit. Nā Luc. 17. Christus inquit: *Cum omnia feceritis, quæ præcepta sunt vobis, dicit: inutilis serui sumus, quæ debuimus fecimus, Ad Rom. 7.* Paulus dudum regeneratus, lamentabiliter quæritur, de sua infirmitate, *quòd non faciat bonum, quod vult, facere optet & velit.* Item solius Christi est, perfectam Legi præstare obedientiam, *Matth. 5.* Si autem solius Christi est, nostrum non est. Præterea si legem seruamus perfectè, tum acquirimus ex ea iustitiam. *Matth. 5.* flagitat Christus talem tanquam accuratam legis observationem, vt ne apex quidem vel punctulus prætereatur. Sed talem quis habet? In parabola qua describitur *Matth. 18.* debitum serui, quod exoluendum est domino, manent residua decem millia talentorum. Et vt simul comple-

complectamur omnia, communis experientia conuincit nos, quod secundum legem & voluntatem Dei perfecte nullo modo viuere possimus. Nam in hac vita, ut in priore Epistola ad Corinth. 13. dicitur, ex parte cognoscimus omnia, sed in altera vita perfecte geretur omnia.

O B I E C T I O.

Adhuc ergo damnamur, cum legem Dei non possumus perfecte seruare post regenerationem.

R E S P O N S I O.

Minimè, quia nulla reliqua est condemnatio his, qui sunt in Christo Iesu, hoc est, et si iustificati & regenerati sunt adhuc imbecilles & infirmi, neq; perfecte legem Dei præstare possunt: tamen vult Deus infirmitatem eorum regere & ferre, si modo in fide Christi perseuerent.

Augustinus lib. 1. Retractionum cap. 9. Omnia præcepta Dei implentur, dum nobis dimittuntur, quæ non sunt à nobis.

E R R O R XXV.

Lex postulat tantum figuratam, externam & umbratam iustitiam. Item, quod perfecta obedientia erga legem, nulla sit iustitia. In lib. de triplici vita, cap. 13. Et in lib. de verbo Dei, pag. 135.

C O N F U T A T I O.

Hic error sequentibus scripturæ locis destruitur. Exod. 18. Qui fecerit præcepta mea, vincit

K in eu

in eis. Vita autem habet annexam sibi iustitiā, Deutero, cap. 27. *Maledictus omnis, qui non servavit omnia, quæ scripta sunt in libro Legis.* Hoc dictum requirit utique perfectam obedientiam ad veram iusticiam, *Matth. 5.* etiam Christus de perfecta obedientia ad iusticiam loquitur, cum dicit, *ne apicem quidem vel punctulum de lege præteriturū esse, donec impleantur omnia.* Requirit item Christus perfectam obedientiam, cui annexa est iustitia, iuxta parabolam *Matth. 18.* cum vult dominus, ut vendatur servus debitor ipse, & vxor, & liberi, & omnia quæ habet.

Præterea si lex tantum externam, figuratam & umbratilem iusticiam postularet, quare diceret Moyses: *Dilige Dominum Deum tuum toto corde, & tota anima tua?* Quare item Christus interpretaretur legem spiritualiter & de externis verbis & factis, & de internis cupiditatibus & affectibus, *Matth. 5.* Quare Paulus legem diceret spirituales, *ad Rom. 7.* Atque hoc pacto, non possemus condemnari à lege. Item possemus satisfacere legi. Deinde necesse non fuisset impleri legem à Christo. Et Christus minimè postulasset à Phariseis & Scribis maiorem iusticiam, quàm externam illam *Matth. 5.* Neque consentaneum est Christum illum perfectum, legem imperfectè implevisse. Insuper certissimum est Deum veram iusticiam integræ legis obedientiæ annexivisse. Ac Paulus *ad Roman. 5.*
haud

hand dubiè non loquitur de mutila quadam vel imperfecta Christi obedientia, multò minus de ficta & umbratili iustitia. item ad Roman. 8. expressè dicitur. *cum non potuissimus perfectè legi satisfacere, Deum misisse suum filium: ut iustitia legis impleretur in nobis.* Dehinc estne umbratilis iustitia, quam Christus præter illam Phariseorum & Scribarum efflagitat? Aut eane umbratilis est iustitia, quam ipse nobis peperit, sicut ad Roman. 8. dicitur?

Verum est quidem propriè loquendo perfectam Christi obedientiam non esse iustitiam: iustitia enim est fructus perfectæ obedientiæ Christi: Sed quid est vilitatius, quàm causam ponere pro effectu? Quamobrem non est error dicere, quòd perfecta Christi obedientia sit iustitia nostra. Imò magna est blasphemia in Christum, dicere, quòd perfectæ eius obedientia non sit vera iustitia.

ERROR XXVI.

Quòd non iustificemur sola fide. De Euangelio pag. 66. Et de verbo pag. 118.

CONFUTATIO.

Hic error, Dei beneficio, addò ex Ecclesiis nostris est repudiatus & explosus, ut hoc loco non sit necesse, nouam confutationem instituere.

ERROR XXVII.

Nostra iustitia coram Deo, est interna & externa obedientia erga legem Dei, vel in bona nostra opera. In lib. de triplici vita cap. 7. Et in Evangelium Matth. 6. super locum, Nisi abundauerit iustitia vestra.

CONFUTATIO.

Refellant hanc opinionem vocabula, quibus vititur Paulus in Epistola ad Roman. *Gratia & absq, operibus legis*: quibus vocabulis excludit nostram obedientiam, & opera tanquam causas cooperantes, partiales & meritorias iustitiæ Dei. Item, exemplum Abrahamæ, ad Rom. 4. qui est imago omnium qui iustificantur gratis absque meritis operum. Item, *Si iustitia est ex operibus, incerta est promissio, ad Roman. 4.* Ac si operibus iustificamur, Christus frustra est mortuus ad Gal. 2. Præterea si iustificamur ex operibus nostra iustitia non est maior iustitia Phariseorum & Scribarum, de qua Matth. 5. Item Paulus ad Rom. 5. scribit obedientiam Christi attulisse nobis justificationem vitæ. Quomodo ergo nostra id præstet obedientia? Denique si propter opera nostra iustificamur ergo Deus iustitiam donat propter languidam, mutilâ & imperfectam obedientiam? cum quidē manifestum sit, Deum requirere perfectam obedientiam pro impetranda iustitia, quam perfectam obedientiam

nos

nos serui inutiles nullo modo prestare vale-
mus. Quapropter etiā nostrum nemo potest
saluari si operib. petenda est iustitia. Sed quid
opus est in hoc articulo prolixiori aduersus
Schauuenckfeldium commemoratione vti, cū
Dei beneficio in nostris Ecclesiis doctrina de
gratuita illa iustitia fidei firmissimis argumē-
tis stabilita & defensa sit?

ERROR. XXVIII.

*Quod per fidem & bona opera ingrediamur
in vitam aternam. De Euangelio pag. 18. Et quod
renouatio cordis sit iustitia nostra. In lib. de sacra
scriptura pag. 33. Et in lib. de verbo pag. 134.*

CONFUTATIO.

Iohannis 17. Christus dicit: *Ego vitam aeter-
nam do eis.* Est ergo vita æterna donum gratiæ.
Ad Roman. 6. vita æterna vocatur donum Dei.
Iohannis 3. Christus dicit, se dare vitam æter-
nam credentibus.

Agustin. *super Psal. 31. in prefatione: Et sic
manus laueris in bonis operib. & opinarie, te na-
uim optimè regere, tamē properas in Scyllam: quia
dum speras, quod sperandum est, scilicet vitam
aternam, non assequeris hanc sine domino Deo
per Iesum Christum, per quem solum datur vi-
ta aterna.*

Porro renouatio cordis neque ipsa potest
esse iustitia nostra: non enim prius renoua-
mur quam accepta gratuita iustitia fidei, iu-

ificati enim accipiunt Spiritum sanctum qui renouat corda eorum ad facienda bona opera, & preterea largitur eis robur & vires, ut ea facere possint. Hinc ergo vocatur bona opera etiam fructus spiritus. *Ad Gal 5.* Cum ergo sitis Filius Dei misit spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem & dicens Pater. Ac idem ille spiritus, qui nobis iustificatus Dei Filius largitur vires, ut rectè innocemus Patrem, donat etiam nobis facultatem præstandi alia bona opera. De hoc vide amplius caput octauum ad Romanos.

Augustinus de fide & bonis operibus cap. 14.
Bona opera non precedunt iustificandum, sed sequuntur iustificatum.

Item alibi: Quomodo quis potest iusta opera facere, qui nondum iustus est? Quomodo bona, qui nondum bonus est? Quomodo sancta opera, qui nondum sanctus est?

ERROR XXIX.

Quod nihil sit iustitia nostra, nisi quod simul est verus Deus, & essentia diuina. In lib. de verbo, pag. 103. & 109.

CONFUTATIO.

De his dicitur infra in confutatione doctrinæ Osiandricæ, de essentiali iustitia Dei.

ERROR XXX.

Quod nostra renouatio sit Spiritus sanctus, imò Christus ipse. In lib. de verbo, pag. 123.

CON.

CONFUTATIO.

Schuenckfeldius neque propriè loquitur, neque verè, cum dicit, Spiritum sanctum seu etiam Christum esse renouationem nostram, sed sic loqui debebat. Renouatio nostra est opus Spiritus sancti, & meritum Christi. Alioquin enim sequitur amplius Christum & Spiritum sanctum initium habere & finem, prout in nobis est renouatio.

ERROR. XXXI.

Iustificatio nostra completitur totum negotium conuersi hominis. In lib. de verbo pag. 118. Et ibidem pag. 134. in margine. Ordo iustificationis: regeneratio, viuificatio, innotatio, iustificatio, & diuina nature participatio.

CONFUTATIO.

Hæ partes iustificationis vtiliter seruiunt negotio Schuenckfeldii: prius enim dixit, renouationem & bona opera esse iusticiam nostram. Item iusticiam esse ipsum Deum seu essentiam diuinam. Veram ex scriptura has iustificationis partes demonstrare non poterit, neque etiam è sacris monumentis patrum.

Regeneratio non potest esse iustificatio: huic enim illa cohæret, eamq; sequitur, sicut in refutatione vicesimi sexti erroris demonstratū est. Neq; potest esse pars iustificationis eos enim, qui sunt regenerati, oportet prius

esse iustus & Filios Dei: & talibus datur Spiritus sanctus per quem fit regeneratio.

Vinificatio potest esse pars regenerationis, sed non iustificationis. Idem enim regeneramur, vt desinamus viuere iniustitiæ, & contra viuamus iustitiæ: *Ad Rom. 13. Deponamus igitur opera tenebrarum, & induamus arma lucis.* Et ibidem: *Induite Dominum Iesum Christum, & corporis curam non agite, vt lasciuire incipiat.* *Ad Ephes. 4. Deponite veterem hominem secundum quem prius vixistis, & induite nouum hominem.* Prior pars est mortificationis, secunda viuificationis.

Inter regenerationem & renouationem nullum intelligimus, neq; nos neque alii pil discrimē: Schuuenckfeldius si nouit aliquod, proferat sanè. Neque satis possumus assequi, quid sibi velit hæc distinctio Schuuenckfeldii, quod iustificationem diuidit in partes, & tamen simul ipse confitetur esse vnā partem, O bone DAVS, ab omni errore nos libera: quia tu soles errorem errore punire. Error autem alios errores gignit, qui si fiunt plures, ignoratur, quid tandem certi credere debeamus.

Participatio naturæ diuinæ ita coheret iustificationi coram Deo, quæ est in remissione peccatorum, vt ei qui hoc modo iustus est, id est, acceptus Deo, simul Christus etiam sic iustitia essentialis & æterna, hac ratione, vt Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus in eo habitare velint

velint ad regenerationem, qua vis ei & facultas cōceditur faciendi secundum voluntatem Dei quæ iusta sunt, & ad mortificationem reliquiarum peccati in nobis, donec in altera vita consummemur. Verum quod de diuinæ naturæ diximus, non sic intelligendum est, quoddidcirco in altera vita efficiamur Dii, id est, induamus diuinam & naturalem Dei essentiam, quam Deus ipse habet. Necesse est enim manere discrimen inter creatorem Deum & creaturam.

Deinde ineptum est dicere, quodd diuinæ naturæ participatio, sit pars iustificationis nostræ, cū prius dixerit Schenckfeldius, ipsam iustificationem nostrā nihil esse aliud, quàm infusionem diuinæ naturæ in nobis.

E P. R O R XXXII.

Quod glorificatus sanguis Christi, qualis nunc est, transmutatus sit in diuinitatem, & purificet nos a peccatis nostris. In lib. de verbo, pag. 125.

CONFUTATIO.

Si sanguis Christi in diuinitatē nunc transmutatus est, ergo Deus est. Si Deus est, oportet inuocari, & attribui ei naturam & substantiam diuinam.

Deinde si Christus habet nunc sanguinem ita glorificatum, qui transmutatus sit in diuinitatem, ergo sedet ad dexteram Patris non verus homo, sed tantum secundum vnam na-

turam videlicet in quantum Deus est. Scimus autem nos, ex veritate scripturæ, quod ipse verus Deus & homo sedeat ad dexteram Patris sicut aduersus Sincarum supra conuicimus.

Neque idè tribuitur Christo corpus glorificatum in *Epist. ad Philip. 3.* quod humanitas in diuinitatem mutata sit: sed quod Christus, qui sedet iam ad dexteram Patris verus Deus & verus homo, non sit amplius obnoxius humanis necessitatibus in edendo, bibendo, dormiendo, eundo, stando.

Item, si glorificatus tandem sanguis Christi nos purificat à peccatis, quid profuit, eum per suam passionem effundere sanguinem?

Vt taceam, si nunc primum adhuc Christum pati suo nos sanguine abluit & purificat, ad *Ebretos 9.*

Proinde dicta scripturæ de purificatione sanguinis Christi à peccatis, tantum intelligantur de sanguine effuso per passionem, & non de sanguine Christi glorificato, vt sentit Schunëckfeldius.

ERROR XXXIII.

Ministri Ecclesie inepti & non timētes Deum, suum ministerium in docendo verbis, & porrigendis sacramentis, expedire non possunt. In lib. de sacra scriptura, pag. 12.

CONFUTATIO.

Hic est vetus ac perniciosus error, quem
Donat.

Donatistæ olim hæretici profitebantur. Qui si verus est, iam inde colligitur, infirmitatem, imperitiam, infirmitatemque ministrorum potiorē esse, ac plus valere, quàm ministerium, doctrinam, & sacramenta, quæ sunt ordinationes Dei. Item hoc pacto nostra incredulitas promissiones Dei ministeriō annexas labefactare vel tollere potest. *Ad Roman. 3. Ipsis credita sunt oracula Dei: quid ergo, quod aliqui fuerūt increduli? num eorum incredulitas fidem Dei abolēbit? Absit imò sit Deus verus. & omnis homo mendax sicut scriptum est: ut iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.*

Quodd autem Deus etiam personis minus idoneis, & infirmis permittit administrationem ministerii, officium docendi & applicandi sacramenta: id ob eam causam fit, ut ipsi soli sit honos, 1. Corinth. 4. *Habemus autem thesaurum illum in vasis testaceis, ut excellentia potentia sit Dei, & non ex nobis.*

Augustinus lib. 5. contra Donatistas, de Baptismo cap. 19. *Quando Deus sui sacramentū adest, & verbum suū, recta sunt, à quibuscumq; administrantur, sicut etiam mali homines, quibus nihil profunt, ubiq; sunt peruersi.*

Ibidem *Quapropter sacramentum gratiæ dat Deus per malos, ipsam verò gratiam, non nisi per seipsum, vel per sanctos suos: & ideo remissionem peccatorum vel per seipsum facit, vel per illius Columba, membra, quibus ait: Si cui dimiserit peccata dimittantur.*

Idem

Idem contra Petilianum: Neque in homine bono aliquis sacramenta fugiat, neque in homine malo.

Contra Epistolam Parmeniani: Omnia sacramenta subsunt indignè tradentibus: prosunt tamen per eos dignè sumentibus, sicut & verbum Dei: unde dictum est: Quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, nolite facere.

Tractatu 6. super Iohannem de Baptismo: Baptismus est, sicut ille est, in cuius nomine fit: non sicut ille, per cuius ministerium traditur.

ERROR XXXIII.

Quòd verum corpus carnis & sanguinis Christi, non adsit in cena.

CONFUTATIO.

De hoc satis postea dicetur in refutatione sacramentationum.

ERROR XXXV.

Non collecta Ecclesia, est vera Ecclesia: sed qui se confitetur ad veram religionem. In lib. de discrimine verbi Dei.

CONFUTATIO.

Quòd omnibus temporibus colligat sibi Deus eternam Ecclesiam per vocem Evangelii, neque Schwenckfeldius, neq; alius quisquam pernegabit, & hanc Ecclesiam necesse est confiteri veram religionem. Confessio enim certum est signum, quo agnoscitur Ecclesia.

Quòd

Quodd autem hanc Ecclesiam quæ colligitur per verbum, negat Schuuenckfeldius, id significat, se non agnoscere eum cœtum veræ ac perpetuæ Ecclesiæ Dei, quæ per verbum vocale, & per prædicationem externam colligitur, sed talem aliquem cœtum, qui internis & arcanis reuelationibus seu Enthusiasticis vocatur, & ita Ecclesiam facit non Ecclesiam. Vult enim Deus colligi cœtum seu communionem hominum per verbum, ideo quæ & ipse Christus verbo vocali vsus est, & idem vocale verbum postea prædicari per Apostolos iussit. Quis porro persuaderet hominibus, eos verè esse membra Ecclesiæ si tantum expectandæ essent arcanæ reuelationes & raptus?

ERROR. XXXVI.

Deus non loquitur corporalia & audibilia verba, nec voce corporali, & quæ audiri potest.

CONFUTATIO.

Etsi Deus est Spiritus, tamen hinc non sequitur, quodd corporales & vocales sonos nõ faciat, aut vocem omninõ non edat. Nam nihil est ei impossibile. Nonne *Exodi 3.* Deus Abraham, Isaac & Iacob, loquitur cum Moyse? idem facit postea *cap. 4.* Imò postea sæpius colloquitur cum Moyse & Aarone. *Deut. cap. 4. & 5.* legitur, Deum ingenti voce & fragore decalogum de monte Synaico pronunciasse.

Et ver-

ut D. CONRAD. SCHLUSSE.

Et verba Prophetarum passi in vocantur verba Domini. Ad Ebreos. Postquam multipliciter Deus & multifariam olim cum Patribus nostris locutus est per Prophetas, hoc postremo tempore nobiscum locutus est per Filium.

Nonne autem spiritus ille Deus, visibile corpus assumpsit, quo conspici potuit? quidni ergo tale corpus assumere potuit, quo loqueretur?

Augustinus lib. 2. de Trinitate cap. 18. Ipsa enim natura, vel substantia, vel essentia vel quolibet alio nomine appellandum est id ipsum quod Deus est, quicquid illud est, corporaliter videri non potest. Per subiectam vero creaturam, non solum Filium, vel Spiritum sanctum, sed etiam Patrem corporali specie sine similitudine mortalibus sensibus significationem sui dare potuisse credendum est.

Item de cognitione vera vite cap. 18. sancti Spiritus substantia, non in columbam, vel ignem est transmutata sicut nec verbum in carnem est transformatum, sed Spiritus sanctus columba corpore condidit, in quo se ad horam super corpus sibi inseparabiliter unitum, ad testimonium hominibus, visibilem praeiuit, ipse vero inuisibilis in essentia Patris & verbi inseparabiliter permansit.

Tertullianus de carne Christi contra Marcionem: Nec interfecerat substantiam propriam assumpta substantia extranea.

ERROR XXXVII.

Homines sine ministerio & sacramentis saluati esse. In libro suis passim.

CON-

CONFUTATIO.

Hoc est velle sapientiotem esse ipso Deo: Si enim ad commoditatem salutis nostræ ministerio & sacramentis carere potuissemus, Deus utique non instituisset ea in Ecclesia. Et quamvis verum est, Deum sine his mediis per suam omnipotentiam saluare homines posse, tamē hunc communem ordinem ipse sanxit, ut ministerio utantur homines, qui ad salutem peruenire volunt, *ad Roman. 10.* Et similiter sacramentis utantur ad certificandam conscientiam de salute.

Si ergo ministerio & sacramentis ad salutem non est opus, quin ergo dicimus, Deum frustra hæc instituisse.

Hic error olim vagatus est inter homines magna specie. Enthusiastas enim se vocitabant, qui sine verbo & sacramentis homines posse saluari profitebantur, & satis esse dicebant, agitari Spiritu sancto.

August. *contra Faustum lib. 19 cap. 12.* Homines ad nullum nomen religionis, neq. rectum, neq. falsum colligi possunt, nisi per communionem visibilium signorum seu sacramentorum ligentur, quarum virtus verbis exprimi non potest, & tamen plurimum prodest: & qui illa contemnit, hunc faciunt sacrilegum & furem. Et reuera hoc impiè contemnitur, sine quo vera pietas non potest perfici.

ERROR XXXVIII.

Discrimen est inter Apostolos Prophetas, & sanctos Patres. Augustinum, Ambrosium illi fuerunt ministri divini verbi. Hi autem tantum ministri scripture. Item per illos verbum fuit efficax. Per hos autem non sic.

CONFUTATIO.

Esse discrimen inter Prophetas & Apostolos, nullè est dubium. Similiter etiam inter Apostolos, Prophetas, Patres, & huius ætatis doctores est discrimen. Verum non est id, quod Schueneckfeldius effingit: sed huiusmodi aliquod: Prophetas ipse Deus vocavit immediatè, & nō per medias personas. Apostolos item Christus immediatè vocavit. Prophetæ de Christo venturo annuntiabant, Apostoli de exhibitio. Illi de patrefactione singulari sua oracula acceperunt: Hi à Christo doctrinam audierunt. Patres seu vetusti doctores Ecclesiæ mediatè & per medias personas vocati sunt, sicut & nos hoc tempore vocamur. Patres suam doctrinam ex Prophetarum & Apostolorum scriptis sumserunt, ut eandem cum illis vocem & doctrinam spargerent. Inde & nos hoc tempore nostram doctrinam consentaneam scriptis Prophetarum & Apostolorum, & Patrum, auditorib. Christianis inculcamus. Apostoli præ sanctis patribus & nobis hoc habent singulare, quod imme-

immediatè & non ab hominibus seu medijs personis neque vocari neque eruditi sunt, sed quam à solo Christo doctrinam acceperunt, docuerunt & scripserunt. Præterea Christum ipsum audierunt & viderunt. Plura habuerunt dona quàm sancti Patres & nos. De hinc etiam mandata eis fuit, per totum terrarum orbem prædicatio Evangelii. Sancti verò Patres tantum in iis locis docuerunt, ad quæ vocati fuerunt, quod etiam nos facimus.

Item ipsi sancti Patres discernunt sua scripta à scriptis Apostolicis & Prophetiis, suas item personas à personis Apostolorum & Prophetarum. Quod discrimen nobis cum illis est commune.

Ac hortantur Patres cæteros Ecclesiæ doctores, ut Apostolicis & Prophetiis scriptis consentanea doceant, quod si non faciant, recipiendos esse negant.

De his & similibus discriminibus, rectè docet Ecclesia. Sed quod Schuuenckfeldius comminiscitur, nunquam agnovit Ecclesia. Prophetæ & Apostoli fuerunt ministri verbi, fuerunt & Patres, & nos sumus. Iam quid est aliud verbum Dei, quàm sacra scriptura: & vicissim, quid est aliud sacra scriptura, quàm verbum Dei? Hic ergo patet, Schuuenckfeldium non agnoscere scripturam sanctam pro verbo Dei, neque verbum Dei pro scriptura sancta. Quod autem reuera scriptura sit verbum Dei, supra in refutatione tertii erroris

L. liquidò

liquidò probauimus. Porro triste est & hoc; quod aude Schuuenckfeldius dicere, Deum solummodo per ministros verbi, hoc est, per Prophetas & Apostolos efficacem esse, & non per alios ministros. Vnde sequeretur potentiam Dei languefactam esse, vt iam non amplius possit ita efficaciter operari per ministros Ecclesiæ, sicut olim aliis ætatibus. Item omnium Patrum doctrinam vna cum nostris enarrationibus esse vanam & inutilem. Item discipulos Apostolorum, Apollo, Titium, Timotheum, Ignatium & sequentes, frustra docuisse. Atque aded totum ministerium sceleratus ille tollit, tanquam inutile & non necessarium.

ERROR XXXIX.

In vno homine sunt duo, Externus & internus. Item scriptura & sacramenta solummodo prosunt externo homini, vt inde instruantur.

CONFUTATIO.

Qudd in vno homine duo sint, alter externus, alter internus: neq; scriptura neq; Patres neq; nos ynquam professi fuimus. Cum autem loquimur de homine post lapsum, primum loquimur de non conuerso & nõ regenerato, qui vocatur in scriptura homo naturalis, terrenus, vetus, carnalis, & ita totum hominem cum corpore & anima, sensibusq; ac potentiis, & viribus omnibus quàm inferioribus

rioribus capimus pro vno homine. 1. Cor. 2. *Animalis homo non capit ea quæ sunt spiritus Dei.* Hoc dictum loquitur de toto homine, & non de aliquibus tantum eius partibus. Sicut utiq; affirmant Papistæ, qui dicunt inferiores duntaxat sensus seu potentias hominis non capere res, quæ sunt spiritus diuini, eosq; solos sensus per lapsum Adæ debilitatos esse, 1. ad Cor. 15. *Idem totus homo vocatur homo terrenus, Iohan. 3. vocatur homo carnalis.* Quod inquit, ex carne natus est, caro est. Ad Ephes. 4. *Deponite ergo veterem hominem, secundum quem vixistis antea, qui corrumpitur per cupiditates prauas, & per deceptiones.*

Hæc & similia scripturæ dicta loquuntur de integrè lapso, non conuerso, nec dum regenerato homine. Ad Colos. 3. *Exuite veterem hominem cum suis operibus, & induite nouum.*

Cum ergo post lapsum cōuertitur homo, & regeneratur: tum verò secundum scripturam, & sanctorum Patrum testimonia vocatur homo nouus. Ad Ephes. 4. *Renouamini vero spiritu mentis vestra, & induite nouum hominem, qui secundum Deum conditus est in iustitia, sanctitate & veritate.* Hoc loco totus intelligitur homo, nō quædam eius pars. Hinc etiam Paulus in priore ad Thes. 5. scribit in hunc modum: *Ipse autem Deus autor pacis sanctificet nos usquequaque, & integer spiritus vester, anima videlicet & corpus inculpate in aduentum Domini nostri Iesu Christi seruetur.*

O B I E C T I O.

Atqui in Epistola ad Ephesios cap. 3. Paulus optat, ut illi corroborentur per spiritum Dei, secundum interiorem hominem. Ergo diuissio, Schuuenckfeldii non est vitiosa. Respectu enim interioris hominis, certè intelligendum est etiam exterior aliquis.

R E S P O N S I O.

Apostolus interiorem hominem eundem dicit, quem scriptura & ipse Paulus vocat alibi nouum.

Itaque scripturæ & sacramentorum is vsus manet, ut per ea homo ille animalis, verus, terrenus, carnalis, non conuersus, non regeneratus, ad veram conuersionem, salutem, & regenerationem perducatur. Et ut nouus homo in his bonis similiter iisdem mediis conseruetur.

E R R O R X L.

Sicut Abraham conuersus est ad Deum, ita oportet conuerti omnes homines.

C O N F U T A T I O.

Quod ad communia media attinet conuersionis, à Deo instituta, Schuuenckfeldius non planè errat. Sed hic error de singulari conuersione Abraham intellectus, non potest tolerari. Quia Deus non omnes homines vocat immediate sicut vocauit Abrahamum, non
appa-

apparet omnibus per visiones, non loquitur cum omnibus ore. In his enim & aliis quibusdam rebus vetustissimi Patres longè nobis sunt feliciores & digniores.

ERROR. XLI.

Nulla est via, nec ullus transitus ab oculis & auribus ad cor: ideo sacra scriptura & sacramenta, non possunt ad cor pertingere: sed manent tantum apud sensus exteriores, & apud hominem exteriorem.

CONFUTATIO.

Huic errori resistunt sequentes scripturæ loci. *Osea 2. Loquar ad cor, Luca 8. Veniens Diabolus tollit sermonem à corde ipsorum, ut ne credentes saluentur. Quomodo autem tollitur sermo à corde, si non illuc pervenit, si cut insanit Schuuenckfeldius? Ibidem: Quod autem in terram bonam cadit, hi sunt, qui in corde bono & honesto auditum sermonem retinent, & fructum faciunt in patientia. Item, si Spiritus sanctus per auditum verbi divini fidem in cordibus hominum accendit & operatur, & sedes fidei cor est, necesse est & verbum Dei quod fidem producit, ad cor hominis aspirare. Imò verbum Dei frustra prædicatur, si non apprehenditur corde. Et hoc est, quodd in contumacijs auditoribus verbi divini arguimus, quod utique auribus duntaxat illud excipiunt, & in linguis hætere tantum patiuntur, nec ad cor transmittunt.*

Quid quodd hic error Schuuenckfeldii etiam pugnat cum Philosophia & communi experientia.

Ad extremum, quid profit nobis scriptura, quem fructum afferant sacramenta, non videmus, si per hypocrisin sine motu cordis illa legimus, audimus, accipimus. Imò ut sacramenta dignè sumantur, necessarium est, ut vero motu cordis sine vlla simulatione utentis sumantur, modò is dignè sumere velit.

ERROR. XLII.

Deus nihil agit nec operatur per externa media, neq; docet nos per illa, nec quicquam boni aut mali facit nobis. Item, quod prima causa nihil agat per secundas, non puniat nos per Turcas, bella, non creet nos per parentes nostros, non aliat nos per panem.

CONFUTATIO.

Deum confitemur esse Omnipotentem, atque liberrimum agens, non alligatum ad externa media siue causas secundas. Rectèq; damnantur Stoici & Iovinianistæ qui alligauerunt Deum ad causas secundas, perinde ac siue illis nihil efficere possit.

Quemadmodum autè illi meritò damnantur, ita simili damnatione digni sunt, quicūq; impudenter clamant, Deum nihil agere nobiscū sine externis mediis. Contrarium autè scriptura ostendit in multis exemplis. Potuisset

set Deus saluos facere homines sine externo ministerio & tamen instituit ministerium *Matth. 18. Marc. 16. Luc. 14. & Iohan. 10.* Potuisset sine mediis pro sua omnipotentia dare hominibus fidem saluificantem, & tamen ordinauit verbum externum & vocale, in dictis Christi modò allegatis, & in doctrina Pauli *ad Rom. 10.* Potuisset Israëlitas sine ductore Moyse liberare ex Egypto, si voluisset. Potuisset populum sine Manna & coturnicibus pascere in deserto, & sine aqua potare, si decessuisset, ita seruasset Eliam sine pane, què coruus aduehebat. Et *Deutero. cap. 8.* legitur: *Non ex solo pane viuit homo, sed ex omni verbo quod procedit per os Dei,* hoc est, communis ordine viuit homo ex pane tanquam externo medio.

Sed etiamsi panis non esset, Deus tamen posset satiare hominē, si modò crederet promissioni diuinæ. Ac ipse Christus, vt testantur Euangelistarum historię, plerumque vsus est mediis per quæ homines seruant, cum quidē sine mediis idem potuisset. Item, quomodo Deus non punitet nos per Turcam & alios Tyrannos & impios, cum alicubi vratur ad executionem pœnarum suarum ipsius Diaboli ministerio, sicut in Iob & in aliis cōspicere licet. Quòd bellum, vastitas, pestilentia, sterilitas verē sint pœnæ Dei, quas Deus immitte, historię sanctæ testantur, in quibus eat Deus denunciavit impœnitentibus, & contra eos executus est, nisi fuerant

conuerſi Quod etiam Deus per parentes non ſinat naſci, vniuerſalis experientia demõſtrat,

Poſtremò vt ſummatim dicamus, quod res eſt, peſſima eſt hæc opinio Schuuenckfeldii, quam qui amplectuntur, incidunt in horrendum illud peccatum, quod vocatur tentatio Dei; Dicit enim Deus, *Deuter. 6. Non tentabis Dominum Deum tuum.* Quid eſt autem tentare Deum? Nolle inquam vti externis mediis, quæ propoſuit Deus. Et hoc patet ex 4. cap. *Matthæi*, vbi Diabolus exigit à Chriſto, vt tentet Deum, ac demittat ſe deorſum, à pinaculis templi.

A P P E N D I X.

Vt autem finem faciamus, ſciat Chriſtianus lector, multas alias horrendas corruptelas & errores ſopere ac profiteri Schuuenckfeldium, quos ſigillatim enumerare, nimis longum eſſet. Videmus ergo, quemadmodum Deus falſos doctores cæcitate puniat, vt error ſit ſecundus, & alter altero peiore puniatur: ne efframur nos, ſed accurata diligentia provideamus, ne perſecuritatem præcipientes in falſa & blasphe-ma dogmata ruamus, Amen

RECITA SVMMAM ET
confeſſionem Eccleſia Dei catho-
lica, de verbo Dei.

Reſp. Cùm Stenckfeldiſtz, negent ſeram
ſcriptu-

scripturam esse verbum Dei, & audacter af-
fuerent, Deum per verbum suum, hoc est,
doctrinam suam lectā & prædicatam, veluti
per medium ordinarium, homines peccato
perditos, non regenerare, viuificare & salva-
re, sed absque illo medio, conuersionem ho-
minis ad Deum, operari & perficere: breuiter
hic repetam ex scriptis D. VVigandi, quid-
nam de verbo Dei, quilibet Christianus, sal-
uari cupiens, scire, sentire & credere debeat.

Primum autem, cum Cicero dicat *lib. 1. de
offic. Omnem de aliquo re institutionem, à
definitione proficisci debere, primum, vocis, &
rei ipsius definitionem recitabimus,*

DE SIGNIFICATIONE VERBI,

ὁ λόγος τοῦ κυρίου, verbum & sermo crebrius in A-
postolorum scriptis vsurpantur, ferè pro eo-
dem, plures autem habent significationes.
Nam interdum significant eloquentiam aut
etiam garrulitatem. 1. Cor. 4. *Brevi ad vos ve-
niam, si dominus voluerit, ut cognoscam, non qui-
dem sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtu-
tem. Non enim in sermone regnum Dei consistit,
sed in virtute* 1. Corinth. 2. *Cum venirem ad vos,
fratres, non veniebam cum eminentia sermonis
aut sapientia.*

Nonnunquam orationem & colloquium,
Col. 3. *sermo vester semper cum gratia sit sale con-
ditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique
respondere,* Ephes. 4. *Omnis sermo stultus ex*

ore vestro non procedat: sed si quis est bonus ad adificationem.

Interdum significat prædicationem & doctrinam. 1. Cor. 2. Sermo meus & prædication mea non erat in persuasoria humana sapientia verbi, sed in ostensione spiritus & potentia. Et paulo post: Loquimur non sermonibus, quos docet humana sapientia, sed quos docet S. S. Act. 13. Rogabant gentes, ut sequenti sabbatho loquerentur sibi verba. 1. Iohan. 2. Præceptum velut est sermo, quem audistis ab initio. Act. 15. Conveniunt Apostoli ac presbyteri, ut disputarent de hoc verbo: id est, de doctrina Phariseorum.

Nonnunquam etiam pro doctrina heretica accipitur, sed addito aliquo epitheto. Eph. 5. Nemo vos seducat inanibus verbis. 2. Pet. 2. Per avaritiam fictitiis sermonibus negociabuntur de vobis, & cum vastosa vanitatis verba sonaverint, &c.

Significat etiam sententiam seu summam. Galat. 5. Nam tota lex in uno verbo completur, nempe hoc, Diligas proximum tuum sicut te ipsum.

In solius autem Iohannis scriptis, in duobus locis, Iohan. 1. & 1. Iohan. 5. 26, 27 verbum Dei seu sermo, significat Filium Dei.

Porto verbum Dei alias significat diuinam illam potentiam & virtutem, qua Deus condidit & cōseruat creaturas, earq; iterum, quando placet, destruit. Autor Epistolæ ad Hebr. cap. 1. Qui cum sit splendor gloria, expressa imago sub-

substantia illius & ferat omnia *ἡ μὲν τὸς δυνάμεις* *αὐτοῦ*, verbo potentia suae, per semetipsum, purgatione facta peccatorum nostrorum, consedit in dextra maiestatis in excelsis. Idem Ebr. 12. Fide intelligimus aptata esse saecula verbo Dei, 1. Pet. 3. Nam illud volentes nesciunt, quod caeli iam olim fuerint & terra, ex aqua & per aquam consistentes, *τὸ τὸ διὰ λόγον*, sermone Dei, per qua, in qui tunc erat mundus, aqua mundatus perit. At qui nunc sunt caeli ac terra, *αὐτὸν λόγον*, eiusdem sermone repositi sunt & servantur igni in diem iudicii & perditionis impiorum.

Vnus est locus Apoc. 19. ubi verbum Dei videtur notare Filium Dei, inquit enim: *Ego* albo insidens vocatur verbum Dei, &c. & ipsa calcatur tercular vini & ira Dei omnipotentis. Sed propter mysticum sensum, qui in eo libro est, haec quoque phrasis obscurior est, & videtur sententia huius capituli congruere cum Pauli dicto. 2. Thess. 1. quod Christus spiritu oris sui, hoc est, doctrina verbi Dei, Antichristum sit confecturus.

Alias significat sententias, doctrinam & praecepta, quae Deus immediatè, siue mediatè, siue per Prophetas & Patriarchas, siue per Christum, siue per Apostolos locutus est, tum de sua essentia, tum de sua voluntate, tum de operibus suis seu praeteritis, seu praesentibus, seu futuris. Quia verò Dei doctrina libris veteris & novi Testamenti inscripta est, idè tota sacra scriptura verbum Dei rectè adpellatur:
& quo-

& quocunque tempore ea doctrina Dei ab hominibus repetitur siue cogitando, siue legendo, siue scribendo, siue concionando, siue canendo, siue alio quocunque modo, est & manet verbum Dei, estq; per eam efficax Deus in iis qui saluantur.

Ea verò, quæ Deus in veteri Testamento loquutus est, vel immediate seu mediatè per Prophetas & Patriarchas, verbum Dei seu Domini adpellare, hic non est opus docere, cum toties Prophetæ repetât: *Audite verbum Domini, videte verbum Domini, sic Dominus locutus est, Factum est verbum Domini ad me & similia.* Et Paulus dicit Rom. 2. *Iudaei commissæ sunt oracula Dei.*

Sed verbum Dei significare doctrinam à Deo per Christum, eiusque Apostolos, misso Sp. sancto propagatam (qua quidem significatione hoc loco nos accipimus) hæc probât testimonia. *Loquebantur sermonem Dei cum fiducia, Act. 4. Non est placitum, ut nos derelicto sermone Dei ministremus mensis, Act. 6. Illi dispersi per agrabant, annunciantes sermonem Dei, Act. 8. Cum audissent Apostoli, quod Samaria receperat sermonem Dei, Act. 8. Annuntiaverunt sermonem Dei in Synagogis eorum, Act. 13. Proconsul Sergius desiderabat audire verbum Dei. Et paulo post: admirans super doctrina Domini, Itē, vobis oportebat loqui sermonem Dei, Item, vniuersa ciuitas conueniebat audire verbum Dei, Item, divulgabatur sermo Dei per vniuersam regio-*

regionem, Aët. 13. Fuit Paulus in Corintho annum & 6. menses, docens eos sermonem Dei, Aët. 18. Crescebat sermo Dei & confirmabatur, Aët. 19. Sermo Domini multiplicabatur, Aët. 12. 1. Pet. 1. Verbum Domini manet in aeternum. Hoc autem est verbum, quod per Euangelium delatum est ad vos. Idem 1. Pet. 4. Si quis loquitur, loquatur ut eloquia Dei. 1. Thes. 1. A vobis personavit sermo Domini, non solum in Macedonia & Achaia, sed et in omni loco fidei vestra, quae est in Deum dimanavit. Apoc. 1. Cum misisset mandatum suum sermo suo Iohanni, qui testificatus est sermonem Dei, & testimonium Iesu Christi. Et paulo post: Fui in Insula, quae vocatur Patmos, propter sermonem Dei & testimonium Iesu Christi.

Sunt autem & alia epitheta, quae verbo subiiciantur: nam verbum Christi, Colos. 3. & sermo Domini, Aët. 12. 13. verbum veritatis, Colos. 1. & Ephes. 1. Iac. 1. veritatis & virtutis, 2. Cor. 6. & verbum vitae, 1. Iohan. 1. & Philip. 2. Aët. 5. Sermo crucis, 1. Cor. 1. Sermo salutis, Aët. 13. Sermo gratiae, Aët. 14. Verbum solatii, Ebr. 13. verbum Euangelii, Aët. 15. appellatur.

Vtuntur etiam aliis notationibus, quales sunt: Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, Aët. 1. Ecce replevistis Hierosolymam doctrina vestra, Aët. 5. Doctrina Christi, 2. Iohan. 1. Obedistis ex animo in eam, in quam traducti estis, formam doctrinae, Rom. 6. doctrina sana, Tit. 1. testimonium Dei, 1. Cor. 2. 1. Iohan. 5. testimonium Iesu Christi. Apoc. 1.

QVIS AVTOR VERBI.

Docent autem constanter omnes vno ore,
 se doctrinæ suæ non esse inuentores, sed eius
 autorem esse Deum Patrem, Dominum no-
 strum Iesum Christum & Sp. S. Act. 4. *Petrus*
& Iohannes respondent concilio Iudaorum: An
iustum sit in conspectu Dei, vos potius audire quàm
Deum iudicare. Non enim possumus, quæ vidimus
& audimus, non loqui. Et Act. 5. *Oportet Deo*
magis obedire, quam hominibus. Et paulo post:
Hunc principem & servatorem Deus exaltavit
dextera sua &c. & nos sumus ei testes horum quæ
 dicimus, & Spiritus. S. quem dedit Deus obedien-
 tibus ipsi. 2. Pet. 1. Non enim arte cõpositas fabulas
 sequuti, notam vobis fecimus Domini nostri Iesu
 Christi virtutem & aduentum, sed qui oculis no-
 stris aspeximus illius maiestatem. Paulus Rom.
 1. Resurrexit à mortuis Iesus Christus Dominus
 noster, per quem accepimus gratiam ac munus
 & Apostolici functionem, ut obediat fides inter
 omnes gentes. 1. Cor. 2. Nobis autem revelavit
 Deus per Sp. S. suum. Spiritus enim omnia scrui-
 atur, etiam profunditates Dei, &c. nos autem
 mentem Christi tenemus. 2. Cor. 2. ad hæc quis ido-
 neus? Non enim sumus ut pleriq; componant ser-
 monem Dei sed velut ex sinceritate, velut ex Deo
 in cõspectum Dei per Christum loquimur. 2. Cor.
 13. Deus posuit in nobis sermonem recõciliationis.
 Itaq; nomine Christi legatione fungimur, tanquàm
 Deo obsecrante vos per nos, rogamus pro Christo,

recom-

reconciliamini Deo. Gal. 1. Notum vobis facio fratres, Evangelium quod predicatum est à me, non esse secundum hominem: neq, enim ego ab homine accepi illud, neq, didici, sed per revelationem Iesu Christi. Autor Epistolæ ad Ebræos: Salus primum enarrari cœpit per ipsum Dominum, ab iis, qui audierant & in nos confirmata est, attestante Deo, & signis & prodigiis simul, variisq, virtutibus, & S. S. distributionibus. i. Iohan. 1. Hæc est annuntiatio, quam audimus ex ipso & annunciamus vobis, quod Deus lux est, & tenebra in eo non sunt ulla.

PER QVOS VERBVM
Dei traditum.

Sed tamen non negant se esse causam instrumentalem, seu organa à Deo præparare, per quæ Deus doctrinam suam doceat & spargat. Act. 4. Et nunc Domine affice in manus eorum & da servis tuis, ut in omni fiducia loquantur sermonem tuum, manum tuam porrigendo in hoc, ut sanatio & signa & prodigia edantur per nomen sancti tui Iesu Christi. Christus Act. 9. dixit ad Ananiam: Vade, quoniam organum mihi electum est iste, ut portet nomen meum, coram gentibus & regibus ac filiis Israel. Act. 15. Petrus inquit: Vos scitis, quod ab antiquis dieb. Deus inter nos elegit, ut per os meum audirent gentes verbum Evangelii, crederentque. Roman. 15. Non enim ausim loqui quicquam, eorum, quæ non efficit Christus per me in obedientiam gentium verbo
 & facto

Et factum per potentiam signorum ac prodigiorum,
per potentiam spiritus Dei. 1. Cor. 3. Quis igitur
est Paulus? quis autem Apollo? nisi ministri per
quos credidistis Et ut cuique Dominus dedit. Ego
plantavi, Apollo rigavit, sed Deus dedit incre-
mentum. paulo potuit: etenim Dei sumus coopera-
ri. Dei agricultura, Dei edificatio estis vos, iuxta
gratiam Dei, quae data est mihi, 2. Corinth. 3.
Non quod idonei simus, ex nobis ipsis cogitare
quicquam, tanquam ex nobis ipsis: sed si ad ali-
quid idonei sumus, id ex Deo est, qui fecit nos
idoneos ministros novi Testamenti, non litera, sed
spiritus. 1. Cor. 4. Habemus autem thesaurum
hunc in testaceis vasculis, ut virtutis eminentia
sibi Dei, Et non ex nobis.

DE CONSENSU APOSTOLICÆ & Propheticæ doctrinæ.

Non tantum iactitant, sed etiam demonstrant
suam doctrinam consentire cum doctrina Pa-
riarcharum & Prophetarum. Petrus enim & Ioan-
nes Act. 3. inquirunt: Quia Et omnes Propheta à
Samuele atque deinceps, quotquot locuti sunt et-
iam annunciarunt dies istos. Act. 10. Huic omnes
Propheta, Et. iacobus Act. 15. in concilio in-
quit: Simeon narravit, Et. & huic consonant
verba Prophetarum, sicut scriptum est, Et. Et
Paulus exponebat testificans regnum Dei, sua-
densque eis de Iesu ex lege Moysi Et Prophetis, à
mane usque ad vespeream. 1. Pet. 1. Quibus Et il-
lus revelatum est, quod haud sibi ipsis, imò nobis
mini-

ministrarent, hac quæ nunc annuntiata sunt vobis, per eos qui vobis prædicarunt Evangelium, per Sp. S. emissum è cælo, in qua desiderant angeli prospicere.

APOSTOLI INTER SVVM ET
Dei verbum discernunt.

Vbi aliquid dicunt ex scriptis, & non ex verbo Dei, non pudet eos id fateti palam & ingenue ne laqueos conscientis ponant. Petrus Act. 15. in concilio Apostolorum: Nunc ergo quid tentatis Deum, ut imponatur iugum super cervice discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare possumus? Rom. 9. Non autem hac loquor, quod exciderit sermo Dei. Non enim omnes, qui sunt ex Israël, sunt Israël. 1. Cor. 7. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Et paulo post: A coniugatis, præceptum, non ego, imò Dominus: Vxor à viro non separatur. Et paulo post: Reliquis autem ego dico, non Dominus. Et iterum: De virginibus præceptum, Domini non habeo, consilium tamen do, tanquam misericordiam consequens à Domino, in hoc ut sim fidelis 2. Cor. 11. Quod dico non dico secundum Dominum, sed velut per insipientiam, in hoc argumento gloriationis. 1. Thel. 4. Dicimus vobis hac in verbo Domini.

AD QVOS PERTINEAT.

Ad doctrinam suam aded volunt omnes alligatos esse, ut dissentientes & aliud dicentes

M   protinus

protus damnent, execrentur, & audiri ve-
tent. 2. Pet. 3. *Memores sitis verborum, qua præ-*
dicta sunt a sanctis Prophetis, & mandata nostri,
qui sumus Apostoli Domini & seruatores. 1. Ioan.
4. *Charissimi, ne cuius spiritui credatis: sed pro-*
bate spiritus, an ex Deo sint: quoniam multi Pseu-
dopropheta exierunt in mundum. &c. *Omni spi-*
ritus, qui non confitetur Iesum Christum in car-
ne venisse, ex Deo non est, & hic est ille spiritus An-
richristi. 1. Ioan. 2. *Si quis venerit ad vos, & hanc*
doctrinam non adfert, ne recipiatis eum in domum,
nec aue dixeritis ei. Gal. 1. *Si quis, aut angelus e celo*
aliud Euangelium predicauerit vobis, quam
nos predicauimus, anathema sit. Colos. 1. *Nec di-*
muemini a spe Euangelii, quod audistis, quod
predicatum est apud vniuersam creaturam, qua
sub celo est. Hinc sunt illa certamina Pauli, Pe-
tri, & Iohannis contra Pseudoapostolos, An-
richristum, Epicureos & id genus erroneos
spiritus.

QVÆ PRÆCIPVA CAPITA
verbi Dei.

Docent autem, duo verbi Dei. seu suæ do-
ctrinæ summa esse capita legem seu concionē
penitentiae, & Euangelium vel cōcionem de
remissione peccatorum. Nam in omnib. con-
cionibus suis, quæ à Luca in Acta sunt relatæ,
& in Epistolis suis hæc duo tractant: *Delictorū*
penitentiam agite & baptizetur unusquisq, ve-
strū, in nomine Christi, in remissionem peccatorū.

Act. 1.

A^{ct.} 1. *Peniteat vos igitur & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* A^{ct.} 3. Petrus ad Simonē Magum ait: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, &c. Resipisse igitur ab ista malitia tua & roga Deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui.* A^{ct.} 8. Et Paulus ipse in synodo q̄ in Mileto congregavit, accessit ex Ephelo presbyteris, tellatur sūe doctrinæ capita fuisse L. gē & Evangelion, &c. *Et nihil suffugerim eorum, quæ essent in rē vestram, quin annunciare vobis, & docere vos publice, ac per singulas domos, testificans Iudæis simul & Græcæ, quæ erga Deum est, penitentiā, ac fidē quæ est erga Dominum nostrum Iesum Christum.* A^{ct.} 10. Idē in concione coram Felto & Agrippa inquit: *Vnderex Agrippa, non fui inobediens celesti visioni, sed his qui sunt Damasci primum & Hierosolymis. & per omnē Iudæa regionē, deinde & gentib. annuntiabam, ut penitentiam agerent, & converterentur ad Deum, opera facientes digna his, qui resipuisse, A^{ct.} 26. Quod verò in Epistolis suis eadē capita, scilicet concionem Legis & Evangelii tradiderint, atq; ita totā hominis conversionē cōplexi sint, non est necesse multis declarare. In literis Pauli, præsertim ad Rom. & Galatas & Ephesios, conspicuū est omnibuscum primū demonstrare, omnes homines esse peccatores; Deinde docere peccatores gratis, sola fide, absq; operib. legis iustificari: Tertiū iustificatis præscribere bona opera ex lege divina. In aliis verò Epistolis, vbi quasi ex professo*

renatos ad bona opera hortatur, nihilominus tamē subiundē doctrinam de iustificatione, aut prælupponit aut repetit loco argumenti, cur faciendā bona opera. Idem artificium in Epistolis Petri & Iohannis facile est cernere. Et Epistolæ Christi ad septem Ecclesias Asiæ, quæ Iohanni dictavit, quæ extant Apoc. 2. & 3. ad eundem sunt compositæ modum.

QVOD VERBUM DEI RES
efficax & viua sit.

Verbum Dei seu doctrinam Apostolorum non esse rem inanem & mortuam, sed habere diuinam & efficacem virtutem, cū Apostoli adfirmant, tūc experientia testata est. Angelus Domini enocans à carcere Apostolos, inquit: *Ite, & stantes loquimini in templo, populo, omnia verba vite huius* 1. Pet. 1. Petrus verbum Dei Euangelizatum per Apostolos, adpellat semen immortale viuētis Dei & manentis in æternum. Stephanus Act. 7. legem etiam vocat viuū sermonem. Paulus Roman. 1. *Euangelium virtus Dei est, ad salutem omni credenti: Euangelium nostrum fuit erga vos, non per sermonem solum, verum etiam per virtutem, & S. S. perq. certitudinem multam.* 1. The. 1. *Euangelium quod peruenit ad vos in toto mundo fructificat.* 1. Colof. 1. Autor Epistolæ ad Hebr. 4. *Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrantior quouis gladio vring. incidente, ac perstringens usque ad diuisionem animæ simul & spiritus, com-*
paginamq.

raginumq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.

QVI EFFECTVS.

Tribuant autem verbo Dei duplices effectus: alios quos præstat in iis qui saluantur, alio in iis qui damnantur: alios item legi, alios Euangelio, ut distinctim in suis dicetur locis.

EFFECTVS IN SALVANDIS.

In iis qui saluantur, Deum per verbum Dei seu doctrinam Apostolorum & ministerium, hæc operari docent: Regenerationē. 1. Pet. 1. *Renati non ex semine mortali, sed ex immortali, per sermonem viuētis Dei & manentis in æternum.* Gal. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* 1. Cor. 4. *Si quidem in Christo Iesu per Euangelium vos genui.* Autor Epistolæ Iacobi 5. *Genui nos verbo veritatis.* 1. Iohan. 3. *Qui natus est, ex Deo, peccata non committit, quoniam semen ipsius in eo manet.*

Agnitionem Dei & Christi 1. Pet. 1. *Spe- rate in eam, qua ad vos deferretur, gratiam, dum vobis patefit Iesus Christus.* 1. Iohan. 1. *Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos.* Ephes. 3. *Mibi minimo omnium sanctorum data est gratia hac, ut inter gentes Euangelizem impernestigabiles diuitias Christi & in lucem proferam omnibus, qua sit communio mysterii, quod erat absconditum à seculis in Deo, qui*

universa condidit per Iesum Christum, ut nota
 fiat tunc principatibus in caelestibus per Eccle-
 siam, vehementer varia sapientia Dei. ad Tit. 1.
 Deum patefecit sermonem suum, id est, promif-
 sionem de vita aeterna, per predicationem, qua
 commissa est mihi, iuxta delegationem sermo-
 nis nostri Dei. 1. Thessa. 2. Cum accipere-
 tis sermonem a nobis, quo Deum disceratis, ac-
 cepistis non sermonem hominum, sed (sicut ve-
 re erat) sermonem Dei, qui & agit in vobis cre-
 dentibus.

Donationem Sp. sancti: Petrus in prima
 concione Act. 2. Penitentiam agite, &c. & ac-
 cipietis donum Spiritus sancti. Act. 8. Petrus &
 Iohannes missi ad Samaritanos, qui sermonem Dei
 receperant, imponebant eis manus, accipiebantq;
 Sp. sanctum, Act. 6. Ananias ad Saulum inquit:
 Saul frater, Dominus misit me, qui adparuit tibi
 in via, qua veniebas, ut visum recipias & im-
 plearis Sp. S. Act. 10. Adhuc loquente Petro ver-
 ba haec, cecidit Sp. S. super omnes, qui audiebant
 sermonem. Et Petrus Actor. 9. in Apologia sua
 adversus Iudaeos, inter cetera inquit: Cum,
 exorsus essem sermonem, illapsus est. S. S. in illos,
 quemadmodum & in nos illapsus fuerat ab ini-
 tio. 2. Per. 1. Postquam eius divina virtus omnia
 nobis largita est, qua ad vitam & pietatem per-
 tinent per agnitionem eius, qui vocavit nos per
 gloriam & virtutem, per qua preciosa nobis ac
 maxima promissa donata sunt, ut per haec effice-
 remini divina confortis natura. 1. Iohan. 3. Qui
 servat

seruat præcepta eius, in illo manet & ipse in eo: & per hoc scimus, quod manet in nobis, è spiritus què nobis dedit. dein cap. 4. Ex hoc cognoscimus in eo nos manere & ipsum in nobis, quod de spiritu suo dedit nobis. Et Paulus 2. Corinth. 1. Nam Dei filius, qui per me & Sylvanum & Timotheum inter vos predicatum est, nò fuit etiam & non, sed etià per ipsum fuit. Et paulo pòst: Qui etiam obsignauit nos, deditq. aram spiritui in cordibus nostris. Galat. 3. Hoc solum capto discere a vobis, verum ex operibus legi spiritum accepistis, an ex predicatione fidei? Et rursus: Qui igitur vobis subministrat spiritum & operatus virtutes in vobis, verum ex operibus legi, an ex predicatione fidei id facit? Ephes. 1. per quem audistis verbum veritatis, nempe Euangelium vestra salutis: per quem etiam, postquam credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto.

Conuersionem & fidem: Act. 2. Prima concione Petri ad fidem conuertuntur animæ circiter ter mille. Act. 8. Samaria per concionem Philippi credit in Iesum: & Eunuchus, interpretante Philippo locum Esau, agnoscit Christum, & credit in eum & baptizatur. Act. 11. Viri Cypri & Cyrenens. Antiochiam ingressi, Græci prædicant Dominum Iesum & erat manus Domini cū eis, multumq. numerus credentium conuersus est ad Dominum. Act. 14. Deus aperuit ostiū fidei gentib. Act. 16. Lydia audit Paulū, & Dominus cor eius aperuit, ut intederet his, quæ dicebatur à Paulo & postea baptizatur in domo sua. Act. 18. Multi Corinbio. audientes,

baptizabātur. Act. 16. Christus inquit ad Paulum ad hoc adparui tibi, ut constituam te ministrum accessum, & eorum quæ vidisti, & eorum in quibus adparebo tibi, eripiens te a populo & gentibus, in quas nunc te mitto, ut aperias oculos eorum, ut convertantur a tenebris ad lucem, & à potestate Satana ad Deum, & accipiant remissionem peccatorum, & sortemur inter eos qui sanctificati sunt per fidem, quæ est erga me. Et Paulus Rom. 10. Fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei. 2. Timoth. 2. agnitionem veritatis & penitentiam, dicit Deum per doctrinam operari.

Coniunctionem seu societatem cum Deo 1. Iohan. 1. Quod vidimus & audivimus, annunciamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre & Filio eius Iesu Christo. 2. Iohan. Omnis qui transgreditur & non manet in doctrina Dei, Deum non habet, Qui manet in doctrina Christi, hic & Patrem & Filium habet, 1. Iohan. 2. Si in vobis permanferit quod audistis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis. & hæc est repromissio quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam. Colos. 1. Christum annunciamus admonentes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Iesu Christo.

Salutem: Act. 13. Vobis sermo salutis huius missus est. 1. Cor. 1. Nam postquam in sapientia Dei non cognovit mundus, per sapientiam, Deum:
vsum

visum est Deo, per stultitiam prædicationis sal-
nos facere credentes.

Verbum Dei etiam docent prodelle ad re-
surrectionem eorum, qui se opponunt. 2. Co-
rinth. 10. Si quidem arma militie nostrae non sunt
carnalia, sed potentia Deo, ad demolitionem ma-
nitionum, quibus consilia demolimur, & omnem
celsitudinem quae extollitur aduersus cognitionem
Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem
ad obediendum Christo, & in promptu habemus
vindictam aduersus omnem inobedientiam, cum
implera fuerit vestra obedientia: Et ad vincen-
dum Diabolū & omnis generis tentationes. Eph.
3. Induite totam armaturam Dei, ut possitis stare
aduersus aduersum Diaboli, &c. Stare igitur lūbis
circumcincti baltheo per veritatē, & induti ho-
racem iustitiae, & calceati pedibus, et parati sitis
ad Euangelium pacis, super omnia adsumpto scin-
to fidei, quo positis omnia iacula mali illius igni-
ta extinguere. Galeamque salutis accipite & gla-
dium spiritus, qui est verbum Dei. Et Paulus 1.
Tim. 4. Cibos & alias res à Deo conditas, sancti-
ficari sermone Dei, & precatione, docet.

EFFECTVS VERBI IN IM- PIIS per accidens.

Econtra impiis, qui pereunt, sentiunt ver-
bum esse stultitiam. 1. Cor. 1. Nam sermo cru-
cis, ite quidem, qui pereunt, stultitia est: at nobis,
qui salutem consequimur, potentia Dei est. Scan-
dalum, 1. Cor. 1. prædicamus Christum crucifixū,

Iudaei quidem offendiculum, Gracii veri stultitiam: sed iisdem vocatus Iudaei pariter & Gracii, Christum Dei potentiam & Dei sapientiam. Item adferre mortem. 2. Cor. 2. Quoniam Christi bona fragrantia sumus, in his, qui salvi sunt, & in his, qui pereunt: hic quidem odor mortis ad mortem, illis vero odor vitae ad vitam. Et Petrus 1. Pet. 2. Vobis igitur preciosum est, qui creditis: ceterum iis qui non credunt, lapis, quem reprobaverunt aedificantes, hic caput esse caput anguli & lapsus in quem impingitur & petra ad quam offendant: nempe his, qui impingunt in sermonem, neque credunt in id, ad quod instituti sunt: idem etiam experientia testata est, nam ubicumque praedicatum est verbum Dei ab Apostolis, ibi quidam receperunt & selecti sunt, quidam vero indurati & execrati sunt: ut patet ex Actis Apostolorum. 3. 4. 5. Act. 7. de efficacia concionis Stephani dicitur: Audientes autem hac, dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus suis in eum, &c. Act. 19. concionante Paulo in Epheso, quidam indurantur, nec credunt, male loquentes de via Domini ad multitudinem.

Sed tamen non per se, verum per accidens hunc effectum verbo Dei tribuunt, dum docent indurationis & execrationis impiorum causam esse diabolum & repulsionem Spiritus S. contemptum verbi, impenitentiam & iustum Dei iudicium. 2. Tim. 2. Si adhuc velatum est Evangelium nostrum, in his qui pereunt velatum

velatum est, in quibus Deus huius seculi excæ-
cavit sensum incredulorum, ne illuc esset illu-
men Evangelii gloria Christi, qui est imago Dei.
Stephanus Act. 7. Vos semper Spiritui S. resi-
stis, sicuti & Patres vestri, ita & vos. 2. Thes. 2.
Pro eo, quod dilectionem veritatis non receperunt
in hoc, ut salvi fierent: propterea mittet Deus illis
efficaciam illusionis, ut credant mendacio, ut in-
dicentur omnes qui non crediderunt veritati sed
adprobaverunt insitiam. Huc pertinet dispu-
tatio Pauli Roman. 9. 10. 11. de excæcatione
& refectione populi Iudaici, cuius causam
ostēdit esse incredulitatem Iudeorum. Idem
Paulus in concionibus suis ad Iudæos Act. 13.
& 28. pœnam excæcationis propter contem-
ptum verbi Dei ex Prophetis, Abac. 1. cap. &
Esa. 6. prædicat.

DE STUDIO VERBI.

Vnde ad fidem, studium & amorem verbi
Dei sedulò cohortantur omnes. Col. 3. Sermo
Christi inhabitet in vobis opulenter cum omni
sapientia: docetēque & commonete vos invicem
canticis & laudibus & cantilenis spiritali-
bus. 2. Tim. 1. Formam habeo sanorum sermo-
num, quos à me audisti, cum fide & caritate, qua
est in Christo Iesu. Egregium depositum servata
per Sp. S. qui inhabitat in nobis. 2. Tim. 2. Stude
teipsum probatum exhibere Deo, operarium non
erubescendum rectè facientem sermonē veritatis.
1. Timoth. 6. Prasipio tibi in conspectu Dei, qui
vivifi-

vinificat omnia, & Iesu Christi, qui testam fecit sub Pontio Pilato bonam professionem: ut servet praeceptum immaculatus, irreprehensibilis, usque ad adparitionem Domini nostri Iesu Christi. Phil. 2. Inter quos lucete tanquam lumina in mundo, sermonem vitae sustinentes. Autor Epistolae ad Heb. Quapropter sicut dicit Spiritus ille sanctus, Hodie si vocem eius audieritis, non obdurate corda vestra, sicut in exacerbatione, in die tentationis, &c. Heb. 3. & 4. Idem videte, ne aspernemini illum qui loquitur. Nam si illi non effugerunt, qui aversebantur eum qui loquebatur in terra: multo magis nos si eum quidem calu est aversemur. Ebr. 12.

EXTRA VERBUM DEI NIHIL
statuendum de fidei capitibus.

Verant etiam, extra verbū Dei aliquid de articulis fidei statuere. 1. Pet. 4. Qui loquitur loquatur, ut eloquia Dei. 2. Pet. 1. Habetis firmiorum sermonē Propheticum. 2. Iohan. Omnis qui transgreditur, & non manet in doctrina Christi, Deum non habet. Galat. 1. Si nos aut angelus, &c. 2. Thes. 2. Stare & tenere institutiones quas didicistis, sine per sermonem, siue per Epistolam nostram. Ephes. 4. Ut non amplius simus putti, qui fluctuamus & circumferamur quousque vento doctrina, &c. Sed veritatem sectantes in charitate, adoleamus in illum per omnia, qui est caput, nempe Christus. Autor Epistolae ad Heb. 12. Doctrinis variis ac peregrinis ne circumferamini.

QVA

QVÆ OPPOSITA.

Verbo Dei opponunt Apostoli *verba hominum*. 1. Theſ. 2. *sermonē adulationis*. 1. Theſ. 2. *Inania verba*. Ephel. 5. *Persuasibilia humana sapientia verba*. 1. Cor. 2. *Sublimitatem sermonis*. 1. Cor. 2. Col. 2. *Dulces sermones*. Rom. 16. *stipulas*. 1. Corinth. 3. *Quemuis ventum doctrina*. Ephel. 3. *Doctrinae peregrinae*. Ebr. 13. *doctrinae demoniarum*. 1. Timoth. 4. *pugnae verborum*. 1. Tim. 6. *fabulas Iudaicas, praecepta hominum, aueſantium veritatem*. ad Tit. 1. *fastuosa vanitatis verba*. 1. Pet. 2. *Fecitios sermones*. 2. Pet. 2. *Spiritum Antichriſtī*. 1. Iohan. 3. 4. & secundas Iohannis primo.

Sequuntur Testimonia & Exempla, ex sacris literis desumpta & transcripta, quibus contra Stenckfeldistarū blasphemias, quasi ad oculum euinci & demonstrari potest: Deum æternum, ab initio mundi, verbi vocalis ministerium instituisse, cōſernare, illi adesse, & per solum verbum suum prædicatum, auditum, & creditum, præsentem esse, homines conuertere & saluare velle & posse, vsque ad finem mundi, & diem nouissimum.

I. Ab exemplo primærum parentum.

Vbi Deus, primæuos nostros parentes, Adamum & Euam ex limo terræ & costa viri,
ad suam

ad suam imaginē creauit, & illis omnes creaturas subiecit, excepta arbore scientiæ boni & mali: sed id mandauit ne illius fructum capiant: per verbum suum cum illis agit, dicens: *Ex omni ligno Paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali, ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris*: Ita Deus statim, per suum verbum, incipit homines gubernare & regere.

Deinde, ubi Adam & Eua, instinctu Sathæ, de arbore vetica gustant, & metu perculsi, se sub arbutis arborum occultant: ibi Deus iterum per verbum cum illis agit, dicens: *Quid fecisti? Inimicitias ponam, inter te & mulierem, & seminem tuum, & semen illius: Ipse conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius*. Hoc verbo, Filius Dei, per Spiritum S. suum, primos parentes ad cognitionem peccati ductos, erexit & consolatus est. Hanc promissionem Adam, Abel, Seth, Enos, Noë, Sem & alii reperierunt & illi per Sp. S. credentes, saluati sunt si se, in promissum & venturum Messiam, Act. 13.

II. Ab exemplo Noë.

Sicut Deus Noë pœnas prædixit, & diluuium vniuersale minatus est ob verbi sui contemptum, & postea eundem verbo consolatus est, eum recipiendo, in gratiam: ita adhuc hodie, nobis per verbum suum vocale, iram suam denunciat, & pœnitentiam agentibus suam gratiam & remissionem peccatorum, per

per & propter Christum, offert & donat.

III. Ab exemplo Abrabæ.

Deus per verbum suum, cum Abrahamo agens, eidem promittit adventum Messie, dicens, Gal. 3. Gen. 18. *In semine tuo, qui est Christus, benedicenda sunt omnes nationes terræ.* Hanc promissionem Deus, circumcisionis sigillo confirmat Abrahamo, inquiens: *infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, eritque pactum meum in carne vestra, in sæculum æternum, masculini, cuius præputi caro, circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo tuo, quia pactum meum irritum fecit, &c.*

Hanc concionem: de venturo semper mulieris, & de circumcisionis sacramento, auditur quidem Abraham ab ipso Deo immediate carnalibus & externis suis auribus, & non solum corde & fide eam accepit: Verum etiam coniugi suæ Saræ, liberis & familiæ suæ ad Dei mandatum, eandem revelavit, & statim se & omne masculinum, in domo sua circumcidit. Atque ita, hæc concione Dei, per Abrahamum, Isaacum, Iacobum, & alios Patres repetita, populus Dei, in Messiam venturum credens, saluatus est.

IIII. Ab exemplo Moysis.

Deus per Moysen, Legem suam tradidit, & per Moysen, cum Pharaone egit, addita promissione, se per Moysis concionem efficacem futurum esse, dicens; *Qui fecit es hominis, aut quis*

quis fabricatus est mutum & surdum, videntem
 & cæcum? an ne ego? perge igitur, & ego, ero, in
 ore tuo, doceboq, te, quid loquaris. Ita Deus, ad-
 huc hodie, per verbi ministerium, in omni-
 bus fidelibus concionatoribus, vult efficax
 esse, ne labor eorum in Domino vanus & ina-
 nis sit. Deus etiã Moyse mandat, vt suum ver-
 bum populo suo proponat, Deut. 6. Eruntque
 verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie in corde
 tuo: & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis se-
 dens in domo tua, & ambulans in itinere, dor-
 miens, atque consurgens. Et ligabis ea quasi signũ,
 in manibus, eruntq, & monebuntur inter oculos
 tuos, scribesq, ea in limine & ostiis domus tue, &c.
 Idem repetitur postea cap. 30. Rom. 10. Deut.
 32. Ponite corda vestra, in omnia verba, quæ ego
 testificor vobis hodie, vt mandetis ea filiis vestris
 custodire & facere, & implere vniuersa, quæ scri-
 pta sunt legis huius: quia non incassum præcepta
 sunt vobis, sed vt singuli in eis vincerent, &c. Hic
 promittit Dominus, audientibus & seruanti-
 bus verbum Domini, à Moyse, vel ab alio
 Christi ministro prædicatum, vitam æter-
 nam. Ita Iosue i. Iosue, Legis liber, commen-
 datur, vt iuxta legem Domini à Moyse scri-
 ptam, vitam & gubernationem suam insti-
 tuat.

V. Ab exemplo Davidis.

David in multis locis, verbi Dei lectionem
 & meditationem nobis commendat, præser-
 tim, Psal. 119. qui nihil aliud est, quàm enco-
 mion

mion verbi diuini. Item *Pfal.* 18, Item, 2. *Salm.* 23. Si verbū Dei, esset inanis sonus, aut mortua litera, vt impli Stenckfeldistæ somniant, nequaquam eiusmodi laudibus regius Propheta Dauid verbum Dei condecorasset.

VL Ab exemplo Esaia Propheta.

Esaia magnificasse verbi ministerium, nullum potest esse dubium. Nam cap. 1. suam doctrinam & sermonem, populo Israëlítico, humana sua voce ad Dei mandatum propositum, Dei verbum appellat, & ait tam augustum & magnificum esse verbum illud, quod auditoribus suis, in templo, publicè proponat, vt etiam cælum & terra, id est, omnes creaturæ, in cælo & in terra, cuncti mortales, summi & infirmi ordinis, nemine excepto, ad verbi Dei auditum tremere & exhorrescere debeant. Ita nos concionatores etiam hodie verbū Dei sonamus, & Deus qui per Esaia locutus est, etiam per nos hodie adhuc loquitur & efficax est. *Matth.* 10. *Lucæ* 10. 2. *Cor.* 5. *Esa.* 34. Quod ex ore meo procedit Dominus mandauit, & spiritus eius ipse congregauit ea. Requirit diligenter in libro Domini, & legit, vnam ex eis non defuit, &c. cap. 44. Dominus suscitauit seruum suum (Esaia) & consilium nuntiorum suorum complet. *Esa.* 48. Dominus Deus misit me, & spiritus meus. Hæc dicit Dominus, redemptor tuus, docens te utilia, gubernans te in via, quam ambulas: *Esa.* 41. Ego Dominus primus & nouissimus ego sum, & Ierosolyma

Evangelistam dabo, id est, Ego extrudam operarios in vineam meam, Matth. 9. cap. Esai. 51. Ego Dominus, posui verba mea in ore tuo, & in umbra manuum mea. protexi te, ut plantarum celos & funderis terram, & dicas ad Sion: populus meus es tu. Esai. 57. creavi fructum labiorum pacem, pacem ei, quae longae est, & qui propè dixit Dominus, & sanavi eum, Esai. 59. Hoc feci in meum, cum eis dicit Dominus spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quae posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit Dominus a modo & usque in sempiternum.

Ex hisce pulcherrimis dictis discimus, primum, Deum ipsummet, doctrinam istam, ab Esais, Iudaico populo propositi à humano suo ore, appellare suum verbum, idq; eam ob causam, quod ille, Prophetam, hoc modo docere voluerit: Deinde, quod Deus, se concioni isti Propheticae alligavit, & quod per verbum istud praedicatum, auditum & creditum, in cordibus piorum hominum efficax sit: Vocat enim Esaias, suam doctrinam, verbum servi Dei, & consilium nuntiorum Dei. Item appellat concionem suam, Domini verbum & sermonem: Ut certò sciamus, Prophetarum doctrinam & sermonem, Dei doctrinam & verbum esse, & qd Dei & Prophetarum verbum & conciones ita colligata & connita sunt, ut nunquam à sese invicem possint aut debeant diuelli: Sed Deum usque ad diem novissimum velle verbo praedicato & audito adesse, & per illud conuersionem hominis salutare

tarem operari & efficere. Certum igitur est, Prophetarum & Apostolorum doctrinam sacris Bibliis comprehensam, esse verbum Dei. Certi etiam sunt omnes, verè Deum timèter, quodocunq; audiunt verbum Dei purum & incorruptum, iuxta normam & formam, ac Prophetarum & Apostolorum scripta, tū sese verissimè, audire sacrosanctam Trinitatem, Deum Patrem, Deum Filium, & Deum Spiritum. Et quando pastor ipsorū, ex scriptis Prophetarum & Apostolorum, eos docet, arguit, cōsolatur, adhortatur, vel aliquid mādāt, tū Dens ipsemet, eos docet, arguit, solatur, adhortatur & mandat: De hac re, nihil apud piè eruditos, dubii esse potest: Nam fideliū Christi ministrorum, arguere, docere, solari, hortari, promittere, minari: Est Dei ipsius docere, arguere, solari, adhortari, pmittere & minari. Qui hoc non credit, nec credere vult, is non solum, Esaiam Prophetam mendacii arguit, sed ipsi Deo vltio in faciem contradicit: De qua re, coram horrendo Dei tribunali, Stenckfeldistis, ministerii verbi vocalis, cōtemptoribus, gravissima ratio reddenda est: Hic enī gravissimè Esaias inquit: *Dominus est, qui per meū os loquitur, & spiritus est congregāns ea.* Hoc est, meum mandare, & Dei iubere, pactu passu ambulāt, ac meum iubere & vestrū credere & facere, conveniunt, eò q̄ creditis, Deum per me vobis mandare, & promittere, & q̄ vobis imperata facitis, id efficiat in vobis

Spiritus sanctus ita inquit: *Dominus confirmat verbum serui sui & consilium nuntiorum suorum compler*, hoc est, Dominus operatur & efficit, ut nostra verba fides sequatur, & omnia fiant quæ vobis, nomine & mandato Dei, annunciamus. Ita Dominus ait: *Ego posui verba mea in ore tuo, &c.* Item: *Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, &c.* Hoc est: Quamdiu hic mundus durabit, & meum verbum, quod tu sonas, prædicabitur, Tamdiu Spiritus meus sanctus verbo isti prædicato & audito, efficaciter & præsentè aderit, & mea doctrina, quam tu proponis, & quæ vsque ad diem vltimum, in Ecclesia prædicari debet, nunquam sola erit: Sed ubicunque ea sonuerit, siue fiat id, in ore concionatorum, vel in hominum auribus ac cordibus, ibi iuxta meum ordinem & voluntatem illic reuera aderit quoque Spiritus sanctus, per verbum efficax.

Hinc irrefragabiliter sequitur, ut omnis cupiens Spiritum S. audire, & in suo corde habere & retinere, verbum Dei, Prophetarum & Apostolorum scriptis comprehensam audiat, corde amplectatur & conseruet. Quisquis autem hanc doctrinam, audire, credulo corde amplecti & seruare reuincit: ille nullo vnquam tempore, secum loquentem audiet Spiritum sanctum: nunquam etiam Spiritum sanctum, in suo corde habitaturum accipiet, vt vt somniet & gloriatur, se esse domicilium & rem-

& templum Sp. sancti. Hæc ut verbo Dei consentanea, ita etiam verissima sunt.

Deinde ex testimoniis istis allegatis, discimus, per verbum & conciones Prophetarum & Apostolorum, dari nobis Spiritum sanctum, cum enim Deus dicat: *Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, &c.* Item: *Dominus est, qui per mentem os, vobis præcipit*, inquit Esaias, *& Spiritus est, qui congregat*: certo certius est, hæc conciones & doctrinæ Prophetarum, ex ore Christi ministrorum, pœnitente & credulo corde audientem, & servantem, tuis auribus audire & reuera accipere in tuo corde, Spiritum sanctum.

Hic certè est insignis fructus & maxima utilitas verbi Dei publicè prædicati & auditi. quod nimirum verbum Dei sit organon, instrumentum & medium ordinarium, per quod nobis donatur Spiritus S. per quod verbum etiam, nobiscum loquitur, & excitat in nobis motus verbo Dei congruentes.

Postea ait, se per verbum Prophetarum plantare cælos & fundare terram, hoc est, ex genere humano, sibi per ministerium verbi colligere Ecclesiam, quæ sit populus Dei, quem Christus diligit & ei largitur vitam æternam.

EX IEREMIA I.

Cap. 1. *dicis Dominus: Ecce ego dedi verba*

N 3 mea

mea in ore tuo, Ecce, constituite hodie super gentes, & super regna, ut excellas & destruas & disperdas, & dissipas, & adificas & plantes, &c.

Hic audimus, Ieremiam Prophetam ab ipso nec Deo, ad ministerium verbi vocatum esse. Ierem. 1. 6. 26. 36. Idem repetitur.

Similiter Propheta Ezechiel, ab ipso Deo, ad ministeriū verbi vocatus est, cap. 2. 3. 33. Itē Ionas ad Dei mandatum, suum ministerium inchoat, cap. 3. Ex nouo Testamento. Deus Pater cælestis iubet, ut audiamus Filium, *Matth. 3. 17. Hunc audite, hic est Filius meus dilectus, in quo mihi cōplacitum est, Iohan. 14. Christus ait. Ego sum via, veritas & vita. Itē Luc. 27. cælū & terra peribunt, sed verba mea non peribunt. Item, Omnes meæ vocem meam audiant & sequantur me. Item S. Iohannes ait: Deum nemo vidit unquā, &c. Itē, Est in nullo alio salus, &c. Cum igitur, verbum Dei ab ipso Filio Dei, oritur habeat: nos etiam illud magnificare debemus. Is Dei Filius, elegit Apostolos, quibus mandat verbi divini concionem & sacramentorum dispensationem, *Matth. 13. 16. 18. 28. Luc. 8. Matth. 4. Christus Diabolū verbo vincit & fugat Luc. 16. Habent Moysen & Prophetas, illos audient. Iohan. 8. Qui ex Deo est, verbum Dei audit 16. Omnes me, vocem meam, audiunt: Et ego vitam aternā do eis. Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra, Eritis in uniuersum mundum, &c. Ego sum vobiscum, vsq; ad consummationem seculi. Iohan. 10. cap.**

cap. Sicut memisti Pater, &c. Matth. 10. Luc. 10. Qui vos audit, me audit, &c. Non vos estis, qui loquimini. Filius Dei per verbum & p baptismum, dedit auditoribus Apostolorum Sp. S. Actor. 4. 9. 10. 16. Iohan. 20. Hec autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei, & ut credentes, vitam habeant in nomine eius.

Hic Ioannes inquit, suum Euangelion propterea à se scriptum esse, ut in Christum, Dei Filium, credentes, vitam æternam, habeamus. Qui igitur allerit, Prophetarum & Apostolorum scripta, nō prodesse ad fidem & vitam æternam: sed solū, eiusmodi doctrinam esse, quæ externam disciplinam, mores honestis & bona opera imperet & postulet, nequaquam verò ad cor hominis penetret, imò hominē ipsum in morte & æternæ seu incredulitate & impietate relinquat: & manifestè Sp. S. mendacii arguit, per Apostolum & Euangelistam Ioannem. Verum Apostoli Ioannis testimoniū, nobis pluris est, q̃ Stenckfeldistarum, qui non habent testimonium, q̃ sint Apostoli vel ministri aut imitatores Christi. Imò ex scriptis & concionib. Stenckfeldistarum liquet, eos plerosq; doctrinæ Christianæ articulos, sceleratè depravasse, & ipsorum opinionēs, scriptis Apostolorū diserte repugnare: Ioannes enim, ut dictum est, affirmat, doctrinam istam, de doctrina & rebus Christi gestis in suo Euangelio descriptam, ad fidem & vitam æternam, vtilem & necessariam

esse. Stenckfeldistæ autem, hoc ipsum impudenter pernegant remittentes & abducentes homines ad peculiare Enthusiasmum, Ecsthasen, raptum, illuminationes, speculationes, hoc est, ut illi loquuntur *entzückung/ endgröbung/ erleuchtigung/ verwunderung*; Merito igitur nos amplectimur toto pectore, & constanter retinemus doctrinam Iohannis Apostoli, quærentes & inuenientes, fidem & æternam vitam, in doctrina Apostolica, condemnantes Stenckfeldistas cum eorum erroribus, iuxta exemplum & mādātum Pauli Gal. 1. *Ceterum, etiam si nos, aut angelus à celo predicauerit vobis Euangelion, præter id, quod prædicauimus, vobis, sit Anathema.*

Rom. 15. Paulus ait: *Nam, quæcumq; præscripta sunt, ad nostram doctrinam præscripta sunt, et per patientiam & consolationem scripturarum, spem habemus.* In hoc Apostoli testimonio discimus, sacras literas, utpote scripta Moysi, Psalmorum & Prophetarum, (de illis enim Paulus ibidem loquitur) ad doctrinam, patientiam, consolationes & spem conducere. Non est autem Pauli vel nostra sententia, ipsis syllabis vel literis sacre scripturæ eiusmodi virtutem, vim aut efficaciam inesse: Sed hanc virtutem habet scriptura per operationem Spiritus S. ut antea monuimus. Spiritus sanctus enim, secundum suum beneplacitum, consilium & voluntatem, liberrimè, per S. scripturam, veluti per ordinatum medium, quan-

quando ea legitur, prædicatur, auditur, & fit; ma fide apprehenditur, vult operari, conuertere, docere, consolari, ac patientia & spe vite æternæ hominē erigere confirmare & conseruare, id quæ gratis, sine merito, per & propter Christū, vt ibidem Apostolus docet in-
quiens: Deus autem patientia & consolationis, det vobis idem mutuo, inter vos sentire secundum Christum Iesum, Ibid. Deus autem spei impleat vos omni gaudis & pace, in credendo, in hoc, vt exuberetis, in spe, per potentiam Spiritus sancti, quasi dicat: Doctrina ista, patientia & consolatio scripturæ, ex qua spes oritur, non ipsius scripturæ verbis, per se inest, hoc quidē modo & ratione, vt quicunq; audiens vel legens sacras literas illicd, propter opus operatum, hoc est, ob solam & nudam lectionem vel auscultationem, consolationem, patientiam & spem illam certam, in corde suo sentiat & cōcipiat; sed hoc nimirū modo, ex scriptis Prophetarum & Apostolorum, patientia, consolatio & spes petuntur & acquiruntur: omnipotens æternus Deus verbo prædicato, audito & credito, adest præsens, dans suum Spiritum sanctum, per sacras literas, (quando leguntur, audiuntur, cogitantur & fide applicantur) corda nostra mouentem & impellentem, vt Deum iuxta essentiam & voluntatem suam, rectè cognoscamus, colamus, inuocemus & omnis generis calamitates fortiter perferamus & superemus.

N s Recita

*Recita principales Stenckfeldistae
errorum.*

Resp. Stenckfeldiste, plurima falsa dogmata, in Ecclesiam Dei inuixerunt, nos, ex ipsorum libris, & propriis eorū verbis, principales illorum blasphemias, recitabimus.

I. ERROR.

DE VERBO DEI.

Nullum aliud verbum Dei, proprie loquendo est quam Filius Dei Iesus Christus. *Schwenck. de verbo Dei.*

Scriptura de nullo alio Dei verbo nouit, quam de Iesu Christo Filio Dei, *Ibid.*

Verbum Dei, non est sonus, litera, syllaba, sed spiritus, vita perpetua, immutabilis veritas, & Deus ipse, Iohan. 1. *Schwenck. contra Fa-
brum.* Nullum verbum aliud à Deo unquam dictum aut prolatum est, quam vnum æternum verbum, quod caro factum est, quod est Iesus Christus. *Ibid.*

Verbum Dei non est sonus aut litera, sed spiritus, vita, potentia, & essentia ipsa Dei, *Schwenck de essentia Dei.*

Non predicato verbo aut literæ tribuenda est potentia diuina, sed essentiali verbo. *Schwenck Cate. de verbo.* Verbum Dei seu verbum spiritus, NON est aliud quàm solum, æternum omnipotens verbum. *Ibidem.* Item: Verbum Dei est, æternum viuum verbum quod ABSQVE MEDIO creaturarum

aut

aut instrumentorum, credentem animam intrat ex ore Dei. *Ibid.* Verbum Dei nihil aliud quam Christus est, & verbum Christi Deus. *Idem Epist. 3.* Verbum Dei aut verbum Christi, non est litera, aut sonus, aut scriptura, sed est Christus Spiritus & Deus ipse. *Ibid.*

Christus non est scripturalis prædicator (ein Schriftsprediger) *Schunewick, de verbo.* Quod Christus docuit & prædicavit, est ipse met Christus. *Schunewick, de verbo.* Item, Christus loquitur seipsum. *Ibidem.* Verbum crucis 1. Cor. I non est litera historica aut prædicatio de Christo, sed est ipse met crucifixus Christus. *Schunewick, Cash. de verbo.*

Christus ipse est verbum Dei, & seipsum locutus est. *Schunewick, de verbo.* Neque Deus neq; verbum ipsius est sonus, vox, scriptura, sententia aut liber. *Schunewick, de verbo.*

II. ERROR.

DE SCRIPTURÆ SACRÆ.

*Scripturam sacram non esse
verbum Dei.*

Scriptura non est verbum Dei. *Schunewick, de vocatio.*

Sacra scriptura non est verbum Christi, sed Christus est illud ipsum verbum. *Schunewick, de instit. de verbo.*

Sacra scriptura non est verbum Dei, seu verbum Christi, in quo fidem exercere debeamus. *Schunewick, de instit. de verbo.*

Judæi

Iudæi habent quidem sacram scripturam, sed non habent verbum Dei. *Schauenck. de verbo.*

Ex scriptura non esse spiritalia dona & bona.

Sacram scripturam vocat inefficacem litteram, *Schauenck. in prefat. de Euang.*

Prophetica & Apostolica scriptura, est externū & corporale verbum Dei, & non viuificum Dei verbum quo animæ pascuntur, & de quo Christus inquit: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud: *Schauenck. de instit. de verbo.*

Scriptura non est via, veritas, lux, *Schauenck. de institut. de verbo.*

Sacra scriptura non est medicina animæ. *Schauenck. de celesti medicina.*

Salus & remissio peccatorum, NON est querenda in scriptura, vt signo; sed per SVRSVM CORDA apud DOMINVM Deum. Sic discerno inter seruum & Dominum, inter interiorem Dei operationem & externum ministerium, inter id quod cor intrat, & quod ad externos sensus hominis pertinet, *in confessione si dei.*

Salutaris Dei cognitio & Filii ipsius Iesu Christi, non est ex scriptura, sed ex ipso Deo. *Schauenck. Epist. 68.*

Christus in veteri & nouo Testamento est manifestatus, NON per scripturam, sed per Spiritum sanctum, *Item: Christus non lacer in scriptu-*

scriptura, sed est in caelis. Item: Christus Iesus Filius Dei vnicus Magister, adhuc hodie viuens, docet & operatur in cordibus omnium credentium, non sacra scriptura, *Schuncken. Epist. 81.*

Etiamsi deesset scriptura, tamen fides in Christum iustificat. Nostra salus & fides, non sunt alligata ad scripturam, vt & fides, ex scriptura non habet suam originem, *Schuncken. de verbo.*

Novus homo nō hæret in litera scripturæ, sed dirigit eor ad spiritum. *Schuncken. epist. 2.*

Spiritus sanctus non venit ex scriptura, sed oportet Spiritum sanctum P R I V S adesse, si scriptura debet aperiri aut intelligi. *Schuncken. de verbo.*

Spiritualis sensus non est verus sensus Spiritus sancti in veteri Testamento, sed mysterium, quod sub eo latet. *Schuncken. Epist. 81.*

Spiritus sanctus docet scripturam sacram, neque ad eam opus habet Dialectica aut vlla arte Scholastica. *Schuncken. in præfat. de Christiano hom.*

III. ERROR.

DE MINISTERIO VERBI

Affirmo, Deum NO N operari per externum verbum tāquam per instrumentum seu medium, sed tantum per mediatorem hominem Iesum Christum, de quo scriptum & vocale verbum testificatur. *Schuncken in respons. ad Phil. scriptum Nonaberg: Item contra Fabr. Obser-*

Obſervandum eſt miniſterium verbi, & operatio ſpiritus, *Schwenck. in Pſal. 25.*

Volumus interius, divinum, ſpirituale, cœleſte verbum diſcernere, à verbo miniſteriali literæ. *Schwenck. ad Epiſc. Vratiſlavienſem.*

Salus & converſio peccatoris, Non ſunt inchoanda à miniſterio verbi. *Schwenck. in confeſ. fidei.*

Quicquid Chriſtum non quærit, accipit, **SINE OMNIBVS EXTERNIS MEDIIS**, hoc non eſt fides. *Schwenck. contra Fabrum.*

Miniſterium **TANTVM** pro externo homine ordinatum eſt, in iuſtificatione & ſalvatione miniſterio **NIHIL**: Omnia verò Deo & Chriſto attribuo. *Schwenck. in confeſ. de fidei cap. Item*: Chriſtus nō indiget eo miniſterio. Externa iſta tantum ſerviūt carni, vt de Chriſti beneficiis ſciat. Miniſterium & creaturæ nihil divini præbent, neque in cor intro portant, ſed Chriſtus hoc facit, & operatur in corde. *Ibid.*

Sine **MEDIO** ex ipſius plenitudine fons vitæ per fidem hauriendus. *Item*: Non poteſt miniſterium aut vlla creatura cor tangere, ſed ſolus Chriſtus in ſpiritu ſuo. *Schwenck. in confeſ. fidei.* Influentia gratiæ Dei, & cœleſtium ſuorum donorum diſpenſatio, non fit in animas credentium per externa **MEDIA**, aut per instrumentum creaturarum. *Schwenck. Ibid.*

Et por

Et porro hoc ipso loco inquit: Non sentio cū
 Luthero docente, Deum nolle cum homini-
 bus agere, nisi per res externas, neminiq; suū
 spiritum aut gratiam largiri, nisi per ministe-
 rium, seu per præcedens externum verbum,
Item, Fides, gratia & Spiritus sanctus non ex
 prædicato verbo petenda sunt. Sed S V R-
 SVM ad Christum mens instituenda, quia
 inquit: Venite ad me. *Ibid.* Non potest ex ver-
 bo Dei demonstrari: Deum salutem nostram
 operari per corporalia media, *Schuenck in*
præfat. de Evang. Itē, Omnia spiritualia & cœ-
 lestia bona, ABSQVE MEDIO à capite
 Christo in suum corpus (Ecclesiam) influunt
Idem, Ibid. Deus TANTVM ex Deo, hoc est,
 ex ipso met, ex sua diuina reuelatione, & non
 ex, aut per creaturam ad nostram salutem, ve-
 rè cognoscendus est. *Idem de Evang.*

Deus operatur perfectam hominum salu-
 tem, nō per externa MEDIA, aut instrumen-
 ta. Sed liberè ac potenter per suum verbum,
 Christum, in Spiritu sancto. *Ibid. Item, epist. 13.*

Error est, Deum per verbum prædicatum
 conuertere, regenerare, iustificare, saluare,
Schuenck de verbo. Regenerationem, fidem,
 pœnitentiam & conuersionem non debe-
 mus quærere in externo prædicato verbo.
Schuenck de verbo. Spiritualia dona Dei,
 ABSQVE OMNI MEDIO creaturatum veni-
 unt in nostra corda, tantum per solum Chri-
 stum, *Schuenck Epist. 65.*

Spiritus

Spiritus sanctus ANTE adest, emolliens PRIUS corda lapidea, utique non per ministerium & vocale verbum, tanquam per medium in ea venit. *Schauenck de verbo.* Item, Deus operatur ANTE externam prædicationem, *Ibid.*

Deus electos in Christo viniificauit, ABSQUE MEDIO, Ephel. 1. *Ibid.* Item, Deus in creaturis non vitur medio seu instrumento. Sed creatura est ipsius serua. *Ibid.* ministri & ipsorum ministerium, nō sunt MEDIA, per quæ Deus homines saluat. *Schauenck de verbo.* Item, Ministri, inquit, *Item*, Ministeria & seruitus sunt, non media, *Ibid.*

IIII. ERROR.

DE EVANGELIO PRÆDICATIONe, quod hoc non sit virtus ad salutem.

Aliud est Euangelium lectum aut prædicatum, & aliud potentia Dei nos saluans, *Roman. 1. Schauenck, in prefat. de Lutheri Evangelio.*

Euangelium de quo Paulus ait, virtutem esse ad salutem omni credenti, non est orale aut prædicatum Euangelium sed æternum essentiale Euangelium Dei. (Das ewige wesentliche Euangelium und Wort Gottes.) Christus ipse.

Item, Euangelium propriè loquendo non est Historia, sermo vel prædicatio de Christo, sed & potentia seu virtus Dei, & immensa gratia in Chri-

In Christo, *Ibid.* Euangelium NON est tantum prædicatio, cui si quis credat, salus fiat. Item prædicatum Euangelium, nondum est rectum Euangelium, sed est vix typus, umbra; testimonium veri & viui Euangelii Christi, *Idem de Euang.*

Euangelium est REMISSORVM peccatorum, ipsemet, Iesus Christus. *Ibid.*

Sæpius ibidem nominat ESSENTIALE Euangelium.

Item; Pœnitentia seu emendatio vitæ est INITIVM Euangelii in cordibus, *Ibid.*

Euangelium iuxta suam essentiam nihil aliud est, quàm ipsemet spiritualis Christus, qui & solus est potentia Dei. *Item German. Theologia.* Item, verum vivificans Euangelium, non est Historia de Christo, sonus, vox, litera, neque est iuxta suam fundamentalem essentiam externum verbum (ut & orale Euangelium non est potentia Dei) sed est internum verbum Dei, verbum veritatis. *Ibid.*

Verbum Dei & Euangelium, non est orale, humanum, scriptum, literale verbum & Euangelium, sed est divinum & spirituale; *Idem in præfat. de Christ. hom.* Euangelium non est promissio, litera, vox, sermo, sonus, sed donum ipsum, ut spiritus, vita, gratia, veritas & virtus Dei saluens. *Idem Epist. 25.*

Iohannes Baptista non prædicavit Euangelium, *Schwenck Epist. 25.*

Dubitarur, an præsens Euangelion, quod
O hodie

210 D. CONRAD. SCHLYSSELD.

hodie prædicatur, sit verum, vivificans Evangelion, & non magis licet, quàm spiritus. *Schwenck. de vocatione.*

V. ERROR.

DE VERBO EXTERNO.

Verbum externum tantum testatur de verbo interno, quod est Christus, monet, excitat, sed non per illud tanquam medium datur remissio & salus, quia id soli verbo Dei, quod est Christus, competit. *Idem epist. 90.*

Deus absque omni medio externo, per Christum tangit animam, in eam loquitur, & in ea operatur, siquidem debemus salutem & vitam æternam agnoscere. *Ibid.*

Verbum externum tantum servit externo homini, exterioribus sensibus ad fidem historicam.

Item, externum verbum tantum est institutio pro credente carne, servitus, testimonium, signum, sonus, vox, licet, *Schwenck. de verbo.*

Verbum vocale apud interiorem hominem non habet locum, sed TANTUM apud exteriorem, & eius sensus. *Ibid.*

Apostolorum verbum VOCALE, non ulterius quàm ad externas aures venit, ipsi nõ possunt in cordis secreta loqui, id verò Dei solius est. *Schwenck. de verbo.* Discipulis spiritus non manet in corporali voce aut in verbis, vel in scriptura de Christo, sed SYRVA se levat ad Chri-

DE STANCKPHILISTIA. 117

ad Christum. *Schmaunck in Psal. 25.* Christus & verbum ipsius, extra nos, non nobis pro-
sunt, sed intra nos in corde per fidem: Item,
Christi verbum non pertinet ad panem &
aquam Baptismi, aut in librū, sed in cor. *Ibid.*

Deus in nouo Testamento, agit non ab ex-
terioribus ad interiora, sed ab interioribus ad
externa. *Schmaunck de verbo.*

Digito Dei, hoc est, in Spiritu sancto, Chri-
stus elicit dæmonia, & non in litera, neq; eius
prædicatione. *Schmaunck. epist. 10.*

VI. ERROR.

DE DEO.

Pater loquitur filium & semetipsum. Filius
loquitur semetipsum & Patrem. *Schmaunck
Confutatio.* Item Spiritus sanctus loquitur se-
ipsum, & Patrem & Filium. *Idem in valet.*

Huic autem fanaticismo Illyricus in funda-
mentali réfutatione opponit istum syllogis-
mum, id quod obiter saltem stringo.

*Quicquid à Deo dicitur, id Dei verbū est. Sed
omnes tres persona à Deo dicuntur, teste Schmaunck.
Ergo omnes tres persona sunt verbum Dei, & non
sola secunda persona. Deus nō edidit hanc vocē
de filio: Hic est Filius meus dilectus, sed eam
ex nubibus sonuit, Schmaunck valet.* Vbiq̃
esse Deum, non est Deum in omnibus lectis
& creaturis sua essentia esse, sed in sublimiori
essentia esse, cui nihil sit ignotū, nihil absens,
sed omnia sunt nota & præsentia, Item, vbiq̃

O a esse

213 D. CONRAD. SCHLUSSELY.

esse Deum, NIHIL ALIUD est, quàm su-
pra in celo esse in essentia æterna, diuina, &
dominari. *Schwenck de essentia Dei.*

VII. ERROR.

DE CHRISTO IESU.

De humana Christi natura.

Caro Christi nō habet creaturale initium,
sed supernaturale & nouum initium, ex SE-
MINE sui Patris, hoc est ex Spiritu sancto.
Schwenck in confes. Magna 1. parte.

Christi humana natura, non est similis hu-
manæ Turcarum, *Schwenck in confes. mag.
3. pars.*

Christus iuxta suam humanam naturam,
non est ubique, sed in vno loco. *Schwenck in 1.
Apol. ad princ. Lignis.* Nulla creatura pro no-
bis mortua est. *Schwenck in confes. Ma. 1. par.*

VIII. ERROR.

CARNEM CHRISTI NON

esse creaturam.

CHRISTI humanitas non est creatura.
Schwenck in 12. causis.

Christi caro NON est creatura vlla ratio-
ne. *Schwenck in confes. mag. 1. par.*

Humana natura in Christo, non est crea-
tura. *Ibid.*

Homo Christus non est creatura, sed Dei
Filius. *Schwenck in prefat. conf. Magna*

Chri-

Christus non est creatura illo modo, Item
Christus non est creatura neque cœlestis, ne-
que terrestris, sed ex Deo natus est. Itē Chri-
stus non est creatura in minimo, quod in ipso
est. *Schwenck de filiat. & gloria Christi.*

Homo Iesus Christus non est creatura:
Idem clara est.

Christus neq; ante neq; post resurrectio-
nem simpliciter non potest nominari creatu-
ra. *Ibid.*

Christi humana natura non est similis hu-
manæ naturæ Turcatum. *Schwenck, in conf.*
mag. 3. part.

IX. ERROR.

Vnde humana natura?

Christus totam suam diuinitatem iuxta
utranque naturam, ex natiuitate à Patre suo
habet, vt Ambrosius dicit: Iesum natum ex
Spiritu sancto & renatum. *Schwenck, in conf.*
fidei.

X. ERROR.

De morte Christi.

Christus iuxta suam humanam tantum na-
turam est mortuus, falsum est, quia Deus &
homo in passione diuiduntur. *Schwenck, in*
confes. Mag. 2. parte.

XI. ERROR.

De diuina natura.

Diuina natura in Christo, fuit simul in ho-

214 D. CONRAD. SCHLUSSE
mine Christo & EXTRA Christum ubiq;
Schwenk. in 1. Apol. ad princ. Lignic.

XII. ERROR.

De gloria carnis Christi.

Deus isti homini, Pater suo Filio Christo, totam divinā essentiam (vt sit cum & in ipso Deus) essentialiter, verè & natura propriam dedit, Christus in totam essentiam divinam etiam iuxta suum hominē est natus, ita vt homo Iesus suo corpore, sanguine & carne, totus sit eius essentia & potentia, cuius est pater, & aīor æternus ante incarnationem quoque fuit. *Schwenk. in confes. fidei.* Item, Homo Iesus suo corpore, sanguine & carne totus est eius essentia & potentia, cuius est Deus Pater, & coæternum atque cōomnipotens eius verbum ante incarnationem fuit. *Ibid.*

Homo Iesus Christus, natura humana sua indeleta per suam glorificationem & divinā primogenituram ex mortuis, essentia. vita, regno, dignitate & potentia IN & CUM Deo, omne hoc quod Deus est factus est. *Ibid.*

Christus etiam iuxta suum hominē, cum Spiritu sancto in ESSENTIA divina vnus est, *Schwenk. in confes. fidei.*

Christus iuxta suam carnem, nūc est D E I F I C A T U S, nec est creatura, *Ibid.*

Humanitas in Christo in gloria est mutata, & in melius euecta, ita, vt iam iuxta S V B-

STAN-

STANTIAM suam, sit omne id quod Deus est. *Ibid.*

Dux naturæ in Christo glorificato, sunt vnde diuinæ essentiz. *Schauenenc. in conf. fidei.*

Caro secundum suam humanam naturam est illud ipsum, quod Deus, quod diuina essentia & natura est. *Idem epist. 79.* Item, Humanitas, corpus totum est spirituale, diuinum, imò hoc ipsum quod Deus, & diuina essentia est. *Ibid.*

Christus etiam iuxta suum hominem, est omne, quod Deus est. *Ibid.*

Humana natura in Christo, in gloria eiusdem ESSENTIÆ & virtutis est cum ipso Deo. *Schauenenc. in conf. mag. 2. part.*

Caro assumpta in Christo, non est euacuata & abolita, sed meliorata, & facta id quod Deus est. *Ibid.*

Christum etiam secundum carnem suam, esse Deum. *Idem confes. mag. 3. part.*

Corpus Christi totum est diuinum, & iuxta essentiam nihil aliud quàm Deus. *Ibid.*

Iesus Christus homo, & Deus, totus Dei Filius hodie non habet aliā ESSENTIAM, quàm Deus Pater ipsius habet, ut corpus suum caro & sanguis P A O X S V S plene sit eiusdem sententiæ, eiusdem potentiz, & potentiz cum verbo Dei. *Schauenenc. in conf. mag. 3. part.*

Christus iuxta suam humanā naturam, hodie in gloria sui Patris, NIHIL ALIUD

quàm Deus est. *Ibid.* Christus in cœlo, non est
creaturalis, humana essentia, imò NON alia
est essentia, quàm DIVINA ESSEN-
TIA. *Ibid.*

In secundo statu unitur caro Christi cum
Deo in ESSENTIAM, gloriam & clari-
tatem Dei, *Idem de duplici statu.*

XIII. ERROR.

CARNEM CHRISTI GLORIFI-
catam, non esse CREATURAM.

Christus deinceps in nulla creatura est cor-
poraliter, sed tantum spiritualiter. *Schwenck,*
in Apologia 1. ad reg. Behe. princ. Lignica. sem.

Christus hodie habet corpus spirituale, nō
naturale corpus, verum habet corpus, veram
carnem, at non iuxta intelligentiam humanæ
rationis. Desiit enim in Christo huius seculi
& vitæ corpus, & consideratio, noua omnia
facta sunt in Christo. 1. Corinth. 5. *Schwenck,*
Epist. 79. cog.

Corpus Christi nunc totum est spirituale,
diuinum, cœleste, *Schwenck. in 1. Apolog. ad*
princ. Lignic.

Homo & creatura, in Christo glorificato
non sunt idem. *Schwenck. de notitia Christi.*

Vnctus homo (Christus) non est creatura,
sed nunc iuxta carnem PRORSVS est per-
fectus in Deo, factus noster Domln⁹ & Deus.
Schwenck. de notitia Christi.

Chri-

Christus etiam secundum suam humanitatem **NO** N est creatura, sed Filius Dei. *Ibid.*

Homo in Christo, non aliam essentiam habet quàm Deus,

Item, Non possum carnem Christi (quàmvis semper, tamen maximè post glorificationem) amplius pro vlla creatura habere. Item nulla prorsus in vtraque natura Christi, iam est differentia. *Schumenck. in conf. Mag.*

In Margine confes. Magnæ adscribit: Homo Iesus Christus non est creatus, sed à Deo & sancta virgine sanctè natus.

Non nego humanitatem Christi, licet eam nego esse creaturam. *Schumenck. in confessione Mag. 96.*

Caro, vnita verbo, **P R O R S V S** non potest esse creatura. *Schumenck. conf. mag. 1. part.*

Christus non est creatura concepta. *Ibid.*

Vir Iesus à Nasareth, cum honore non potest dici creatura. Item, Non potest esse creatura.

Nomen creaturæ in Christo, **N V L L O M O D O** ferendum. *Ibid.*

Pudeat nos carnem Christi appellare creaturam. *Ibid.*

Homo Christus non potest bona conscientia pro creatura haberi. *Ibid.*

Nomen creaturæ homini Christo, in primo statu, dum adhuc passibilis & mortalis esset, non potest attribui, multo que minus, in statu gloriæ. *Ibid.*

in D. CONRAD. SCHWENCKE

Christus **NUMQUAM** fuit creatura. *Ibid.*

Christus Iesus non habuit unquam **CREA-
TVRALE** corpus, neque iam habet, ut &
in cælo non est creatura. *Idem. in confes. mag.
3. part.*

Homo Christus Iesus, non est **CREA-
TVRALIS** homo, neque ut alius homo.
Item, Homo in Christo non est creatura. *Ibid.*

Caro Christi **ALIQUID ALIVD** est
quàm creatura. *Schwenck. in confessione mag.
1. part.*

Christum in Gloria non solum non esse
creaturam, sed prorsus nullam creaturalem
conditionem, aut proprietatem in suo cor-
pore & sanguine inueniri. *Ibid.*

Christus homo licet habeat verum cor-
pus, carnem & sanguinem, tamen est homo
in Deo, & essentia Dei, quam nunc ad dex-
teram Dei recipit. *Idem de filias. & gloria Chri-
sti.* Item, Ab omni humana dimensione & pro-
portione, nomine & substantia **CREA-
TVRÆ** est liberatus. *Ibid.*

Christus nullo modo est creatura, sed iuxta
utraq; naturas totius suæ personæ est uni-
genitus Filius Patris cælestis. *Idem, clara test.*

Totus Christus, etiam iuxta suam huma-
nitatem, est verus Deus & non creatura. *Ibi-
dem.*

Christi humanitas in gloria Patris sui, abs-
que contumelia, non cogitari neq; nomina-
ri potest creatura. *Schwenck. epist. 63.*

XIIII. EA-

XIII. ERROR.

NATURAS DVAS IN CHRI-

sto esse exequatas.

In Christo natura Dei Patris, hominum les-
sum, in totum possessionem & **ÆQUALI-**
TATEM Dei, & suæ **ESSENTIÆ**, col-
locavit, *Schwenck in confes. fidei.*

Homo Iesus Christus, non deleta huma-
na natura, essentia, vita, dignitate, potentia
per glorificationem facta est **OMNIA**, qua
Deus est, ita ut nunc **NVLLA SIT IN-**
ÆQUALITAS naturarum in persona
Christi *Schwenck in mag. confes. 1. part.*

Naturæ Christi in gloria sunt æquales. *Ito.*
Nunc **NVLLA** inæqualitas in naturis per-
sonæ Christi Filii Dei, in gloria Patris sui re-
periuntur. *Schwenck. in confes. fidei.*

Christus totus, iuxta utrasque vnitas natu-
ras, totus est vnins essentia cum Patre & Spi-
ritu sancto. Et in vno gradu, dignitate, poten-
tia, essentia, maiestate, honore, **PARVS**
æqualis est Deo Patri. *Ibid.*

Humana natura Christi in gloria **PAR-**
VS est æqualis diuinæ *Schwenck in conf. mag.*
1. part.

Æquales sunt nunc in gloria naturæ Chri-
sti. *Schwenck. in confes. mag. 2. part.*

Caro venit in naturalem vnionem verbi,
ita ut in omnem ipsius essentiam, potentiam
& glo-

& gloriam renascatur. *Schwenck. confes. mag. 3. part.*

Christus iuxta vitasque naturas unitus, est in vno gradu. Item, Humana natura in Christo diuinæ in gloria PRORSVS æqualis est facta. *Schwenck. in Epist. de duabus naturis Christi.*

In secundo statu Christi, Nulla est inæqualitas duarum naturarum in Christo, & Filius etiam iuxta carnem, Patri in ESSENTIA, gloria, dignitate, & in unitate diuinæ naturæ, PRORSVS æqualis est factus. *Idem de duplici statu.*

Humanitatis & Deitatis Christi, est VNA gloria, essentia & diuina claritas, *Item de triplici vita, Item in præfatione de Christiana pugna. Item in cælesti Medicina.*

Utæque naturæ in Christo, in statu glorificationis sunt æquæ, *Idem. Epist. 78.*

XV. ERROR.

DE DEIFICATIONE

Hominis Christi.

Caro & sanguis Christi, est caro & sanguis Dei, cum Deo Spiritu S. deificatus. *Schwenck. de Trinitate.*

Caro Christi est OMNE ID, quod Deus est. *Schwenck. in confes. magna.*

Homo in Christo est deificatus, Nominatim: *Vortswerdig. Schwenck. in conf. mag. 2. part.*

Deifi-

Deificatus: & clarificatus: est in Christo.
Item, Quia talis claritas ALIUD NIHIL
est, quàm Deus & essentia ipsius. *Schunene. in
mag. confes. 1. par. in margine 97. fol.*

Vocat hanc suam doctrinam Articulum
DEIFICATIONIS. *Schunene. confesio.
mag. 3. part.*

XVI. ERROR.

CHRISTVS IUXTA VTRAM-

*que Naturam, est Filius Dei
vniogenitus.*

Christus iuxta vtramque suam Naturam,
est vniogenitus, naturalis, vniscus Dei Filius, &
non est creatura. *Schunene. in prefat. ante ma-
gnam confes.*

Item: Homo Iesus Christus non est crea-
tura, sed verus Dei Filius, licet ex sancta Ma-
rie carne verus homo conceptus. *Ibid.*

Christus iuxta vtranque Naturam, diui-
nam & humanam est vniogenitus Filius Dei.
Schunene. in confes. fidei.

Christus iuxta humanitatem, est natus Dei
Filius. *Schunene. de 12. causis.*

XVII. ERROR.

VBI SIT CHRISTVS.

Christus tantum in cælo querendus & in-
nocandus est. Item, Iesus Christus Deus &
Homo, per acta sua dispensatione, *MYSTICA*
est

211 D. CONRAD. SCHLÜSSELB.

est quàm in celo. *Iohan. 3. 6. 13. 17. Schuncken,*
in Apol. 1. ad princip. Lignicensem.

XVIII. ERROR.

DE MEDIATIONE CHRISTI.

Mediatio est Christi non est humana aut
creaturalis, sed spiritualis & diuina. *Schuncken.*
in confes. mag. 3. part.

XIX. ERROR.

DE DEXTERA DEI.

Dextera Dei non est peculiaris, corporalis
locus. Sed est omnipotens *VERBUM*, Dei
Patris, per quod omnia sunt creata.

Sederend dexteram Dei, nihil aliud signi-
ficat, quàm quod humanitas in Christo sit su-
perni diuinitati æqualis, in & cum ea *PRO-*
AVS vnius *ESSENTIÆ*, potentiz, maie-
statis & dignitatis.

XX. ERROR.

DE VBIQUE ESSE.

Vbiq; esse ait, non significare in omnibus
locis esse, sed omnia tempora, loca, creaturas
posse & videre. *Schuncken, in confes. mag. 3. par.*
ut & supra.

XXI. ERROR.

DE DONIS SPIRITVS

sancti.

Omnia dona Spiritus S. sunt illud ipsum
iuxta

iuxta essentiam, quod est Spiritus sanctus.
Schwenck de abusu Evang. Item de verbo Dei.

Iustitia, fides, sanctificatio, sapientia spiri-
tualis, gratia, sunt supernaturalia dona Spi-
ritus sancti, qui est Deus, & sunt hoc ipsum
iuxta essentiam, pro parte, quod Spiritus san-
ctus & Deus ipse est in toto. *Schwenck de*
verbo.

XXII. ERROR.

DE HOMINE.

Non omnes homines sunt Adamicæ crea-
turæ, nec omnis caro humana, est caro crea-
ta. *Schwenck in conf. mag. 1. part.*

Caro Adæ ante peccatum etiam, **NULLO**
MODO similis æstimanda est carni Christi.
Schwenck Confes. mag. 3. part.

Interior homo, est ex carne Christi, & os-
sibus ipsius natus seu productus, *Schwenck in*
confes. de cap. fidei.

Nomen creaturæ, non solum in Christo
ferendum non est, sed etiam in Filiis Dei non
tolerandum. i. Iohan. 3. *Schwenck in conf. mag.*
1. part.

XXIII. ERROR.

DE LEGE DIVINÆ.

Non à Moyse ordiendam
prædicationem.

Non à Moyse inchoanda est doctrina, &
cognitio peccatorū, non venit ex Lege, sed ex
● Spiritu.

Spiritu sancto Iohan. 16. *Schneuck. de vocat.*
tione.

Veri prædicatores aut ministri verbi Dei,
non ordiuntur suas conciones à Mose vel Le-
gis litera, sed à Iesu Christo, & ipsius Euange-
lio. *Schneuck. de Christiano hom.*

Item, Apostoli cognitionem peccatorum
non exorti sunt docere ex lege Moysi, sed ex
Christo. *Idem de Euang.*

XXIII. ERROR.

LEGEM ESSE POSSIBILEM
& facilem salu.

Lex est omnibus in Christum verè creden-
tibus, **PRORSVS POSSIBILIS** ad
seruandum, imò est ei iucunda & facilis ser-
uatio.

Item: Novus Lutheranus error est: Nul-
lum hominem, ne sanctum quidem ullam,
mandata Dei plenè seruasse.

Item: Qui docet: Christiano impossibile
esse legem Dei seruare, ipsum Christum ex
cordibus eripit, fidem in Christum abolet
(cui omnia sunt possibilis) cum omnibus bo-
nis operibus. *Schneuck. de abusu Evan.*

Lex Dei est credentibus hominibus pos-
sibilis, facilis, suavis. *Idem de triplici vita.*

XXV. ERROR.

De iustificatione coram Deo.

DE VOCABVLIS.

Dilectio, quæ est ipsemet Deus, not iustificat. *Schwenck. de abusu Euang.*

Gratia Dei prælenare ipsa Nihil aliud est, quàm Christus ipse, saluans essentia Dei & Spiritus sanctus. *Schwenck. de essentia Dei.*

Iustificare in S. Paulo nõ in iudicè accipiendum, pro aliquem iustificare, qui coram Deo est sceleratus, sed theologicè, iuxta proprietatem diuinæ actionis, de qua Paulus agit, vt significet ex impio & iniusto peccatore, piũ, probum, iustum hominem efficere, vt & Ambrosius exponit, imò significat, ex veteri homine nouum, ex filio iræ filium gratiæ, ex filio Diaboli filium Dei efficere. Item, Iustificare PROPRIE, nihil aliud est, quàm Deo placentem efficere, renouare, regenerare, Filium Dei & hæredem regni cælestis efficere, significat nouum cor, & nouum spiritum dare, vt in Prophetis promittitur, id quæ Deus per Christum efficit. *Schwenck. in respon. Ioan. 11.*

Iustificare NON significat iustum pronuntiare, qui alias malus est, sed impium peccatorem, facere probum & iustũ hominem. Item significat ex veteri homine facere nouum hominem. *Schwenck. in epist. de iustificat.*

Iustificare nõ significat absolvere *Schwenck. de verbo.*

Iustificare nihil aliud est, quàm ex veteri homine facere nouum. *Ibid.*

XXVI. ERROR.

NON IN PRIMO CHRISTI

statu nos iustificari, sed in

secundo.

Non in primo statu Christi, sed in secundo ipsius statu, vera iustitia Christiana quaeri debet. Nam Christum oportuit, prius omnia completere, quæ de se ipso scripta erant. Necesse erat ipsum prius pati, mori, sanguinem fundere, nos redimere, resurgere, ad Patrem ire. TUNC verò PRIMVM nobis ad iustitiam (vt & ad caput Ephes. 1.) est propositus. Postq̃ igitur omnibus beneficiis primi status, obedientie, officii, crucis, sanguinis, effusionis, meriti, sui ipsius oblationis (q̃ quidem omnia in ipsa sunt consummata, & per viam hanc in ipso inueniuntur,) in Deum transfertur, in Deum transpositus, & ad aeternitatem præparatus, nostra iustitia apud Deum Patrem factus est, iam iustitia per factum corda quaerenda & accipienda est, si modo velimus coram Deo iusti, & tandem salui fieri, vt Paulus inquit: Traditus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustitiam nostram. Rom. 4. *Schwenc.*
in respon. ad Phil. scriptum Norberg.

Nostra iustificatio & iustitia non est apud Christum in primo statu historicè quaerenda, sed in alio statu glorificationis, vbi eam distribuit. *Schwenc.* in epist. de iustifi.

XXVII. ERROR.

NON OBEDIENTIA

Christi nos esse iustos.

Historica tantum fides est, quæ nititur obedientia Christi: Item, Hæc fides nitens obedientia Christi, communis est hypocritis. Nec adfert cordibus veram Christianam iustitiam, neque pacem, neque lætitiæ conscientis. *Schwenckfeld. in respons. ad Philip. scriptum Nornberg.*

Item, Tantum obedientiam mediatoris Christi nostram esse iustitiam per fidem, tam est inepta, scandalosa, imperfecta locutio de doctrina, quàm & alia Philippi propositiones. *Ibidem.*

XXVIII. ERROR.

IMPUTATA IUSTITIA

non nisi fidem.

Fides non nititur imputatâ historica iustitia, quæ est externa, ut faciunt illi, qui historicè credunt, Deum se propter obedientiam mediatoris iustos pronunciare, non quod cetera iusti sint, sed Deus ipsos pro iustis reputet. *Schwenckfeld. in responsione ad Philip. scriptum Nornberg.* Summa, quicquid nos coram Deo probos & iustos efficere debet, id necesse est per fidem essentialiter,

verè & efficaciter in nostrum cor animam & conscientiam venire, alias extra nos non erit imputativa iustitia, ac nos conficta, literali imputatione coram Deo in omnem vsq; eternitatem maneremus iniusti, *Ibid.*

Iustitia regni Dei non est assensus fides, neq; imputativa iustitia, sed plura requiruntur, *Idem, de triplici vita.*

XXIX. ERROR.

ESSENTIALI IUSTITIA, nos iustos esse.

Schwenckfeld ait, Osiandrum rectè docuisse: Nos non solum imputativa iustitia extra nos, propter obedientiam Christi iustos esse, sed vera & essentiali Dei iustitia. Item: Christum in nobis habitantem, esse illam essentialem iustitiam. Sed postea eum reprehendit, quòd humanam iustitiam excludat. *Schwenck, de verba.*

In prafat. de Evang. Iustitiam nostram vocat ESSENTIALEM iustitiam.

Christus donat nobis ESSENTIALEM iustitiam, hoc est seipsum in spiritu.

Item breuiter: Sancta Trinitas, Pater, Filius, & Sp. S. (in quorum ESSENTIAM homo Christus, cu omni suo merito, obedientia, carne, sanguine & beneficiis est receptus) est ipsamet nostra ESSENTIALIS IUSTITIA, semetipsam communicat ex gratia omni-

ria omnibus electis ad salutem, Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Iohan. 14. *Schwenck. de verbo.*

Iustitia, fides, sanctificatio, sapientia spiritualis, gratia, sunt supernaturalia dona Spiritus sancti, qui est Deus, & sunt hoc ipsam iuxta essentiam, pro parte, quod Spiritus sanctus & Deus ipse est in toto. *Schwenck. de verbo.*

XXX. ERROR.

REMISSIONEM PECCATORUM

non esse nostram iustitiam.

Inde nimis parum dicitur, cum docetur Remissionem peccatorum tantum esse nostram iustitiam, quia nova generatio ex Deo excluditur.

Item, Deus neminem iustum pronunciat, in quo Christus per Spiritum sanctum non habitat, qui est vera & essentialis Dei iustitia. Vt & misericordia Dei, qui factus est nobis iustitia & sapientia, 1. Cor. 1. *Schwenck. in resp. ad Phil. scrip. Nornberg.*

Ad iustificationem NON TANTUM pertinet remissio peccatorum, sed & sanctificatio ac renouatio interioris hominis, cum mutatione naturæ ac sensus. Item, iustificatio est transpositio ex Adamico statu in Christianum statum, nouamque vitam.

XXXI. ERROR.

FIDE ET OPERIBVS

nos iustificari.

Fide & operibus iustificamur. *Schluenck. de abusu Euang.*

Iustitia fidei complectitur totum hominem interiore & exteriori, verba ipsius, opera, concupiscentiam, affectus, & actiones, totamque vitam in pietate gubernatam. Item, Ad iustitiam fidei opus est nono corde & nono spiritu. *Schluenck. de triplici vita.*

Renouatio est pars iustificationis. *Schluenck. de verba.*

Exhibet etiam hanc propositionem, perinde, ut Osiander: Sola fides iustificat. *Schluenck. de verba. Item de abusu Euangelii.*

Recta fides & bona opa, sunt vna res prorsus vnum & idem, ideo non possunt à se inuicem secerni. *Schluenck. in iust. de verbo.*

Si homo debet probus & saluus fieri, necesse est id præstare sanguinem Christi, hoc est, spiritum, charitatem, fidem, viuificum Dei verbum, quæ omnia sunt V N V M & I D E M. *Schluenck. in iust. de verbo.*

Fide, quæ per charitatem efficax est, iustificamur, & de hac fide loquitur Paulus Roman. 3. Decernimus si de iustificari hominem. *Schluenck. in confes. de cap. fidei.*

XXXX

XXXII.

XXXII. ERROR.

DE ORDINE IUSTI-
ficationis.

Ordo iustificationis hic est:

Regeneratio,

Vinificatio.

Invocatio.

Iustificatio.

Divina natura & participatio. *Schwenck de verbo.*

XXXIII. ERROR.

NON IUSTIFICARI NOS

per verbum.

Iustificatio nostra non nititur orali seu predi-
cato verbo, aut corporali auditu, sed occul-
ta gratia, & interiori voce Filii Dei. *Schwenck.*
epist. 90.

Deus non iustificat & saluat nos per scri-
pturam, sed per fidem in Christum, de quo
scriptura testificatur. *Schwenck de verbo.*

Fundamentum & initium nostrae conver-
sionis & salutis, intus in corde incipit, & Deus
in nouo Testamento non ab extra ad intus,
sed ab intus ad extra agit. *Schwenckfeld. de*
verbo.

XXXIIII. ERROR.

DE FIDE.

Fidem non venire ex verbo predicato.

Fides non venit ex prædicatione Euangelii. *Schauenek de verbo.*

Fides vera non potest ullam creaturam in suis spiritualibus negociis habere, ut medium aut obiectum, ut etiam Iesum Christum nullibi quaerit, quam ad dexteram Patris, ubi dominatur. *Schauenek de Christiano hom.*

Fides non regulatur iuxta scripturam, sed scriptura interpretatio iuxta fidem. *Schauenek de verbo.*

Fides iustificans, non venit ex prædicatione, neque ex sacra scriptura, neque ex aliquo externo medio, sed ex Deo à cælis, tanquam propitiū Dei donum, & Spiritus sancti munus est guttula essentiae Dei, imò in fundamento est eiusdem essentiae cum Deo. *Ibid.*

Fides iustificans: non venit ex prædicatione, sed ex Deo à cælis. *Ibid.*

Fides non est ex auditu verbi externo, sed ABSQUE MEDIO, ex Deo. Itē ait Roman. 10. ubi dicitur: Fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei. Hic verbum ait, significare essentielle Dei verbum, nimirum Filium Dei. *Idem. Ibid.*

Fidem iustificantem, iuxta primum suum GRADUM, oportet ANTE adesse, nec
venit

venit ex auditu externo prædicationis. *Schwenck. de verbo.*

Fides non venit ex audita aut prædicatione, aut ex scriptura, sed à Christo, SINE MEDIO à Deo. *Schwenck. de verbo.*

Fides iustificans non venit ex vocall verbo prædicationis, sed ex Deo tanquam sui spiritus dono SINE OMNI MEDIO & instrumento, propter mediatorem Christum.

Fides iustificans, non ex scriptura venit, neque ex prædicatione, sed ex æterno verbo, quod est ipse Christus. *Schwenck. epist. 65. Item:* Fides nullo modo est ex scriptura, sed ABSQUE MEDIIS à Deo. *Ibid. Item:* Fides est sine omni medio externo à Deo per verbum Christum. *Ibid.*

Fides nullam rem visibilem amplectitur, nihil corporale aut carnale penes se paritur. *Schwenck. in confes. magna. 2. par.*

XXXV. ERROR.

FIDEM ESSE IPSAM

Dei essentiam.

Necesse est fidem esse IPSVM ET Christum, quia Christus solus est vita. Fides autem vivificat. *Schwenck. in instit. de verbo.*

Fides est preciosum donum Spiritus sancti, quod fluit ex Dei ESSENTIA in cõelecti hominis, & affert participationem divinæ naturæ. Hæc fides non pender, neq; ex

P 5 prædi-

prædicato vel scripto Evangelio, vel ministerio, nulla etiam re corporali nititur, sed spectat Deum, & ipsius verbum Christum. *Idem in præfat. de Evang.*

Fides non est creatus motus, aut fiducia, sed est diuina veritas. *Idem in præfat. de Christian. bon.*

Fides non est Qualitas aut Accidens, sed est essentialia Dei, donum Spiritus S. quod est ipsa Dei essentia. *Schuncken. de verbo.*

Fides in fundamento, est vna ESSENTIA cum eo, qui eam dat. *Schuncken. epistola 93.*

Fides est donum Dei, imò verè (imò Grun-
dt) vna essentia cum eo, qui eam donat aut
largitur. Est vna & sensibilis potentia vinen-
tis Dei, per quam corda purgat & renouat.
*Schuncken. in confes. de cap. fidei. Et ibidem in
margine annotat: Quicquid Deus ex diuinis
suis diuinis credentibus largitur, id est, suæ
naturæ & essentia. Portio mea Dominus. Fi-
des est substantia rerum sperandarum. Hæc
ille.*

Fides est celestis splendor, veniens ex Dei
essentia. *Schuncken. in confes. mag. a par.*

Fides est donum essentia diuinæ, donat id
quod est suæ naturæ & essentia, vt si mus
participes essentia Dei. *Idem de abusu Evang.*

Fides fundamentaliter iuxta suam essen-
tiam & originem, NIHIL ALIUD est,
quam Natura & essentia Dei. *Ibid.*

Fides

Fides recta & vera est reipsa celeste donum ESSENTIÆ, seu ex essentia Dei. Item, Recta & vera fides non est opinio, aut persuasio, sensum factæ scripturæ esse verum, aut Evangelium esse rectum, neque est tantam fiduciam in promissione misericordiae Dei in Christo, sed est substantialis & essentialis apprehensio misericordiae, diuinæ iustitiæ, sapientiæ & veritatis ipsiusmet, intus in corde (de qua scriptura suis promissionibus testatur, & ad quam prædicatio Evangelii deducit) quæ iustitia, veritas & sapientia autem, reipsa NIHIL ALIUD est, quàm Deus & Dominus noster Iesus Christus. Idem, *German. Theol.*

XXXVI. ERROR.

ANTE CHRISTVM PASSVM,
non fuisse remissionem peccatorum aut iustitiam, neque ullum hominem salutem
accepisse aut celum
intrasse.

Proculus (furrumb) Ante Christum nullus homo in celum intrauit, nec potuit salutem occupare. *Schneunc. 4. epist. Item.* Ante Christum, homines non fuerunt consummati. Item: In veteri Testamento semper manebant peccata, & mala conscientia apud populum legi. *Ibid.*

De iustitia volente coram Deo antes nihil prædi.

prædicatum, fuit ignota. *Item*, Ante Christi aduentum, nulla pace facta gratia, & ante effusionem sanguinis, nulla communis remissio peccatorum fuit. *Item*, Apud populum legis, & in veteri Testamento nulla fuit iustitia coram Deo valens. *Item*, Spiritus sanctus, iustitia Dei, remissio peccatorum, ingressus in cælum, apud populum legis non fuit. *Item*, Iustitia coram Deo valens, in veteri Testamento fuit ignota. *Item*, Apud Iudæos antea nihil de regno Christi & iustitia eius sciuerunt. *Item*, Nulla vera iustitia, nulla gratia, nullus Spiritus sanctus, ante meritum passionis Christi, publicè in Ecclesia Iudæorum fuit, *Ibid*.

Item, regnum Christi in veteri Testamento, non est prædicatum. *Ibid*.

Nullus patrum ante completam dispositionem crucis in carne venit in cælum, sed in sinu Abraham lugis spe & expectatione sunt detenti. *Schwenck, epist. 95.*

XXXVII. ERROR. DE SACRAMENTIS.

Christus Iesus dat gratiam, & non sacramenta. *Schwenck, epist. 23.*

XXXVIII. ERROR. DE BAPTISMO

Baptismus aquæ non est necessarius, neque debet sic æstimari, ac si nemo absque eo saluus fieri queat. *Schwenck, epist. 73.*

Spiri-

Spiritus sanctus, gratia Dei, remissio peccatorum, non sunt querenda in externa aqua, & verbo Baptismi, sed TANTUM apud Christum. *Schwenck in confessidei. Ibidem*, inquit in Baptismo esse duplicem aquam. Vnam spirituales & diuinam, abluentem animam, & alteram elementarem.

Credentes non in externa Baptismi aqua, aut pronunciatis verbis, sed in nomine (hoc est natura & essentia) Domini Iesu Christi, qui est æternum Patris verbum, & in spiritu Dei, à veteri homine abluuntur, mundantur & iustificantur, hoc est, veri Christiani fiunt. *Schwenck Cate. de verbo.*

Item, Verbum Dei non habitat in aqua, neque se cum elementaria aqua copulauit, sed tantum habitat in & cum credentium cordibus. *Ibid.*

Item, Nulla res externa, siue sit aqua aut aliud quippiam, animam & conscientiam potest attingere, nisi solus Christus, *ibid.*

Regeneratio fit SINE OMNI externo elemento, tantum per verbum, quod est ipse Christus. *Idem Gernia, Theol.*

Externa aqua baptismi, aut perfusio, non saluat nos, nec facit Christianos, sed interior, diuina aqua & lotio. *Idem de Christiano hom.*

Ablutio peccatorum non consistit in externo Baptismo, sed in vocatione nominis DOMINI. *Item*: Ablutio peccatorum, & regeneratio, totaque hominis renouatio, non
confi-

consistit in externo Baptismo, sed in nomine,
hoc est, potentia, uirtute & essentia De i-
ni, & Saluatoris nostri Iesu Christi. Item: sal-
sum est, externum Baptismum pro lauacro re-
generationis habere. *Idem, epist. 3.*

Ad quaestionem : Anne externus baptis-
mus etiam, vel ad minimum debeat adesse, ubi
homo regeneretur, & à peccatis abluatur?
Hic respondendum est NON, ac dicendum,
quod externa aqua PRORSUS nihil ad re-
generationem, vel abluitionem à peccatis per-
tineat, nec faciat, *Idem epist.*

Salus & vera cordis inundatio, non confit in euanidis elementis, neque in illo externo verbo, sed in verbo Dei, quod est Christus, *Idem epist. 74.*

XXXIX. ERROR.

DE COENA DOMINICA.

DE VERBIS COENÆ.

Ters, hoc, in verbis: Hoc est corpus meum,
non designat visibilem panem, sed corpus
Christi. *Sebauxenck de Christiano bono.*

Item, τῆς τοῦ ποτηρίου, hic τῆς absolute
ponitur & distinguitur à poculo per articu-
lum τοῦ.

Nullo igitur modo ad corporale poculum,
 neq; ad vinum refertur. sed est spiritualis de-
 monstratio. Sic igitur reddenda sunt: Hoc nē pe-
 potus.

potus est novum Testamentum in meo sanguine, seu novum Testamentum est in meo sanguine potus. *Ibid.*

Verba cœnæ sic possunt ordinari: Meum corpus, quod pro vobis traditur, Est Hoc, scilicet, quod idem est: Meum corpus est verus cibum. Item meus sanguis novi Testamenti pro multis effusus, Est Hoc, scilicet in sua divina natura, licet corporalis potus est, in sua natura & ordine. *Item.* Novum Testamentum in meo sanguine, Est Hoc, id est, potus est, qui pro vobis effunditur. Sic in Evangelio, ubi dicitur: Semen est verbum Dei. Ager est mundus, clarius nostra lingua dici potest: Verbum Dei est semen. Ager est mundus. *Schwenck contra Fabrum.*

Item interpretationem verborum cœnæ ex cap. 6. Iohan. sit perendam esse. *Item.* Hoc est, &c. Hoc, non notare panem, quia cum ista verba esset et Christus nullum eum amplius panem in manu habuisse, & in verbis. Hoc est corpus meum, iam loqui de spirituali natura ac proprietate sui corporis, quam iam essentialiter coram Deo in verbo habeat. *Item.* Demonstrativum Hoc, tollit animum à visibilibus sursum ad veritatem. Sic Genes. 17. Hoc est meum sœdus. *Ibidem.* Hoc non designat corporale sœdus, alioquin Ismael & Esau, etiam in eo sœdere fuissent, sed designat sursum interiorem veritatem, nempe Christum. Sic Exod. 14. Hoc est Pascha Domini. *Item.* Hoc,

non designat externum magnum, sed veritatem æternam, Iesum Christum, Ezech. 5. Hoc est Ierusalem, Ezech. 37. Hæc ossa (sunt) tota domus Israël, Psal. 118. Hæc est porta DOMINI. Matth. 11. Ipse est Elias, non de externa persona, sed de spiritu Eliæ loquitur.

Item, Hoc est corpus meum, particula, Hoc, est spiritualis demonstratio in oratione, quæ est spiritus & vita, non respiciens panem aut corpus sedens. Item particula Hoc, spiritaliter, v. verbum Dei, est iudicandum, & à visibilibus iuxta proprietatem sacramentorum sursum est ducendum. Non loquitur de pane, sed de eo quod essentialiter in se est. Itē, Particula hoc, animum credentem SVASVM ducit, à pane corporali ad Christum, vt illa verba: Hoc est corpus meum, sunt spiritus & vita. Si enim vox ista Hoc, non SVASVM, sed ad panem inferius ducatur, verba illa: Hoc est corpus meum, non sunt spiritus & vita.

Item, *ἡ ποτήριον*, hoc est peculiaris calix. Item, Hic est sanguis meus noui Testamenti, id est, est calix, est potus. Item, Hoc ibi stat ABSOLVTE & notat aliquid spirituale. *Schwenck. in conf. de cana.*

Sic ait, relinquere verba, vt Hoc, maneat Hoc. Est manere Est, corpus maneat corpus. Sed vocula, Hoc, Christum non oculis aut sensui aliquid monstrare vel exhibere, sed intellectui & fidel, nempe quid de pane comesto & vino hauto sit sentiendum, quod corpus

panis Christi sit pro nobis traditū, sanguis eius pro nobis fusus. Corpus, esse subiectū. Hoc, esse prædicatum. Item Christum non voluisse dicere: Panis est corpus meum. Addit, hoc esse creatorem cū creatura permiscere, Item ait, se verbz cenz intelligere, iuxta 6. cap. Ioann. Caro mea est cibus, &c. Item refert se ad dictum Augustini: Illi manducabant panem DOMINIUM, illi panem DOMINI contra Dominum, illi vitam, ille penam. *Schwenck. in confes. fidei.*

Item annotat dictionem posse ante vel post colloeari, modo structura recte oblesuetur. *Schwenck. in confes. fidei.*

Improbat Zuinglii interpretationem EST, id est, significat, quia sit contra textum, & efficiat tantū cenz significatam, *in confes. fidei.*

In libro de Christiano hom. ait, Non significat, non tropum in verbis cenz admitti debere, sed ut verba sonant, verumamen non corporaliter, sed spiritaliter diludicanda.

XL. ERROR.

CHRISTI CORPVS IN PANE

non dari, nec præsens esse.

Falsum est, quando dicitur: Corpus Christi esse in pane propter verbum, cui se Christus alligauit. *Schwenck. in Cate. de verbo.*

Cibus corporis & potus sanguinis, non est
Q in vel

in vel sub, nec sunt illæ creaturæ corpus & sanguis Christi. *Schwenck de Christiano hom.*

Christus parauit cœnam sacram in cœlis, & nō in creaturis in terra, vt & corpus & sanguis Christi, peracto redemptionis opere in cœlis est, & nullo modo extra cœlum in creaturis potest percipi. *Item*, cœna, cum rege Christo nusquam alibi, quam in cœlis ad dexteram Dei usurpatur. *Item*: Necessè est eor in altum dirigi, si debeat potiri cœna Christi. *Schwenck epist. 62.*

Seductio est, asseuerare Christum in pane & vino esse præsentem, & per ministros pios & malos exhiberi, *Idem epist. 64.*

Christus non est corporaliter, neq; in pane aut vino cœnæ sacræ, neque in vlla creatura. *Schwenck in 1. Apol. ad princip. Lignic.*

Minister tantum præbet panem DOMINI, Christus verò porrigit panem DOMINVM. *Schwenck in 1. Apol. ad princ. Lignic.* Non Minister, sed Christus ipse suum corpus absque MEDIO distribuit in Spiritu S. *Schwenck contra Fabrum.*

Corpus Christi non est essentialiter in pane altaris, &c. *Schwenck in 2. Apol. ad Freutensm.* Corpus Christi est corpus diuini spiritus. *Schwenck contra Fabrum.* Item Satanicum aie esse, docere verum Christi corpus & sanguinem in vel cum corporali pane & vino in cœna Domini exhiberi, aut comedī. *Idem in confes. de cœna.*

Verum

Verum corpus Christi spiritualiter accipitur, & verus eius sanguis spiritualiter bibitur, per viam fidem, ad extinguendam eternam famem & sitim animarum, vt simus vñ corpus, & spiritus in Christo, Spiritualiter porro non significat imaginariè, sed efficaciter, potenter, verè, viuaciter, iuxta ordinem spiritualium diuinarum rerum cœlestis vitæ.

Christum in terris in sacramentali pane non querimus, sed sursum in cœlis. *Schuncken, de vocat.*

Verè credentes non indigent Christo, neque desiderant eum in pane & vino, *Idem, epist. 64.*

Postquam Christus est exultatus, Ecclesia nihil scit de corporali præsencia Christi in creaturis, *Schuncken in confes. de cœna.*

Christus non est corporaliter in vel sub pane in cœna, neque corporali ore accipitur, est enim spiritualis actio. *Schuncken in confes. de cœna.*

PANIS DOMINI quem minister porrigit, non est verum Christi corpus, nec vinum eius sanguis, sed sunt sacramenta. *Idem, Epistola 64.*

Distinctè duplex est panis in cœna sacra, vnus spiritualis, diuinus, cœlestis, vt est corpus & sanguis Christi. Alter verò corporalis & sacramentalis, qui in cœna frangendus & comedendus est.

Primus quidem à SOLO Christo præbentur inæternus ad cibum animabus si se libuit. Alter verò à multis præbetur in recordationem mortis Christi.

Item: Duo sunt in hac cœna. Primum quod Christus fecit & locutus est, atque in eo est substantia & efficacia, In altero Gratia dicuntur, prius præcedat, alterum sequatur, *Schwenk. in confes. fidei.*

Christum non de visibili pane & vino in cœna, sed de figura sui corporis & sanguinis dixisse. *Item,* ait esse parabolicam collationem duorum panum. *Schwenk. in confes. fidei. Vero de Christiano hom.* Est abductio à fide, si quis doceat, Christi corpus & sanguinem, in, Sva, Cum pane accipi. *Schwenk. epist. 61.*

Error est, quando docetur Christum, & eius corpus & sanguinem in cœna esse querenda, ubi non est *Schwenk. epist. 88.* Christus non mandavit, ut ibi in sacramentali pane & potu, suum corpus & sanguinem queramus. *Ibidem.*

Error est, corpus & sanguinem Christi duplici modo comedit & bibit. Primum corporaliter in pane & calice. Deinde spiritualiter abiq; pane & calice. *Schwenk. epist. 8.*

XLI. ERROR.

Fides non nisi receptione verborum.

Fides (hic de cœna) non hæret in verbis à ministro pronuntiatis, neq; in scripta litera, neque

neq; in sacramentali pane, non spectat altare aut hostiam, vt sub, in, cum quærat aut comedat Christum, sed cum susum/corda, supra omnes cælos euehitur, & Christum eiusque diuinum, ac viuificum verbum, absq; OMNI MEDIO creaturarum, quærit corpus & sanguinem ipsius, vbi est, ac dom natur in celesti vita. *Schunerus. de Christiano hom.*

Ex recitatione infidelium super panem nihil boni sequitur, iuxta dicta. Quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali. Item, Qui non est mecum, contra me est. Arbor mala non potest bonos fructus facere. Item, non potest benedicere, qui est maledictus. *i. qnaft. cap. Quicumque. Schunerus. in confes. de cena.*

Quando homo super panem recitat verba cænæ, non est verbum Dei, quia verbum Dei est ipse Deus. *Joh. 1.* Item verba cænæ super panem dice. e. nunquam est mandatum. Eatenus non est ordinatio aut institutio Christi, vt etiam sit contra eam, Christus verba illa dixit non ad panem, sed ad discipulos.

XLII. ERROR.

DE INDIGNIS.

Indigni non accipiunt verum corpus Christi in vlu cænæ, nec possunt accipere. *Schunerus. contra Fabrū.* Nemo hominum corpus Christi verè comedere potest, nisi habeat fidem. *Idem in confes. de cena.*

Q3

Nullus

346 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

Nullus impius, incredulus, indignus, corpus & sanguinem DOMINI accipit, *Idem, epist. 62.*

Iudæ non est traditum corpus & sanguis Christi cum pane & vino. *Schwenck, in confess. de cæna.*

XLIII. ERROR.

VSUM COENÆ ADIA-
phoron esse.

Mandatum de cæna non est eiusmodi, ut salus ad illud sit alligata. Item, Non necesse est, nimium esse anxium de externo cænæ usu. *Schwenck, epist. 62.*

Ait se & suos velle abstinere ab usu cænæ, donec cæna DOMINI, vero intellectu, fide & usu rursus prodeat. *Schwenck, de vocat.*

Salutem hominum, non citam esse in re externa, loquitur de cænæ usu, ed quodd possit emitti, donec verus usus, qui non patefactus sit per ministerium Lutheri, reveletur. *Schwenck, de vocatione.*

Per usum sacramenti, non est querenda remissio peccatorum, *Idem, epist. 64. Item: seductio est, Christum, gratiam, vitam, salutem ibi in cæna querere. Ibid.*

Ait se neque cum Luthero, neque cum Zuvinglio sentire de cæna, quia sensum istius misterii non sint assecuti, *Schwenck, in confessione fidei.*

XLIIII. ER-

XLIIII. ERROR.

COENAM DOMINI NON

esse Testamentum novum.

Cœna Domini non est novum Testamentum, sed novum Testamentum est in sanguine Christi. *Schwenck, epist. 3.*

Tandem & hoc adiciamus.

Panem nostrum quotidianum, quem in Oratione Dominica petimus, ait, esse ipsum Christum. *Schwenck, in confessione fidei & alias sæpius.*

Item variat & fluctuat in sua sententia:

Credo corpore & sanguine Christi in cœna siue mysterio sacramenti, Christianos verè frui, & in cibum animæ accipi, ex vivente verbo Dei, per veram fidem. *Schwenck, in Apologia ad Reg. Bohe. Idem asserit in confes. fidei, quod fide verè præiens corpus Christi accipiatur.*

In confessione de cœna anno M. D. XXXVIII, edita. Schwenck, magna impudentia inquit, se nunquam præsentiam Christi, & participationem corporis eius negasse.

Localitatem corporis Christi post ascensionem negat.

Item, dexteram Dei non esse locum, idque contra reliquos sacramentarios. *Schwenck, epist. 18.*

XLV. ERROR.

DE ECCLESIA.

Ecclesia Christi hoc presenti Euangelio nondū est restituta aut congregata, sicut fuit tēpore Apostolorum, & adhuc ait, homines propter sectas, tanquam oves balantes nugari, *lem*, Seignorare Ecclesiam, iuxta Apostolatum institutam, esse tamen Ecclesiam hinc inde etiam inter sectas dispersam, sed non se inuicem agnoscere membra in hac dispersione. *Schwenck de vocat.*

Ait, quod se à nulla parte religionis separer, sciens, quod in hac dispersione, in qualibet parte Deus habeat suos, tantū verò, idolatrica, & quæ falsa sunt, inquit, vitamus. *Ibid.*

Ecclesia etiam alicubi est, absque externa prædicatione & sacramentis per Spiritum S. intus baptisata, docta, &c. Non igitur addendum, quod TANTUM ibi sit Ecclesia, ubi verbum D:ipniè traditur. *Schwenck epist. 91.*

Deus non operatur hominis conuersionē per impios ministros. *Schwenck de verbo. Fides & Ecclesia, non sunt creaturæ. Schwenck, in confes. mag. II part.*

XLVI. ERROR.

DE INFERNO.

Omnes Patres descendisse in infernum, ibiq; tanquam in carcere expectasse redemptionem

ptionē & meritum passionis Christi. *Schwenen. 4. epist.*

Illyricus porro recenset peculiari libello quinquaginta Schuueckfeldii errores, eosq; ex libris ipsius annotatos, quos visum est breuiter ascribere:

1. Filium esse hypostasim Patris. *Schwenenck de verbo Dei. fol. 32.*
2. Patrem non edidisse istam vocem, Matthæi 3. 17. Hic est Filius meus dilectus, sed ex nubibus eam sonuisse, confutat. *B. 3.*
3. Pater nihil loquitur, nisi essentiam Filii. Filius quoque loquitur suam essentiam de Euangelio *fol. 31.*
4. Quælibet persona diuinitatis loquitur semetipsum, & reliquas duas personas, *confutat & valet fol. 120.*
5. Fides est essentia & natura Dei. Item, est Filiæ essentia. *De Euang. fol. 61. 62.* Item: Non tamen est Deus, aut persona Deitatis, *de verbo fol. 1093.*
6. Omnia spiritualia, sunt particula essentia Dei. *De Euang.*
7. Omnes Christiani sunt naturales Filii Dei, perinde ex ipsius essentia & natura nati, vt in terris naturales liberi hominum, ex essentia parentum suorum nascuntur *contra Concium fol. 73. & de Euang. fol. 61. 63.*
8. Negat, verbum, quod locutus est Christus, & quod Iohan. 8. 12. 13. sit, se à Patre

Q s

acco.

accepisse, esse verbum in Bibliis cōsignatum.

9. Christus non tantum iuxta humanitatem, sed etiam iuxta diuinitatem passum & mortuum. *Confes.*

10. Omnes sermones & conclusiones Christi, sunt essentia Dei, imò Filius Dei. *Isidori. fol. A.*

11. Humanitas Christi post ascensionem, facta est diuinitas. *Confes. Item de verbo.*

12. Negat humanitatem Christi verā, quia docet, humanitatem sumptam esse de natura, substantia & essentia Dei. Item, humanitas Christi, inquit, nunquam fuit creatura. Item, Christus sua natura non est nobis similis licet peccatum excipiat.

13. Mors Christi, omniaque ipsius facta, passionēs & merita, quæ in hac vita egit, in essentiam Trinitatis recepta, & transmutata sunt in diuinitatem. *De verbo, fol. 130. 136.*

14. Non tantum diuinitas, sed & humanitas Christi, est ex natura & essentia Dei. *Spec- cer notat ex libris Schwenck.*

15. Doctrina de communicatione idiomatum, est ficta & nullius momenti. *De verbo fol. 126. 130.*

16. Humanitas Christi in patribus veteris Testamenti habitauit. *De verbo fol. 129.*

17. Christus in sua vita duplex verbum predicauit, vt & duas habuit naturas, vnum humanum iuxta humanam naturam: Alterum diuinum, iuxta diuinam naturam. *Valete fol. 91. De verbo. fol. 99. 100. 101.*

18. Nihil externum aut visibile, aliquid internum, nihil tempore aliquid æternum potest producere. *de verbo.*
19. Scriptura facta in Bibliis, non est verbū Dei, Christus non mandavit Apostolis externam doctrinam prædicare, sed tantū suam æternam essentiam. *De script. fol. 17. 28. 29. De verbo fol. 90. 91.* Deus agit nihil nobiscum per scripturam sacram. *De verbo fol. 24.* Sacra scriptura duntaxat est vox humana, sonus, littera mortua. *De script.* Scriptura est verbum humanum. *De Euang.*
20. Scriptum Euangelium est humanum Euangelium. *De Euang. fol. 17. 33.* Scriptura est incerta, inconstans doctrina, quæ huc atque illuc flecti potest. Fides ex auditu eius non est. *De scriptu.* Fides non regulatur iuxta scripturam, sed scriptura iuxta fidem. *De script. fol. 12.*
21. Apostoli non prædicarunt ex scriptura, sed ex magno libro creationis & creaturarū. Item: Concionatores non ex sacra scriptura, sed ex creaturis debebant parabolas & comparationes præponere. *De script. fol. 45. 46.*
22. Lex est Christus, Euangelium est Christus. *De script.*
23. Alia est Biblia in corde, in qua studendum, iuxta quam externa sacra scriptura est dirigenda. *De script. fol. 36. 37.*
24. Sacram scripturam, appellat Lutheri & aliorum prædicatorum, sonum & vocem, idque passim facit.

352 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

25. Schueneckfeldiani nullam observant
cœnam Domini.
26. Scriptura duplicem habet intellectum,
vnam literalē, quem vocat Rabbinicum, Ju-
dæum, Lutheranum: Alterum spiritualem,
quem spirituales tantum tenent. *Valete.*
27. Pœnitentia & conuersio non ex Lege,
sed ex Euangelio docendæ. *De script. fol. 38.*
28. Lex est possibilis homini post genera-
tionem, imò facilis. *De Euang. fol. 75-77.*
29. Lex postulat tantum figuralem & um-
bratilem iustitiam. Item, Integra obedientia
erga legem Dei, non est vera iustitia. *De tripl.
vita cap. 13. Item, de verbo.*
30. Fides est essentia & natura Dei. *De Eu-
ang. fol. 61-62.*
31. Sola fides non iustificat. *De Euang. fol.
66. Item de verbo.*
32. Nostra iustitia coram Deo, est nostra in-
terior & exterior obedientia erga legem Dei,
seu nostra bona opera. *De tripl. vita. cap. 7. Et
super Euang. Nisi abundauerit iustitia. Item:
Dilectione iustificamur. De Euang. fol. 66. Bo-
na opera sunt pats nostrę iustitię coram Deo,
fol. 65. Fide & operibus bonis intramus in vi-
tam æternam fol. 38. Renouatio nostri cordis
est nostra coram Deo iustitia. De script. fol. 33.
Et de verbo fol. 107-124.*
33. Nihil est nostra iustitia, quod non sit ve-
rus Deus, aut essentia diuina. *De verb. fol. 109.*
- 32.

34. Nostra iustitia est Pater, Filius & Spiritus Sanctus, una cum humanitate passione & meritis Christi, quæ omnia nunc facta sunt mera Deitas, aut in Deitatem sunt transformata, *De verbo fol. 135. 136.*

35. Renouatio nostra est Spiritus Sanctus, imò Christus ipse. *De verbo fol. 123.*

36. Nostra iustificatio complectitur totum negotium in homine conuolto, *de verbo, fol. 118. Ibidem annotat.* Ordo iustificationis hic est. 1. Regeneratio. 2. Viuificatio, 3. Inuocatio. 4. Iustificatio. 5. Diuinæ naturæ participatio *super Psal. 133. quindecim fidel gradus ponit.*

37. Sanguis Christi in statu exinanitionis non mundat, sed sanguis Christi iam gloriosificatus, & in diuinitatem mutatus, mundat. *De verbo.*

38. Ministerium, doctrina, & sacramenta prædicatorum, qui ipsi non sunt ex corde pii, non salutariter atque vultu docent, licet recte alias doceant. *Descrip. fol. 22.*

39. Corpus & sanguis Christi in sacra cæna, non est præsens, sed absens in cælis tantum. *In multis libris.*

40. Non est consociata Ecclesia hic in terris. *De discrim. verbi.*

41. Deus non loquitur corporalia & audibilia verba. *De verbo.*

42. Antichristum vocat nostras Ecclesias, præcipuè in doctrina de iustificatione.

43. Homi-

43. Homines possunt absque externa prædicatione, & sacramentis conuertere & salui fieri. *Idem verbi.*

44. Homines ab hominibus vocatos, ac peruenire ad hoc dictum: Currebant & non fatigabantur.

45. Apostoli sunt ministri verbi Dei, sed Patres Augustinus, Ambrosius & ceteri, tantum sunt ministri scripture sancte.

46. Duo sunt homines: Interior, scilicet cor, anima, conscientia, seu pars rationalis. Exterior, ut corpus, sensus, id est, bruta pars. Scriptura auribus & sacramenta, dumtaxat externum hominem erudiunt.

47. Omnes homines sic conuertuntur, ut Abraham, scilicet peculiaribus apparitionibus.

48. Nullum est iter ab auribus ad cor. Scriptura igitur & sacramenta non possunt ad cor penetrare, sed tantum manent in externis sensibus, aut in externo homine.

49. De peccato, libero arbitrio & prædestinatione propemodum tractat, ut Papistæ.

50. Deus nihil agit per externa media, non docet nos, nec bene aut male nobis facit per media.

ERRORES IN POSTILLA SVB

*nomine Iohannis VVerneri edita, cuius auctor
est Schunnenckfeldius ipse: annotati
per Ilyricum.*

1. Doctrina externa tradita & scripta, non est verbum Dei.
2. Doctrinam scriptam aut prædicatam, esse tantum vocem, sonum, mortuam literam.
3. Absolutio pastorum est inefficax, & non necessaria.
4. Extenuat Baptismum, & cenam DOMINI. De Baptismo ait *Dominic. 4. Adams.* Externam baptismum omittendum, & interio-rem per Spiritum sanctum potius expectandum.

Vadianus tredecim errores Schunnenckfeldio ascribit, ut ex ipsius libello videre est. Sed istius fanatici errores ex ipsius verbis, quæ supra fideliter sunt adsignata, melius & certius cognoscuntur.

Sigismundus Iohannes VVerner ad stipulatorem Schunnenckfeldii, in suo scripto quatuor statuit propositiones, summam doctrinæ præceptoris sui continentes, quas ascribemus.

1. Christus Iesus in opere iustificationis, renouationis, & regenerationis in corde, san-
tum operatur per Spiritum sanctum.
2. Externum prædicatum verbum, est testi-
monium viuentis verbi, quod est Christus, quod
per

per Spiritum sanctum in corda hominum
prædicaret.

3. Minister in via gratiæ Dei, baptizat aqua,
Iesus Christus baptizat Spiritu sancto.

4. In cœna D O M I N I minister distribuit
panem & calicem Domini ad sui recordatio-
nem: Christus cibat & porat iuxta ea, creden-
tes, suo sancto corpore & sanguine.

*Lignicenses autem Theologi eo tempore oppo-
suerunt resurrectionem, & in ea Antitheses, quas
hoc loco saltem lectorem gratia recensendas existi-
mamus, ut:*

Contra 1. Christus Iesus in opere iustifica-
tionis, renouationis cordis humani, N O N
T A N T V M per suum Spiritum sanctum,
sed per Spiritum sanctum, vna cum Patre &
Filio & Iesu Christo, operatur hoc opus per
ministerium ministrorum sancti Euangelii, &
sanctorum sacramentorum.

Contra 2. Prædicatum verbum Euangelii,
non solum est testimoniũ viuentis verbi Dei,
quod est Christus: Sed est verè verbum Dei,
1. Thess. 2. & virtus Dei, per quod verbum ho-
mines saluat.

Contra 3. Minister in via gratiæ Dei, non
solum aqua baptizat, sed aqua & spiritum, ex ef-
ficacia institutionis & mandati Christi: Ite,
Baptizate. Matth. vlt.

Contra 4. In cœna D O M I N I distribuit mi-
nister non tantum panem & calicem Domi-
ni, sed Christus distribuit suum corpus com-
pane,

pane, & sanguinem cum vino per ministerium suorum ministrorum.

ARGUMENTA DOGMATVM

Schuenenckfeldii, subiectis solutionibus.

DE VERBO DEI.

Verbum Dei ubiq; in sacris literis pro essentiali verbo, id est, ipso Filio Dei usurpari.

I. Iohan. 1. & Apocal. 20. Verbum Dei pro ipso substantiali verbo Dei usurpatur.

Ergo in omnibus scriptura sacra locis sic accipi oportet. Schuenenck. de scrip.

Respondetur. Maior addenda & exprimentenda est perspicue, quia est ~~aliter~~ argumenti. Est autem hæc: Quomodo in vno loco scripturæ aliquod vocabulum sumitur, ita & in cæteris omnibus oportet accipi atq; intelligi.

Sed vnde ista fantasia, nisi ex cerebro Schuenenckfeldii? Est autem fallacia à particulari ad vniuersale.

28. Caro significat plerunq; corruptam hominis carnem vt Iohan. 3. *Quod natum est ex carne, caro est, id est, corrupta caro est.* At quando Christus de sua carne ait: *Caro mea verè est cibus.* Iohan. 6. Num ibi quoque dicemus, corruptam carnem significare.

Quod ad loca *Iohan. 1. & Apocal. 10.* Verum sanè est: Filium Dei ibi vocari verbum Dei, vt & *1. Iohan. 3.* Sed inde non sequitur, in omnib.

R aliis

aliis locis sacre scripturæ, pro ipsomet substantiali Dei Filio, aut pro ipsomet Christo accipi oportere.

Quod autem verbum, item verbum Dei, frequentissime in sacris literis pro doctrina, sententia, præcepto Dei usurpetur, manifestissima passim in Bibliis testimonia extant, quorum aliquot, monédi gratia adscribemus: 1. Reg. 3. *Verbum DOMINI erat preciosum in diebus illis.* Hic manifestè verbum Iehou, pro doctrina usurpatur, quodd nimirum Prophetæ fuerunt rati eo tempore, qui doctrinam Dei populo traderet, & ceremoniarum quæstiuosa obsetuatione, non multæ habebantur cōciones, aut valdè frigidæ atq; elumbes, audiebantur, 1. Reg. 17. *Factum est verbum DOMINI, ad Iehu filium Hanani contra Baasa, dicens: Item: Deleuit Zimri omnem domum Baasa, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat contra Baasam per manū Iehu Prophetæ.* Hic verbum Dei, perspicuè appellatur sententia, prophetia, doctrina, quam Deus manifestauit Prophetæ, & quam is prædicabat in suo Ministerio.

Psal. 119. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitæ meæ.* Hic verbum Dei palam vocatur doctrina à Deo tradita, ideo toties ibi appellat *legem Dei, testimonia Dei, eloquia Dei, mandata Dei.* Esai. 2. *De Zion exibit Lex, & verbum DOMINI de Ierusalem.* Indubium autem est, hic verbum Dei de doctrina accipi, quia

quia ibi & Thorah, hoc est, doctrina quæ traditur Ecclesiæ, perspicuè nominatur. Eadem sententia Micheæ 4. repetitur. Cap. 31. *Posui verba mea in ore tuo, & umbra manus mee protexite, ut plantem cedros.* De Ministerio verbi, quod ore traditur, & quo colligitur Deo in his terris Ecclesiæ, hic agitur. Quare verbum Dei in hoc dicto, doctrinam significat, à Deo patefactam & traditam, quæ in Ecclesiæ Dei publicè sonare & extare debet. Ierem. 6. *Incircumcisa sunt aures eorum, & audire non possunt. Ecce verbum DOMINI factum est eis in opprobrium, & non suscipiunt illud.* Hic verbum Dei appellatur doctrina, quam Prophetæ & alii fideles doctores, publica voce proponebant: Hanc igitur doctrinam quæritur fastidiri, magno cum ipsorum detrimento atque exitio. cap. 13. *Audite verbum DOMINI inter gentes, & annunciate in Insulis, quæ procul sunt & dicite.* Hic verbum Dei doctrina nominatur, quæ prædicatur ex Dei rene-latione.

Marc. 4. *Qui seminat, verbum seminat,* loquitur de doctrina, quæ populo prædicatur. Et disertè Luc. 8. dicitur ex ore Christi: *Semen est verbum Dei.* Luc. 11. *Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Christus hic suam doctrinam, quam pronuntiabat, & disseminabat, appellat verbum Dei. Iohan. 5. *Qui verba mea audit.* Hic verbū Christi vocatur doctrina Christi, quæ audiebatur, ei q; vitā æternam

attribuit Iohan. 8. *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Hoc loco verba Dei, sunt doctrina à Deo reuelata, quæ ibi docebatur & audiebatur.

Act. 4. *Loquebantur verbum Dei cum fiducia:* Manifeste autem ibi dicitur de doctrina. Nam Apostoli hoc ipsum orabant, ut cum fiducia verbum Dei loqui possent. Sic Act. 6. inquirunt: *Non est æquum, nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* De doctrina autem suæ propagatione, perspicue ista profertur. Item: *Verbum Dei crescebat,* hoc est, doctrina Apostolorum apud plures capiebat incrementa. 2. Corinth. 2. *Non sumus sicut plerimi, cauponantes verbum Dei, sed tanquam ex sinceritate, sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur.* In hac sententia aperte suam doctrinam, quam profitebatur & docebat Paulus, nominat verbum Dei. Ait enim se loqui hoc verbum Dei, neque cauponationem eo exercere. Sic 2. Corinth. 4. ait: *Non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis.* Loquitur autem de sua doctrina, quam dilucidè ac planè, absq; omni furo & fraude proponebat. Coloss. 3. *Verbum Christi habitet inter vos, in omni sapientia docentes & ammonentes vosmet ipsos.* Audis de doctrina Christi, quam vult in Ecclesia ipsius sonare & exerceri, hoc loco præceptum tradi. 1. Thes. 2. *Cum accepissetis à nobis verbum auditum Dei,*

acce-

accepistis illud, non ut verbum hominum, sed sicut est verè verbum Dei, qui efficax est in vobis credentibus. Et hic verbum Dei significat doctrinam Apostolicam, quam sonabant & tradebant, per quam Deus erat efficax in hominibus, eosq; ad vitam æternam regenerabat.

2. Timoth. 2. *Verbum Dei non est alligatum.* Disertè autem ibi loquitur de suo Evangelio, quod eius cursus non cesset, licet ipse sit carceri mæcipatus. 1. Pet. 4. *Si quis loquitur loquitur quasi verba Dei.* Quis autè non videt, apertè verbum Dei hic dici, doctrinam cœlitus traditam, quæ prædicari & propagari debet?

Ista pauca exempla adscribenda duxi, ut simpliciores vanitatem Schouenckfeldii magis cognoscant, ac detestentur, quis tanta ferocia atque audacia pronunciat: Vbicunque in sacris literis ista locutio: Verbum Dei: occurrit, ibi tantùm pro substantiali verbo, hoc est, pro Filio Dei accipi, oportere.

II. 1. Sam. 3. *Verbum Domini erat preciosum in diebus illis. Et postea sequitur: Samuelem necdum sciuisse Dominum.*

Ergo ibi verbum Domini non doctrinam aut sententiam, sed ipsam Dei essentiã significat. Ibid.

Respondetur. Non consistit consequentia, quia ipse textus antecedens sic declarat: Et non erat visio manifesta, hoc est, Deus eo tempore non manifestabar suam sententiam & voluntatem per visiones, Prophetis alias exhiberi solitas. Non enim erat tunc certus

Propheta in populo. Nam Heli senio fractus & debilitatus iam negligens erat in suo officio. Et Heli clarè interrogat de sententia Dei, quam audiuiſſet in ea diuina reuelatione Samuel. *Quis*, inquit: *est sermo quem locutus est ad te?* Sic faciat tibi Deus, & sic addat, *ſubſtonderis a me sermonem, ex omnibus verbis, quæ locutus est tibi.* Quod vero in Historia ſequitur: Samuelem nec dum ſciuiſſe D O M I N V M, id tantum hic intelligendum eſt de præſectionibus diuinis, quod ignorarit, quomodo ſe in eis gerere deberet. Nam vocante Deo, putabat ſe ab Heli vocari: Quare inſtituitur ab Heli, quomodo ſe ad vocem Dei loquentis gerere debeat. Alias verò in pietate vera rectè inſtitutus fuit Samuel, atq; ob ſingularem erga Deum pietatem egregiè commendatur. Fanatica igitur eſt interpretatio quam adfert Schuuenckfeld.

III. 1. Samuel. 15. *Aut Samuel ad Saul: Non reuertar tecum, quia proieciſti sermonem Domini, & proiecit te Dominus, ne ſis rex ſuper Iſraël.*

Sed Saul non proiecit ſacram ſcripturam.

Ergo ibi verbum D O M I N I non ſignificat doctrinam, aut ſententiam Dei, ſed verbum eſſentiale, id eſt, Deum ipſum, Schuuenck ibid.

Reſpondetur. Eſt manifeſta & impudens detorſio & deprauatio textus. Palam enim Propheta hoc peccatū Saulus arguit, quod mandatum Dei, ſententiam, ac voluntatem Dei,

non

non sit executus, eo quod non penitus deleuerit Amalecitas.

Etsi autem reliquam scripturam non abiecerit eo tempore Saul, tamen hanc Dei infirmionem ac sententiam, præpostero consilio & auaritia posthabuit. Quare suam in sacris literis vertiginem, & rabiem, Schuuenckfeldius hic & alias palam prodit ac declarat. Simili temeritate, & alia sacræ scripturæ testimonia, ad suum errorem palliandum deflectit ac deprauat, vt Psalm. 98. *Dabit verbum.* *Euangelisantis virtute multa,* vbi tamen manifeste agitur de Ministerio docendi Euangelium, & non de substantiali verbo. Sic vbi verbum dicitur lætificare, viuificare, tantum de substantiali verbo intelligi oportere contendit Schuuenckfeldius, cum tamen res sit manifesta, quod Deus per suam doctrinam, ista omnia operetur.

IIII. Verbum Dei substantiale, & verbum vocale seu prolatum, non sunt confundenda.

Sed Lutherani & alii ista confundunt, dum verbum Dei plerisque in locis scriptura sancta, interpretantur pro doctrina & sententia Dei, & pro essentiali Dei verbo, quod est Iesus Christus.

Ergo nefarie faciunt. Schuuenek de verbo.

Respondetur. Maior vera est. Nam omnino discrimen est inter verbum Dei essentialē, & inter verbū prolatum à Deo, seu doctrinam

& essentiam ipsius, quæ & ore hominum repetitur atque enunciatur. Ista igitur extra omnem, apud nos quidem, controuersiam versantur.

Minorem verò pernegamus, nos videlicet cōfundere verbum Dei essentiale, & verbum Dei vocale, seu doctrinam Dei, eo ipso, quia sentimus ac pfitemur, in plurimis sacræ scripturæ testimoniis, hasce phrasas: Verbum Dei, verbum DOMINI, verbum Christi, verbum Sp. S. pro sententia ac doctrina Dei usurpari & accipi. Equidem scimus ac libenter fate-mur ac credimus, in quibusdā sacræ scripturæ locis: Verbum Dei, pro verbo Dei substantiali, hoc est, ipso Dei Filio accipi, vt Iohan. 1. Vbi disertè dicitur: *Verbum Deus erat*, & , *in principio erat verbum: & verbū erat apud Deum: & omnia per ipsum facta sunt*. Item: *Verbum caro factum est*. Hic tot circumscriptionibus & proprietatibus Iohannes testatur, hoc verbum, de quo ibi disserat, esse ipsum Dei Filium coæternum, coessentialē & omnipotentem Deo Patri. Sic hoc ipsum verbum, in eadem significatione usurpat, & quidem verbum vitæ, tum propter ipsam substantiam, tum etiam propter efficaciam, appellat idem Apostolus. 1. Iohan. 1. Hoc nonnulli etiam referunt dictum in Apocalypsi cap. 20.

Sed in cæteris plurimis sacræ scripturæ locis, ista phrasis: Verbum Dei, verbum DOMINI, verbum Christi, pro sententia & doctrina Dei

Dei, quam nimirum revelauit, quamq; in suo nomine vult predicari, & in qua, & per quam vult efficax esse, operari, regenerare, illuminare, docere, conuerrere, sanctificare, saluare; usurpatur & sumitur, id quod est lucidissimū, modò non accedant caligantes oculi, & mentes vertiginosæ, vt: Esa 2. *Ex* *Don* *exibit Lex, & VERBUM DOMINI de Hierusalem.* Hic de propagatione doctrinæ Euangelicæ palàm loquitur Propheta. Psalmo 119. *Lucerna pedibus meis VERBUM TVVM.* Hic manifestè dicitur de lege, & præceptis Dei, hoc est, de doctrina tradita diuinitus, id quod multis sententiis in eo Psalmo declaratur & inculcatur. Psalmo 147. *Qui annunciat VERBUM SVVM Iacob, instituit & iudicia sua Israël.* Hic Propheta declarat perspicuè, quid vocet verbum Dei, nempe præcepta & doctrinam Dei.

Iohan. 8. Christus inquit: *SI VERITATEM dico, quare vos non creditis mihi? Qui ex Deo est, VERBUM Dei audit.* Hoc loco Christus verba Dei vocat ipsam veritatem, seu veram doctrinam, quæ in ipsis denūciat.

Lucæ 11. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Item, Lucæ 8. *Mater mea & fratres mei hi sunt, qui VERBUM Dei audiunt, & faciunt.* In his dictis Christus clarè loquitur de verbo suo prædicato, quod audiri & custodiri vult, Act. 6. *Non est æquum, nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.*

Hic apertè dicitur de doctrina Evangelica, quam Apostoli prædicabant. Item, Actor. 13. *Vobis oportebat primum loqui VERBUM Dei, sed quoniam repellitis, illud, & indignos vos vita æterna iudicatis, ecce conuertimur ad gentes.*

Hic palàm de doctrina, quam prædicabant Apostoli, agitur. In eodem capite & verbum salutis appellatur, ab effectu nimirum, quem adfert. 2. Corinth. 2. *Non sumus sicut plurimi, componantes VERBUM Dei, sed tanquàm ex sinceritate, sicut ex Deo coram Deo, in Christo LOQVIMVR.* Hic etiam expressè dicitur, de doctrina, quam Apostoli loquebantur, quæ erat reuera verbum Dei, quod scilicet Deus ipse reuelarat, & per quod Deus erat efficax.

Item, 2. Corinth. 4. *Non ambulantes in astutia, neque adulterantes VERBUM Dei, sed in manifestatione VERITATIS commendantes nosmet ipsos.* Hic quoque de prædicato Dei verbo, seu doctrina non obscurè differtur. In Heremia dicitur de doctrina Pseudo-prophetarum: *Pernertistis VERBA DEI viventis, DOMINI, exercituum Dei nostri,* cap. 23. 1. Thes. 2. *Cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed sicut est verè verbum Dei, qui efficax est in vobis credentibus.* Hic verbum Dei clarè appellatur doctrina Evangelica, ab Apostolis tradita.

1. Petr. 4. *Si quis loquitur, loquatur quasi*
SER-

SERMONES Dei, & hic de vocali aut prolatiuo verbo, hoc est, de doctrina diuinitus tradita præcipitur. Plurima autem alia dicta similia, in veteri ac nouo Testamento occurrunt, in quibus absque omni dubitatione verbum Dei, pro doctrina & sententia diuina accipitur, & accipi debet, & non de ipsomet essentiali verbo, quod est Filius Dei.

V. Patres accuratè distinxerunt inter verbum substantiale & vocale.

Ergo scriptura sacra & predicatum verbum, non est verbum Dei, Schuenenck. de verbo.

Respondetur. Consequentia tenet, scilicet à baculo ad angulum, estque fallacia secundum non causam, vt causam. Non igitur habet consequens, in antecedente, vllam sui rationem.

Quare quid prodest asseribere ingentem testimoniorum numerum ex patribus, quæ tamen de Schuenenckfeldii errore nihil dicunt. Simul igitur hic incidit fallacia plurium propositionum.

VI. Lutherus & Pomeranus initio distinxerunt inter verbum Dei substantiale, ac præclarè de eo locuti sunt. & inter verbum vocale.

Ergo postea defecerunt, venditantes & proclamantes suum verbum vocale, pro ipso substantiali verbo Dei, Schuenenck. de verbo.

Respondetur. Vide quid faciat calumnia? Equidem quod in antecedente asserueratur, de doctrina

doctrina istorum præstantiū Ecclesiæ Christi doctorum, rectè prædicatur, nec àliant^m suis lectionibus, concionib. & scriptis sententiā proposuerant. Verū ea in parte, non suffragati sunt deliriis & blasphemii Schuuenckfeldii, quod videlicet nullum aliud sit verbum Dei, quam substantiale, quod est ipse Filius Dei, item, quod sacra scriptura, aut verbum prædicatum, non sit verbum Dei, hoc est, sententia & doctrina Dei, per quam Deus est efficax. In consequenti autem atteritur manifestum & putidum mendacium, quodd nimirum vocale verbum, pro substantiali verbo proclamant. Id vero non potest ex ipsorum scriptis liquidò demonstrari. Mendax igitur spiritus, hic in isto impostore deprehenditur, & hoc pacto spuma istius blateratoris perit.

DE SACRA SCRIPTURA.

SACRAM SCRIPTURAM NON
esse, aut dici verbum Dei, aut Christi,
sed Christum esse illud ipsum
verbum.

I. In quem credendum est, ipsemet Christus est.

Scriptura nusquam dicit, quod in semetipsam, sit credendum, sed in Christum.

Ergo, scriptura non est verbum Christi, sed Christus est ipsummet verbum. Schuuenck in insituit. de verbo.

Respon-

Respondetur. Sunt scopæ dissolutæ, quia nulla est membrorum coherrentia, ut quidem solent esse funes, Hæreticorum ex arena contexti. Si maior intelligitur exclusivè, hoc est, quod tantum in Christum sit credendum, falsa est. Nam sacra scriptura & symbolum Apostolicum docent, nos credere in Deum Patrem, credere in Iesum Christum, & credere in Spiritum sanctum. Credimus porro Patrem misisse Filium in mundum. Credimus Iesum Christum Deum & hominem, pro nostris peccatis satisfecisse, & nos reconciliasse Patri æterno. Credimus Spiritum sanctum nos docere, sanctificare, vivificare. Quod ad minorem. Verum est, non sic loquitur Ecclesia Dei: Nos credete in sacram scripturam, sed: Nos credere sacre scripturæ, ac tribuere ei veritatem & efficaciam per Sp. S. *Est enim potentia Dei ad salutem, omni credenti.* Rom. 1. Sic non credimus in Ecclesiam Dei sed credimus Ecclesiam Dei esse in mundo, ubi verbum Dei incorruptum extat & sonat, & credimus in ea Dei officina, Patrem, Filium, & Spiritum S. hoc est, verum & unicum Deum, per verbum & sacramenta esse efficacem. *Oves mea vocem meam audiunt,* inquit Christus. *Iohan. 10.*

Conclusio præterea ad præmissas prorsus non quadrat, est falsissima asseueratio: Scripturam non esse verbum Christi. Sed vox Christi, quam immediatè protulit, cum in his terris visibiliter degeret, extat in scriptura sacra

era Evangelistarum. Ergo sacra scriptura est verbum Christi. Item, Quicquid Deus eloquitur, id est verbum Dei. Sed Deus ipsemet ea quæ in Mose & Prophetis continentur, ac scripta sunt, elocutus est. Ergo scripta Prophetarum, ut & Apostolorum, sunt verbum Dei. Sic doctrinam Christi appellat Baptista verbum Dei. Iohan. 3. *Quem misit Deus, verba Dei loquitur.*

Sed hoc ipsum quod Christus locutus est, in scripturam est relatum. Ergo scriptura est verbum Dei. Item, eadem relatione est verbum Christi, quia Christus hoc ipsum Dei verbum enunciauit, quod & in literas est relatum, & adhuc hodie à nobis legitur & prædicatur. Sed ista alias copiosius explicantur.

Sic & altera propositio: Christum esse ipsummet verbum, falsa est, si de voce & doctrina Christi intelligitur, quæ quidem Christi vox dicitur.

Sin vero præstigiator ~~non~~ in voce verbū, meritò repudiandus est. Sanè discrimen est inter verbum Dei substantiale, quod est solus Christus, de quo Iohan. 1. dicitur: *In principio erat verbum.* Item, *Verbum erat Deus.* Item, *Verbum caro factum est.* Et inter verbū vocale, enunciativum, prolativum, sermonem seu doctrinam Dei, quæ non est ipsemet Deus, certè Christus ipsemet inter se, quod ad substantiam & vocem suam, quam pronunciat, discernit, quando inquit: *Oves meæ vocem meam*

meam audiunt, Item, me sequuntur. Nuspiam
verò dicit: substantiam meam loquor, aut
substantiam meam homines audiunt, sed vo-
cem ex mea substantia prodeuntem. Co-
gita & hoc: Si vox Christi, Item, verba
Christi, sunt ipsamet Christi substantia: Ergo
tot erūt substantiæ Christi, quot voces, quot
verba. Verùm eiusmodi tetras absurditates,
merito abhorret Ecclesia Christi pia & sincera:
Vnica enim duntaxat *crisatur*, est Christus,
non plures. Hoc autem ritè ex argumentatio-
ne superiori sequeretur: Ergo scriptura sacra
non est ipsemet Christus, id quod verum est.
Nam inter personam Christi, & actiones &
doctrinam Christi, certo modo distinguen-
dum est, nempe tanquam inter causam & ef-
fectus eius.

*11. Quicquid sine scriptura docetur, id est fal-
sum.*

*Sed nuspiam in sacris literis dicitur: Scriptu-
ram esse verbum Dei.*

*Ergo, scriptura non est propriè verbum Dei,
sed Filius Dei propriè & unice est verbum Dei.
Schnaenck de verbo.*

Respondetur ad Malorem cum distinctio-
ne: Quicquid sine scriptura docetur, id est
falsum: scilicet, quod vel expressis verbis non
extat in sacris literis, vel non extruitur ex iis
per firmam cōsequentiam, vel non est analo-
gia fidei. Nam docendi gratia, non possunt
singula verba scripturæ semper exprimi, verū
ibi

ibi ista regula locum habet: *Prophesia seu doctrina sit analogia fidei.* Rom. 12.

Iam quod ad Minorem, non extant quidem illæ syllabæ aut voces, nempe: Scriptura est verbum Dei: in sacris literis, attamen res ipsæ in iis extant, & æquipollentes orationes. Nam: Deus ipse hoc verbum, seu hæc doctrinam immediate initio revelavit, in veteri & nouo Testamento, quæ quidem doctrina, seu quod verbum in scripturas est relatum, in quibus ea ipsa, quæ Deus protulit, commemorantur. Iure itaque hæc consignata Dei verba, ab autore & parefactore Deo, verba Dei nominantur ac celebrantur. Esa. 1. dicitur, *Audite verbum DOMINI* principes Sodomorum, Ierm. 10. *Audite verbum quod locutus est DOMINVS.* Et quid est frequentius in Prophetis, quàm quod dicunt atque iterant: *Hæc dicit DOMINVS,* &c. *Ait DOMINVS.* Verum ista non sunt tantum ore prolata, sed etiam scripta atque consignata, & adhuc hodie leguntur atque audiuntur, nec defuerunt vnquam verba ipsius Dei. Quare hæc scripta Dei verba, reuera sunt verba Dei.

Decalogum ipso Dei digito bis esse scriptum, Moique traditum, certum atque indubitatum est ex sacra pagina. Sed Moles inquit: *Locutus est DOMINVS cunctos sermones hos,* hoc est, ista omnia sunt ipsius Dei verba. Ergo scriptura Decalogi, est verbum seu sententia, & doctrina Dei, & rectè sic habetur & nomi-

nominatut. Et iubetur populus ista verba Dei in fimbrias etiam suorum vestimentorū scribere. Denique vocatur ipse Decalogus scriptus: decem verba, nimirum ipsius Dei. Iohan. 5. Christus inquit: *Scrutamini scripturas, ac præcedit: Verbum enim nō habetis in vobis manet.*

Quando igitur ait, scripturas de se testimonium perhibere, significat, scripturas esse verbum seu doctrinam Dei reuelatam, testificantem de Christo saluatore mundi. 2. Timoth. 3. dicitur: *Tota scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum.* At Deus suam doctrinam, quæ merito appellatur, & est verbum Dei, inspirauit. Sic Petrus ait, *Prophe- tiam adlatam esse à Spiritu sancto per sanctos Dei homines* 2. cap. 1. Sed illi non tantum à Deo sibi reuelata, & commendata ore tenus protulerunt, sed etiam literis annotarunt, posteritati- que tradiderunt. Ergo scriptura sacra Prophetarum & Apostolorum, est ipsum Dei verbum 1. Thess. 2. Paulus inquit: *cum accipietis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud non ut verbum hominum, sed sicut est verè* VERBUM Dei, qui efficax est in vobis credentibus. Sed ista non tantum elocutus est Apostolus, verum etiam scripsit. Ergo ista scriptura Apostoli est verbum Dei. Distinguit enim ab humano verbo. Sic ibidem ait, te prædicare Euangelium Dei. At hanc ipsam prædicationem ibi scripturæ commendauit, Ergo scriptura Pauli hac de re, est ipsissimum

Dei Euangelium. Nam vt alias testatur, non alia docet, quam quæ scribit.

III. Idola constituere est impium.

At pradicatum verbum, pro verbo Dei habere ac proclamare, est idolon constituere.

Ergo hoc est impium. Schuuenek de verbo Dei.

Respondetur. Minor est calūniosum mendacium. Nam in sacris literis, id quod ostendimus perspicuis testimoniis, ipsum vocale & prolatum verbum, Dei verbum appellatur. Minore itaque non subsistente, vit illatio.

IIII. Iohannis 6. Verba, quæ loquor vobis, sunt spiritus & vita.

Ergo Christus non est scriptura predicator, sed verbum, quod pradicat, est ipsemet Christus Schuuenek, de verbo.

Respondetur. Antecedens loquitur de efficiente spiritu, & de effectu verbi à Christo prædicati; Consequens autem negat, Christum esse prædicatorem scripturæ (Er sey kein Schrifftprediger) Quomodo ista congruunt? An non stolidum est sic inferre, quod in antecedente non cōtinetur? Deinde & hoc falsum est, Christum non prædicasse scripturam. Sæpius enim citat Moſen, David, Elaiā, & clarè inquit; *Habent Moſen & Prophetas.* Item in itinere versus Emaus, a Moſe & Prophetis, incipit suis comitibus scripturam aperire & declarare. Ea igitur concio, tota fuit ex scriptura, Luc. 24. Imò lubet ipſe scripturas scrutari,

tari, quæ de se testimonium præbeant. Iohan. 5. Ac sæpe alias citat Prophetarum testimonia.

Altera porro consequentis pars; quod cõdicionēs Christi fuerint ipsemet Christus; meritum est portentum portentosi capitis, Nam si doctrina Christi est ipsemet Christus, tum & doctrina ipsius p nobis est crucifixa. Fundamentum autem, quod profert spermologus, hoc non probat, nempe, Iohan. 8. *Summi hoc ipsi, quod loquor vobis.* Testatur enim Christus, se esse ipsissimum Messiam, id quod se palam docere ac profiteri.

SACRAM SCRIPTURAM NON
esse vivificantem Dei verbum pa-
scens animas.

1. Si iuxta scripturam sacram dirigenda esset vita, tum non vivendum esset iuxta spiritum, sed iuxta legem.

Sed iuxta spiritum vivendum est, & non iuxta legem.

Ergo scriptura sacra non est vivifica, aut verbum pascens animas. Schwenck. de institut. de verbo.

Respond. Fulera istius ædificii sunt fungi putridi. Nam Maior falsa est. Ratio est, Quia nullam habet connexionem aut nervum coherentiæ. Imo & iuxta scripturam dirigenda est vita hominis ac fides, & simul etiam iuxta spiritum: Nam spiritus Dei est gubernator & administrator & doctor sacre scripturæ;

Dei Euangelium. Nam vt alias testatur, non alia docet, quam quæ scribit.

III. *Idola constituere est impium.*

At prædicatum verbum, pro verbo Dei habere ac proclamare, est idolon constituere.

Ergo hoc est impium. Schuuenek de verbo Dei.

Respondetur. Minor est calūniosum mendacium. Nam in sacris literis, id quod ostendimus perspicuis testimoniis, ipsum vocale & prolatum verbum, Dei verbum appellatur. Minore itaque non subsistente, ruit illatio.

IIII. *Iohannis 6. Verba, qua loquor vobis, sunt spiritus & vita.*

Ergo Christus non est scripture prædicator sed verbum, quod prædicat, est ipsemet Christus Schuuenek de verbo.

Respondetur. Antecedens loquitur de efficiente spiritu, & de effectu verbi à Christo prædicati; Consequens autem negat, Christum esse prædicatorem scripture (Et sey kein Schrifftprediger) Quomodo ista congruunt? An non stolidum est sic inferre, quod in antecedente non cōtinetur? Deinde & hoc falsum est, Christum non prædicasse scripturam. Sæpius enim citat Moysen, Dauid, Esaiâ, & clarè inquit; *Habent Moysen & Prophetas.* Item in itinere versus Emaus, à Mose & Prophetis, incipit suis comitibus scripturam aperire & declarare. Ea igitur concio, tota fuit ex scriptura, Luc. 24. Imò iubet ipse scripturas scri-

tari, quæ de se testimonium præbeant. Iohan. 5. Ac sæpe alias citat Prophetarū testimonia.

Alteraporro consequentis pars; quod cō-
 ciones Christi fuerint ipsemet Christus; me-
 tum est portentum portentosi capicis; Nam
 si doctrina Christi est ipsemet Christus, tum
 & doctrina ipsius p nobis est crucifixa. Fon-
 damentum autem, quod profert spermolo-
 gus, hoc non probat, nempe, Iohan. 8. *Sum
 hoc ipsum, quod loquor vobis.* Testatur enim
 Christus, se esse ipsissimum Messiam, id quo
 & palam docere ac profiteri.

SACRAM SCRIPTURAM NON
*esse viuificum Dei verbum pa-
 scens animas.*

*1. Si iuxta scripturam sacram dirigenda esset
 vita, tum non videndum esset iuxta spiritum sed
 iuxta legem.*

*Sed iuxta spiritum vivendum est, & non iux-
 ta legem.*

*Ergo scriptura sacra non est viuifica, aut ver-
 bum pascens animas. Schuuenck de institut. de
 verbo.*

Respond. Falera istius ædificii sunt fungi
 putridi. Nam Maior falsa est. Ratio est, Quia
 nullam habet connexionem aut nerum co-
 hærentiæ. Imo & iuxta scripturam dirigenda
 est vita hominis ac fides, & simul etiam iuxta
 spiritum: Nam spiritus Dei est gubernator
 & administrator & doctor sacre scripturæ,

& per eam est efficax. Sic Christus ipse inquit: *Spiritus sanctus arguet mundum de peccatis, de iusticia, de iudicio.* Iohan. 16. Item, *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Dei qui in vobis est.* Matth. 10. Item, *Spiritus sanctus docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixi vobis.* Iohan. 14. Quæ autem Christus dixit, scripta sunt. Ergo scripturam sacram suggerit Spiritus sanctus, & per eam operatur. Non enim Spiritus sanctus aliam doctrinam profert, quam eam ipsam, quam ipsemet Christus effatus est.

Deinde & Minor fanatica est. Nam & iuxta spiritum, & iuxta legem viuendum est: Nam lex Dei, si accipiatur de Decalogo, est immota norma eius obedientiæ, quam Deus ab hominibus exigit, & constat, Christum Matth. 5. & alias, nos, quando de obedientia erga Deum, & totius vitæ humanæ officiis loquitur, recta deducere ad Decalogum, ac traditiones humanas prorsus repudiare atque relicere. Matthæi. 15. Sin verò Lex Dei, idem valet isti fanatico, quod verbum seu doctrina cælitus patefacta, ut quidem vox Thorah interdum usurpatur generaliter, magis insaniam & enthusiasmum prodit. Nam ad legem & testimonium, inquit, Esaias cap. 8. Et David: *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Psal. 119. Porro ò iuxta spiritum vinere, non est fanatico more intelligendum, hoc est, sine verbo Dei ferri, prout impetus rapit aut impellit: Nam Sp. S. iuxta

iuxta Dei verbum, & per Dei verbum ducit, ac regit homines, nec est autor noui dogmatis, quod Christus non docuisset, aut factorum aut molitionū, cum verbo Dei pugnantium, vtripse Christus disertè monet, Iohan. 14. Hoc enim proprium est malo Spiritui, qui portentosis dogmatibus, conatibus, factis sese prodit, hominesque in hæreses atque exitia pertrahit. Est autem familiare falsis Prophetis, vt magnificè iactitent spiritum, & quidem sine verbo Dei res novas molientem. Phrasis itaque secundum spiritum viuere, significat Spiritu sancto ductore, iuxta scripturam sacram, vitam suam instituere & agere, nec à verbo Dei vellatum, quod dici solet, vnguem discedere, & omnia deliramenta, sine verbo Dei, aut contra illud prolata, vna cum Pseudoprophetis fugere ac detestari. Impia itaque & blasphema est Minor, quod tantum iuxta spiritum viuendum sit, & non iuxta Legem. Insuper etiam conclusio ex præmissis non rectè infertur, sed hoc sequetur, quod pariter esset fanaticum & impium: Ergo non iuxta sacram scripturam dirigenda est vita: Quid igitur iste Fanaticus aliud querit, quàm vt sacra scriptura profligata, quisq; iuxta suos raptus & afflatus vitam agat, hoc est, in nomine omnium Diabolorum, ad quælibet peccata per præceps ruat? Quid enim aliud ille spiritus absque verbo Dei ageret?

II. Ad hoc oportet vitā dirigi, quod viuificat.

Sed spiritus est qui viuificat, inquit Christus, caro nihil prodest, Iohan. 6.

Ergo ad sacram scripturam non est dirigenda vita. Schuuenck. in instit. de verbo.

Respondetur. Plus est in conclusione quā in præmissis. Nam sacre scripturæ in præmissis nulla prorsus mentio fit. Quod si autem Minori per Antithesin agglutinare volueris hoc pacto: Spiritus est qui viuificat. Sacra scriptura autem non viuificat: patet ex superioribus, istam agglutinationem esse falsam & nefariam: Nam sacra scriptura seu verbum Dei est medium, quo Deus ipse homines regenerat & saluat. Videntur autem illi Fanatici sacram scripturam ad vocem carnis, quam Christus opponit spiritui, velle accommodare, quodd scilicet perinde vt caro, sic etiam sacra scriptura non viuificet, sed eiusmodi deliramenta omnes sani meritò rident atque deestantur. Nihil igitur hoc dictum Christi scripturæ sacre derogat: Nam spiritus sanctus per hoc scriptum Dei verbum, in Ecclesia Christi est efficax, & verè hominum corda viuificat & sanctificat. Christus deducit nos ipsemet ad scripturam, cum nos iubet eam scrutari, Iohan. 5. Et in historia Iurconis opulenti prohibet Christus, ne homines viuentes, ex mortuis conuersionem ad Deum, & pietatem vniuersam addiscant, sed ex Mose & Prophetis, hoc est, ex scriptura sacra.

III. Si vita esset dirigenda iuxta scripturam,

non esset credendum in Christum, sed in scripturam, Christus non esset caput, in nobis regnans, sed scriptura, Christus non foret Lux sed scriptura.

Sed in Christum est credendum, is caput nostrum, & Lux nostra.

Ergo iuxta scripturam non est dirigenda vita nostra, scriptura non regit nos, non est lux nostra, non pascit animas, non vivificat. Schauenck. in inst. de verbo.

Respondetur. Major falsa est, quia habet nullam firmam connexionem, Nam scriptura est norma vitæ, & est medium, quo homines illuminantur & vivificantur, & tamen Christus est Rex noster, pastor noster, vivificator noster, lux nostra. Nascitur autem præstigiatori fallacia ex confusione causarum, quod non distinguit ista iuxta scripturæ sanctæ declarationem. Nam certa res est, Christum esse efficientem causam nostræ salutis, vitæ, lucis, iustitiæ, ita quidem, ut ista summa & saluberrima dona ipse solus nobis pepererit.

Deinde verò ipse quoque cum Patre & Sp. sancto ista bona nobis impertit, distribuit, applicat. Sed hoc non satis est scire. Oportet enim nos etiam certò cognitum habere, quonam modo id fiat? An Deus immediatè, an verò medio quodam, ab ipso ordinato, nobis hanc lucem & vitam impertiat. Sole autem meridiano clarius est, voce ipsius Dei, ordinata esse

certaina media, per quæ Deus velit in hominibus operari, ac dare lucem, fidem, vitam, iustitiam, salutem, nempe per verbum suum & lectum & prædicatum verbum, scilicet in Prophetica & Apostolica scriptura comprehensum & traditum. Sic David inquit Psal. 119. *Lex DOMINI immaculata, recreans animas. Testimonium DOMINI fidele, sapientiam præstans parvulis, Mandata Domini recta, lætificantia cor. Præceptum DOMINI lucidum, illuminans oculos.* Constat autem, Legem DOMINI, Testimonium DOMINI, Mandata DOMINI, verbum Dei scriptum hic appellari: Tribuit igitur David, Propheta Dei insignis, isti scripturæ sanctæ manifestissimis verbis recreationem animarum, sapientiæ largitionem, lætificationem cordis, lucem oculorum. Psalm. 119. inquit: *Lucerna pedibus verbum tuum.* Quid autem clarius dici potest, quam scriptum Dei verbum seu scripturam sacram, esse reatricem totius vitæ humanæ? Arguit igitur iste temerarius Schuonenckfeld. Davidem imò Spiritum sanctum ipsum mendaciter in hisce egregiis & luculentis dictis, quia ille palam asseverat: Non esse vitam iuxta sacram scripturam dirigendam: Sacram scripturam non esse lucem nostram. Sed vociferatur: Christus est caput nostrum, est rector noster, est lux nostra.

Respondetur. Vides ne istius Fanatici sine excitationem, siue imposturam maliciosam? Nam solam

solam scripturā intuetur sine Deo, sine Christo, sine Spiritu sancto. Illa autem profana separatio & disiunctio sacræ scripturæ & Dei, non est illi impostori hac in parte concedenda. Est enim ipsius Dei verbum, hoc est, quod Deus non semel tantum revelavit, sed cui adest, & per quod operatur ista omnia, de quibus hoc verbum docet ac testatur. Loquimur autem de verbo lecto, prædicato, audito. Audiigitur ipsum Christum, de verbo prædicato, quod & scriptum est, affirmantem: *Non, vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Matth. 10. Attende quid hic verbo, ab Apostolis & aliis sinceris doctoribus prædicato, attribuat ipse Christus ore diserto? Ait enim hoc verbum prædicatum, non esse solum, sed simul adesse spiritum Patris cælestis. Verum quidem est, nudæ literæ, solæque, sonus vocis humani solus, nihil efficeret, sed quia scriptura sacra est verbum ipsius Dei, & Deus ipse ei adest, in eo efficax est, vim suam ei impertit. Proinde non solum improbitas, sed impietas quoque scelerata & summa est, sacram scripturam, seu verbum Dei, ac Deum diuellere, ita ut verbum Dei sine Deo, & Deus sine verbo existat. Sic Iohann. 5. inquit Christus: *Scrutamini scripturas, quia vos putatis in IPSIS vitam æternam habere. Et illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me.* Non reprehendit autem Christus hanc persuasionem Ecclesiæ Dei, quod per scriptu-

ram sacram vitam æternam consequuntur homines, sed confirmat potius, & explicat, unde hoc fit, quod per sacram scripturam vita æterna contingat, nempe quia de Christo testimonium dicit, qui vitam æternam sua redemptione à peccato, morte, Diabolo, inferno, hominibus peperit. Testatur itaque Christus, sacram scripturam sine seipso considerandam non esse, sed se, & nomine & operatione seu efficacia sua, adesse scripturæ sacre, lectæ & prædicatæ.

Nec habet hic quicquam ponderis illud æquillam, quod ait Christum adieciisse: *Et illa de me testimonium præbent*: Nam his verbis non excludit, quæ prius sunt dicta, videlicet, quod per scripturam sacram contingat vita æterna, quia ista per copulam: Et: connectuntur. Vtrumque igitur in sacris literis habemus, & vitam æternam, & testimonium de Christo, Imò eam ipsam ob causam, per scripturam sacram datur vita æterna, quia de Christo & beneficiis ipsius docet, eaque nobis applicat, tanquam medio à Deo ordinato.

Excellentissimus Apostolus Paulus Rom. 1. intrepidè pronunciat: *Euangelium Christi est potentia Dei, in salutem omni credenti, Indæ primùm & Græco*. Quid autem præclarior dici posset? Nam hoc ipsum Euangelium, quod Apostolus profitebatur, & reliqui fideles *evangelizantes* omnibus ætatibus docent, diserte appellant. u. *Euangelium Christi*, hoc est, verbum

bū Christi: Quid ad ista gannis Schuuenckfeldi?

Deinde hoc scriptum & prædicatum Euangelium Christi, seu verbum Christi, est potentia Dei ad salutem. Audis ne improbe conuulsor verbi Dei & Dei, hic coniuge Euangelium & potentiam Dei. Item, Euangelium salutem afferre, applicare, impertiri, non quidem sola vi literarum, sed virtute Dei, quæ per hoc verbum operatur & efficax est.

Nam sic Deo creatori & redemptori nostro visum est, per prædicationem, quæ stulta videtur, delictis hominib. (vt & isti Schuuenckfeldio) saluos facere credentes, 1. Cor. 1. Audis hic iterum, duo ista connecti, Deum scilicet & verbum. Deus causa efficiens est, verbum Dei siue lectum, siue prædicatum, est medium, per quod Deus operatur. Roman. 1. expressis verbis asseuerat idem: *Quæcunque scripta sunt, ad nostram DOCTRINAM scripta sunt, et per PATIENTIAM & CONSOLATIONEM SCRIPTURARVM SPEM habeamus.* Illustrata sunt ista, Organi istius electi, & præstantissimi, verba.

Loquitur enim disertè de Scriptura sacra. Audis ne hoc Schuuenckfeldia ista? Deinde ei attribuit DOCTRINAM; hoc est, quod nos doceat de Deo & ipsius voluntate. Ergo iuxta scripturam sacrâ, quæ est Norma à Deo præ-

præscripta & exhibita, vita nostra omnibus modis est dirigenda. Audis porro, per scripturam sacram nos habere & consequi illa summa bona, patientiam videlicet, consolationē, quæ sanè est cordis nostri vivificatio, & spem indubitatam vitæ æternæ, quæ certò est Lux cordis clarissima. Iam verò Schunckenfeldi in faciem S. Paulo obstitas atq; exspuas, perfricta fronte clamitando: *Non est scriptura sacra Norma vitæ: Non est Rectrix nostra, non est Lux nostra.*

Nam præstigiæ tuæ, nihil habent ponderis, aut valoris, quòd obliis atque subinde ingeminas: Imò Christus est Rector noster, est Lux nostra. Nam id nemo in Ecclesia Dei in dubium vocat, aut inficiatur, sed concedunt hoc, & profitentur vix omnes pii. Verum tali pacto, quòd Christus per scripturam sacram, ista largiatur atque operetur. Sic enim ipsemet ordinavit: *Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti. Quicumque crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit. Qui verò non crediderit, condemnabitur.* Regeneratio itaque tota & salus tota, sit per verbum Dei, quod sacris literis continetur, ac legi, considerati, prædicari debet, ita videlicet, quòd Deus ipse, in hoc suo verbo, & per verbum sit efficax. Non frustra Christus inquit; *Ego vobiscum sum usq; ad consummationem seculi.* Est autem nobiscum in verbo & sacramentis, per quæ operatur, ac dispen-

dispensat sua ingentia munera, parata per suum sanguinem, tuetur & conseruat Ecclesiam, ac Diabolo & tyrannis frena iniecit, ne tantum possint grassari, quantum vellent.

Porro non dubium est, quin Diabolus per ista insana sua organa hoc molatur, vt scriptura sancta tanquam mortua & inefficax litera habeatur, & parui fiat, quo obtento (& quidem apud filios huius seculi hoc per facile factu est.) tum vicerit Diabolus, qui omnis generis portenta in eiusmodi homines inhalat, & ad plurima terra facinora impellit, id quod in Enthusiasticis ac horribilibus factis Anabaptistarum, imò in deliramentis quoque Schuuenckfeldistarum satis superque videre est.

III. Quicquid occidit, non potest nos viuificare, pascere animas, nec ad eam Normam vita hominis dirigenda est.

Sacra scriptura occidit, iuxta dictum Pauli. 2. Corinth. 3. Litera occidit, Spiritus autem viuificat.

Ergo sacra scriptura non viuificat nos, non pascit animas, non potest esse Norma, iuxta quam vita dirigenda sit. Schuuenck in instit. de verbo.

Respondetur. Maior est perplexa, ac si ad Legem referas, falsa est. Nam Lex Dei suo Decalogus, vtrunque præstat; Occidit enim sua sententia seu maledictione omnes peccatores, qui iterum mox erigantur voce Evangelii viuifica & iucunda. Et viuificat etiam Lex perfe-

perfectè legem Dei seruantes, iuxta dictum
Qualifecerit homo uiuet in eis, Item, Paulus
 etiam testatur: Legem datam esse ad vitam.
 Imò docet quoq; Lex, qualem obedientiam
 Deus ab hominibus requirat, eaque ratione
 prodest non renatis ad disciplinæ exercitium,
 & humanam seu politicam iusticiam, ac reue-
 ra est Norma vitæ, & renatis prodest, ad no-
 uam obedientiam præstandam, ita uidelicet,
 quod Lex est perpetua norma, iuxta quam re-
 nati, prompta voluntate, iam per Spiritum
 sanctum obedientiam Inchoent. Eiusmodi
 igitur perplexitates, quæ sunt in Maiori, non
 possant esse certa & immota fundamenta do-
 ctrinæ Ecclesiæ Dei.

Minor quoque falsa est, sic generaliter pro-
 lata, nempe: *Sacra scriptura occidit*: Nam sa-
 cra scriptura habet plures locos, seu plura ca-
 pita doctrinæ, quam Legem. Lex quidem
 sua execratione occidit peccatores, sed Euan-
 gelium non occidit, imò potius vitam & læ-
 titiam per & propter Christum denunciat &
 impertit. Sic doctrina de iustificatione coram
 Deo, non occidit, sed à peccatis obsoluit,
 Doctrina de inuocatione Dei, non occidit, &
 sic de similibus. Pro dicto autem Pauli, in-
 èpè citatur ista sententia ad probationem
 Minoris, nempe, *sacra scriptura occidit*.
 Paulus enim nuspiam sic loquitur. Nec in-
 ter se æquipollent, *sacra scriptura occidit* ut
 Schunëckfeldius sentit aut delirat potius: Et
 Litera

Litera occidit: vt Paulus scribit, & rectè docet. Nam 2. *Corinth.* 3. Paulus perspicuè inter se opponit Legem & Euangelium, & quidem ab vtriusque patefactionibus, & effectibus, cuilibet nomen suum, sua quadam peculiari phrasi imponit. Legem autem appellat literam, vt ipsemet eodem loco mox declarat, quia in lapides incisa fuerit ac scripta digito Dei.

Nam sic Deo visum fuit, bis describere Decalogum in tabulas lapideas, & asseruari eas in arca fœderis: Hanc igitur scriptam legem, vocat Paulus Ministerium mortis, & Ministerium damnationis, quia peccatoribus mortem ac damnationem denunciat. Spiritū verò nominat Euangelium de Christo, quia & dato visibiliter Spiritu sancto, doctrina Euangelii de Christo confirmata est, & per eam etiam alias datur Spiritus sanctus in corda credentium, vt reuera sint templa Spiritus sancti, & Spiritus sanctus in ipsis habitet, vt alias loquitur Apostolus. Id verò luculenter probatur in Actis Apostolicis. Inscitiam igitur & futilitatem suā Schuenueckfeldius manifestat, quòd tam Ineptè scripturam ad sua falsa dogmata detorquet, id quod tamen omnibus impostoribus est commune & familiare. Ruit igitur dissoluti ædificii structura. Vt omnes sani nunc vident.

IIII. *Litera non est pro spiritu accipiendā.*

Sed

*Sed scriptura sacra & pradicatum verbum,
est litera, & externa.*

*Ergo scriptura sacra & pradicatum verbum,
non est potentia Dei ad salutem. Schwenck Cate.
de verbo.*

Respondetur. Sunt quatuor termini. Nam Litera in Maiori significat Legem, quam 1. Corinth. 3. Paulus sic vocat, quia digito Dei, characteribus literarum fuit inscripta in duas tabulas, eique Legi à Deo scriptæ, tribuit ministerium mortis aduersus peccatores, quales quidē omnes homines nunc sunt effecti post lapsum. Euāgelium autem ibi vocat spiritum Apostolus, quia & visibili Spiritus sancti effusione est confirmatum, & per eius prædicatum verbum, datur Spiritus sanctus in corda, renouationem inchoans, vt ex historiis in Actis Apostolorum apparet.

In Minori vero, Litera accipitur tantum pro characteribus Biblicis, item pro sono orali, quo scripta illa verba Bibliorum profertur.

Conclusio itaq; plura infert, quāta in præmissis sunt posita. Præterea verbum prædicatum, vt & scriptura, est verbum & scriptura Dei, per quam Deus vult esse efficax. Sic Esa. 55. dicitur. *Verbum MEVM non reuertetur ad me vacuum.* Et Christus inquit: *Non vos estis qui loquimini sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Matth. 10. Item: *Qui vos audit, me audit,* Luc. 10. Paulus inquit: *Euāgelium est po-*

est potentia Dei ad salutem omni credenti. Rom. 1. Quaecumq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Roman. 15. Item, Verbum crucis nobis, qui salutem consequimur. Dei virtus est. 1. Corin. 1. Item, Placuit Deo per stultam predicationem, saluos facere credentes. Ibid. Item, In quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, Euangelium salutis vestrae, in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto. Ephes. 1. Item, Mihi omnium sanctorum minimo, data est gratia hac, in gentibus Euangelizare imperuestigabiles divinitas Christi, & illuminare omnes, quia sit communio Mysterii absconditi a seculis in Deo, Ephes. 3. Item, Verbum vitæ retinentes, ut glorietur in die Christi, quod non in vacuum cucurri, neq; in vacuum laboravi, Philip. 2. Loquitur autem Apostolus de prædicatione verbo, quod affirmat esse verbum vitæ, uti etiam est. Hæc ascripta testimonia per se sunt luculenta & præclara, quæ sæpius hoc loco iteranda, & præstigiis Schuuenckfeldii opponenda sunt.

V. Quicquid deducit ad aliud, nõ est id ipsum, ad quod deducit.

Sacra scriptura deducit ad charitatem, Charitas autem est Spiritus.

Ergo, sacra scriptura non vivificat, non pascit animas, sed Spiritus. Et non iuxta sacram scripturam est dirigenda vita hominis, sed iuxta SPIRITUM. Schuuenck, in instit. de verbo.

T Respon:

Respondetur. Depromit hoc fundamentum Schanenckfeldius ex eodem fonte, quo superius, nempe ex Pauli dicto: *Littera occidit, spiritus autem vivificat*: Non autem coheret argumentatio, quia plus est in conclusione, quam in præmissis. Nam sic tantum erit inferendum: Ergo sacra scriptura non est ipsemet spiritus: sed respondebimus elucidationis gratia pauca ad argumentationem.

Maiorem in præsentia, non ventilabimus, sed permittemus eam nonnihil currere suam viam, donec alia occasione eam excutamus.

Minor verò perplera est. Si enim exclusivae esset, falsa esset. Nam sacra scriptura non solum ad charitatem, sed ad Deum quoque, & omnia capita doctrinae coelestis nos deducit, cuius quidem præcipua sunt, Lex & Evangelium. Porro charitas, si hominibus tribuitur, opera quidem Legis tantum complectitur, quæ tamen regit, & quibus præluceat fides in Christum.

Falsum autem est: Sacram scripturam tantum ad eam charitatem legalem nos deducere. Nam ad plura alia nos deducit. Charitas autem quando Deo tribuitur, & erga nos homines intelligitur, est misericordia Dei erga nos gratuita, quam sequuntur effectus innumeri & saluberrimi, istius divinae erga nos dilectionis testes.

Si igitur & hac significatione accipitur
in Mi-

In Minori, patet & ex ratione, Minorem esse falsam, quia scriptura non solum nos deducit ad hanc gratiam Dei erga nos charitatem per vocem Euangelii, sed etiam ad iram Dei, in lege sua expressam: Nam ad salutem ad Deum conuersionem utraque doctrina sunt nobis pernecessariae, nempe ad cognitionem peccatorum & irae Dei aduersus Deum, & humiliationem seriam coram DEO, opus est Legis voce, ut rugiat tanquam Leo, & nos peccatores perterrefaciat.

Deinde verò etiam opus est Euangelii voce, quae beneficio Christi exposito, omnibus peccatoribus in Christum credentibus, gratis denunciat remissionem omnium peccatorum, imputationem iustitiae sanguine Christi partem, & vitam aeternam.

Sed quid hoc rei est, quod subiungit: Charitas autem est spiritus? Equidem declarationem hic requirunt lectores. Sed praestigiator in medio ista relinquit, ut suis tenebris magis lectorem remotetur & ludificetur.

Primum autem obseruent pii lectores, hanc propositionem non quadrare ad dictum superius Pauli, nempe, *Litera occidit, spiritus autem vivificat*, ex quo & istam argumentationem homo fanaticus voluit elicere: Nam supra ostensum est, Ministerium Evangelicae doctrinae, peculiari sua phrasi,

Paulum appellasse Spiritum, ad quodd per
 Euangelii doctrinam datur à Deo Spiritus S.
 quia Euangelium absoluit à peccato, & recō-
 ciliat hominem Deo, & efficit eum templum
 Spiritus sancti. Iam verò nemo vnquam in
 Ecclesia Dei dixit: Euangelium esse ipsum-
 met Spiritum sanctum. Pulus quidem docet,
 Euangelium esse ministerium Spiritus, item
 docet de charitate Dei erga nos ppter Chri-
 stum. Dilexit enim nos in dil: & Pater cœle-
 stis. Discernendi itaq; sunt suo modo ac dex-
 tre, ipsemet Spiritus sanctus, quo ad suam es-
 sentiam diuinam, & doctrinam ipsius, quam
 per media in hoc mundo tradit, item distin-
 guendum est inter dona ipsius, quæ per ver-
 bum lectum, meditarum, prædicatum homi-
 nibus elargitur, & inter ipsum Spiritum san-
 ctum. 1. Corinb. 12. Paulus disertis verbis in-
 quit: *Diuisiones donorum sunt, idem autem Spi-
 ritus.* Manifestè igitur inter efficiensem & ef-
 fectum, inter dantem & datum discernit A-
 postolus.

Deinde obseruent lectores, hoc pronun-
 ciatum ad nostram charitatem, qua Deum ve
 sibi gratiæ diligere debemus, non conuenire.
 Nam charitas in nobis per Spiritum sanctum
 accensa, est quidem motus spiritualis, & no-
 uitas quædam spiritualis, sed non est ipsemet
 Spiritus sanctus. Omnino enim inter motus
 spirituales in renatis accensos, tanquam dona
 & opera Spiritus sancti, & inter ipsummet
 Spiritum

Spiritus sanctum, seu essentiam Spiritus S. discernendum est.

Verum non obscura est diuinatio, quod fanaticus iste respexerit. 1. *Iohan.* 4. bis ponitur: *Deus est charitas*, Et vera est propositio de substantia Dei & de efficacia eius. Hinc putauit sibi quoque integrum esse, nouam propositionem comminisci: Charitas est Spiritus, ubi quidē de charitate nostra loquitur. Sed nullus Propheta, neque quisquam ex Apostolis sic locutus est, Charitas nostra, est Spiritus ipsemet. Nec quod Iohanni Apostolo integrum fuit, sano intellectu pronunciare, Charitas est Deus, tibi quoque facta est, ut aliam fingas propositionem, nempe: Charitas nostra est spiritus, est spiritualis & ipsa diuina essentia. Videndum autem est attente, quanam sit natura & propria sententia istius pronuntiati Iohannis quod inquit: *Deus charitas est*, ne inde monstrum aliquod producat. Manifestum autem est ex textu, Iohannem instituisse exhortationem ad mutuam in societate Ecclesie Dei præstandam & exercendam dilectionem, quæ quidem complectitur omnis generis officia, iuxta Decalogum proximo præstanda. Rationem vero hanc luculentam adlūgit, quia charitas est ex Deo, hoc est, quia Deus nos dilexit tali modo, ut per incarnationem & passionē filii vnigeniti, nos à morte & inferno redemerit, ac fecerit coheredes vite æternæ. Dignus itaque est, qui redame-

Tur,

tur, & ut alios quoque fratres nostros mutua dilectione complectamur. Item vult significare, nostram erga socios fidei nostræ dilectionem, esse ex Deo, hoc est, non esse opus carnis, sed Dei in nobis. Vt autem Dei erga nos dilectionem, quæ sanè immensa est, exaggeret, ponit & istam asseuerationem Iohannes: Deus charitas est, idque peculiari phrasi, hoc est, totus, quantus quantus est, mera charitas est, quod quidem vel in prinitis ad articulum missionis filii vnigeniti, & iustificationem gratuitam miserorum peccatorum, per sanguinem filii sui vnigeniti atinet, vt in præsentia non attingam reliqua dilectionis diuinæ erga omnes creaturas opera.

VI. Honor Dei non est tribuendus alii, iuxta dictum Esa. 41.

Sed scriptura sacra non est Deus.

Ergo ei non est tribuenda virtus, & efficacia, Schwenck de verbo. Item V Verner.

Respondetur ad Maiorem. Scilicet contra Dei voluntatem & ordinationem. At quando Deus aliquid vult aut ordinat, tum nullus homo aut Angelus id debet culpare aut reformare. Exempli gratia: Carni Christi tribuitur sessio ad dexteram virtutis, & omnia ei quoque subiciuntur, imò omne genu ante hunc Christum, Deum & hominem flectitur. Sed caro Christi fuit, est & manet creatura, etiam in glorificatione. Sicque verbo
copu-

copulata juxta arbitrium & ordinationem Dei tribuit Christus ipse & Apostoli, regenerationem, qua nihil dici potest augustius aut salutarius. *Iohan. 3. Marc. 16. Ephes. 5. Tit. 3.* Sciat igitur omnis homo, in istis operib. Dei, spectandum & tenacissimè retinendum esse ordinationem Dei, ad perpetuam etiam memoriam & usum in literas relatum, quam & legi, & extare, & prædicari vult Deus in Ecclesia sua.

Ad Minorem responderetur: Scriptura quidem non est ipsa sua substantia, Deus, sed tamen est Dei verbum, Dei medium, Dei ordinatio, per quam sua diuina opera, hoc est, hominis conuersionem, regenerationem, sanctificationem, & salutem ipse Deus vult operari, ut suo loco fusius probatur.

Non igitur distrahenda aut diuellenda sunt, (id quod iste seductor facit) doctrina Dei & Deus ipse, ordinatio Dei & Deus ipse: Hanc enim ipsam ob causam Christus emittit Evangelii doctores, ut per ipsorum vocem sit efficax, homines scientia rerum celestium, fide, consolatione, vita, donet, sicut inquit: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi.* *Matth. 28.* Item, *Qui vos audit, me audit.* *Luc. 10.* Item, *Evangelium est Ministerium.* *Spiritus. 2. Corinth. 3.* Item *Evangelium, est potentia Dei, ad salutem omni credenti.* *Roman. 1.*

Ergo non obijcet conclusio, sed est tantum

salvus & ictus in aërem, id quod de gestacula-
tibus pugilibus dici solet:

*VII. Solum Deus potest efficere Deo dīctur san-
ctos, iustos, salvos.*

*Scriptura Prophetarum & Apostolorum non
est Deus.*

*Ergo haec scriptura non potest facere Deo dīctur
sanctos, iustos, salvos. Idem de verbo.*

Respon. Maior tantum loquitur de causa
efficiente, quæ non excludit medium à Deo
ipso ordinatum.

Quoad Minorem: Scriptura nō est Deus,
verum est, non est Deus ipse, sed est Dei me-
dium, expresso verbo ordinatum & consti-
tutum, per quod vult homines de rebus fidel
docere, convertere, iustificare, & salvare, id
quod hoc Pauli dictum perspicuè docet. 1.
Corinth. 1. *Placuit Deo, per stultitiam prædicationis
salvos facere credentes.*

Perpetuò autem oberrat Schumenckfel-
dus in fallacia diuisionis & compositionis.
Nam sola, nuda, per se, scriptura id non præ-
staret, si absque Deo foret. Atqui est Dei scri-
ptura, & Deus per eam operatur, ut Christus
inquit: *Qui vos audit, me audit.* Non autem
verum est, quod subindè recantat impostor:
Scripturam tantum seruire externo homini,
ut historicam fidem consequatur. Verum ad
interiora non penetrare, Deum verò absque
omni medio interiorè conuersionem & san-
ctificationè operari: Nam per hoc verbū scri-
ptum

prum & prædicatū, Deus corda hominū percellit, conuertit, renouat, saluat, vt testimonia luculenta docent, & multæ historiæ in Actis probant, verba hominum percellunt ac feriunt corda hominum: Multū igitur magis verbū Dei lectum, aut prædicatum hoc facit.

VIII. Solus Deus vitam dat & conseruat.
Doctrina vel sententia scriptura sacra, non est Deus.

Ergo, Doctrina seu sententia scriptura, non dat vitam.

Ergo verbum Dei pro ipso Filio Dei est accipiendum, ut in hoc dicto: Non ex solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei. Schwenck de verbo.

Respondetur. Verum est: Deus autor & conseruator est vitæ humanæ. Sed conseruat etiam vitam per media, ad eam rem ordinata, qui tamen sine mediis, si ipsi sic visum fuisset, potuisset id ipsum præstare. Sic & vitam spiritualem ac vitam quoq; æternam Deus potuisset hominibus absque mediis dare, sed tamen placuit Deo per Filium Incarnatum, & quidem tota ipsius passione atque obedientia, genus humanum sibi reconciliare, idque beneficium Christi per Euangelii prædicationem, denunciare & applicare. Sic Paulus inquit: Deo sic visum fuisse, per prædicationem, saluos facere credētes. 1. Corinth. 1. Item, Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Roman. 1.

T 5 Quod

Quod ad Minorem, Quis ignorat doctrinam ac sententiam scripturæ sanctæ, non esse ipsam Dei essentiam? Verum Deus sic ordinavit, ut modò dictum est, quòd per prædicationem verbi, & sacramenta et addita, velit homines convertere, regenerare, & saluare, iuxta illustre dictum: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Marc. 16.*

Falsa igitur est istius impostoris illatio. Præterea fanatica prorsus est & violenta interpretatio dicti divini: *Non ex solo pane, &c.* Nam Deus ibi manifestè de sua promissione loquitur, quod velit suos cultores enutrire ac sustentare, licet panis nullus in conspectu esset, id quod præstitit magnificentissimè in deserto, ex ipsis nubibus destillante copiosissimum & sapidissimum panem.

IX. Quod Christo tribuitur, id scriptura arrogandum non est.

Sed de Christo dicitur: In ipso vita erat. Item, Ego sum vita.

Ergo, scriptura non est vita. Schwenck, de verbo.

Respondetur. Maior est perplexa. Oporteret enim addi, vno & eodem respectu. At diverso respectu potest scripturæ tribui, quod & Christo tribuitur, scilicet: Christus est causa efficiens nostræ salutis. At prædicatum Evangelii verbum, est medium, per quod Christus nos saluat, 1. Corinth. 1. Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus, nos regenerant. At facit hoc sacro,

sacrosancta Trinitas per verbum & baptismum. *Ephes. 5.*

Minor autem de sola efficiente loquitur, neque excludit verbum Christi prædicatum. Ergo scriptura seu verbum prædicatum, non est vita, scilicet causa efficiens, per se, sed est medium, per quod Deus iuxta suam ordinationem, vitam nobis impertit ac donat.

X. Quicquid reuelatur id non est ex scriptura. Vera Dei & Christi notitia est reuelata, Matthæi 11.

Ergo, vera Dei & Christi notitia, non est ex scriptura. Idem epist. 65.

• Respondetur ad Maiorem, scilicet initialiter, Nam res diuinæ antequam reuelantur, sunt hominibus incognitæ. At patet: & literis consignantur etiam Dei iussu, & sic aliis quoque, Item posteritati per sacras literas ista innotescunt, & sic Deus per hoc scriptum suū verbum & prædicatum, operatur, & est efficax, ut Christus ipse inquit: *Habent Moysen, & Prophetas, eos audiant, Item, scrutamini scripturas.* Paulus etiam grauissime inquit: *Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus.* Roman. 15. Falsum autem est, Quod addit Schueneckfeld. Scripturam tantum historicam & externam Dei notitiis dare. Est enim verbum Dei de essentia & voluntate Dei, certa & perspicua reuelans. Sic igitur conclusio impostoris perit.

II. Angu-

XL. Augustinus de doctrina Christiana: Homo itaque fide. spe & charitate subnixus, eoque in eo cunctis retinens, non indiget scripturis, nisi ad alios instruendos.

Ergo licet scriptura deesset, tamē fides in Christum instruat. Nostra fides non est alligata ad scripturam, ut ex ea quoque non habet suam originem.

Respondetur. Augustinus loquitur de iis, qui iam verbo instructi sunt, imò, inquit, eos opus habere scriptura ad alios instituendos. Ergo necesse est ipsos prius tenere scripturā, iuxta dictum: Quod parū novit, nemodocere potest. Et alias de scripturæ necessitate utilitate atque efficacia præclare loquitur. Ex ista igitur argumentatione Schuënckfeldii, satis iam apparet, quonam tendat iste spiritus, nempe ut scripturæ sacræ auctoritatem atque utilitatem eleuet, & fanaticum instillet.

Consequens porro, manifestam impietatem continet. Nam contradicit S. Paulo, asseveranti, Neminem credere sine prædicante, & fidem ex auditu esse, auditum verò per verbum Dei: *Rom. 10.*

Stolidum quoque est, quod inquit, alias malè ageretur, de rusticis in nigra sylva, ignorantibus sacram scripturam. Sicelne autem Iudas præstigiator? Equidem si illi rustici ignorant Decalogum & symbolum fidei, quæ certè sunt verbum & sententia Dei, salui nequeunt fieri, Quia ad Deum alioquin se convertere

non

non possent. Ex Lege enim cognitio peccatorum, Ex symbolo fides in Christum, pro nostris peccatis passum, est concipienda.

Absque conuersione autem ad Deum nemo saluatur. Quod de pueris garris, referendum est ad Christi iudicium: *he baptisante*. Matth. 18.

VERBUM NON ESSE INSTRUMENTUM seu medium, per quod Deus operetur, regeneret, ac saluet, sed Deum hoc efficere absque medio.

I. Deo creatori alius ordo attribuendus est, quam creatura. Non sunt via mea, via vestra. Es. 55.

Sed Deum operari per verbum, tanquam instrumentum seu medium, est ordo & via creaturae, non creatoris, quia per mediatorem Christum tantum operatur salutem nostram.

Ergo, Deum operari per verbum, tanquam instrumentum seu medium, est falsum. Schunero. in respon. contra Phil. scriptum Nornbergense.

Respondetur ad Maiorem. Deus ipse creaturis ordinem agendi sancit ac praescripsit, quem creaturae sequuntur. Nam per copulationem maris & feminae, propagatur species hominum, iuxta Dei ordinem, & hominum usum.

Sic ex aratione & seminatione, nascuntur fruges,

fruges, iuxta Dei, & hominum ordinem, &c. Esaias autem loquitur de discrepatione Dei & hominis, quando voluptatibus & factis inter se discordant & dissident. Item, Deus est liberrimum agens, in omnibus creaturis, est omnipotens, est sapientior creaturis omnibus. Itaque ultra & contra cogitationes & machinationes omnium hominum & Angelorum plurima efficit & operatur.

Deinde Minor falsa est. Nam quod ad prius membrum in Minori attinet, fanatica est & impia asseneratio, esse ordinem & viam humanam, quod Deus per verbum, tanquam per instrumentum aut medium operetur. Imò Paulus istud delirium gravissimè retundit, inquit: *Postquam in Dei sapientia, non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes.* 1. Corint. 1. Verba autem ista sunt illustria. Nam primùm nominat Paulus efficientem, nempe Deum. Deinde medium, nempe prædicationem, hoc est, prædicatum verbum exprimit.

Tertiò per hoc medium verbi assenerat, Deum homines saluos facere. Quid clarius, quid etiam dulcius dici potest? Sic Rom. 1. ait *Euangelium esse potentiam Dei ad salutem omni credenti.* Ergo Deus (qui est efficiens) per Euangelium (quod est medium seu instrumentum) saluos facit credentes (iste est effectus Dei per hoc instrumentum) Sic 2. Timoth. 3. Inquit:

Inquit: *Sacra literate possunt instruere ad salutem per fidem, quia est in Christo Iesu.* Hic audis Christum quidem esse causam efficientem. Sed sacras literas esse medium, quo instruuntur homines. Salutem autem esse effectum, qui per sacras literas, à Christo hominibus donatur.

Subiungit autem rationem Paulus inquit: *Tota enim scriptura, divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei.*

Hic iterum percipis, efficientem scripturæ esse Deum, & per scripturam eum docere homines, arguere, erigere, ac perfectionem in ipsis operari.

Plura autem testimonia passim sunt obvia. Quod ad posterius in Minori membrum, tantum ad efficientem causam pertinet. Nam immotum hoc est principium theologiæ, solum Dei filium incarnatum, sua passione & obedientia tota, nobis mortalibus peperisse salutem & vitam æternam.

Sed aliud est, quando de dispensatione & applicatione beneficij istius Christi dicitur. Ibi verò medium ab ipso Christo ordinarum & constitutum est verbum lectum, meditatum, prædicatum, & sacramenta certa, promissionibus gratiæ adiecta. Sic enim inquit: *Ite, docete omnes gentes, baptisantes eos.* Item, *Qui crediderit & baptisatus fuerit, salvus erit.*

erit. Itaque per verbum Evangelii tanquam medium & instrumentum, Christus docet gentes, per verbum Testamenti sui, Christus dat suum corpus comedendum, & sanguinem bibendum: Sic Apostoli, sic omnes ministri Ecclesie, hoc verbum Christi docent, per quod ipsemet est efficax. Fanatismus autem foret, si Schuuenckfeldius tantum de voce (MEDIUM) lites moneret. Sed ut patet ex ipsius descriptionibus, de re ipsa ligitur. Non igitur inter se pugnant, sed optime iuxta ordinationem divinam congruunt: Christum esse mediatorum, & nostram salutem operari. Hoc enim intelligendum de causa efficiente. Et, Verbum esse medium seu instrumentum, per quod Deus in nobis operetur salutem.

II. Munus dispensandi celestia bona, & regerandi homines, Christum sibi soli reservavit, neque communicavit ulli creatura.

Sed sacra scriptura, ministerium verbi, sunt tantum creatura.

Ergo per sacram scripturam, aut ministerium verbi non dispensantur celestia bona nec fit generatio. Schuuenck. in confes. de cap. fidei.

Respondetur. Maior perplexa, imò falsa est. Nam & confusa & ad fallendum composita. Non enim discernit inter efficiètem causam, & inter medium, quod Christus ipse ordinavit, & per quod vult distribnere sua celestia bona. Estque fallacia compositionis & divisionis; Nā creatura ipsa per se, verborum sonus per

per se, aqua per se, ista non efficiunt neque largiuntur, sed Christus per hoc suum verbum, iuxta suam ordinationem operatur & est efficax. Sic Iohan. 3. dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu*. Ecce hic copulantur A Q V A & Spiritus in regeneratione. Sic & Paulus docet: *Mundans eam A Q V A per verbum*, Ephes. 5. Hic aqua & verbum sunt Christi media, per quæ regenerat & saluat Christus. Sic idem ait, *Deum per predicationem saluos facere credentes*, 1. Corin. h. 1. Item, *Evangelium est potentia Dei ad salutem omnium credentium*, Rom. 1. Verum quidem est, vox ipsa in factis literis scripta, aut in Ministerio prædicata, non pependit in cruce, sed tamē est medium, quo nobis applicatur & ob signatur gratia Dei, & vita æterna. Sic enim Deo placuit, ut scribit Paulus ad Corinth. Ad Minorem respondetur. Si per se consideres scriptam litteram in Bibliis & vocem, quam sonat Minister verbi, est sanè creatura. At tu eam expendere atque æstimare debes iuxta ipsius Dei voluntatem, qui inquit: *Evangelium esse potentiam Dei ad salutem*. Item, *Mundari Ecclesiam Christi aqua & verbo*. Deus ipse vult suo verbo adesse, & per hoc verbum elargiri atque efficere, quæ in eo verbo promittit, & à te postulat fidem, qua illi diuino verbo innitatur. Verba hominum penetrant corda, eaque mirabiliter afficiunt, mouēt, trahunt, id quod experientia testatur, & tu verbo ipsius Dei,

quod vult predicari, eam vim atque potentiam subtrahes? Vult Deus audiri Filium suum, Filius vult audiri suos legatos, atque adeo hæc insignia verba addit: *Qui vos audit, me audit.* Non igitur ministerium verbi, per quod Deus operatur, extenuandum est.

III. In Christi officium non est inuolandum. Sem: officium soli Christo proprium, non est aliis tribuendum.

Sed tribuentes ministerio verbi efficaciam regenerandi & saluandi, in ipsius Christi officium inuolant.

Ergo ministerio verbi non est tribuenda efficacia regenerandi & saluandi. Schwenck, in confes. fidei.

Respondetur. Minor falsa est. Nam Christus ipse sancit hunc regenerandi & saluandi ordinem, nempe per verbum & sacramenta, sicut inquit: *Prædicate penitentiam & remissionem peccatorum.* Item, *Beati qui audiunt verbum, & custodiunt illud.* Ergo Beatitudo illa per verbum accipitur. Et verbum, Christi verbum, item semen vitæ à Petro appellatur. Et Paulus Christi Apostolus eximius inquit: *Eidem ex auditu esse, auditum autem per verbum Dei.*

Item, *Deum per prædicatum verbum saluos facere homines.* Item, *Euangelium esse potentiam Dei, ad salutem omni credenti, &c.* Est itaque Minor somnium, imò infania & furor Schwenckfeldii.

Nascitur autem ista illusio, ex ignorantia vel confusione causarum in hominis iustificatione & viuificatione. Nam est sanè Christus cum Patre & Spiritu sancto, vnica nostra causa efficiens, nostræ regenerationis, salutis & vitæ, obseruata cuiusq; personæ proprietate, id quod extra omnem controuersiam versatur.

Sed medium, quod ipse Deus ordinauit, & per quod vult operari, conuertere, saluare, viuificare, est verbum Dei, quod vult prædicari, audiri, legi: Nam absque hoc M E D I O à Deo constituto, regulariter nemo conuertitur, saluatur, viuificatur.

Schuukenckfeldius quoque committit fallaciam compositionis & diuisionis: Nam doctrinam Ecclesiæ seorsim considerat, ac Deum quoque seorsim. Sic igitur verbo prædicato, à Deo excluso, temore & separato, prorsus nullam attribuit virtutem, ac sanè si absque Deo esset, nullas penitus haberet vires: Sed Deus sibi istud medium saluandi & sanctificandi homines, delegit, seseque liberimè isti verbo alligauit, quod per illud velie cœlestia sua bona elargiri & homines regenerare ac saluare. Medium itaque hoc intuentum est, vt verbū Dei, hoc est, cui Deus adest, & per quod Deus operatur, & cui Deus vires præbet. Sic Christus inquit: *Qui vos audit me audit.* Sic idem per Apostolorum doctrinam largitur Sp. sanctum, illuminat corda,

accendit ea saluari poenitentia, ut in actis videretur. Apostoli quidem id propria sua potentia non fecerunt, sed Deus hoc facit per predicationem Evangelii. Imò nec sonus verbi externus, feriens aëra, & incidens in aures hominum, id per se facit, sed Deus ipse hoc perficit per hoc Medium, quod ad istam suam operationem destinavit. Proinde Deus ut causa efficiens & verbum Dei tanquam medium Dei, coniungenda sunt, id quod temper est recitandum. Quando igitur scriptura sacra de efficacia verbi Dei loquitur, sanè intelligendum est, eam à Deo esse, qui per id verbum operatur, sicut ipsemet ordinavit. Non enim vult in talibus rebus, ad conversionem, ad salutem, ad vivificationem, ad consolationem pertinentibus, SINE OMNI MODO. (ut Schuuenckfeld. garrir, imò insanit) cum hominibus agere, sed per verbum suum patefactum & traditum, quod repeti, predicari, tradi, exerceri vult. Eam igitur ob causam Paulus inquit: *Quaecunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus,* Rom. 15. Cur autem patientia & consolatio scripturarum dicitur, nisi quod Deus per hoc medium, nempe scripturam, in cordibus hominum veram patientiam & consolationem accendit? Vocatur quidem Deus, consolatoris Deus, & Spiritus sanctus *tröstender cin beystand/cin Tröster*/sed per promissiones divinas,

ninas, quæ prædicandæ & audiendæ sunt. Vin-
de David inquit: *Lex DOMINI immaculata,*
recreans animas. Testimonium DOMINI fidele,
sapientiam præstans parvulis. Psal. 19. Item, *Pr-*
udentem me fecisti mandato tuo. Ex mandatis tuis
prudenter reddor. Item, *Mandata DOMINI*
laetificant cor. Psal. 119. Et Hier. 23. *Namquid non*
verba mea sunt quasi signis, dicit, DOMINVS.
& quasi malleus conterens petram? Et cap. 25.
Noli subtrahere verbum, si forte audiant & con-
uertantur. Esa. 57. *Creavi fructum labiorum pa-*
cem. Ephes. 1. *In quo & vos cum AVDISSE-*
TIS verbum veritatis, Evangelium SALV-
TIS vestra, in quo & credentes signati estis Spi-
ritu promissionis sancto. Ecce Evangelii prædi-
cati vsus & effectus recitatur, donatio Spiri-
tus sancti & salutis. Coloss. 1. *Quem nos annun-*
ciamus, corripientes omnem hominem, in omni
sapientia, ut exhibeamus omnem hominem per-
fectum in Christo Iesu, &c.

Facit itaque Schuuenckfeldius nostris Ec-
clesiis manifestam iniuriam, dum eos crimi-
natur, quasi doceant verbum leæum aut præ-
dicatum absque Deo habere vim saluandi &
vivificandi, utraque enim iungimus.

IIII. Quicquid Christum non finit esse imme-
diatum caput, & veram vitam, id falsum est.

Sed verbi divini Ministerium esse medium,
seu instrumentum, per quod Deus suam gratiam
& celestia dona impertit, non finit Christum esse
immediatum caput & veram vitam.

Ergo hac doctrina est falsa. Schuuenck. in conf. fidei. Item in prafat. de Euang.

Respondetur. Minor falsa est, quæ ex causarum ignorantia, aut affectata confusione nascitur. Nam causa efficiens alicuius rei, & medium, per quod ea efficiens causa operatur, inter se non pugnant, neque se inuicem tollunt: Christus efficiens causa regenerationis, conuersionis, iustitiæ, salutis, vitæ nostræ est. At verbum Dei & sacramenta sunt MEDIA, ab ipso Christo ordinata & constituta, per quæ Christus regenerat, iustitiam & vitam æternam impertit. *Ite*, inquit, *predicate Euangelium omni creatura.* Item, *D. O-MINO cooperante.* Hæc plana & certa sunt, ex illustribus scripturæ testimoniis, quæ sæpius allegata sunt. Sed Diabolus odit istam Dei officinam & hæc media, idèd per sua organa conatur ea extenuare & contempta reddere.

V. *Eripere Deo suam libertatem agendi, est impia.*

Sed asserere Deum nobiscum non agere, nisi per res externas. Et nemini dare spiritum aut gratiam suam, absq. ministerio verbi, aut sine procedenti externo verbo: Deo libertatē agendi eripit.

Ergo hac doctrina est impia. Schuuenck. in conf. fidei.

Respondetur. Minor falsissima est, quia retinet Deus immensam & æternam suam libertatem agendi in omnibus creaturis, quæcunque

cunque vult, & tamen pro suo arbitrio, M E-
D I A, expressa voce ordinat atque constituit,
per quæ vult agere, aut aliquid efficere. Exem-
pli gratia, Posset Deus hunc mundum illumi-
nare, vt vices dierum & noctium haberet, absq;
villo externo medio, sicut etiam diu lux exis-
tit ante solem.

Verum sic Deo visum est, ignem illum in-
gentem globum cælo affigere, ac per hoc M E-
D I V M diei, lucem animalibus præbere. Pos-
set Deus frumenta largiri ad vitæ humanæ su-
stentationem absque medio aliquo, vt in de-
serto per quadraginta annos Man dulcissimum
ex cælo deiecit, sed placuit ipsius Maiestati,
vt quotannis facta satione, ex terra omnis ge-
neris fruges enascerentur, & quidem sole me-
diante, & percoquente maturelcerent. Po-
tuisset Deus sine medio & primos homines,
& postea sequentes creare & propagare. Sed
ex terra & costa primos illos homines pro-
ducit, & mas & femina sunt M E D I A, per
quæ Deus suum opus creandi & propagandi
genus humanum deinceps perficit. Potuisset
Deus absque medio sanare Ezechiam, sed si-
cut fit M E D I V M, per quod ægrotus sanita-
ti restituitur. Sic de aliis rebus innumerabili-
bus dici posset, nec tamen Deus suam illam
immensam in omnibus rebus agendi liberta-
tem & potestatem, dum per ista M E D I A
agit & operatur, amittit.

Eadem ratione non dubium est, liberrima

illum Deum nostrum, etiam absq; omnimedio nos homines regenerare & saluare potuisse ac posse adhuc. Verum S. Paulus clarissimis verbis pronunciat: *Sic Deo placuisse* (Audi placitum Dei, & reuelatam hac de re voluntatem) *ut per PRÆDICATIONEM* saluos faceret credētes. 1. Corinth. 1. Item, Christus inquit: *Ite, docete omnes gentes, & baptisato eos. Qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit.* Et per hoc verbum prædicatum, conuertuntur homines ad Deum, agunt penitentiam, & accipiunt Spiritum sanctum, vt ex Actis Apostol. patet. *Qui libenter receperunt, SERMONE* Meius (Petri) baptisati sunt, & accesserunt, &c. hoc est, per sermonē Petri tanquam medium. Deus conuertit homines. Actor. 2. Multi eorum, qui audierāt verbum, crediderunt. Item, *Virtute magna* reddebant, *Apostoli testimonium de resurrectione DOMINI Iesu*, Actor. 4. *Imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Act. 8. *Qui* (Petrus) *loquetur tibi verba, PER QVÆ* saluus eris tu, & vniversa domus tua.

VI. Quicquid tantum à Christo accipiendum est, id non per aliud MEDIVM querendum, aut accipiendum.

Christus tantum ad se vocat, inquit: *Venite ad ME* omnes, qui laboratis & onerati estis, & *EGO* reficiam vos.

Ergo fides, gratia & Spiritus sanctus, non sunt in prædicato verbo querenda, aut per illud accipienda.

piunda. Schwenck in confessione fidei.

Respondetur. Maior falla est. Nam illa inter se non pugnant: Christus impertit cœlestia bona, quæ quidem ab ipso tantum petenda, & accipienda sunt. Et: Christus per medium verbi prædicati suæ cœlestia bona dispensat, quæ in hoc M E D I O, ab ipso met Christo ordinato querenda sunt. Eam enim ipsam ob causam sancivit Ministerium docendi, & administrandi sacramenta, ac promisit se eis affuturum, & per ea operaturum.

Ad Minorem igitur respondetur. Christus omnes peccatores ad se vocans, non excludit M E D I V M verbi prædicati. Nam & ipse non alia ratione homines conuertit, aut remissionem peccatorum ipsis denunciat, acque impertit, quàm per prædicationem verbi sui. Et quod attentione atque observatione in primis dignum est, sic ad Apostolos inquit: *Sicut me misit Pater, ita & ego mitto vos.* Item ait: *Ite docete omnes gentes, baptizantes eas Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Ergo Christus sic ordinavit, ut per M E D I A verbi prædicati & sacramenta, homines conuerterentur & saluarentur: Verba enim prædicantis non sunt hominum verba, sed Dei viventis. Hinc Paulus præclare infert: Euangelium esse potentiam Dei, ad salutem omni credenti.

Est & locus Roman. 10. illustris, crebrò repetendus & totis pectoribus imprimendus:

V s. Omnis,

Omnis, inquit, quicumque innocenter nomen DOMINI, saluus erit. Quomodo ergo innocabunt, in quem non crediderunt. Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem, audient sine predicante? Quomodo verò predicabunt, nisi imitantur? Ergo fides EX AUDITU, Auditus autem PER VERBUM Dei. Hoc dictum manifestè refutat, Schonenckfeldii delirium. Clarè enim docet Paulus, nomen DOMINI inuocandum, & DOMINUM dare salutem. Nihilominus tamè asserit, fidem, qua saluamur, esse ex prædicato verbo, ex auditu. Torqueat & mutet igitur le præstigiator in omnes partes, & in omnes figuras, tamen hoc principium manet immotum, fidem ex prædicato & audito verbo Dei esse. Quia per hoc medium, Deus illa cœlestia & spiritualia dona vult largiri.

VII. Quicquid gratia Dei tribuendum est, non est ascribendum verbo Dei.

Sed salutis & conuersionis peccatoris, fundamentum & initium est gratia Dei.

Ergo, salus & conuersio peccatoris non est à ministerio verbi inchoanda. Schwenck, in conf. fidei.

Ad Maiorem respondetur, eadem quidem ratione non est adscribendum vtrique, sed diuerso respectu id potest fieri, quia causæ sunt plures, vtpotè in conuersione peccatoris ad Deum, efficiens causa est Deus ipse, quia nisi ipse non conuertat, non poterimus

nosmetiplos ad Deum conuertere. Itaque in Propheta scriptum est: *Conuerte me D O M I N E, & conuertar.*

Gratia Dei per & propter Christum, est impulsiva. Peccator est subiectum in quo fit conuersio, ita quidem, ut ex Lege cognoscat peccata sua & doleat. Ex Euangelio autem credat in Christum propiciatorem, & statuat sibi ex immensa misericordia propter satisfactionem Christi omnia peccata remitti. Sic igitur gratia Dei propter Christum recipitur peccator, & tamen per verbum non tantum docetur de Christo, sed etiam accipit absolutionem à peccatis: Eam enim ipsam ob causam claves regni cœlorum datæ sunt, ut per vocem Euangelii peccator à peccatis solvatur. Non itaq; inter se pugnant gratia Dei & verbi ministerium seu prædicatio, quia cuique suum tribuitur. Quid verò illustrius dici potest, quàm Euangelium esse potèriam Dei, ad salutem omni credenti? Manifestissimis enim verbis Paulus Euangelio, tanquam medio seu instrumento Dei, quod scilicet ipsemet ad eam rem destinavit, attribuit potentiam Dei ad salutem, hoc est, per quod Euangelium Deus, pro sua omnipotentia, salutem hominibus distribuit.

Quod ad Minorem, obscura & perplexa verba usurpat impostor, prorsus ministerio verbi diuini præterito & excluso: Nam tali pacto præstigiatores magna arte sua verba

tornare solent, ut imperitioribus sua falsa dogmata instillent. Causas autem conuersionis nostræ ad Deum & Schuuenckfeldius hic recensere debebat. Gratia Dei & meritum Christi, sunt causa impulsiva reconciliationis cum Deo.

Medium vero seu instrumentum, & quasi manus Dei, qua nobis patefacit & porrigit quoque sine applicat, imò etiam obtingat illam suam gratiam & meritum Christi, est verbum Dei & sacramenta. Et manifestè clauis soluens ad eam ipsam rem instituta est, ut Ministerio verbi peccatoribus agentibus penitentiam, & credentibus in Christum, remissio peccatorum gratuita per Christum parata, annuncietur & applicetur. Omnino itaque peccator ab ipso Christo deducitur ad verbum Dei prædicatum, auditum, lectum.

Non obscurè autem machinationes Sathanæ animaduertuntur. Abducto enim peccatore à verbo Dei, & relegato ad arcanas speculationes extra Dei verbum, fiet Phantasta & Enthusiasta, perinde ut Schuuenckfeld. & tandem non habebit, ubi certò possit subsistere.

VIII. *Deus omnia operatur in omnibus. 1. Corinth. 12.*

Ergo Deus non operatur per medium, aut Ministerium verbi. Schuuenck. in confes. fidei.

Resp. Consequentia neganda est, quia exclusiua, tantum sine mediis, non est in antecedente.

dente. Imò locus Pauli clarissimè docet, dona Spiritus sancti hanc ipsam ob causam conferri, ut per Ministerium verbi Deus in hominibus operetur. Nec sibi contradicit S. Paulus in eadem Epistola. Nam cap. I. dixit, *Deo sic visum fuisse, ut per predicationem, homines saluos faceres.* Deus itaque non à verbo, nec verbum à Deo, in hac actione separanda sunt,

IX. Quemcumque Deus docet, is non docetur ad salutem per creaturam (intelligit predicationem verbi.)

Sed Deus docet homines iuxta dicta. Psal. 94. Beatus homo, quem tu erudieris DOMINE, & de lege tua docueris eum. Psalm. 85. Audiam, quid loquatur DOMINVS Deus, quoniam loquetur pacem ad plebem suam. Matth. 11. Nemo novit Patrem, nisi Filium, & cui voluerit filium revelare. Matth. 16. Beatus es Simon filius Iona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est.

Ergo per predicationem verbi, non docentur interim homines. Schnuencck de Evang.

Resp. Maior est falsa. Nam sacræ literæ claris verbis testatur ac docent, quòd Deus duobus modis homines docuerit, nempe immediatè seu proprio ore. Sic Deus locutus est primis parentibus ante & post lapsum, Patriarchis, Prophetis, Baptistæ, Apostolis. Deindè verò mediatè, per verbi sui ministros in veteri ac nouo Testamento, estque ab ipso Deo hæc constitutio atq; ordinatio facta, quod in nomine

mine Christi debeat prædicari pœnitentia & remissio peccatorum, *Luc. 24.* Et Paulus magno Zelo affirmat ac docet, sic Deo visum esse, per prædicationem saluos facere credentes *1. Cor. 1.* Quod ad Minorem, verum est, Deus docet homines aliàs immediatè, vt exempla quædam sunt commemorata, aliàs verò mediatè per doctores verbi ad hoc ministerium vocatos. Eaque est communissima ratio, qua Deus homines in hoc mûdo erudit, per suum scilicet prædicatum & lectum verbum. Sciamus autem Deum huic verbo, quod in suo nomine prædicatur, adesse, & per hoc operari ac largiri fidem, remissionem peccatorum, Spiritum sanctum, inchoationem nouæ vitæ, & alia cœlestia dona. Nam hoc verbum quod prædicatur, non est hominis, sed ipsius Dei verbum, neq; homo prædicans, sed Deus ipse huic suo prædicato verbo, vim, efficaciam, fructum, largitur. Fallaciam itaq; compos. & diuis. struit iste impostor, & dicta scripturæ perperâ detorquet ad suum delirium, quo molitur, prædicationem verbi diuini, in contemptum adducere.

X. Honor & gloria Deo debita non est creaturæ attribuenda.

Sed homines saluare, est honor & gloria Dei.

Ergo salus hominum, remissio peccatorum, lætitia cordis, &c. non sunt attribuenda verbo prædicato. Schwenck. Cate. de verba.

Respondetur ad Maiorem, scilicet non vilius

lius creaturæ priuato arbitrio, nisi Deus ipse hoc faciat, suoque ipsius verbo id reuelet.

Quod ad Minorem. Deus sic ordinauit, ac verbo quoque suo manifestauit, quod Filius Dei, homo factus, nos debeat saluare, hoc est, non solum quia Deus, sed etiam quia homo in vnica persona. Nam Christus est noster Mediator, Redemptor, Saluator, Sacerdos, secundum vtramque naturam. Hanc Dei ordinationem nemo hominum debet infringere. Nihil enim hac in parte gloriæ & honori Dei de- cedit. Deinde etiam Deus sic ordinauit, idque singulari quodam beneplacito, vt testatur *Paulus 1. Cor. 1.* Quod per prædicatū verbum velit homines saluos facere. Hanc etiam Dei ordinationem nemo hominum debet cauillari, quia nihil amittit de suo honore Deus licet per sui verbi prædicationem, ipse nobis det fidem, vt *Rom. 10.* dicitur: *Fides ex auditu, Auditus autem per verbum Dei.*

Ergo inquit Fanaticus: *Creatorem & creaturam cōfunditis, & facitis Idolum ex scriptura & verbo prædicato, ipsique Christo suū eripitis officiū.*

Respondetur. Fanaticus Fanatica absque omni firma colligatione effutit, ac verbū Dei sine Deo considerat. Nos verò dicimus: Prædicatum verbum iuxta scripturā sacram, esse Dei verbum, quod non solum Deus homines de salute æterna docet, sed per quod etiā largitur salutem, quam Christus suo merito peccatorib. peperit. Sic enim ipsi Deo visum est, vt dictum.

1. Cor. 3.

XL. 1. Corinth. 3. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.

Ergo incrementum non est per verbum Dei predicatum & auditum, sed per solum Deum, ABSQVE MEDIO. Schwenck. in conf. fidei.

Respondetur. Neganda est consequentia, Ratio est. Quia in antecedente hoc prorsus non habetur, quod inferitur. Nam Paulus differtè ait, se plantasse: Et postea subiicit: *Dei sumus ADIVTORES*. Quis autem in te? Nempè per prædicationem verbi. Nam in præcedentibus, atque adeo in hoc etiam capite, id vnicè vrget & explicat, quod Deus per prædicatum verbum sit efficax, & incrementa salutaria largiatur. Liberè quidem atque ingenuè, vt Apostolum verum decebat, profiteretur, se non habere diuinam virtutem in se, qua verbo prædicato efficaciam præberet (Eam enim rem soli Deo competere) per suam tamen plantationem docet, Deum esse efficacem, hoc est homines saluare & viuificare. Est igitur manifesta amentia sic argumentari: Deus dat incrementum, &c. Nam attendo ad vocem *INCREMENTI*, cuius quæso rei, Paulus ait Deum *INCREMENTVM* dare? An non verbi seminati, de quo hic Paulus differtè? Negare enim nullus fanaticus potest, Paulum hic de suis laboribus, hoc est, de prædicatione verbi diuini loqui. Eis igitur ait,
Deum

Deum dare incrementa, benedicere sancto semini, esse efficacem per verbum prædicatum. Deprehenditur itaq; Schuuenckfeldius in manifesta calumnia & peruersione textus Paulini.

XII. 1. Corinth. 15. Abundantijs illi omnibus laboranti.

Non ego autem, sed gratia Dei, qua mecum est.

Ergo solius Christi est saluare & viuificare, & non verbi prædicati & auditi. Schuuenck, in confes. fidei.

Respon. Neganda est consequentia, Quia nulla ratione ex antecedente contexti potest: Paulus enim manifestis verbis dicit de suo Ministerio, hoc est, verbi diuini prædicatione, per **QVOD VERBVM** Deus fuerit efficax. Nequaquam autem hic dicit, Deum **SINE HOC VERBO** prædicato, homines conuertisse aut saluasse. Inspiciant autem Fanatici saltem initium istius capituli, ubi claris verbis sic scribit: *Notum autem vobis facio* (arripe aures & attende Schuuenckfeldi) *Euangelium, quod PRÆDICAUI vobis, & accepistis, in quo & stetit. PER QVOD & SALVAMINI, quæ ratione predicauerim vobis, &c.* Hæc verba sunt planissima, quæ scilicet Corinthii saluati sint per **PRÆDICATVM** verbum Pauli. Et tamen verum est, quod Paulus id non effecerit propria sua vi aut potentia, sed quod Deus **PER HOC**

Respondetur. Est confusio causarum. Nam Christus est efficiens causa salutis. At verbum prædicatum est medium ordinatum à Deo, ut testatur Apostolus, per quod salutem à Christo partam, denunciat atque applicat. Sic igitur Christo salvatori in sua ipsius ordinatione, de sua gloria atque efficacia nihil decedit, neque hoc tribuitur sono oris per se, quod est Christi salvatoris proprium. Præstigiator autem ista omnia confundit.

Secundam. *Quia additur: Credentes: At credentes respiciunt Christum mediatorem.*

Respondetur. Fides respicit Christum propiciatorem, tanquam causam efficientem nostræ salutis.

Simul autem etiam respicit promissionem gratiæ, qua Christi beneficium ipsi donatur & confirmatur, idque ex ordinatione ipsius Dei. Tolle autem ipsi fidei promissiones de Christo, & sic vna opera ei sustuleris Christum. Quia sine promissionibus de Christo, non habemus Christum. Ignorabant primi homines, lapsi in peccatum, Christum & ipsius beneficia. Ideo Deus ipse eis promissionem de semine venturo, & contrituro caput serpentis, reuelat atque denunciat, ex qua etiam per Dei benignam operationem, fidei & consolationem iterum in suis pectoribus concipiunt, qui alias terroribus Legis consternati, in morte ac penis inferni permansuri fuissent. Sic de Regulo dicitur, *Credidit*

homo *SERMON* I, quem *DIXIT* ei Iesus, Iohan. 4. Hic sermo Christi, est doctrina & sententia Christi, cui fide innixus *Regulus*, in suo pectore statuebat, se verè à Christo in gratiam receptum, & suum filium, ex periculo mortis vindicatum esse.

Tertiam. *Quia Apostolus se non venditans pro medio salutis.*

Respondetur. At inquit: Per prædicationem suam Deum facere saluos credentes.

Quartam. *Quia vox MEDIUM non extat in sacris literis, & istam vocem Deum non potest ferre, qui seruitia aut ministeria vult habere, non media.*

Resp. At æquipollentia extant in sacris literis, ut per prædicationem, per aquam, &c. Item vocant se ministros, cooperarios Dei. Hæc sanè sunt media à Deo ordinata. Imò ipsa seruitia & ministeria sunt media, p quæ Deus agit, in quibus quidem semper, ad verbum atque ordinationem Dei respiciendū est. Nam arbitrio humano, in rebus atque operationibus diuinis, non sunt media inuenienda aut statuenda: Quis autem isti Fanatico dixit: Vocem medii Deum auersari? Aternè vel candidus fuit ille spiritus?

Quintam. *Quia Deus non opus habet mediis in suis operationibus.*

Respondetur. Et hoc ipsum est delirium capitis Schauenckfeldii. Ersi enim Deus pro se non opus habet mediis, & posset omnia

absque mediis agere, tamen totus hic mundus in conspectu versatur, ac nos docet atque convincit, quomodo Deus per media operetur. Per solem enim diem affert, per species animalium similia animalia producit, per senem, frumentum finit nasci, per arbores pomis præbet, per imbres humectat terram, per magistratus regit homines, &c. Et unde quæso Schuuenckfeldius suam ipsius humanam substantiam habet? Num immediate à Deo? An vero mediatè per suum patrem & matrem? An inficiabitur, parentes suos fuisse media, per quæ Deus ipsum formavit? Sed stultitiam, imò affectatam suam malitiam turpiter prodit iste vertiginosus spiritus. Nec sequitur: Deus non indiget mediis ad suas operationes. Ergo nullis mediis utitur. Nam tu debes in ordinatione Dei requiescere.

Sextam. Quia, quicquid agit per media, id est imperfectum, neq, id potest per se præstare, quod mediis committit.

Respondetur. Et quis hoc principium, in rebus atque operationibus divinis tibi dictavit Schuuenckfeldi? Deus certè hoc, non facit. Ergo *arndt* id fecit, id est spiritus ille vertiginosus, in tuo capite sese mirabiliter circumgyrans atque rotans. Imò inter homines quoque hæc sententia non est uniuersaliter vera. Sæpe enim quod aliquis optimè intelligit, & facultate præditus est ad hoc perficiendum, id alii tamen demandat propter suas
qualq;

quasdam causas. Vident igitur omnes sani, qualibus fulcris, aut potius ludibriis, utatur noster iste Schunckenfeldius?

Septimam. Quia Paulus non inquit: Per stultam predicationem, sed per stultitiam predicationis, ut græcum habet textus, hoc est, per ministeriū redemptionis, imo per crucifixum Christum.

Respondetur. Est violenta & tanatica contorsio textus. Paulus inquit per predicationem (quæ sanè est de Christo crucifixo, concio) Deum saluos facere credentes. Christus autem est causa efficiens nostræ salutis. Predicatio autem de ipso, est medium, per quod Deus docet, conuertit & saluat. Puerile autem est & fatuum, quod Hebræismum non agnoscit, & ludos in eo agit.

Ottanam. Quia Christus saluat. 2. Corinth. 2. & 1. Corinth. 2. Non indicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum.

Respondetur. Est fallacia plurium propositionum. Testimonia autem de causa efficiente salutis, nihil derogant mediis à Deo constitutis, per quæ salutem, sanguine Christi partam, dispensat, applicat, obliquit, confirmat.

XIIII. Dona essentie Dei non possunt exterius mediis distribui, aut in eis quari.

Dona inspirationis & saluationis hominis, ut spiritus, vita, lux, cognitio, pax, letitia, conscientia, &c. sunt dona essentie Dei.

Ergo ista non possunt distribui, nec sunt

querenda in usu sacramentorum, aut externa prędicatione verbi, quæ tamen externo homini ferunt, sed à Deo ex cælis. Schwenck, de æterna essentia Dei.

Respondetur ad Maiorem. Vbi ista in sacris literis traduntur? imò contrarium est verum. Nam Christus sic ordinavit, ut per prędicatum verbum, & baptismum homines salvi fierent, sicut inquit: *Ita docete omnes gentes, & baptisate eas. Quicumque crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit.* Matth. 28. Marc. 16. Hinc Paulus ait, *Deo sic visum fuisse, per prędicationem saluos facere credentes.* 1. Corinth. 1. Et David verbo Dei, consolationem & vivificationem attribuit.

Quod ad Minorem, sunt quidẽ ista omnia dona Dei. Verum non sunt omnia illa dona ipsa Dei essentia, Equidem Spiritus sanctus, est ipsa Dei essentia, quia tres personę divinitatis, vnus idemque Deus sunt, seu remissio peccatorum, imputata legis impletio, quam fides propter Christum accipit, gaudium cõscientiæ, non sunt ipsa Dei essentia. Quare Minor complectitur mōstrosam orationem, quæ etiam alias sæpius vitur hic Fanaticus. Perit atque conclusio, præmissis illis in non stantibus.

XV. Sicut nos agimus cum Deo, ita Deus quæque nobiscum agit.

Sed credentes, cum Deo Absque Omni medio agunt, tantum per mediatores Christum.

Ergo

*Ergo & Deus agit cum hominibus (eos regere-
perans atque saluans) absq. omni MEDIO ver-
bi Dei, Schuuenck in confes. fidei.*

Respondetur. Maior est fanatica omni scri-
pturæ sacre fundamento destituta.

Nec Minor constar. Nam pii cum Deo
agunt per verbum reuelatum, & per promif-
siones diuinas, & nihilominus Christus om-
nium credentium est Saluator, intercessor,
sacerdos, in cuius N O M I N E preces sunt
faciendæ, iuxta Euangelii promissiones, Jo-
han. 14. 16. Non igitur pugnant inter se, quod
pii agentes cum Deo, fide nituntur vnico me-
diatore & propiciatore Christo, & quod agunt
per verbum Dei reuelatum cum Deo. Dein-
de modus inuocandi Deum, sic est in verbo
cœlesti reuelatus, vt fiat in nomine Christi,
Johan. 16. Modus autem sententiarum Dei tra-
dendi, regenerandi homines, impertiendi
remissionem peccatorum, iustitiam & vitam,
sic est ab ipso Deo patefactus & ordinatus,
quod velit per verbi diuini prædicationem,
saluos facere credentes. 1. Corin. 1.

XVI. Creatura non saluat, non viuificat.

*Sed verbum Dei prædicatum vel auditum, est
creatura.*

*Ergo verbum Dei prædicatum vel auditum,
non saluat aut viuificat, sed solus Christus in Spi-
ritu, Schuuenck in confes. fidei.*

Respondetur. Est fallacia compositionis &
diuisionis. Nam verbum Dei, & Deum per

hoc medium operantem, præstigator distrahit atq; seiungit, ubi quidem diuellenda non sunt. Sed ad propositiones dirigatur oratio.

Maiores falsa est, ira simpliciter enunciata. Nam Christus ait: Carnem suam, quæ certè creatura erat, utpotè semen mulieris vivificare. *Iohan. 6.* Sola autem creatura, non salvat aut vivificat perditos homines. Id sanè verum est, eamq; ob causam docemus & credimus, nostrum salvatorem esse verum Deum & hominem, unitis duabus naturis, divina & humana, in una Christi persona.

Minor verò falsissima est. Nam licet verbum Dei prædicatum, sit creatura, tamen illi adest Deus, & per eam operatur ea omnia, quæ in verbo suo expressit, nempe regenerationem, salutem, vitam, fidem, consolationem, pacem conscientie, &c. Baculo suo mare Moyses scindit, & tamen baculi virtus hoc non efficit, sed Deo sic visum est, eiusmodi medio uti. Sic Deus scilicet per media quæ ipsemet ordinat, efficit quæ vult.

XVII. Quicquid recta ducit, ad alium non est MEDIUM. Sed scriptura recta ducit ad Christum largitorem iustitiæ & vitæ.

Ergo scriptura non est medium, per quod Deus largitur iustitiam & vitam. Schuuenck in conf. fidei.

Resp. Maior est inepta. Nam visitare appellatur MEDIUM, per quod quis ad alium venit, item, per quod aliquid agitur aut efficitur.

Ad

Ad Minorem respondetur. Eo ipso scriptura est medium perueniendi ad Christum, quia citra scripturam, nemo ad Christum venire posset. Scripturam itaq; ait Christus, de se testificari, hoc est, Medium illud esse, per quod Deus homines de Christo doceat, & ad ipsum deducat. Est igitur fallacia secundum non causam vt causam, quia quod scriptura ducit ad Christum, eo ipso nō derogatur scripturæ: quod non sit *MEDIVM* ad Christum, seu medium, per quod Christus sua cœlestia beneficia, benigne dispenset atq; communice. Scriptura itaq; habet plures fines & effectus, qui alias commemorantur.

XVIII. De quo scriptura non docet, id reiciendum est.

Sed scriptura non docet vsuam de MEDIO, verum de ministerio in officio saluificationis Christi & spiritus ipsius.

Ergo hac doctrina, quod scriptura seu verbum Dei sit MEDIVM, per quod regeneret ac saluet Deus est repudianda. Schuuenck in conf. fidei.

Resp. Maior transeat de dogmatibus Ecclesiæ. Minor vero est phantasia Schuuenckfeldii. Nam verbum Dei est eo ipso medium, per quod Christus & spiritus operantur, & bona cœlestia hominibus impertiunt, quia est ministerium, in quo & per quod Christus & Spiritus sanctus docent, illuminant mentes hominū, regenerant, iustificant & saluant. Nihil enim aliud Ecclesia Dei putat, quando docet,

docet, verbum cœleste esse medium, quo hominibus dona diuina dispensantur, quàm esse ministerium à Deo constitutum, per quod Deus velit esse efficax. Sic Paulus Euāgelium disertis verbis vocat MINISTRATIONEM Spiritus, das Ampt/das den Geist gibt/vt rectè interpretes reddidit, 2 Corinth. 3. Item, pleuit Deus per stultitiam predicationis saluos facere credentes, 1. Cor. 1.

XIX. In principio mundi, Deus homines non docet aut conuertit per scripturam.

Ergo neq, nunc id facit, Idem.

Respondetur. Magna est insulitas istius impostoris, in effutiendis illis omnibus, quæ in buccam veniunt. Licet enim non fuerit scriptura mox ab initio creationis, attamen non fuit mutus apud primos homines Deus, neque tantum occulto modo cum ipsis egit, sed ipse Deus locutus est cum hominibus, suamque ipsis voluntatem, certis atque illustribus verbis aperuit, quæ postea memoriæ gratia, & vt illis posteritas quoque erudiretur, & per eandem Dei doctrinam conuerteretur & saluaretur, in literas indubie fidei sunt relata.

XX. Deus cum Patriarchis, Prophetis, Baptista, Paulo, & aliis tantum spiritualiter, occultè & interius semetipsum in suo spiritu agit sine medio verbi externi.

Ergo Deus non agit per MEDIUM verbi in Ecclesia cum hominibus, Schwarneck, in conf. fidei.

Resp.

Respondetur. Particularia exempla non evertunt commune atq; ordinatum à Deo modum agendi cum hominibus. Sanè interdum Deus per somnia quædam ecstases egit cum hominibus. Sed quando observatione dignum est, nihilominus mediante verbo, quod vel ipse Deus cum ipsis locutus est, vel per Angelos eis exposuit. Moyses etiam ipsa clara verba profert, quibus Deus affatus est Patriarchas, nec sine sua voce, clam suam voluntatem peccatoribus ipsorum inspiravit. Visiones suas ita exponit Prophetæ, quod mediante verbo illæ ipsis sint ostensæ & declaratæ. Deum consulentes in veteri Testamento, voce Dei responsa accipiunt. Baptista perspicue proficitur, se voce Dei in ministeriū suum collocatum esse, & quidem hanc accepisse certitudinis quasi testatam, super quem videris, &c. Paulus non solum immediata Christi voce convertitur, sed & ad ministerium verbi relegatur, ubi ulterius voluntatem Dei audit, ac per hoc prædicatū verbum & Baptismum regeneratur. Sunt igitur meræ præstigiæ, quas Schuenckfeldius simplicioribus, in falso suo dogmate pingendo, offundit.

XXI. Vbi Deus iustificat & fides, ibi externum ministerium verbi ad iustificationem est inutile.

Sed Deus iustificat, ut dicta multa extant.

Ergo ministerium verbi ad salutem est inutile. V. Verner.

Respondetur. Maior est falsæ, nec potest ex
verbo

verbo Dei probari. Imò vtrunque docet verbum Dei, scilicet Deum iustificare, *Rom. 2.* Et Deum per prædicationem saluare. *1. Corinth. 1.* Prius dictum de causa efficiente iustitiæ & salutis loquitur. Posterius verò de medio, ad distributionem iustitiæ per Christum partem, ordinato. Quare ista duo inter se non pugnant, neq; se inuicem destruunt & tollunt. Perinde etiam est, ac si quis diceret: Scriptura utilis est ad erudiendum in iustitia. Ergo Deus nō erudit in iustitia. Item, Et si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, non tamen multos Patres. Nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genni. Ergo Deus Pater non ipsemet suos filios generat. Item, Christus Ecclesiā suā sanctificauit lauacro aquæ in verbo. Ergo Ecclesia non mundatur sanguine & spiritu Christi, &c.

EVANGELIUM PRÆDICATVM,
non esse virtutem Dei ad
salutem.

I. Prædicatum Euangelium pro verò Euangelio, historiam Euangelii pro virtute Dei habere, est signum pro substantia, imaginem pro veritate, litteram pro spiritu vendicare.

Sed Lutherani predicatorum afferunt, suum prædicatum atq; orale Euangelium, esse verum Euangelium, ac virtutem Dei ad salutem omnium credenti.

Ergo

Ergo literam pro spiritu, signum pro substantia, imaginem pro mysterio veritatis accipiunt. Schuuenek in prafat. de Euangelio.

Respondetur. Maior est phantastica, aliena à testimoniis sacramentorum literarum, imò eis ex diametro est contraria atque repugnans. Nam Christus discretè inquit: *Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis, hoc est, per vos, Matth. 10.* Item, *Qui vos audit, me audit, Luc. 10.* Paulus verò etiam perspicuè inquit: *Quomodo credēs ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine predicante?* Item paulo post: *Esaias dicit: DOMINI quis credidit auditui nostro?* (id est, ei quod prædicatur & auditur) Ergo fides ex auditu, *Auditui autem per verbum Dei.* Sed dico: *Nunquid non audierunt? Et quidem, in omnem terram exiit sonus eorum, & in singulis orbis terra verba eorum.* Quid potest dici luculentius, quam per auditum Euangelii prædicari, fidem donari in cordibus, hoc est, Euangelium prædicatum esse virtutem Dei, ad salutem omni credenti? *Roman. 1.* Et quidem generaliter loquitur hoc loco Paulus, de ministerio vbiuis locorum docentium & proficientium Euangelium Christi. Manifestis quoque & clavis verbis Paulus refutat delirium Schuuenckfeldii, *1. Corinth. 1.* hisce verbis: *Postquam in sapientia Dei non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam PRÆDICATIONIS, (hoc est per prædi-*

prædicatum Euangelium) *salvos facere credentes*. Quid & hic potest dici planius, quam orale seu prædicatum Euangelium, esse potentiam Dei ad salutem omni credenti? Roman. 3. Maior itaque ruit magno fragore, secumque etiam in foueam trahit falsissimam criminationem in conclusione.

Minor autem ex verbis Christi & Apostolorum, multò fortius consistit, quàm Sionia rupes.

II. *Externus sonus non potest esse virtus Dei.*

Prædicatum autem Euangelium Christi est tantum externus sonus, ein äußerlicher Schall.

Ergo prædicatum Euangelium Christi non est virtus Dei ad salutem. Non enim creatura tribuendum est, quod est Dei creatoris. Idem ibid.

Respondetur. Maior fanatica & falsa est. Equipollet enim isti negatiue: Nullus externus sonus, potest esse virtus Dei. Hic autem mihi paulisper expende istum crassum Fanaticismum. Quando Deus clara voce protulit ista verba: *Fiat lux, fiant astra, fiant ista vel alia creatura*: Num isti externo sono non influit virtus Dei? Christus ad ægrotos protulit verba externo sono: *Volomundare*. Item: *Puella surge. Lazare veni foras*, &c. Annon igitur fuerunt ista verba virtus Dei? Sic de Apostolis inquit Christus: *Qui vos audis* (scilicet prædicantes Euangelium seu doctrinam de me, id quod sanè externo sono fieri oportuit) *me audis*. Ergo ne virtus Dei à prædicato Euangelio per Christum absuit.

Ac

At inquit: *Tu non es Deus, neq. Apostolus?*

Respondetur. Sed idem Euangelium ex vocatione docemus, quod Christus & Apostoli docuerunt, Ergo est eadem Dei virtus, ad salutem omni credenti. Nam Christus ordinavit hoc suum Euangelium prædicari, donec hic mundus durat, nec alia ratione sibi colligit Ecclesiam, eamq; sanctificat, nisi per verbum, ut ad *Ephes. 2.* Apostolus docet, eam esse extructam super fundamentum Propietarum & Apostolorum, hoc est, super doctrinam eorum.

Minor quoq; est istius Fanatici fanaticismus, imò blasphemia intolerabilis, nimirum quodd prædicatum Euangelium Christi sit tantum sonus externus.

Quis verò hoc dicit? Schuuenckfeld. scilicet, qui solummodò hic considerat vocem sonoram conclonatoris, & non attendit, neque intelligit præ sua vertigine, quod hoc Euangelium prædicatum, sit Euangelium Christi, Euangelium Dei, quod non privato consilio ebuccinatur, sed in nomine ipsius Christi Dei tradatur & prædicetur, hoc est, ipso iubente, ipso præsentente, ipso efficaciam largiente: Nam ipse palàm inquit: *Ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi*, id quod tum ad omnes Christianos, tum verò in primis ad ministerium doctrinæ Evangelicæ pertinet. Ac reuera hoc dictum: *Qui vos audit me audit*, ad omnes, sincerè docentes Euangelium

Christi, pertinet. Estque Euangelium salutis; hoc est, potentia Dei ad salutem omni credenti, ubicunque locorum, & quocunque tempore prædicetur. Debebat igitur Fanaticus hoc observare, quod Euangelium prædicatum sit ipsissimum Iesu Christi Euangelium, & non solum aut tantum vox humana. Sic enim DOMINO Deo nostro visum esse, inquit Paulus, scientissimus Apostolus, ut qui in tertio cælo fuerit, & immediate à Christo iam glorificato Euangelium didicerit: quod per stultam prædicationem (scilicet, quæ videtur hominibus stulta, sed reuera est sapientia Dei) saluos facere credentes. Granissimè itaque errat iste Schuuenckfeld. & omnes præstigiatores similes, quod suis perturbatis capitibus, tantum considerant sonum vocis absque Christo, cum quidem Euangelium sine Christo non sit, quia est Euangelium Christi, & per prædicationem vult tradi Euangelium, & per hoc vult esse efficax, & homines regenerare atque saluare.

Si aliquis Secretarius vel Legatus mentem sui Regis aut Cæsaris exponit, an tu dices, nullam illis verbis inesse efficaciam, quia vilis homuncio ista verba enuntiârit? Sed Christus longè est excellentior & potentior, cunctis terræ Regibus.

Nominatur enim & est quoque reipsa, Rex Regum & Dominus Dominantium. Cum itaque prædicetur Euangelium Christi, & qui-

quidem ipsius nomine, ac dixerit se ei affuturum, an tu virtutem atque operationem salutis inde auferes? Est igitur valdè crassus Diabolus in hoc impostore, qui prædicat Evangelium Christi, ab ipso Christo auellit ac la-cerat, ac si non esset virtus Dei, quia per creaturam traditur. Atqui hæc est Christi constitutio atque ordinatio, vt dictum, quod per prædicatum suum Evangelium, vult saluos facere omnes credentes: Nouit autem Satan, sic exhibito, euacuato atq; exinanito prædicato Evangelio Christi, facile in cõtemptum venire prædicationem verbi diuini, raro illud audiri, nihilque fieri, & sic subire spiritum mendacem, variisque erroribus miseros homines implere atque dementate. Et ad illum ipsum scopum, iste vetus & mendax spiritus, vnicè collimauit: Nam irridet definitionem luculentam & veram à Luthero traditam: *Euangelium nihil aliud est, quam predicatio de Christo Dei & Davidis filio, vero Deo & homine, qui pro nobis moriendo & resurgendo, omniū hominum, qui credunt in ipsum, peccata, mortem, & damnationem superauit ac sustulit.* Sed consistit ea descriptio, quia ex verbo Dei de-prompta atque extructa est. In margine quoque Schuuencfeld. annotat: Euangelii prædicationem, solo nomine esse Euangelium, quia videlicet iste spiritus separat Euangelium & Christum, vocem hominis, & ordinationem ac promissionē Christi, cum Euangelium

quod prædicatur, id quod fideliter ac sæpè inculcandum est, sit Euangelium Christi, quod iussu ipsius traditur, & cui ipse adest, & per hoc verbum prædicatum operatur salutem, ac distribuit atq; impertit remissionem peccatorum, vitam æternam, Spiritum sanctum, consolationem in omnibus ærumnis & tentationibus.

Manifesta quoque calumnia Pauli & mendacium impudens est, quod Schuuenckfeld. inquit, aut potius delirat, in hoc celebri & dulcissimo dicto, *Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti*, Rom. i. Apostolum Paulum nō loqui de orali, prædicato aut scripto Euangelio, sed de æterno atque essentiali Euangelio Dei, quod est virtus Dei essentialis, ac Iesus Christus ipsemet: Nam modò quis oculos sanos habeat, mox primo eius loci intuitu, perspicit, S. Paulum his verbis non de alio, quàm de prædicato Euangelio, quod ipse suo ore effabatur ac tradebat hominib. quocunque locorum veniret, loqui, quia inquit: *Gratis, Barbaris, sapientibus ac insipientibus debitor sum* (scilicet ad prædicandum hoc Euangelium Christi, id quod ibidem vocat, impertiri donum spirituale,) *Itaque quantum in me est, promptus sum & vobis, qui Romæ estis, Evangelizare* (hoc est, prædicare Euangelium Christi) *Non enim erubescō Euangelium Christi* (Audi manifestè testatur se prædicare, docere, tradere Euangelium Christi optima cōscien-

tia-

tia, & hie rationem istam grauissimam subiicit) *Virtus enim Dei est, ad salutem omni credenti, Iudeo primum & Græco.* Non igitur hie de alio, quàm de prædicato Euangelio disserit ac docet Paulus, quod nimirum hoc ipsum Euangelium Christi, quod ore sonet ac tradat, sit potentia & virtus Dei, qua homines credentes saluentur. Et in eadem epistola capit. 10. eandem rem declarat: *Quomodo inquit, credent, absque prædicante?* Item, *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei.* Et 1. Cor. 1. *Deum ait, per prædicationem saluos facere credentes.*

Monstrum itaque monstrofi capitis est, hoc prædicatum Euangelium Pauli, esse ipsam Dei essentiam, & ipsam Christi substantiam. Equidè inficari non poterit Fanaticus, Christum prædicasse Euangelium. Num igitur essentiam suam effudit, quoties salutarem Euangelii doctrinam proposuit? Num & Apostoli verum Christi Euangelium ore corporali effantes, ipsam Dei essentiam, ipsamque Christi substantiam elocuti sunt? Vbi verò sic loquitur scriptura? Verum ista omnia directa sunt ad extenuandum atque annihilandum prædicatum Dei verbum, quo obtento, vicerit Satan, & perierit homo.

Osiander insaniebat: *Nos non passione atq; obedientia Christi, coram Deo iustos esse. sed ipsa essentiali Dei iustitia.* Ideo ulterius inferebat: *Frigidum glacie docere eos, qui dicerent, Nos sola*

fide in Christum iustificari. Hoc pacto Saran volebat nobis pfodere Pauli scripta, & ipsam quoq; Augustanam confessionem. Sic vides & hunc fanaticum spiritū ex Euangelio prædicato, facere Euangelium essentiale Dei, ipsamq; Dei essentiam, vt nimirum hoc pacto in contemptum adducat ipsam Euāgelii prædicationem, quicquid tandem, more præstigiatorum solenni, postea de eius usu (externo saltem) blateret.

III. Solius Dei est, corda hominum mutare, & salutem cordibus immittere.

Lutherani prædicatores non sunt Dii.

Ergo prædicatum ab ipsis Euangelium, non mutat corda, nec salutē eis affert. Schwenck. *ibid.*

Resp. Conclusio priorius ineptè attexitur, quia non continetur in præmissis. Subiectum Minoris, quod etiam cōclusionis subiectum esse debebat, loquitur tantum de ipsis concionatoribus. Ergo sic debebat inferri: *Quare ipsi prædicatores non possunt hominum corda immutare, & salutē eis impertiri.* Et eiusmodi conclusio subsisteret. Non enim homines, sed Deus homines regenerat, sanctificat & saluat. Hoc igitur extra controuersiam hic versatur.

Est autem hoc quoq; monendum: Maiorem non esse plenam aut explicatam. Necesse est enim addi, iuxta ipsius Dei beneplacitum, ordinationem & constitutionem, per verbum nimirum & sacramenta. Sic enim Christi-

stus

Aus ait: *Docete & baptisate. &c. Qui crediderit,* (prædicationē pœnitentiæ & remissionis peccatorum, in nomine Christi, ut antea dixerat, Luc. 24.) *salvum erit.* Et 1. Corinth. 1. perspicuè dicitur: *Sic Deus visum esse, per prædicationem, saluos facere credentes.*

Sed iste noster novus Doctor, prædictum verbum infestat, hoc molitur de sua dignitate trahere. Age igitur veniat in medium, loco-que Minoris ponatur sic: *Prædicatum Evangelium non est Deus ipse.* Est autem & hoc verum, si doctrinam ipsam per se cõsideres. Sed sequitur ne inde? Ergo Deus absque medio verbi sui regenerat atq; saluat? Nequaquam. Nam quod Evangelium saluat, affert remissionem peccatorum, Spiritum sanctum, & vitam æternam, hoc inde est, quod Deus hoc medium ipse ordinavit, & per hoc verbum, (& non per peculiates speculationes, affatus, raptus, extra verbum, & sine verbo Dei) vult homines saluos facere, id quod expressa, & luculenta scripturæ sacræ dicta testantur, quorum suo loco quædam sunt annotata.

IIII. *Tribuere creaturis cœlestia & spiritualia bona, est à Deo deficere, est Idololatria.*

Sed afferere, per prædicatum Evangelium dona cœlestia & spiritualia distribui, est creaturæ tribuere, quod est Dei.

Ergo hoc est à Deo deficere,, & Idololatriam statuerè. Schwenck. ibid.

Respondetur, Maior est Indistincta & Inexplicata.

plicata. Necessè est igitur addi : Tribuere
 creaturis cœlestia & spiritualia, scilicet, absq;
 verbo Dei, & sine Deo per hoc medium ope-
 rante. Alia verò res est, quâdo Deus ipse ver-
 bum suum addidit alicui creaturæ seu medio,
 & iuxta suum verbum per hoc medium ope-
 ratum atq; efficax est, vti Christus clarè inquit:
*Nisi quis renatus fuerit aqua & spiritu, non po-
 test intrare regnum Dei,* Iohan. 3. Iam verò iste
 Schuuenckfeld, præfractè pernegat, per aquâ
 regenerationē dari. Arguit igitur Christum
 pro sua ferocia atque impudentia, audacter
 mendacil, quem tamen, vt veracem præce-
 ptorem, Paulus inter Apostolos haud postre-
 mus, imitatur, eademque asserit, vt *Ephes. 5.*
 disertis verbis inquit: *Christum Ecclesiam suam
 sanctificare, eamque mundare lauacro aquæ in
 verbo.* Quid autem potest dici clarius, quàm
 Christum per verbum & aquam cœlestia do-
 na conferre? Idem repetit ad Titum: *Saluos,*
 inquit, *nos fecit per lauacrum regenerationis, &
 renouationis Spiritus sancti.* Ecce docet, Spiri-
 tum sanctum per lauacrum nos regenerare.
 Ista igitur duo hic coniunguntur. Similiter 1.
Corinth. 1. docetur: *per predicationem, Deum,
 saluos facere credentes.* Item *Rom. 10.* *Fidem esse
 ex auditu.* Et tamen contra ista tam luculenta
 testimonia, audet noster Fanaticus eblatera-
 re, Probari nō posse: Deum operari nostram
 salutem per corporalia media, imò assenerat,
 esse sophistica media, quæ nos proferamus.

Sic

Sic enim docet istum spiritum, obloqui Spiritui sancto, ei, in os obstrepere, nec audire obstrictus auribus, quid verbum Dei dicet.

Minor autem palam falsa est. Nam Deus sic ordinavit, quod velit per prædicatum verbum, homines salvos facere, 1. *Corinth.* 1. Non igitur prædicatio verbi Dei, absque Dei ordinatione, iussu, premissione est consideranda: Deo enim sic visum est, & ipse suo prædicato verbo adest, perque illud operatur.

V. Quicquid Deus operatur, id non efficit creatura.

At 1. Corinth. 12. scriptum est: Deus operatur omnia in omnibus.

Ergo per prædicatum Evangelium Dei, non dantur celestia bona. Idem.

Respondetur ad Maiorem. Aliud est dicere de efficiëte causa, aliud de medio, per quod efficiens agit & operatur.

Minor loquitur de efficiente, neque excludit medium, per quod ille Deus operatur, 1. *Corinth.* 1. autem de medio, perspicuis verbis differitur, & sic instituitur tota Christi Ecclesia, quod Deus per prædicationem salvos faciat credentes. Necesse igitur est, haud oscitanter attendere, quid verbum Dei de tantis rebus proferat. Conclusio itaque est vanum commentum, imò blasphemia istius præstigatoris.

VI. Tantum Deo credendum est.

Sed Christus iubet Evangelio credere.

Y s Ergo

Ergo Evangelium iuxta suam essentiam est Deus, & spiritualis Christus, & non externum, verbum seu predicatio de Christo. Idem. Germa. Theologia.

Respondetur ad Maiorem. Omnino tantum Deo credendum est. Sed quando verbo ipsius creditur, fides Deo nititur, qui suam voluntatem verbo certo declaravit. Sic subditi suo Domino, liberi suis parentibus debent carnaliter credere. Verum quando verbis ipsorum aut literis fidem adhibent, tum iudicantur & dicuntur ipsis dominis & parentibus credere. Eadem est ratio cum Deo. Nam extra verbum à Deo patefactam, nemo hominum Deum novit. Quando igitur ipsius verbo credimus, in Deum credimus, qui verbum illud nobis proponit. Enthusiasticum autem prorsus est, credere Deo absq; ipsius verbo. Equidem Christus inquit: *Agite pœnitentiam, & credite Evangelio.* Evangelium autem vocat, doctrinam de Christo Salvatore mudi. Item, Iohan. 2. dicitur: *Crediderunt discipuli scripturæ & sermoni, quem dixit Iesus.* & Iohan. 4. *Credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus.* Hic fides clare nititur scriptura, item sermone Christi, ac tribuit Christo Deo, duo, Veritatem nimirum & Omnipotentiam.

Quod ad Minorem, iubet Christus credere suo prædicato Evangelio, & nusquam Christus, semetipsum ratione suæ essentiae, appellat Evangelium, id quod est certissimum. Vanitas

nitas itaq; est vanitatu illatio illa Schuuenckfeldii, suntque meræ illusiones Satanicæ, ad extenuandum prædicatum Euangelium Christi directæ.

IOHANNEM BAPTISTAM
non prædicasse Euangelium.

I. Quicumque viam Christo parat, is non docet Euangelium.

Iohannes Christotantiã viam preparauit iuxta Prophetiam.

Ergo Iohannes non docuit Euangelium. Schuuenck. Epist. 25.

Respondetur. Maior est somnium capitis Schuuenckfeldii. Vbi enim sic loquitur sacra scriptura? Imò quia Iohannes suo toto ministerio, hoc est, voce & prædicatione de Christo & Baptismo, parat Christo viam: Ergo omnino Euangelium docuit. Quid enim est Euangelium, nisi lætum nuncium de remissione gratuita peccatoru, per fidẽ in Christum? Sic Angelus inquit: *Annuncio vobis gaudium magnum, q. erit omni populo. Quia nat^{us} est vobis hodie saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate David.* Luc. 2. Hisce igitur verbis Angelicis, describitur Euangelii natura & proprietat, quod nimirum sit concio de Christo, Saluatore hominum. Et quis inter sanos, & paululum in sacris rebus intelligentes homines, negabit, illa dicta esse Euangelicissima: *Eccẽ Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,* Iohannis 1.

Item,

Item, *Qui credit in Filium, habet vitam eternam*, Iohan. 3. Item, *Agite penitentiam, appropinquavit enim regnum celorum*, Matth. 3. & similia. Vanissima itaque est Fanatici illatio.

II. *Evangelium affert remissionem peccatorum, pacem conscientia, letitiam spirituales in corde, iustitiam Dei.*

Sed ista per officium, predicationem & ministerium Iohannis nunciari contigerunt.

Ergo Iohannes non predicavit Evangelium.

Ibid.

Respon. Minor est somnium, imò mendacium Schuuenkfeldii cōtra luculentissimam concionem de officio Baptistæ, dictante Spiritu sancto prolata ex ore Zachariæ. Sic enim is inquit: *Et tu puer* (Audi alloquitur Iohannem) *Propheta altissimi vocaberis. Præibis ante faciem DOMINI, parare vias eius: Ad dandum scientiam plebi eius in remissionem* (Nota bene) *peccatorum eorum, per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto*, Lucæ, 1. Quid vero dici potest clarius, quàm Baptistam docturum plebem de præsentē Messia ad remissionem peccatorum. Huic igitur testimonio potius habeamus fidem, quàm vagabundi hominis deliramento. Item, docuit Iohannes de pœnitentia homines. At pœnitentia cōtinet duas istas insignes partes, contritionem ac fidem, quam sequi debet nova obedientia. Palàm igitur inquit: *Qui credit in Filium, habet vitam eternam.* Ergo omnes
huc

huic voci credentes, sine dubio fide in Christum, consecuti sunt remissionem peccatorum & vitam : Non enim quasi cassas nuces sparsit Iohannes, sed efficacem doctrinā proposuit. Fuit enim doctrina ipsius, non hominum, sed ipsius Dei.

III. Quicumque testatur de luce, is non tradit Evangelium.

Iohannes Baptista testificatus est de luce. Iohannis 1.

Ergo Iohannes non docuit Evangelium. Ibid.

Respondetur. Maior est fanatica & falsissima. Vbi enim sic loquitur scriptura sancta? In eo quia Baptista sua voce totoque ministerio commonstrabat Christum : Ideo prorsus Evangelicus erat Doctor. Prædicat enim idem quod Apostoli, nempe quod iste Iesus, qui præsto esset, quemque digito commonstraret, esset *Agnus Dei, tollens peccata mundi*. Item, *Quod omnis in eum credens habeat vitam æternam*. Neque est aliud Evangelium in hoc mundo. Sic Paulus inquit : Se Evangelium prædicare de Filio Dei, nato ex semine David secundum carnem, & quod omnes per fidem in ipsum iustificentur gratis, sine operibus Legis, *Rom. 1. & 3.* An verò non est Evangelium, quod Angelus Dei ait, se Evangelizare de nato salvatore Christo DOMINO? *Luce 1.* At eandem Lucem, eundem Salvatorem Christum & DOMINVM, Iohannes quoque Evangelizabat.

IIII. Qui

IIII. *Qui ignorat Christum, in non potest Evangelium decere.*

Iohannes ignoravit Christum, sicut ipse inquit: Ego nesciebam eum, Iohan. 1.

Ergo Iohannes non potuit Evangelium predicare. ibidem.

Respondetur. Sunt quatuor termini. Nam hæ voces: ignorat Christum: aliter in Maiori, aliter verò in Minori accipiuntur.

Nam in Maiori, de totali ignoratione dicitur, & sic ea est vera. In Minori autem non dicitur de totali ignoratione Christi, sed quod ad faciem duntaxat attinet: Nam Ioannes excitus voce divina, prædicabat ipsius Messie exhibitionem ac præsentiam: Optimè igitur ac firmissimè sciebat ac tenebat istum fidei articulum, Christum esse præsentem, expiatorum iam suo sacrificio peccata totius mundi. De facie autem eum nondum nouerat, antequam ad Baptismum, ad eum veniret. Nam licet Iohannes educatus esset in deserto, à teneris tamen annis institutus fuit, de Messie exhibitione, & quod ipse futurus esset ipsius prodromus, suoq; ministerio ipsum indicaturus & prædicaturus esset. Christus verò in sua inenarrabili humilitate, usque ad trigessimum suæ ætatis annum, ita se gerit, ut penè omnibus hominibus excideret memoria earum rerum, quæ in sua natalitate gesta erant, ac pauci sancti homines privatim adhuc reliquias spei de Messia exhibito, in suis pectoribus

ribus conseruarent. Non igitur fuerunt familiariter coniuncti isti duo heroes Christus & Iohannes, in isto annorum curriculo, licet essent sanguine iuncti, donec ad publicum docendi ministerium, veluti e tenebris in lucem producti fuissent. At sanè miranda res est, quod Iohannes vocante & mādante Deo, iubetur ordiri publicam concionem de præsente Messia Salvatore mundi, antequam de facie eum cognouisset. Sed consilium Dei rectissimum est, qui vult homines niti suo verbo, licet non semper videant oculis corporalibus, quæ Deus iubet proponi. Fuit igitur hæc ignorantia Christi non rei ipsius, sed faciei tantum Christi.

At, Christo accedente Iohannem in ripa Iordanis, mox intra se lucem diuinam concipit Baptista, vt eum agnoscat pro Messia, & verecundè recuset ipsius baptismationem, imò vtrò petat ab ipso Baptismum. Postea vero Iohannes obsecundans Christi monitioni & institutioni, conspicit mirandam Dei patefactionem. Panditur enim cælum, vt Iohannes in hiatum ingentem cæli oculos defixos haberet. Ibi verò cernit ipsum Spiritum sanctum specie columbæ descendentem, atque insidentem Christo, spectaculo omnium amoenissimo ac dulcissimo, & insuper audit sonoram ac Maiestaticam vocem Patris cælestis: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi beneplacitum est*, Matth. 3. Hūc igitur Christum postea

postea ardentius Iohannes, etiam exerto digito ostendit: Ecce, inquit, *hic est Agnus Dei solvens peccata mundi*. Quapropter non obtinet suum fanaticismum Schuuenckfeld. ex illo allegato *textu*. Tantum enim Iohannes significat, se de facie eum non novisse, quem tamen viva voce & Baptismo doceret esse Messiam presentem, promissam toti generi humano.

V. Qui non baptizat Spiritu sancto & igne, is non docet Evangelium.

Iohannes non baptizat Spiritu sancto & igne.

Ergo non docet Evangelium, ibid.

Respondetur. Maior prorsus est fanatica & falsa. Eadem enim ratione & de Apostolis dicendum esset, quod non docuissent Evangelium, quia ipsi non effudissent Spiritum sanctum visibiliter in homines. Vinculo igitur Maioris subtracto, dissolvitur stramineum ædificium Schuuenckfeldii.

VI. Baptizatos à Iohanne, oportuit rebaptizari in nomine Christi, Actor. 19.

Ergo Iohannes non predicavit Evangelium.

Ibid.

Respondetur. Sunt mera portenta rerum. Vbi enim hoc scriptum est, oportuisse omnes à Iohanne baptizatos denuò baptizari? Nusquam hoc dicunt aut docent sacræ literæ. Sed vnum exemplum inquirunt, Actor. 19. narratur. Respondetur: Vnum eiusmodi exemplum non statuit Regulam universalem. Nam in hoc exemplo dicitur, quod illi baptizati, ne

audi-

audierint quidem de Spiritu sancto. At Iohannes docuit de Spiritu sancto. Quare licet illi prætendant, se Iohannis baptismo tinctos esse, tamen apparet, quod ab aliquibus æmulatoribus Iohannis sint baptisati: Quare cum ritè baptisati non essent, non quidem re-baptisati sunt, sed nunc primum verè baptisati sunt. Si autem omnes à Iohanne baptisati, denuo baptisandi fuissent, non tacuisset hoc Christus, neque Apostoli.

DE CHRISTO IESU.

Carnem Christi non esse creaturam.

QVOD SPIRITVS SANCTVS
corpus Christi in & ex Mariæ virgine, Non
creârit, & quod caro Christi
non sit creatura.

I. Creatura dicitur, quæ ex opere creatoris Dei in sex diebus, ubi cuncta sunt creata, provenit.

Iam verò Christus iuxta suam carnem, non habet originem ex opere sex dierum creationis.

Ergo caro Christi non est creatura. Schwenck, in 12. causis. In conf. mag. 1. parte.

Respondetur. Est fallacia ex falsa definitione, Maior itaq; continens ~~et~~ Argumenti non subsistit. Nam vide quid importet ista definitio? Si creatura est, quæ ex opere creationis provenit, Ergo prima illa creatio, & quæ ibi immediatè à Deo facta sunt, non possunt

Z dict

dici creaturæ, quia Schuuenckfeld, hic asse-
 uerat, tantum eas creaturas dici, quæ ex ope-
 re, (Nota ex opere) creationis proueniunt.
 Ergo cælum & terra, & reliqua ibi facta, non
 sunt creaturæ Dei. Hoc si negat Schuuenck-
 feld, sequi, ambiguitatem sibi imputet. Fortè
 autem secundas, ut sic dicam, creaturas, sic
 voluit definire, quæ nimirum à primis illis crea-
 turis factis initio sex diebus, naturali ordine
 descendunt. Nec hac ratione valeret ista defi-
 nitio, quia generalem definitionem creaturæ
 vult exhibere.

Deinde quod addit: Creaturam tantum
 hanc esse, quæ iuxta ordinationem Dei, sanc-
 tam in prima creatione, ex factis & creaturis
 à Deo, iuxta naturalem propagationem spe-
 cierum, aut naturalium causarum in hoc mun-
 do effectum sit, hoc habet incommodi,
 quod Deum prorsus alligat causis secundis,
 quasi non possit, neque velit quicquam in hoc
 mundo, præter & supra, imò etiam contra na-
 turalem processum agere, id quod tamen plu-
 rima exempla, quæ sunt subsecuta, refellunt,
 ut quod panis ex nubibus pluit contra natu-
 ralem procreationem panis. Aqua ad iussio-
 nem Dei ex durissimo lapide exilit, tanta ab-
 undantia, ut numerosum exercitum populi
 Dei exariare posset, idque sine naturali ratio-
 ne. Virgula Aaron floret contra naturalem
 modum florendi: Ex puluere terræ iussu ac
 digito Dei, sunt pediculi totam Ægyptum
 inua-

inuadentes & affligentes. Columba ex cælo deuolat, non nata ordine naturali. Angeli specie virili apparent, sine virili semine facti, &c. Nam etsi Omnipotens Deus sanxerit hunc ordinem, vt naturaliter ex mare & femella fieret propagatio specierum in animalibus ex semine herbæ & arbores prouenerent: tamen libertas Deo nequaquam est adempta, vt, si velit, præter rerum seriem possit agere, producere, creare quælibet. Sic ex baculo verum serpentem, & ex serpente viuum rigidum baculū potuit efficere. Igni vim adurendi ademit aliquoties, vt historie Eliæ & sociorū Danielis declarāt. Quare Schuuenckfeldiana definitio creaturæ partim perplexa, partim etiam imperfecta est. Vera autem & propria creaturæ definitio hæc est: Creatura est, quicquid non est Deus, & in tempore cœpit.

Nam infinitum discrimen est inter creatorem & creaturam. Solus etiam Deus ab æterno existit. Omnes autem creaturæ cœperunt, & habent sua initia adhuc in tempore. *Qui creat omnia, Deus est. Hebræ. 1.*

Minor est fallacia secundum non causam. Nam licet præter rerum seriem, & non per omnia iuxta naturalem ordinationem, homo creatus est in utero Mariæ virginis, non tamen hinc sequitur, eum hominem, non esse creaturam. Nam creatura est, quicquid non est Deus, & in tempore cœpit. Sed natura

Christi humana, nō est ipsa sua essentia Deus,
 & cœpit in & ex vtero Mariæ in tempore.
 Ergo natura Christi humana, verè est creatu-
 ra. Deinde & sic falsa est Minor: Licet enim
 non per omnia in Christi incarnatione, ob-
 seruata sit naturalis ordinatio, hoc est, non sit
 ex semine virili conceptus, attamen est ex se-
 mine mulieris, *Genes. 3.* Ex semine Abraham,
Genes. 22. Et ex semine David, *Roman. 1.* Ve-
 rè conceptus, & altus in vtero naturaliter
 sanguine Mariæ, & post natiuitatē lacte eius-
 dem nutritus. Ex parte igitur naturaliter est
 concepta humana Christi natura, quia ex se-
 mine mulieris desumpta est. Hoc autem effe-
 cit virtus altissimi, qui omnia potest in omni-
 bus creaturis. Vt etiam Gabriel pronuntiat:
Non est impossibile apud Deum omne verbum.
 Insuper Christus frequenter sese vocat filium
 hominis. Sed filius hominis est creatura, Ergo
 & humana in Christo natura, verè est creatu-
 ra: Imò si non esset creatura, non esset nobis
 hominibus similis carne & anima, & esset alia
 nona species hominis, extra creaturas posita:
 Et sic non esset reuera semen Abraham & Da-
 uid. Non esset verè semen mulieris, non esset
 noster frater naturalis, eaque ratione nobis
 miseris hominibus, consolatio & fiducia in
 hunc saluatorem, maxima ex parte deperirer.
 Imò quod auditu abominabile foret, non es-
 set noster Messias. Ratio est, quia Messias talis
 nobis ex ore Dei promissus est, qui sit natura-
 le se-

le semen mulieris, & naturale semē Abrahæ. Sed Schuenckfeld. contendit, Christum iuxta suam carnem, non esse creaturam. Ergo id sequeretur, quod adstruximus. Vanitas itaque vanitatum est conclusio.

Porro in confessione magna parte prima, diluere conatur Schuenckfeld. atque infringere eam definitionis creaturæ partem, quod quicquid in tempore cœpit, sit creatura. Primum, Quia inquit, Non omnes homines sint Adamicæ creaturæ, nec omnis humana caro sit creata caro. Verum præstigiator hoc non probat ullo scripturæ dicto. Deinde inquit, Duplex esse id quod cœpit, nempe q̄ iuxta ordinem creaturæ cœpit, & supra ordinem naturæ cœpit, ut sit Christi conceptio. Verum licet caro Christi à Spiritu sancto concepta sit, & non ex viro naturali ordinatione Dei, attamen ex Mariæ semine facta est cōceptio, & verè est semen mulieris iuxta scripturam. Posita enim efficiente causa, non tollitur materia ex qua. Denique Fanaticus hic delirat amplius, negans fidem aut Ecclesiā, esse creaturas. Stulticiam suam patefaciendo.

Eludit ibidem & hoc principium: Omne quod est aut creator est, aut creatura, quia dicit, etiam esse Patrem, qui generet filium, & spirituales filios per baptismum gignat. Sed subsistit hoc principium. Nam Pater, Filius & Spiritus sanctus est vnus Deus, & est creator, & spiritualis regeneratio, est opus illius

creatoria. Quod vero inficiatur itidē fidem, & nouam Ierusalem non esse creaturas, figmentum est præstigiatoris.

II. Quicquid Ecclesia non admittit, id reprobandum est.

Sed Ecclesia non admittit dici: Christum esse creaturam.

Ergo Christi caro non est creatura. Ibid.

Respondetur ad Minorem. Arius istā propositionem attulit in medium, idq; dolo malo, vt videlicet ista generali & indistincta locutione, derogaret Christo suā diuinitatem, atque conuinceret, nihil eum præter creaturam existere. Propter istam itaque fallaciam, pia antiquitas eam propositionē reiecit. Alia autem res est, quando distinctè, determinatè & explicatè dicitur, Christum secundum carnem, aut secundum humanam naturam esse creaturam. Hæc enim asseueratio vera & immota est, quam & pia antiquitas ingenuè ac piè professæ est, & constanter defendit atque tenuit, id quod ipsorum scripta luculenter docent. Quare conclusio nihil facit ad delirium Schuuenckfeldii confirmandum, quia Ecclesia antiqua non reiecit istam Arii propositionem: Christus est creatura: quia caro Christi non esset creatura, sed quia Arius eo pronuntiato, ipsam diuinitatem æternam Christo vellet detrahere. Vertiginem, itaq; suam noster hic impostor abundè prodit.

III. Quicquid non habet suam Originem à
crea-

creatura, sed à Spiritu sancto conceptum est, id non est pro creatura reputandum.

30. Sed Iesus Christus, iuxta humanitatem suam non habet suam Originem à creatura, verum à Spiritu sancto conceptus est.

Ergo Christus iuxta suam humanitatē, non est pro creatura reputandus. Schuenenck in 12. causis. In conf. mag. 1. part. & 2. part. Item clara testim.

Respondetur. Maior est fallacia secundum non causam, eamque ob rem falsa. Nam potest aliquid non habere suam originem à natura, atque à Deo effectum esse, & tamen esse creatura reuera, ut cælum ac terra non habent suam originem à creatura, & tantum ab Elohim condita sunt, & tamen reuera sunt creaturæ. Nam Deus ex nihilo, hoc est, nulla præexistente materia, ea fecit, *Genes. 1.*

Deinde perplexitas est in hisce verbis: *Originem habet*: Nam vel de efficiente, vel de materiali causa vtrique pari possunt: In Maiori autē videtur Schuenenckfeld. ista locutione pro causa efficiente vti, videlicet: *Quicquid non, effecit creatura aliqua, sed Spiritus sanctus, id non est creatura.*

Quod autem eiusmodi alleueratio pugnet cum articulo creationis, manifestum est: *Qui enim creauit omnia, Deus est.* Inquit epistola ad Hebræos cap. 3. Et tamen sunt creaturæ, quæcunque; Deus fecit in tempore. Simili ratione, si de materiali causa accipias, tali pacto: quod non sit creatura, quod non habet materiam à

creatura, sed à Deo effectum est, vanitas manifestè se prodit contra Dei creationem, Genesios primo descriptam. Maior itaque est cerebri Schunnenckfeldiani crassum deliramentum, & hoc fulcro subtrahito, aut sua ipsius putredine collapsa, totum ædificium corruere necesse est.

Quod ad Minorem, verum atq; immotum est ex Dei verbo, humanitatem Christi à Spiritu sancto conceptam, eamq; non effectam esse ab ulla creatura. Angelus enim ex cælo veniens, hoc arcanum dilucidis verbis referat atque exponit, quando stupenti & impossibilitatem obiicienti Mariæ, ista sublimia verba affert: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi*, Luc. 1. Constat itaque causam efficientem humanitatis Christi in Mariæ utero, esse Spiritum sanctum. Sic Idem Angelus eandem sententiam Iosepho aperit his verbis: *Quod in ea natus est, de Spiritu sancto est*. Sed quod ad materialem causam attinet, simul hoc quoque verum atque immotum est, humanam naturam Christi ex semine tantum mulieris desumptam, & operatione altissimi formatam esse. Hoc enim vox Dei immediate in paradiso post lapsum prolata, clarè ac disertè docet: *Semen mulieris conteret caput serpentis*, Gen. 3. Non autem inquit Deus, semen viri, sed mulieris. Sic enim erat à Deo conclusum, ut Almah, hoc est intemerata virgo conciperet, & pareret filium, Esa. 7.

Hæc

Hæc vberius confirmantur & elucidantur in historis, *Luc. I Matth. I.* Aliâ verò Messias & semen Abrahæ appellatur *Genes. 22.* Et German David *Jerem. 23.* Item, Semen David *Roman. 1.* propter eandem rationem, nimirum quod non solum ex semine Abrahæ & David Patriarchatum Christi, ipsa Maria prognata est, sed etiam quod reuera ex semine Mariæ Christus, secundum carnem conceptus est. Virtus autem & opus altissimi est, quod in pura virgine, desumpsit semen, atq; inde hominem verum corpore & anima formavit, & quidem quoddam filius Dei æternus, in personæ suæ diuinæ vnionem, hanc ipsam naturam humanam assumpsit, ita vt eo ipso momento, quo decerptum est semen illud virginis, in vnionem illam hypostaticam sit acceptum, nec persona personæ sit iuncta, sed natura humana personæ filii Dei æternæ unita sit; Vna enī duntaxat est persona DOMINI nostri Iesu Christi, ac duæ eius naturæ diuina & humana, indissolubiliter atque inconfusè iunctæ atque vnitæ. Conclusio igitur suis destituta nervis, abit in fumum evanidum.

IIII. Quod sacra scriptura non docet expressis verbis, id non est asseuerandum.

Sed sacra scriptura non dicit, carnem Christi à Spiritu sancto esse creatam, sed conceptam de eo.

Ergo caro Christi non est creatura. Schæueneck, ibidem.

Respondetur. Maior est falsa. Nam si in sacra scriptura æquipollentia reperiuntur, aut perspicua & firma consequentia ex ea extrui possunt, tūm omnino ea quoque sunt assue-randa & credenda. Hinc Paulus præcipit, ut Prophetia seu doctrina sit analogæ fidei. Ro-man. 12.

Deinde quod ad Minorem. Verum est in scriptura sacra, non extare ista verba expressè posita: *Caro Christi à Sp. S. est creata*: Attamen æquipollentia, & ex quibus ista possunt ac debent ex sui, abundè habet, ut: Christus debet esse mulieris semen, Abraham semen, Ger-men David. Sed semen mulieris, item semen Abraham, est creatura. Quo enim alio nomine hoc semen humanum censebit? Ergo Messias in eo, quo est semen mulieris, est creatura, non est sua substantia Deus, & cœpit in tem-pore. Quid potest euidentius dici?

Neque id tollit rationem creaturæ, quod Schuuenëckfeld. inquit: *Carnem Christi de Sp. sancto conceptam*. Nam operator conceptionis est quidem Spiritus S. teste Angelo cœlesti, sed concipiens est Maria virgo. Quid autem conceperit ratione carnis, audi ipsius Dei vo-cem & declarationem, nempe semen mulio-ris, semen Abraham, semen Davidis: Ergo con-ceptio Christi quod ad carnem, facta est ex ma-teria seminis mulieris, quia Me ssias debuit es-se iuxta carnem, naturalis filius Abraham, sed duntaxat ex virgine pura, non ex virili semine,
sed

*sed mystico spiramine, Vt Ecclesia canit. Urget autem Schuuenckfeld. in primis causam efficientem, nempe Spiritus S. operationem atq; efficaciam, & interea negligit causam materiale, ex qua caro Christi desumpta est, quæ non minus illustra in sacris literis habet testimonia, vt indicatum est, quàm efficiens causa, hac quidem in arte. Posita igitur efficiente causa, nō tollitur materialis ex qua, præsertim ubi ea quoq; in sacris literis exprimitur, vt hic fit. Imò attendant lectores: Schuuenckfeld. id vnum urget vehementissimè, Non extare in sacris literis expressè ista verba: *Carnem Christi esse creatam, sed de Spiritu sancto conceptam*: iam si quis regerat, nec ista verba in sacra scriptura ita expressa extare: *Carnem videlicet Christi de Spiritu sancto conceptam*, quid diceret? Num pari iure retundendus esset? Num Angelus ad Mariam inquit: *Eccce concipias & paries*. De Spiritu sancto verò ait: *Spiritus sanctus veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi*. Luc. 1. &c. *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est*. Matth. 1. Sed nos scimus, Dei beneficio, rem ipsam in sacris literis contineri, & rectè Ecclesiam Christi in symbolis & alias profiteri. Christum conceptum de Spiritu sancto, qua videlicet is hanc admirandam conceptionem in utero Mariæ operatus est, sed materiam carnis Christi, ex semine mulieris decerpit, & hominem cum corpore & anima formavit, qui in vnionem perso-*

personæ filii Dei ipso momento conceptionis, est assumptus. Item Angelus vſitatis verbis vtitur, quæ naturalem filium, ex carne Mariæ proſignatum, ſignificat. *Concipies*, inquit, item, *paries, naſcetur ex te*, Luc. 1. Item, *ex qua natus eſt*. Item, *Quod in ea natum eſt*, Matth. 1. Iſta autem non ſignificant, Mariam fuiſſe tantummodò veluti canalem, per quem Chriſtus tranſiit (vt nonnulli hæretici olim nugati ſunt, & quidam Anabaptiſtæ noſtro etiam tempore blaſphemârunt.) ſed filium Dei carnem ex Mariæ carne, ſeu ſemine deſumpſiſſe: Verè enim Meſſias noſter debuit eſſe ſemen mulieris, iuxta antiquiſſimam de ipſo Prophetiam. Et Eliſabeth plena Spiritu ſancto, Mariam non tantum matrem DOMINI (ſcilicet naturalem ubi infans erat ex ſemine Mariæ) abſque omni trepidatione appellat, ſed etiam præmittit huius conſequentiæ, antecedens ſeu cauſam, inquiens: *Benedicta tu inter mulieres, & benediſtus fructus ventris tui*. Loquitur autem de vero ac naturali fructu ventris Mariæ, hoc eſt, ex ſemine Mariæ procreato, licet id factum ſit ex admiranda Dei virtute altiſſimi, quod procul dubio Maria, ei poſtea in familiari colloquio piè & fideliter commemoravit.

Chriſtus ipſe, filium hominis ſe nuncupat. Quomodo autem naturalis & verus hominis filius eſſet, ſi ex materia ſine matris, non fuiſſet proſignatus? Sic *Galat. 4.* ſcriptum eſt: *Vbi*

*tempus impletum est, misit Deus filium suum natum ex muliere. Respexit autem procul dubio Apostolus, ad antiquissimam illam Prophe-
tiam: Semen mulieris conteret caput serpentis.*

Potitò hoc quoque in hisce explicationibus prætereundum non est, carnem Christi ex substantia Spiritus sancti, tanquam materia, conceptum non esse, sed uti adstruximus, materiam carnis Christi ex semine mulieris, per virtutem & operationem Spiritus sancti decerpam.

V. Si Maria homini Christo dedisset initium, tum sanè esset creatura.

Sed hominis Christi initium, non est à matre, sed à Deo Patre per Spiritus sancti obumbrationem.

Ergo caro Christi non est creatura. Schuennck, in confes. mag. part. 1.

Respondetur. Est fallacia secundum non causam. Nam falsum est principium quo nititur Maior, videlicet, quòd quicquid non habet Initium à creatura, id non sit creatura. Vbi enim hoc principium in verbo Dei extat? Cælum & terra, stellæ, Adam, non habent initium à creatura, sed immediate per Deum facta sunt. Ergone non sunt creaturæ? Imò quia Deus ea fecit, & cœperunt fieri atque existere, ided sunt creaturæ, & nō sunt Deus. Sic caro Christi licet initium (sic vocat efficientem causam) non habeat ex matre, attamen cœpit fieri, non exstitit ab æterno. Præterea ex semine
Mariæ

Mariz facta est, licet absque virili copulatione. Ergo reuera est creatura, quæ facta est & cæpit in tempore. Estque caro specie similis nostræ, sed absq; peccato, id quod nobis hominibus summæ est cõsolationi. Quod etiam absq; peccato nata est caro Christi, sanctificata per Spiritum sanctum, id quoq; nõ prohibet, quo minus creatura appellanda sit, id quod manifestum est. Quare ab ita vanitas Schuuenckfeldii in fumum, ac euanescit.

VI. Quæcumq; est genetriz Dei, non est mater creaturæ.

Maria est Dei genetriz.

Ergo Maria non est mater creaturæ. Non concepit, aut peperit ullā creaturam. Ergo caro Christi non est creatura. Schuuenck. in 12. causis.

Resp. Neganda est maior. Nam utræq; appellationes Mariz attribuuntur. Nominatur enim mater DOMINI, & tamen eius fœtus dicitur simul fructus ventris ipsius, hoc est, quodd sit etiam mater hominis Christi, Luc. 1. Quare dextrè intelligendū est hoc eulogion, quod Maria dicitur genetriz Dei, scilicet illius Dei, qui factus est homo. Nequaquam enim hæc locutio, (quæ vera est, & rectè asserta atq; defensa est ab ecclesia sancta) nempè Maria est Dei genetriz, sic accipienda est, quodd Maria tantum genuerit Deum, aut quodd solummodo naturam diuinā genuerit, aut quodd diuina Christi natura, primū in Mariz utero cœperit existere, vt veteres & recentes nonnulli hære-

heretici nugantur & blasphemant. Sed hæc est germana & propria istius appellationis ratio, q̃ Maria sit genetrix Dei, qui ex ipsius carne carnem induit, ut nos carnales homines à peccato & morte liberaret. Nam filius Dei ab æterno genitus est ex substantia æterni Patris, & existit persona secunda diuinitatis ab æterno. Non itaq; habet iste filius Dei, suam diuinam naturam, suamq; diuinam personam, ex carne Mariæ in tēpore. Imò hic filius Dei Patris coessentialis & coæternus ipsi, est conditor totius mundi, & sic etiā creator Mariæ suæ matris. Sed iste filius Dei æternus, & hæc persona diuinitatis æterna, iuxta decretū sacrosanctæ Trinitatis, in utero Mariæ, & ex ipsius semine, suscepit naturā humanam, hoc est corpus & animā, eaq; in vnionē personæ suæ diuinæ assumpsit & arctissimè copulauit, ita ut vna dūtaxat sint persona, natura filii Dei diuina, ex substantia Patris cœlestis genita, & natura humana ex semine Mariæ, virtute altissimi desumpta. Ex hac igitur hypostatica vnione duarum naturarum in Christo, est hoc verum, & innotū eulogion, q̃ Maria sit genetrix Dei, sit mater Domini. Paritenim hæc personam, quæ est Deus, seu illa persona diuinitatis, quæ humanam naturam in sui vnionem assumpsit. Nam alias non potuisset Deum gignere.

Deinde verò ex hisce & illud liquet, q̃ Maria etiā sit mater hominis Christi, sed non tantū hominis, nec solius aut nudi hominis, sed
qui

qui etiam Deus est in vna persona. Si quis igitur simpliciter diceret: Mariam esse matrem creaturæ, haud dubiè erraret, quia intelligeret, Mariam solius & nudæ creaturæ matrem esse, seu TANTVM creaturæ matrem esse, id quod est falsum, & manifestè pugnat cum sacris literis. Quare explicatè dicendum est: Mariam esse matrem hominis Christi, sed qui nō tantum fuit homo, verum etiā Deus verus in vna persona. Item, Mariam esse matrē creaturæ sed non solius creaturæ, verum etiam creatoris & veri Dei, quia peperit personam quæ est & manet in omnem æternitatem verus Deus & homo. Iuxta diuinitatem quidem nulla creatura, iuxta humanitatē autem vera creatura. Persona autem ista Christi, id quod propter obre citationes, repetendū videtur, nō est creatura sed natura illa humana in utero Mariæ assumpta in vnionem personæ filii Dei, est creatura, quia est ex spermate David, Rom. 1. Maior itaque est fallacia secundum non causam vt causam: Esi enim Maria est Dei genetrix, tamē inde non sequitur, eam non simul etiam genuisse hominem, qui iuxta suam naturam est creatura. Sic Christus ipse se nominat filium hominis, vti & erat reuera, sed non tantum homo, verum & Deus. Conclusio itaque vana & falsa est.

VII. Quicquid est a solo Deo, & ad quod nulla creatura venit, id non est creatura.

I. Sed caro Christi est ex solo Sp. S. & NULLA ad eam creaturam accedit. Ergo

Ergo Christi caro nō est creatura. Schuuenick, in 12. causis. Item clara testimonia ex nouo Test. Item epist. 78.

Respondetur. Maior manifestè falsa & erronea est, quia primum impugnat fidei articulum de creatione. Nam cælum & terra ex nulla præexistente materia, solo Dei verbo condita sunt, & tamen sunt creaturæ. Hæc nemo poterit inficiari, nisi qui se Deo opponere velit.

Deinde & minor palàm falsa & erronea est. Nam licet caro Christi de Spiritu sancto sit concepta, & ille est causa efficiens istius incarnationis, tamen caro ista est ex semine Abrahamæ & spermate Dauid, & reuera est ex carne Mariæ desumpta, vt & Schuuenckfeld. supra dixit, eam cum additione carnis Mariæ factam. Quare materia carnis Christi est ex carne Mariæ, vnde & semen mulieris, & fructus ventris Mariæ, & filius hominis nuncupatur. Falsum itaq; est, quod nugatur imò blasphematur Schuuenckfeld. *NVL L A M ad carnem Christi creaturā accessisse.* Nam posita efficiente, non statim tollitur causa materialis. Deus enim operatur & sine omni materia pro suo liberrimo arbitrio, id quod statim in principio creationis multis exemplis demonstrauit. In carnationem autem sui filii sic voluit operari pro suo beneplacito, vt Spiritus sanctus eam admirandam conceptionem, absque virili semine perficeret, ex solo semine virginis

Mariz, vnde reueta semen mulieris dicitur & est. *Genes. 3.* Bellum itaque gerit iste Fanaticus cum Dei voluntate, & manifesto ipsius verbo, tradito in veteri & nouo Testamento. Ex falsissimis igitur assenerationibus nihil nisi falsum extruitur, & infertur. Sed insuper & aliud sophisma interspergit, quod paucis excutiendum est.

VIII. Quicquid non est creaturaliter, neque a creatura, imò non creatura conceptum, id non est creatura.

Sed vir Iesus Nazarethanus, non est creaturaliter, neq. a creatura, imò non creatura conceptus.

Ergo hic vir Iesus a Nazareth, cum honore non potest dici creatura. Schuncken, in conf. mag. 1. part.

Responderetur. Neganda est in Minori illud membrum. **NON CREATURA** concepta: Quia manifestè pugnat cum verbo Dei, quod vocat Christum iuxta carnem: Semen mulieris, semen Abrahæ, semen David, Nam verè ex semine Mariz, & ex carne Mariz virtus altissimi desumpsit hominem, quem induit filius Dei, hoc est, sibi vniuit in sua diuina persona absq; confusione, mutatione aut alteratione naturarum: Semen autem hominis est creatura, id quod nullus Diabolorum nobis potest eripere, quantumcunq; per sua ora laborèt ac blaterent. Imò natus, laetatus, gestatus est Christus iuxta carnem. Ergo verè fuit creatura, & quidem eam creaturâ ad hoc
in sua

in sua vnione personali & glorificatione maiestatica, retinet in perpetuum.

IX. Quicquid in infinitum a Deo distat, id nō potest esse creatura.

Sed Deus, & caro creatura, infinita distantia sunt seiuuata, Christus autem est Deus.

Ergo caro Christi non est creatura. Schuuenck.

Respondetur. Autor inuoluit res & verba, pro more impostorum. Sed nudis propositionibus in medium adductis, expeditum est iudicium. Maior non est principium scripturæ sanctæ, sed est infanti capitis insanum cōmentum. Nec refert, quod prestigator hōc deliramentum occultat. Nam posito antecedente & consequente, Maior quoq; in ipsis inuoluta est. Quod ad Minorem, per se quidem verum, & extra omnem controuersiam positum est, infinitam esse distantiam inter creatorem & creaturam. Sed audi, quis es tu Schuuenckfeld, vt audeas Dei voluntatem & potentiam criminari? Nam Deo sic placuit, Deus sic reuelauit, quod filius Dei deberet præfinito tempore fieri homo ex semine mulieris, ex semine Abraham, ex semine David. Et Iohannes Euangelista docet, id factum esse, cum inquit: *Verbum caro factum est*, Item Lucas commemorat, totam istius admirandæ rei historiam, vniuersæ posteritati summa fide describens. Et Paulus disertè Proclamat ad Romanos, & ad Galatas: Filium Dei ex spermate David factum esse, secundum carnem,

& factum seu natum ex muliere. Et hoc ipsum Dei opus, quod Iesus Christus est Deus & homo, cedit non solum in summum generis humani honorem, sed in salutem quoque ipsorum æternā. Quia enim per homines, lapsus erat commissus, & amissa iustitia & vita æterna, idē sic DOMINO Deo nostro visum est, ut Messias existeret homo verus, ut pati & mori posset pro peccatis totius mundi. Cum autem sola natura non sufficeret ad portandam & superandam iram Dei, aduersus hominum peccata, item ad superandam potentiam mortis, Diaboli & inferni, quę mala omnia ipsa hominum peccata inuexerant, idē Deus sic ordinauit, ut noster Saluator simul esset Deus, ipse nimirum Dei filius. Sunt igitur in hac vnica, diuina atque æterna persona filii Dei, vnitz duę istę naturę, diuina & humana, absque omni confusione aut alteratione. Diuina quidem filii Dei natura ab æterno extitit. Humana verō eius natura cępit in tēpore. Videt igitur pius lector, quomodo spiritus istius impostoris illud admirandum & salutare Dei opus, in copulatione duarum in persona Christi vnicanaturarum, carpat atq; admordeat. Quia, ut prædictum erat: Hoc semen mulieris, Diabolo caput contriuit. Conclusio itaque omni prorsus fundamento destituitur.

X. Dominus & creatura tam præcelsa & cernēda sunt, quam aqua & ignis, imō quam calum & terra.

Sed

*Sed Christus etiam iuxta humanitatem est
noster Dominus.*

*Ergo Christus etiam iuxta humanitatem,
NO N est creatura sed est deificatus, homo Chri-
stus exaquantus est Deo. Hic homo Christus est in
& cum Deo, NATURALITER factus
Deus, Schuenenck in confes. mag. 1. part.*

Respondetur. Maior non solum est va-
num commētum, sed etiam tetra blasphemia
Schuenenckfeldii. Nam sacra nos scriptura
docet, quod Deus fecit, nempe quod ver-
bum caro factū est. In hac igitur Christi per-
sona naturam humanā Christi à divina (quod,
inquam, ad rationem personæ attinet, nam
alias differunt inter se in infinitum) tam pro-
cul seiungere atque cælum & terram, pror-
sus est furiosum, imò Diabolicum. Nec re-
fert, etiam si plura exempla noluit exhibere
Deus, sumus hoc illustri & salutari exemplo,
cum debita gratiarum actione cōtenti, quod
natura divina filii Dei, assumpsit in vnionem
sue diuinæ personæ, naturam humanam.

Minor sanè vera est, & quod hic homo
Christus, sit noster DOMINVS & Deus, sum-
ma nostra consolatio est.

Conclusio igitur nihil tenet. Quæ verò
præterea ibi assuuntur, nimirum, quod Chri-
stus secundum humanitatem, (Nam id vult
præstigiator) sit NATURALITER & essen-
tia ipsa Deus, sunt blasphemiz horribiles. Nā
humana Christi natura non sit vnquā natura

diuina, id quod ipsemet cogitur fateri sed quod vna manu dat, altera mox eripit, perpetua consuetudine omnium præstigiatorum.

XI. Deus non se coniungit creatura ut creatura, sed tantum filio suis renatis.

Sed verbum caro factum est.

Ergo Caro Christi prorsus non est creatura. Schuuenck. in confes. mag. 1. part.

Respondetur. Portentosi Doctores portentosa dogmata gignūt. Et quomodo isthæc conclusio ex præcedentibus inferri potest? Sunt etiam quatuor termini. Maior loquitur de spirituali inhabitatione Dei in renatis. Minor verò de personali vnione carnis Christi cum verbo. Quid igitur ista ad illationem faciunt? Verum quidem est, Deus nulli alii creaturæ personaliter iungitur, præterquam soli isti carni, quam in vnionem personæ suæ diuinæ filius Dei assumit. Quia autem carnem ex Maria assumit. Ergo reuera est, & manet ea caro creatura. Sed Diabolus hoc spectat in isto præstigiatore, vult nobis hominibus consolationem adimere, quasi hic Christus iuxta carnem, non sit noster frater, Et, vt in Ecclesia canit: *Carnis nobis similis*. Et si autem hic Pseudopropheta sæpè gartit, Christi carnem esse veram carnem, tamen quia tam instantè pugnat, eam non esse creaturam, ided nobis fundamentum fidei nostræ subruere atque euertere molitur. Istæ itaque molis

molitiones discutiendæ sunt.

XII. Adoptari in filiū Dei per unctionem Spiritus sancti, id creatura competit.

Sed Christus iuxta humanitatem, est filius Dei natus, non adoptatus.

Ergo Christus iuxta humanitatem non est creatura. Schwenck in 12. causis. Item in confes. mag. 3. part.

Respond. ad Maiorem: Competit quidem creaturæ, sed non omni. Nam Iohan. 1. scriptum est: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, quotquot credunt in eum, scilicet Christum.* Loquitur autem de peccatoribus, qui excidentur gratia Dei, & iterum in eam recipiuntur, propter Christi meritum & intercessionem: Non enim dubium est, quin Adam & Eva fuerint in gratia Dei creatoris, ante lapsum, id quæ ex prima sua creatione, qua ad imaginem & similitudinem Dei creati erant, & fuisset ipsorum obediētia gratissimus Deo Patri cultus: Sed peccatum erat causa omnis mali.

Hic verò ingens & inenarrabile est donum Dei, quodd peccatores iterum in filios gratiæ acceptat propter Christum, ut Gal. 4. luculenter exponitur, nos *inducit* à Christo salvatore consequi. Deinde verò & hoc observetur. Maior debet esse *coram* argumenti eiusque causam proponere, quæ vel constituat, vel inficietur creaturam, seu, ut

clarius dicam, quodd aliquid non sit creatura. Atqui causam eiusmodi non complectitur Maior, id quod sic facile intelligetur, si Maiorem appositè ad hanc argumentationem formaveris tali scilicet pacto:

Quicquid in filium Dei recipitur, est creatura. Quicquid autem non recipitur in filium Dei, id non est creatura.

Quod autem creaturæ humanæ agentes pœnitentiam, & credentes in Christum, ex immensa misericordia Dei propter mediatorem recipiantur in gratiam, & adoptentur in filios Dei, ex verbo Dei perspicuo certum est. Verùm ista adoptio non est causa, quare ipsi sint creaturæ. Nam sunt aliæ causæ, quare sint creaturæ, nempe, quod non sint Deus ipse, & non sunt æterni, sed in tempore cœperint. Monstrum igitur est, quodd, qui non adoptantur in filios Dei, non sint creaturæ. An vero impij & damnati, quia non sunt gratiosi Dei filij, non sunt creaturæ? Quis talia portenta audivit unquam, nisi à portentosis hominibus? Iam verò, si adoptio iuxta cerebrum Schuuenckfeldii constituit creaturam: Ergo ex Antithesi, creaturæ nomen impijs omnino adimendum est, quia videlicet non sunt adoptati in Dei filios. Cernunt igitur omnes sani, manifestum Schuuenckfeldii Fanatismū. Et iuxta hoc examen etiam Maior, cui incumbit moles ædificij, cum fragore terribili concidit.

Quod

Quod ad Minorem, ita verbis perplexis rem inuoluit, ut mentem suam non satis explanet Schuneeckfeld. Nam quomodo velint accipere quod inquit: *Christum iuxta humanitatem esse natum Dei filium*, non dilucidè exponit. Verum nos in diiudicandis præstigiis, necesse est in Antihesi, quam manifestè ponit autor, constanter subsistere. Nam opponit adoptiuum, filio Dei, & humanitatem differtè in priori Minoris membro nominat. In hac igitur collatione necesse est nos vocabula ista propriè accipere, ne pateat rima callido impostori, elabendi & ludi ficandi. Filius itaque naturalis & verus dicitur, qui ex natura Patris sui natus est, & est eiusdem cum Patre suo, naturæ seu substantiæ. Hac igitur de causa scriptura ait, tales è lumbis parentum natos. Et solent omnes gentes dicere liberos suos ex sanguine suo cretos esse, *sind v Etern Fleisch vnd Blut* / Item, cōsanguinei, *Blutsfreunde* / dicuntur, qui ex eodem sanguine procreati sunt, *sind ein Geschlecht* / *Blutsverwandte*. Adoptiuus autem filius dicitur, qui non ex natura istius parentis natus est, sed ex gratia, in locum filii susceptus est, ut hæreditatem capiat tanquam naturalis filius, quæ res apud Romanos & alias quoque gentes vñtata fuit. Sic Octavius Augustus à Iulio Cæsare, Iugurtha à Micipsa rege Numidiæ adoptatus est, ut historiæ tradunt, Iuxta has igitur proprias & veras descriptiones, nunc exigitur

Minor. Afferit Schumenekfeld. Christū iuxta humanitatem esse filiū Dei natum. Bene autem obseruandum, q̄ inquit, *iuxta humanitatem*. Ergo sequetur: Christum iuxta humanitatem suam, ex substantia Patris esse natum. Vbi vero hoc tradit scriptura sancta? Ergo sequetur, Patrem cœlestem habere in sua substantia carnem & sanguinem? Vbi verò hæc blasphemia in Prophetarum & Apostolorum scriptis extat? Equidē Christus docet, Deum esse spiritum, *Iohan. 4.* Item, *se iuxta humanitatem habere carnem & ossa. Luc. 24.* Ergo sequetur, falsam esse scripturam sacram, quæ tradit Messiam fore semen mulieris, Germen David. Imò Deus simul mendacil argueretur, qui ista reuelauit. Mentietur & Christus, qui multoties se filium hominis nominat. Ergo sequetur, *Abzj* æternum non esse vnigenitum Dei filium, qui ab æterno genitus sit, ex substantia Patris, ei que *quomodo* sit, sed erit & alter filius, iuxta humanitatem ex substantia Patris natus. Est quidem ingens & inexplicabilis dignitas, quod æternus Dei filius, genitus ex substantia Patris, & coessentialis Patri, in vnione suæ diuinæ personæ, assumpsit humanam naturam in utero Mariæ virginis, eamque euexit ad dexteram Maiestatis, sed natura humana in Christo non est ex substantia Spiritus sancti desumpta, quia spiritus iste Elohim non est caro & sanguis, alioqui foret creatura, sed est spiritualis essentia, æterna, in-

na, infinita, omnipotens, vnus Deus æternitate, essentia, virtute & Maiestate, cum Patre & Filio, in infinitum distincta à creaturis omnibus. Hoc autem verum & certum est, quod Spiritus sanctus, tanquam Deus vnus cum Patre & Filio Dei vnigenito, operatus sit atq; formauerit hominem ex semine mulieris in vtero Mariæ, ita vt vnio ista admirabilis duarum diuersissimarum & inæqualissimarum naturarum, nempe diuinæ & humanæ, in vnica filia Dei diuina atq; æterna persona, facta sit in ventre Mariæ: Hæc vt reuelata sunt, credere firmiter debemus. Ipsum autem mysterium vnionis istius nemo hominum sua ratione exhaurire potest. Quomodo igitur enarraret? Quare, sic sanè Christus iuxta humanitatem filius Dei natus est, quia Deus eum creauit, sed non ex substantia diuina eum creauit. Item, sic filius Dei Christus, iuxta carnem etiam recte dicitur, quia singulari fauore hanc carnem complexus est, quod eam personæ filii sui vnigeniti, hoc est, ex sua substantia nati, voluit vnire, ita vt vna esset persona Deus & homo.

Hæc rectè & piè dicuntur, sed naturam humanam à natura diuina Spiritus sancti dimanasse, & non ex semine mulieris desumptam esse, id verò est non solum figmentum, sed tetra quoq; blasphemia in Spiritum sanctum.

Quid igitur? Est ne Christus filius Dei adoptionis?

optius? Respondeo non, Ratio enim, quia non fuit sua natura peccator, sed sanctus, & absque peccato in vtraque sua natura, diuina & humana. Aliena autem peccata, nempe totius mundi in se vnum transtulit, & factus est sacrificium expiatorium. Nam in sacra scriptura, & in rebus istis spiritualibus, ii tantum appellantur adoptiuu filii, qui cum sint peccatores, ex gratia propter Christi meritum & intercessionem, recipiuntur in filios Dei, & fiunt coheredes regni Christi.

An non igitur Christus est filius Dei natus iuxta humanitatem? Respondeo quod sic, quia Deus eum creauit, & immensa misericordia hanc ipsam carnem, sumptam ex carne, seu semine Mariæ, copulauit atque vniuit personaliter filio suo vnigenito atque charissimo, eamque ad dexteram suam vsque exaltauit, sed hoc non assuendum est, quod humana in Christo natura non sit ex substantia Mariæ, aut quod non sit creatura.

XIII. Totum & naturalis Dei filius non est nimis procul à suo celesti Patre separandus.

Sed asserentes, Christi carnem esse creaturam, nimis procul totum & naturalem Dei filium separant à Patre suo celesti, quasi non poterit ex sese, & ex suo spiritu, templum sue diuinitatis in Christo edificare, aut alia ratione, quam ex creatura, hoc inchoare, cum tamen longè alia ratione id declararit, quamuis templum sue diuinitatis in carne Mariæ, & cū additione carnis edificauit.

Ergo

*Ergo caro Christi non est creatura. Schwenck,
in 12. causis.*

Respondetur. Sunt quatuor termini, Major enim de natura divina filii Dei, Minor vero de natura eius humana loquitur. Nihil igitur in hac argumentatione cohæret. Maior itaque si aliquis sine dolo malo sic loqueretur, possit tolerari. Nam naturalis Dei filius est *quodvis* Patri cœlesti, & nunquam est à Patre cœlesti separandus. Verùm iste impostor suum delirium spectat atque considerat, & vult obtinere ex insidiis, Christum iuxta suam carnem non esse creaturam, quia hoc, quod filius Dei fieret creatura, eum nimis procul à Deo separaret: Est enim infinita differentia inter Deum & creaturam. Huc scilicet suas occultas machinationes iste Fascinator dirigit, id quod illatio manifestum reddit.

Quod ad Minorem: Christi carnem esse creaturam, nimis procul naturalem Dei filium à Patre separat.

Respondetur. Filius Dei licet carnem humanam assumit, iuxta beneplacitum Patris sui cœlestis, ad salutem totius generis humani, tamen non deponit, non abiicit, non amittit suam divinam naturam, quam habet ex substantia patris sui cœlestis ab æterno, eiq; est & manet in omnem æternitatem *quodvis*. Deinde verò naturam humanam filius Dei suæ personæ copulavit, non inscio, non invito Patre, sed cum voluntate & decreto totius

Trini-

Trinitatis. Verum quemadmodum natura humana à filio Dei assumpta, non delet naturam ipsius diuinam, ita respectu creatæ suæ naturæ, non separat naturam diuinam à Patre ecclesti: Hoc autem verum atque immotum est, quod infinitum sit & maneat discrimen, inter creatorem & creaturam. Et tamen sic DOMINO Deo nostro placuit, vt hæc secunda diuinitatis persona, nempe filius Dei, in personæ suæ diuinæ vnionem, susciperet carnem humanam ex Maria virgine, idque, vt dictum est, propter salutem generis humani. Sed propius intueamur Schuueckfeldii gryllos, quos ex suo capite pipiētes profert: *Quasi, inquit, Pater celestis, ex sese & suo spiritu non potuerit templum suæ diuinitatis in Christo edificare: Audis igitur hunc præstigiatores huc omnia dirigere, vt Christi carnem neget esse creaturam, idè non veretur scopice ludere & exhibilare istum summum fidei nostræ articulum, quod Christus sit ex semine Abraham, sit semen mulieris, sit germen David, vt os Dei loquitur, & reuera le ita res habet: Sic autem nugatur.*

Pater celestis ex sese & suo spiritu potuisset: istam carnem, in qua filius habitaret, cedere, quod quidem ei multo gloriosius fuisset, quam si ex creatura carnem illam sumeret. Ergo caro Christi non est creatura.

An verò hoc non est egregium impostolitus somnium, imò ludificatio diabolica
Patris

Patris & Filii ipsius? Nam reprehendit amarulenter consilium & factum Dei, quod is statuit in suo arcano consilio, & reuelauit quoque in suo verbo, quod filius Dei debeat nasci ex semine Abraham & Dauid, item quod semen mulieris deberet caput serpentis contere, idque etiam impletum est: & nunc post factum disputat, Deum Patrem aliquam potuisse inire rationem incarnationis filii, ita videlicet, ut ex sese & suo spiritu ei carnem condere? Quid? An non à posteriori nos homines decet de voluntate & factis Dei cognoscere, iudicare & pronunciare? Num nobis miseris mortalibus integrum est consilia, decreta, reuelatas Dei sententias reformare? Omnia quidem Deo sunt possibilis, quaecunque vult, approbat, decernit. Sed nos homines ex reuelato Dei verbo, de ipsius voluntate necesse est statuere: Quicquid enim Deus patefecit suo certo verbo, id quoque vult: Non autem villo vnquam verbo hanc voluntatem indicauit, quod ex sese & suo spiritu, velit carnem condere, quam filius Dei induturus esset. Et quia hoc nunquam & nusquam significauit, idè indubium est, quod hoc non voluit facere: Illud verò ex verbo Dei luculenter patet & constat: Quod filius Dei sit futurus homo ex semine Abraham, hoc est, creatura, ex creatura. Nam semen Abraham est creatura, id quod nullus Diabolorum suis calumniis vnquam poterit euertere.

Præterea

Præterea attendo, quanta sit impietas, asserere, q̄ caro Christi ex Patre & Spiritu eius debeat provenire? Num verò pater cœlestis est carnea substantia prædixus? Num spiritus Dei est carnis? Ex istis igitur non modo deliris nugis, sed tetris quoq; blasphemis iste Pseudopropheta cognoscendus & detestandus est.

Insuper observa enormem in hoc fascino, tore impudentiam, quod addit: *Deum templum sua divinitatē in carne Maria, & cum additōre carnis ipsius, adificasse.* Quænam igitur est isthæc vertigo? Manibus & pedibus iste præstigiator hoc sanctū dogma impugnat: Quod caro Christi sit creatura, desumpta ex carne Mariæ: & tamen hic ait, *Carnem Christi accedere.* Iam verò ista confert inter se: *Carnem Christi esse ex Patre cœlesti & spiritu eius*: Item *carnem Christi non esse creaturam*? Deum immortalem, quanta est inconstantia, temeritas, & perversitas istius fanatici hominis? Modò ait, modò negat, modò alia paradoxa affert, ac reuera in lubrico titubat, nec habet ubi pedem figat. Interea tamen blasphematur sine omni fronte: *Carnem Christinon esse creaturam*, Nam istam creaturam Diabolus, Rector istius miseri hominis, in odium omnium hominum, extremè aversatur, odit atque arrodit.

XIIII. Filius Dei non est creatura.

Sed Christus dicitur Filius Dei. LUCÆ.

Ergo Christus iuxta carnem, non est creatura.
Schweneck, clara testi.

Resp.

Respondetur. Sunt quatuor termini. Major enim tantum considerat filium Dei iuxta naturam suam diuinam, quæ ab æterno, genitus est ab æterno Patre, & est coessentialis, & coomnipotens Patri & Spiritui sancto, ac nequaquam est creatura. At Minor de Christo, verba facit. Sed Christus est nomen personæ, quæ duas in se habet naturas, diuinam & humanam, personaliter, indissolubiliter & inefabiliter unitas atque coniunctas, absq; confusione aut mutatione naturarum, aut proprietatum essentialium cuiusque naturæ. Est autem hæc tota persona, filius Dei, sed quando naturæ distinctim considerantur, tum sanè distinctè iuxta sacras literas est dicendum, naturam Christi diuinam, non esse creaturam, At naturam in Christo humanam esse ac manere creaturam, factam & natam in tempore. Ludit itaq; præstigiator noster, fallacia composuit. & diuisit.

XV. Quicumq; est declaratus filius Dei, si iuxta carnem non est creatura.

Sed filius Dei, natus ex semine David secundum carnem, declaratus est esse non creatura, sed filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis, Roman. 1. Deus factus est filius ipsius ex muliere, Galat. 4.

Ergo quomodo caro Christi sit ex semine David, hoc est, ex Maria virgine genita, tamen, propterea non est creatura, & Christus est verus ac naturalis Dei filius. Schwenck. in 12. causis.

Respondetur. Maior simpliciter est falsa, utpotè sacris literis ex diametro contraria. Nā virumq; perspicuis testimoniis scripturæ sanctæ docetur: Et, quod Christus sit verus, naturalis, æternus Dei filius, *Luc. 1. Matth. 16. Rom. 1.* Et quod sit etiam verus homo factus, in tempore, ex semine Mariæ, *Luc. 1. 2. Matth. 2. Roman. 1.* Hoc igitur retinaculo Argumenti auulso, reliqua necesse est sua sponte dissilire atque corruere. Sed quia istius falsi pronuntiati fundamentum in Minori conatur ostentare Schuuenckfeld. idèd examinanda est, & attendendum, an iste nouus dogmatista inde suam Maiorem possit exculpere? In Minori igitur multiplex est impostura, quæ quidem debebat euidentissima testimonia, pro dogmata Schuuenckfeldii proponere. Nam primum impiè in textum Pauli reponit verba, quæ Apostolus non inseruit, nempe ista: *Declaratus est esse nō creatura.* In quo enim exemplari vllus mortallum reperit ista verba: *NON CREATURA?* Est igitur Schuuenckfeld. manifestus falsarius textus Paulini, imò ipsius Spiritus sancti, qui per istum Apostolum hanc epistolam dictauit.

Deinde fanaticè & perplexe verbum *ἡ ἐξουσία* interpretatur germanicè: *bestimbt vnd aufgesetzt.* Nam *ἡ ἐξουσία* & *ἡ ἐξουσία* significat definire, determinare, æstimare, item declarare, aut pro certo demonstrare. Hinc *ἡ ἐξουσία*, hic rectè vertitur *declaratus, demonstratus,*
&, *ut*

& ut Luther. interpretatus est: *freistiglich erweisen ein Sohn Gottes*. Tertio, totum hunc tam luculentum Pauli textum iste præstigator malitiosissimè peruertit. Nam Paulus claris verbis, & distinctè de persona Christi, & de utrisque in ipso naturis verba facit. Primum enim asserit perspicuis verbis, Filium Dei factum esse (*γεννηται*) ex semine David, hoc est, creaturam esse, ex Mariæ semine. *Τριτον ενιμ Δαυιδ εσσε κρεατουραμ, νεμο σαμνς μεντις ινφικιαρι αυεβιτ.* Galat. 4. idem asseuerat: *Μηστ, ινκνιτ, Δεου φιλιου σουμ γεννηται εν γυναικι, σακτουμ εκ μωλιερε.* Deinde verd etiam docet Paulus, hanc personam, nempe Christum, non solum esse verum hominem, ex spermate Davidis factum, sed etiam verum atque æternum Dei esse filium, quæque rei euidentissima testimonia in medium asserit, nempe donationem atque effusionem Spiritus sancti ex sese. *Ιοηαν. 20. Αβ. 2.* Item ex resurrectione mortuorum, hoc est, quia mortem superauit.

Ista autem opera nulli puræ & soli creaturæ conueniunt. At Schunckenfeld. ista omnia confundit, atque contendit, Paulum adstruere: Carnem à filio Dei assumptam non esse creaturam. Quare tanquam abest, ut Schunckenfeldius ex hoc textu Paulino, suum implum dōgma stabiliat, ut in crimen quoque falsi incidat, meritoque tanquam falsarius scripturæ accusandus & vitandus sit. Imò

hoc ipso Pauli testimonio erroris manifestè conuincitur. Nam de natura Christi humana, apertis verbis Paulus docet, eam esse ex spermate David. Ergo est creatura; Item, inquit, *ἐκ γυναικός*, facti ex semine Dauid. Ergo cœpit fieri caro, non extitit hæc caro, quæ filius Dei suscepit, ab æterno. Quare est creatura. Eius enim proprium est, aliquando fieri, seu incipere. At filius Dei, quod ad diuinam suam naturam, non cœpit fieri, vt Ariani blasphemabant, sed extitit ab æterno.

Præterea & in alterius dicti allegatione turpis scripturæ sanctæ falsarius deprehenditur iste Schuuenckfeld. quia Pauli verba *Galat. 4.* sic recitat: *Deus factus est filius ipsius ex muliere.* Hæc autem verborum & rerum portenta non habet Paulus. Sed impostor sic voluit textum deprimare, vt eum nonnihil ad suum sensum deflecteret, ad simpliciores, scripturæ ignaros fascinandos. Verum textus Paulinus sic habet: *Vbi tempus completum est, misit Deus filium suum, factum (senatum) ex muliere.* Hæc Apostoli verba sunt plana. Testatur enim, filium Dei factum esse hominem, idque ex muliere, vt in prima promissione de Messia: *Semen mulieris conteret caput serpentis.* Gen. 3. erat prædictum, Sic & Iohannes scribit: *Verbum caro factum est,* cap. 1. Blasphemum itaque dogma hoc loco effundit Schuuenckfeld. scilicet: Deum, factum esse filium Dei ex muliere. Sic Anabaptistæ etiam bla-

blasphemant, & Ariani, quodd Christus cœperit esse filius Dei, postquam conceptus & natus esset ex muliere.

Est igitur conclusio, yana & falsa, semetipsum fœda contradictione involuens. Est autem certum argumentum falsæ doctrinæ, involutio & confusio rerum ac verborum, ita ut semetipsam implicet, & cōtradictione non obscure concidat atque destruat.

XVI. Filius Dei non est creatura.

Sed totus Christus iuxta utranq, naturam est filius Dei.

Ergo totus Christus iuxta utranque naturam, non est creatura. Schwenck in 12. causis.

Respondetur. Sunt quatuor termini. Maior enim loquitur de filio Dei, ante incarnationem, vbi nihil creatum in sua persona habuit. Minor verò loquitur de filio Dei incarnato. Sic igitur Maior venit distinguenda: Filius Dei non est creatura, scilicet, iuxta suam diuinam naturam, quam habuit ab æterno, ex substantia sui cœlestis Patris, cui est *ὁμοούσιος* & cœomnipotens. Sed falsum est: Filium Dei nō esse creaturam, iuxta humanam naturam, assumptam in vnionem suæ diuinæ personæ, ex semine Mariæ, ut scriptura tradit.

Quod ad Minorem: Totus Christus iuxta utranque naturam est filius Dei, verum est, quia vnica est persona Christi, & ea quidem diuina & æterna, licet duæ sint eius naturæ. Vna quidem diuina natura, ab æterno genita

est, ex substantia Patris cœlestis, vnde ei verè consubstantialis est, & manet in omnem vique æternitatem. Altera autem est humana natura, quæ non exiit ab æterno, neq; est ex substantia Patris cœlestis, sed constituto tempore ex semine Mariæ, per Spiritum sanctum facta est absque virili semine, & absque peccato, & personaliter vnita est filio Dei, absque omni permutatione aut mutatione naturarum.

Neque persona Christi est creatura, nec cepit in utero Mariæ, sed ab æterno existit, & in vnionem huius personæ diuinæ, vt sæpè dictum est, natura humana ex carne Mariæ desumpta, adscita est, ita vt non sint duæ in Christo personæ, vt duæ in ipso sunt nature. Est igitur filius Mariæ, filius Dei verus, & se cœ ipsa mater Dei & genetrix Dei appellatur, & est. Quare phantastica est conclusio. Nam vnio duarum naturarum in persona Christi, non tollit discrimen naturarum in Christo, quia hæc vnio in persona facta est sine confusione & mutatione naturarum: Sed iste præstigiator odit creaturam in Christo, Idè variis modis tentat eam contaminare atque annihilare vtpotè iam per glorificationis prætextum, modò per contemptum creaturæ, quasi ea non competat Deo, & in infinitum à Deo sit seiungenda. Verùm istos cuniculos necesse est non istis dolosis fossoribus, veritate verbi diuini obstruere ac dissipare.

XVII. Esse filium Dei, & esse creaturam, maximam habet differentiam.

Sed Christus iuxta totam personam est naturalis Dei filius.

Ergo Christus iuxta totam suam personam, non est creatura. Schwenck in conf. mag. i. part. Item de filiat. & gloria Christi.

Respondetur. Maior sanè vera est, si naturas per se consideres.

Sed Minor personam considerat, & non ipsas naturas in Christi persona distinctas, nimirum diuinam & humanam. Verissimum autem est, si de persona pronuncies. Totam Christi personam, esse naturalem Dei filium. At si enoluas naturas in hac Christi persona vnitas, necesse est iuxta verbum Dei istam declarationem perspicuè adferre. Quod Christus eo q̃ vnigenitus, naturalis, coessentialis, æternus Dei Patris filius est, ab æterno sit à Patre æterno génitus, nec coeperit in tēpore, sed ante hunc mundum cōditum extiterit, & sit conditor huius mundi. *Iobas. i.* & quod sit secunda diuinitatis æternæ persona. Deinde verò quòd iuxta humanam naturam suam Christus non sit ab æterno, non sit ex substantia Patris cœlestis, sed ex semine Mariæ matris natus, quod coeperit in tempore, quod filius Dei, in hoc mundo eam humanam naturam, in vnionem suæ diuinæ personæ suscepit. Hæc itaque humana in Christo natura non est coessentialis Patri &

Spiritui sancto, est inferior Deo, licet gloria & Maiestate diuina, pro omnipotentis Dei consilio & beneplacito, sit exornata. Nascitur itaque argumentatio Pseudoprophetae, ex confusione naturarum in Christo, item, ex confusione naturarum & personarum. Vnica est enim duntaxat persona Christi. At dux in ea nunc post vnionem sunt & manent naturae, inseparabiliter coniunctae atque vnitae.

Ad minorem itaque respondendum est; Christus iuxta totam suam personam, est naturalis Dei filius, scilicet, obseruata tamen cuiusq; naturae in Christo proprietate. Nam natura humana Christi, non est ex Patris substantia, vt diuina ipsius natura est. Rectè enim docet, canit & profitetur Ecclesia Christi; *Natus ex Maria virgine.*

Quod autem Schuuenckfeldius adscribit testimonium Cyrilli lib. 12. cap. 15. Non considerant profecto haeretici, quae differentia sit inter creaturam & filium. Item, Ambrosii lib. 2. de fide in praefatione, Principium fidei nostra est scire, quod genitus est Dei filius. Si non genitus est, nec filius est, &c. Si creatura est, Deus non est. Si Deus non est, nec vita est, nec veritas est. Ergo tria illa, id est, Generatio, filius vnigenitus, principaliter & propriè indicant ex Deo filium; expendant omnes pii quàm impertinenter, imò quàm fraudulentè ea alleget iste nouus Doctor. Nam isti autores pugnant aduersus Arianos, in siclantes diuinitatē Christi, & asse-

& asserentes Christum tota sua persona, no-
dam, puram, ac tantum esse creaturam. Hic
igitur necesse fuit Patres adstruere ex verbo
Dei euidenti, atque pleno ore defendere di-
uinitatem ^{filii} Dei eternam, & quod secun-
dum hanc diuinam suam naturam, nequaquam
sit creatura. Non itaque in istis locis agunt de
natura in Christo humana, verum de diuina
duntaxat, nec venit optimis illis viris in men-
tem, nec scripserunt vnquam, naturam in Chri-
sto humanam, non esse creaturam, id quod
Schuenckfeldius nunc profert, atque ad tu-
endum omnibus viribus suscipit. Dissonant
igitur ista Patrum dicta, & Schuenckfeldii
delirium, plusquam disdiapason, & deprehen-
dunt omnes attenti & piilectores, hunc Fa-
naticum in manifesto crimine falsi, quod o-
mnino est detestatione & execratione dignum,
hac in parte deprehendi.

*XVIII. Pater celestis & omnipotens est ex-
pers creatura. Creaturlosi.*

*Sed Pater celestis non est creator hominis Chri-
sti, sed est Pater eius.*

*Ergo & Christus est expers creatura, Isti
Creaturlosi. Schuenck in 12. causis,*

Respondetur. Minor partim manifestè fal-
sa, partim etiam perplexa est. Falsa quidem pa-
lam est, quia negat Patrem cœlestē, esse crea-
torem humanæ naturæ in Christo. Nam An-
gelus disertè docet Mariam, quodd virtus al-
tissimi sit hoc mirandum opus effectura, ut

Maria absque viro concipiat, & homo ex ipsa
 seu ex ipsius semine nascatur. An vero dicet
 Schuuenckfeld. Patrem hic exclu-di? An non
 ille etiam erit altissimus, cum Spiritu sancto
 vnus Deus? Nam incarnatio Christi fuit ope-
 ratio totius Trinitatis, licet secunda diuinita-
 tis persona, hoc est, filius Dei Patris æterni,
 solus indueret in vtero Mariæ & ex eius car-
 ne, naturam humanam. Christus serid & re-
 uera sese nominat filium hominis. At filius
 hominis, est creatura Dei Patris, vt & Spiri-
 tus sancti & filii æterni, tanquam vnici & veri
 Dei, sine quo nulla prorsus creatura sit aut
 existit. Nihil enim potest semetipsum creare,
 estq; proprium Dei, esse creatorem iuxta di-
 ctum: *Qui creauit omnia, Deus est.* Hebræ. 3.
 Creaturæ verd ppium est, esse creatâ à Deo.
 Impia itaque & blasphema vox Schuuenck-
 feldi est, quomocunq; eam palliet: Patrem
 scilicet cœlestem, non esse creatorem homi-
 nis Christi. Hoc enim pacto à creatione Pa-
 ter cœlestis excluderetur, id quod est nefa-
 rium dogma. Deinde non explicatè loquitur
 Schuuenckfeld. in altero membro Minoris.
 Incertum enim est, an de æterna generatione
 filii Dei ex Patre cœlesti hic loquatur, an ve-
 rò de generatione tēporali, qua hic filius Dei
 æternus, homo factus est in & ex Maria virgi-
 ne? De vtrâque enim generatione sacra scri-
 ptura nos docet. De æterna quidem genera-
 tione Psalmus 2. loquitur: *Filius meus es tu, ego*
hodie

hodie genui te, Item, *Pater cœlestis inquit*, Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus*. Et Petrus Matth. 16. *Tu es Christus, filius Dei vivi*. De tēporali verd generatione loquitur vox Dei: *Semen mulieris conteret caput serpentis*. Item, *in semine tuo benedicentur omnes gentes*. Item, *concupiscet & pariet*. Item, *Fructus ventris tui*, Luc. 1. Item, quod Christus dulcissimè inquit: *Veni filius hominis querere & saluare quod perierat*. Est itaque D O M I N U S noster Iesus Christus, verè æterni Patris æternus Filius, natus ex substantia Patris, & coessentialis Patri, & coomnipotens, & iuxta hanc diuinam atque æternam naturam, omnino est expers creaturæ, Creaturæloſ.

Deinde verd hic æternus Dei filius, factus est homo tempore præfinito, vt Iohannes luculenter pronunciat: *Verbum caro factum est*, Iohan. 1. Assumpsit carnem in & ex Maria virgine in Nazareth Galileæ, & natus est iusto tempore in Bethlehem Iudeæ, Luc. 12. Matth. 1. 2. Hæc autem caro quâ filius Dei assumpsit, non est ex substantia Patris cœlestis, aut Spiritus sancti, aut æterni filii Dei, sed tantum ex semine & substantia Mariæ virginis: & tamen Pater cœlestis (vt & Spiritus Elohim & filius æternus) est creator humanæ naturæ in Christo. Sic Paulus inquit:

Filium Dei natum esse ex muliere. Quare fanatica proflus & impia vox est: Christum iuxta carnem, esse expertē creaturæ, Creaturæloſ.

Nam

Nam inter creaturam & creatorem nihil est
medii, hoc est, nō potest aliquid in hoc mun-
do, & extra eum dari, quod non sit aut Deus,
aut creatura. Sed caro Christi non est Deus
ipse, non est Pater ipse, non est Spiritus fan-
ctus ipse, non est filius Dei æternus ipse, &
cepit in tempore, non exitit ab æterno. Iam
igitur nominetur infans, quod vulgo dicitur,
& tandem exprimatut clarè, quid nam sit ca-
ro in Christo, cum non sit Deus ipse, nec sit
creatura?

Verum hic novus Doctor, asserit, carnem
in Christo, cum sua quidem opinione non sit
creatura, esse Deum, videlicet quodd in divi-
nam naturam transierit ac mutata sit, præse-
tim in gloria. Verum hoc ipsum non valet ex
verbo Dei euidèter demonstrare. Retunden-
da est igitur hæc portetosa locutio: Christum
esse expertem creaturæ, Creaturæloſi. Nam
Christus, vox est personæ. At persona Christi
unica & divina, constat duabus naturis divi-
na & humana, æterna & temporali, quarum
altera ex substantia Patris est ab æterno, alte-
ra verò ex substantia virginis purissimæ est in
tempore certo. Ergo Christus est creator, &
creatura, sed diverso naturarum respectu, &
est tamen unica duntaxat persona.

*XIX. Si Christi caro esset Creatura, tum nihil
haberet prerogative præ alia carne, essetque Chri-
stus aliis Dei filiis equalis.*

*Sed Christum hæc in re & in aliis, omnibus filiis
Dei*

Dei est prelatum, est primogenitus inter multos fratres, Rom. 8.

Ergo Christi caro non est creatura. Schuuenckfeld in 12. causis.

Respon. Maior est fallacia secundum non causam ut causam. Nam Christi caro est creatura, & tamen habet certas & illustres prerogativas præ alia carne, in vniuerso hoc mundo. Nam prerogatiue illæ non tollunt substantiam ipsam. Item Christus est æqualis cæteris Dei filiis specie, carne, anima, & tamen antecellit eos plurimis prerogatiuis, quæ non abolent substantiam ipsam carnis. Eblateratur itaque Maior tantum ex cerebro fanatico Schuuenckfeldii, absque omni fundamento scripturæ sanctæ, ex quibus dogmata Ecclesiæ proponenda, debebant luculenter & solidè probari, &que euinci. Christus aliis hominibus prælatus est in plurimis. Hoc verum est. Sed de tantis rebus non ex cerebro humano, verum ex perspicuis sacrae scripturæ testimoniis statuendum est. Certa autem res est ex verbo Dei, Christum secundum carnem, prorsus similem & æqualem esse cæteris hominibus, & habere carnem & animam ut nos omnes habemus. Sed superior & excellentior præ aliis hominibus est in istis: Quod non est natus ex virili semine, ut nos propagati homines, sed ex virgine sola. Quod Spiritus sanctus, eam mirandam conceptionem operatus est. Quod sine omni contagio peccati, ex Maria,

ria natus est. Quodd caro & anima Christi non sunt peculiaris persona. Quodd ista natura humana, in vtero Mariæ assumpta est in vnionē diuinæ & æternæ personæ filii Dei. Quod hæc Christi persona constat duabus naturis, diuina & humana, æterna & temporali. Quodd ista admiranda vnio duarum naturarum in persona Christi, facta est absque confusione aut permixtione naturarum, & sine deletionē alterius naturæ. Quodd diuina idiomata sunt communicata humanæ naturæ in persona Christi. Quod hic Christus est Mediator, Redemptor & Propiciator generis humani, non tantum iuxta diuinam, sed etiam iuxta humanam naturam. Quodd ad dexteram Maiestatis sedet non solum diuina natura filii Dei, sed & humana, in persona Christi. Quodd huic Christo, Deo & homini, tradita sunt vniuersa in cælo & terra. Quodd hic Christus Deus & homo, rediturus est visibiliter in nubibus, ad iudicandum viuos & mortuos, &c. Ista igitur omnia ex verbo Dei perspicuo, patent, & sunt sanè prærogatiuæ sublimissimæ, naturæ humanæ in Christo, singulari omnipotentis Dei consilio attributæ, propter salutem & gloriam generis humani, vt & Psalm. 45. testatur, accitatur, Hebræ. 1. *Dilexisti iustitiam, & odisti impietatem, Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo latitiæ præconfortibus tuis.* Sic igitur Christus primogenitus inter multos fratres iure appellatur, propter

propter excellentiam natiuitatis ex Spiritu sancto ex intemerata virgine Maria, & propter copulationem atque vnionem personalem naturæ diuinæ & humanæ in Christo, & propter officium in redemptione generis humani & victoriam de peccato, morte, Diabolo & inferno, denique propter exaltationem & regnum. Nam & sacerdotium & regnum altius atque efficacius habet, quàm omnes filii primogeniti in toto mundo. Nihilominus autem S. Paulus eum inter fratres recenser, hoc est, adscribit ei naturam verè humanam, id est, carnem creatam, vt & reliqui ipsius fratres inter homines habent.

Postremò adscribemus vnum & alterum testimonium, quòd Christus secundum naturam humanam, protus sit cæteris hominibus similis. *Hebra. 2. Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini, ipse similiter participauit eisdem, ut per mortem aboleret eum, qui habebat mortis imperium, id est, Diabolum.* Item: *Nusquam enim Angelos assumit, sed semen Abrahæ assumit.* Vnde debuit per omnia fratribus similis fieri. In hoc dicto clarè dicitur: Christum cōmunicasse carni & sanguini. Item, Semen Abrahæ suscepisse, Item, per omnia similem fratribus factum. Hæc sanctæ creaturæ competunt, quia semen Abrahæ est creatura.

Fratres Christi sunt creaturæ. Caro & sanguis sunt creaturæ. *Phil. 2. Formâ serui accipiens,*
in simi-

In similitudine hominum factus, & habitum inueniens, ut homo. Hisce verbis verus homo describitur. Plura testimonia passim obuia sunt. Quare vanitas Schuuenckfeldii liquidò hic apparet, quòd nimirum pro suo monstruoso dogmate adferendo, nullam proutius sufficientem causam hic adferat.

XX. *Vocabulum creature importat secum originem veteris hominis.*

Sed Christus non est verus homo natus, sed nouus.

Ergo Christus iuxta suam carnem non est creatura. Schuuenck. in 12. causis. In confes. mag. 1. part. c. 2.

Respondetur. Maior simpliciter falsa est, quia palam eum sacris literis pugnat. Nam Adam & Eva fuerunt creaturæ Dei, antequam labe originali conspiceretur, quam quidem in posteros suos tunc demum propagauerunt, quando ipsi in peccatum lapsi & horribiliter polluti, ex sua vitiosa materia tales procreauerunt, quales sua propria culpa effecti erant. Sic in vita æterna omnes homines per fidem in Christum saluari, erunt ac manebunt creaturæ in perpetuum, licet immunes prorsus futuri sint ab omni contagio & damno peccatorum. Maior itaque non ex verbo Dei, sed ex fanatico Schuuenckfeldii cerebro emanat. Nullius igitur momenti est conclusio.

Deinde nec Minor subsistit. Ratio est, quia scriptura sacra non sic loquitur de Christo, quòd

quod sit nouus homo. Et si enim ea meritò & luculenter Christo testimoniū præbet, quodd non solum iuxta diuinam, sed etiam secundum humanam naturam, sit prorsus expers omnis peccati, sanctus, purus. Esaias enim clatè inquit: *Nō erat in ore eius, dolus. c. 53.* Et Christus intrepidè inquit: *Quis ex vobis me arguit de peccato.* Iohan. 8. Et Angelus inquit: *Sanctum ex te nascetur,* Luc. 1. Et Paulus: *Qui non nouerat peccatum.* 2. Cor. 5. Et Petrus: *Qui peccatum non fecit.* 1. cap. 2. Attamen nusquam in sacris literis, Christus vocatur nouus homo. Secundus quidem homo appellatur, 1. *Corinth.* 15. Sed alia ratione, ut ibi luculenta: xpositio traditur. Primum igitur hic obseruet lector, sacras literas Christum non nominare hominem nouum. Suas igitur phantasias ebuccinat iste præstigiator.

Deinde Paulus veterem & nouum hominem, (Nam is hac antithesi solus vititur) tantum confert in hominibus corruptis vitio originis, & postea renatis per Spiritum sanctū. Sic Rom. 6. dicitur: *Hoc scientes, quod vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato.* Hic vetus Adam phrasi Paulina, vitium cum subiecto complectitur. Quid autem sit vetustas illa Adæ, in eadem sententia explicatur, nimirum peccatum, quod in carnali propagatione, omnes ex Adam trahimus, *Psal.* 51. *Rom.* 5. Renouationem autem hominis istis verbis

Cc descri-

describit: *ut destruaturs corpus peccati, & vitium non seruiamus peccato, & ut alias loquitur, in nouitate vitæ ambulemus.* Hanc partem etiam illustrat Apostolus Ephes. 4. Vbi inquit: *Deponite veterem hominem.* Item, *Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate vera.* De vnico autem homine verba facit Paulus, & clarè se se enoluit, concupiscentias prauas, hoc est, peccata, quæ in nobis sunt, deponendas esse.

Deinde verò adlicit, nouitatem vitæ sequi debere, & perspicuè inquit: *Renouamini spiritu mentis vestrae.* Cap. 2. autem docuit, hanc corrupti hominis renouationem, esse eximium DOMINI nostri Iesu Christi beneficium: *Legem, inquit, mandatorum, in decretis sitam, (Christus) euacuans, ut duos conderet in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem.* Et 2. Corinth. 5. Galat. 6. docet, nos per Christum esse nouas creaturas. Iam igitur hanc rem expendo si in sacris literis nouus homo est, homo regeneratus: quomodo Christus nouus homo dici queat, cum nulla regeneratione indiguerit? Nam nouus, respectu veteris nominatur.

Noua igitur locutione Fanaticus, id quod familiare est præstigiatoribus omnibus, nouas opiniones introduct. Liquet itaque Schnuenckfeldium, errorem suum stabilire non posse.

XXI. *Initium noua Creatura non est creatura.*

Christus est initium noua creatura.

Ergo Christus caro, est noua caro, non habens originem creaturalem, sed diuinam. Schwenck, in 12. cano.

Respondetur. Est prorsus monstrosa constructio Argumenti. Maior simpliciter neganda & repellenda est, quia nusquam in sacris literis extat, neque expressis verbis, neque æquipollenti oratione. Si dixisset: Quicquid efficit nouam creaturam, id nō est creatura, tum fortē inuenisset effugium aliquod, quia nouam creaturā efficere, est opus creatoris, & non creaturæ per se.

Non tamē potuisset subsistere, quia Deus sic ordinanit certo & illustri verbo, quod Christus Deus & homo, noster debeat esse propiciator & saluator, non solum merito, sed etiam efficacia iuxta utranque naturam. Maior itaque abeat in antiquam syluam cura suo præstigiatore.

Deinde nec Minor sic extat in sacris literis, uti sonat: Non autem idem volunt istæ locutiones, quod Minor, 2. Cor. 5. Si quis in Christo noua creatura est, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua. Item, Gal. 6. In Christo Iesu, neq; circumcisio aliquid valet, neq; præputium, sed noua creatura. Docet enim Apostolus, quod Christus nobis pepererit

Cc 2 & appli-

& applicet remissionem peccatorum, Spiritum sanctum, & inchoationem nouitatis per regenerationem in nobis, in hac vita, ita ut per spiritum Dei incipiamus Deo credere, Deum innocare, colete, celebrare. Nisi enim per & propter Christum ista accipiamus, manemus oppressi peccato, & morte, inimici Dei, mente & operibus. Post resurrectionem autem ex mortuis, sequetur vita, læticia & gloria æterna.

Sic dextræ sunt intelligendæ istæ Pauli locutiones, *Colos. 1. Primogenitus ex mortuis*: Vbi statim subiicitur: *Ut sit in omnibus ipse primum tenens*, hoc est, Christus vicit mortem solus, & merito suo effecit, ut omnes in ipsum credentes, vita cum ipso potiantur. Respicit autem proculdubio ad statum veteris Testamenti, in quo primogenitus dignitate & officio præ cæteris fratrib. excellabat, & erat tum Sacerdos, tum Rex in domo. Christus autem per primogenitos illos sine dubio fuit designatus. Mirè igitur Apostolus voce primogeniti, quàm ad Christum non erat vnice spectare, delectatur, & variè applicat. Cur igitur hic primogenitum ex mortuis Christum appellat, quia aliis etiam erat primogenitus Mariæ virginis? Respondeo fontem quasi voluit ostendere Paulus, vnde sit præcipuè dignitas, prærogatiua, gloria Christi nimirum, quod mortem superauerit, eiusque imperium fregit suo sacerdotali officio, nō alias victimas, sed

sed semetipsum offerendo pro peccatis totius generis humani: Et sic iste primogenitus, est sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Item, sic ipse primogenitus suum regnum constabilivit deuicta morte, & parata vita omnibus in se credentibus. *Rom. 8.* *Primogenitus in multis fratribus* dicitur, quia reuera est primogenitus ille, in veteri Testamento, per primogenitorum dignitatem, & quoddam Deo sunt oblato, significatus, qui constitutus est Sacerdos & Rex totius generis humani: Libenter igitur sinamus, esse Christum primogenitum inter nos, modò noverimus fratres simus & maneamus, & fruamur totis peccatoribus istius sacerdotio & regno. Nam absque hoc nostro primogenito non possumus Deo reconciliari, aut à potestate mortis & Diaboli vindicari & liberari. Quod autem *Colos. 1.* etiam dicitur, *Primogenitus omnis creatura*, id alium habet respectum, ut Theophylactus rectè annotat inquit: *Ex patre est primogenitus, non ceterarum creaturarum respectu, sed absolute.*

Postremò, in conclusione plus est, quàm in præmissis, imò est confusio verborum & rerum. Nuspiàm enim dicit scriptura sancta: Christi carnem novam esse creaturam. Est enim & manet caro, & quidè sancta caro, omnis peccati expers, sed quod ipsa specie sit nova caro, ita ut nò sit creatura, id verò est falsissimum, & pugnat manifestè còtra sacram scripturam.

XXII. Alius nouus homo ex Deo incipiens, & de Spiritu sancto conceptus in Maria virgine, non est creatura.

Sed Christus est alius nouus homo ex Deo incipiens, & de Spiritu sancto conceptus in Maria virgine.

Ergo Christi caro non est creatura. Schusench. in 1. causis.

Respondetur. Maior est portentum portentosi capitis. Vbi enim sacræ literæ ita loquuntur? Est igitur Maior proptus ex agris & limitibus Ecclesiæ Christi explodenda, vnaq; opera totum argumentum hoc fulcro subtrahendo, necesse est cotruere.

Quod ad Minorem, articulus fidei est atq; immortalis, carnem Christi de Sp. S. conceptam esse in Maria virgine. Verum inde nequaquā sequitur, carnem Christi non esse creaturam. Nam Spiritus S. est causa efficiens atq; operans. Ac semen Mariæ, ex quo iste homo est formatus, est causa eius materialis, iuxta manifesta scripturæ sacræ testimonia. Licet igitur caro Christi non sit ex virili semine iuxta communem ordinationem propagandi homines, attamen est ex semine mulieris, iuxta antiquissimum de Messia dictum, Gen. 3. Et Esa. cap. 7. Inquit: *Ecce Almah concipiet & pariet.* Noua autem phrasis est, neq; in scriptura sancta, neq; à quoquam probato scriptore Ecclesiastico vtrpata, nempe: Christum esse aliū nouum hominem, ex Deo incipientem.

Nouus

Novus autē homo respectu vetustatis, id est, corruptionis naturæ, quam habuit nūquam, dici non potest. Sed videtur Schuonenckfeld. Christum vocare alium novum hominem: quia nouo modo, nimirum tantū ex carne Mariæ natus est sine virili copulatione, tantū operatione Sp. sancti, & virtute altissimi. Sed perplexè loquitur præstigiator, pro eiusmodi Fanaticorum consuetudine. Nec sequitur: Deus mirabiliter, contra naturæ ordinē condidit hominem. Ergo non est creatura. Equidem Adam & Eva non sunt creati ex naturali propagatione, & tantū sunt à Deo facti, & tamen fuerunt, & sunt creature. Sic quando de homine dicitur, esse veterem hominem, aut novum, non tollitur substantia hominis, quæ est creatura, quia Deus non est, & cœpit in tempore. Nihil igitur virium habet miser homo in suis præstigiis obtrudendis. Carbones itaque suos pro auro venditat.

XXIII. Quicquid commaculat carnem Christi, id non est docendum.

Sed carnem Christi dici creaturam, cōmaculat eā ac si ex carne peccati suam haberet originē.

Ergo caro Christi non est creatura. Schuonenck, in confes. mag. 1. part.

Resp. ad Maiorem: Quicquid verè id facit contra sacram scripturam. Sed sacra scriptura rotum Christum vocat maledictum, peccatū, abiectionem plebis, eo respectu, quod reatus postorū peccatorum, in ipsum sit derivatus,

& pro nobis omnibus exoluerit pœnas, ut nos ornaremur iustitia impletæ Legis, propter ipsum & per ipsum. Propterea nos igitur probra sustinuit, pro beneplacito patris cœlestis. Ista autem, quando cum sacris literis de Christo dicimus, non cedunt in probrum Christi, sed potius in ipsius laudem nostramque salutem.

Minor autem falsissima est. Quia est tantum cerebri Schuuenckfeldiani commentum. Nam sunt correlatiua, carnem esse, & creaturam esse. Et manifestè scriptura sacra asserit, Christum esse ex semine Abraham, & ex semine David. Sed hi in peccatis concepti & nati sunt, ac voluit Deus Messiam ex isto semine nasci, sed in utero matris sanctificato, ut caro Christi esset expers peccati, & non pro suis propriis, sed pro alienis, hoc est, totius mundi peccatis posset pati: Idem Angelus inquit: *Sanctum quod nascetur ex te*, Luc. i. Non igitur dedeceri est carni Christi, quod est creatura, & quidem ex semine David & Abraham & Mariæ, quod semine ante sanctificationem per Spiritum sanctum fuit peccato corruptum, sed in corruptione, virtute altissimi est purificatum. Vanissima itaque est conclusio, ut omnes vident.

XXIIII. Quicquid symbolum fidei, in secundo articulo (quemadmodum in templis canitur germanicè) docet, id est veram.

*Sed hoc symbolum ea in parte docet: Iesum
Christum*

Christum esse cum Deo Patre unius essentia, potestatis, Maiestatis, honoris.

Ergo Iesus Christus non est creatura. Schuuenek, in confes. mag.

Respondetur. Plus est in conclusione, quàm in præmissis. Nulla igitur est iusta illatio. Deinde in minori mutilare symbolum allegatur, estq; fallacia cõpositionis & diuisionis. Nam in ea symboli parte, & quidem in oratione continua, duo de Iesu Christo dicuntur, quæ vera & immota sunt: Primum, quod sit filius Dei (scilicet ab æterno) Deinde verò perspicuè adiicitur, quod sit verus homo, natus ex Maria, tẽpore scilicet à Deo præfinito. Quare utrumq; in hoc symbolo profiteamur, nèpe: quod hic Iesus sit verus Deus, & quod sit verus homo, natus ex virgine. Quà igitur vnigenitus Dei filius est, non est creatura. Quà autem homo est, cœpit in tempore, natus, educatus est, verè est creatura. Meras itaque nugæ agit præstigiator, quod confessionem luculentam in hoc symbolo, molitur ad sua deliramenta pertrahere.

XXV. Fides non nititur ulla creatura.

Fides nititur toto Christo, ut canimus & profiteamur: Credo & in Iesum Christum.

Ergo Christus NON est creatura sed etiam, iuxta suum hominem in gloria Patris, est Deus. Schuuenek in confes. mag. 1. part. Item de filiati & gloria Christi.

Respondetur. Est fallacia Compositionis
Cc 5 & diuis-

& diuisionis. Malor verè est de nuda creatura. Et rectè dicitur: Maledictus, qui fiduciam suam ponit in hominem, scilicet nudum hominem.

Quod ad Minorè, Fides nititur toto Christo, sed non nudo homine, verùm Deo & homine in vna persona, estq; singulare hoc privilegium huius hominis, neq; contingit ulli ali creaturæ. Et in ista hypostatica vnione isti homini peculiari prærogatiua, iuxta doctrinam perspicuam sacris literis traditam, datum est Nomen super omne Nomen, vt in ipsius Nomine flectantur omnia genera cælestium, terrestrium & infernorum. Quid igitur esultatum, quod tanta superbia audes Dei consilium, & beneplacitum in hoc homine Iesu Christo, reformare ac negare, carnè in Christo, quæ in tempore cæpit ac nata est, esse creaturam, & non etiam vt creaturam veram in hac personali vnione, vna adoratione esse adorandam? Conclusio itaq; non solum nullius est momenti, sed etiam affuit fanatica & blasphemica, quòd Christus etiam secundum suum hominem sit Deus. Hoc autem non docet sacra scriptura, nec mutata est humanitas Christi in diuinitatem, licet verissimum sit: Hominem Christum esse Deum, in vnica scilicet persona, non confusis atque mixtis naturis.

Sunt autem meræ illusiones, quod ait: Christum non deleta sua humana natura, tamen

men qua homo fit, non esse creaturam, sed Deum. Hac enim fanatica, spiritum vertiginis in isto homine satis superque produnt ac declarant.

XXVI. Qui ab eterno est apud Patrem, si non est inter creaturas collocandus.

Sed symbolum, quod canitur, ait Christum ab eterno esse apud Patrem.

Ergo Christus iuxta humanam naturam non est creatura, Schwenck. in confes. mag.

Respondetur. Maior & minor loquuntur de natura divina tantum, & conclusio infert de humana natura tantum. Ergo perinde convenit illatio ad precedentia, ac si quis dicat: Falces postulo, at ille respondeat, securis non est acuta. Deinde verò, si Maior de roto Christo accipiatur, attende, quid hoc sit rei? asseuerare,

Filium Dei æternum, non esse factum hominem, non conversatum esse cum hominibus, non passum esse iuxta carnem.

Manifesta igitur est fertilitas istius Pseudo-prophetæ.

XXVII. Nulla creatura est pro nobis mortua, sed unigenitus Dei filius, 2. Cor. 5. Dedit erat in Christo sibi mundum reconcilians.

Christus est pro nobis mortuus.

Ergo Christus iuxta humanam naturam, bona conscientia non potest dici creatura. Schwenck. in conf. mag. 1. part.

Respondetur. Plus est in conclusione, quàm in præ-

in præmissis, ut ferè semper Fanaticus iste infert atque accumulatur plura atq; aliena.

Deinde ad Maiorem: Nulla creatura pro nobis est mortua, scilicet, sola, nuda, tantum creatura. Non enim fuisset sufficiens ad persolvendū æquivalens, p peccatis totius mundi, precium. Quare Filius Dei factus homo, nos redemit à peccato, morte, imperio Diaboli & inferni. Passus autem & mortuus est hic noster Redemptor, qui est Deus & homo, SACVNDVM carnem, ut Petrus manifestis verbis scribit. Quando igitur dicitur: Filius Dei est pro nobis mortuus, id sanè nequaquā est intelligendum, extra naturam humanam, secundum diuinam naturam, sed iuxta resolutionem & declarationem Petri, secundum carnem scilicet, non tamen extra hanc personam.

Intempestivè autem hic citatur dictum Pauli, Nam licet Deus cooperatus sit in hoc amplissimo opere redemptionis generis humani, atcamē voluit filium suum vnigenitum fieri hominem, & iuxta humanam naturam assumptam, in sua persona pati mortem. Quare illatio Schuuenckfeldii est fanaticismus & blasphemia, qua Diabolus conatur nobis hominibus eripere consolationem, quod filius Dei factus homo nos redemit, & in natura humana, ut vera etiam creatura nobis in hac parte similis, sed absque peccati contagio sanguinem pro nobis fuderit.

XXVIII. *Sanguis Dei nō est creaturalis (ut supra dixi aut humanus) sanguis.*

Sed sanguine Dei Ecclesia acquisita est. Acto- rum 10.

Ergo sanguis Christi non est creaturalis, cor- poralis, humanus sanguis. Schuncken, de notitia Christi.

Respondetur. Maior est phantastica, quæ non extat in sacris literis.

Quod ad Minorem, loquitur, ibi Paulus de Christo nostro Redēptore & Liberatore, ut & Iohannes simil oratione utitur. *Sanguis Ie- su Christi filius eius, emundat nos ab omni peccato.* i. Iohan. 1. Sed Christus est verus Deus & verus homo, in vnica persona. Verè igitur in hac persona, Deus sanguinem fudit, scilicet, si explicare velis, iuxta naturā humanam. Nam diuina Christi natura non habet carnem & sanguinem, ut ipsemet, testatur, *Luc. 24. Spi- ritus carnem & ossa non habet.* Sic igitur dextrè hæc Oratio Apostoli accipienda est. Non au- tem inde efficitur, quodd sanguis Christi, sit ipsa natura, aut essentia diuina. Quia huma- nitas Christi non facta est, nec fiet vnquam diuinitas ipsius.

XXIX. *Creatura non potest esse sanguis noui Testamenti ad remissionem peccatorum.*

Sed Christi sanguis in sacra cæna est sanguis noui Testamenti.

Ergo Christi sanguis non est creatura. ibid.

Respondetur. est eadē illusio. Maior enim de sola

de sola & nuda creatura loquitur. Minorve-
 ro de Christo, qui est Deus & homo. Nam
 iste sanguis, qui pro nobis in ara crucis est
 profusus, quiq; in DOMINI cena iuxta ipsius
 sanctionem & verbum, præbetur bibendus,
 non est nudi hominis sanguis, sed hominis,
 quem filius Dei in societatem atq; vnionem
 suæ diuinæ personæ suscepit, quæ de causa &
 sanguis filii Dei appellatur, atque est reuera.
 Iam autem consilium & beneficium Dei ita
 vellicare, quasi Deus non sic ordinarit, vt fi-
 lius Dei vnigenitus creaturam, id est homi-
 nem assumeret in suæ diuinæ personæ vnio-
 nem, & iste Christus vnicus pro nobis pate-
 retur secundum carnem, vt Petrus loquitur,
 est sine omni dubitatione odium Satanicum
 spirare & exerere, quia, vt sæpius repetendum
 est, Diabolus extremè hoc ipsum odit, quod
 Deus factus est homo, & hoc nostræ salutis
 fundamentum conatur omni astutia, fraude
 & vi labefactare. Non patiamur igitur nobis
 hoc eripi, quod Deus sit homo, & quod san-
 guis Christi sit & maneat creatura nobis in
 hoc Christo saluberrima.

XXX. *Nulla creatura potest ad dexteram
 Dei sedere.*

*Sed Christus iuxta suam humanam naturam
 sedet ad dexteram Dei.*

*Ergo Christus in gloria iuxta suam humanam
 naturam, non est creatura. Schwenck. in confes-
 sion. 3. part.*

Resp.

Respondetur. Maior palam falsa est. Ratio est, quia cum verbo Dei manifesto pugnat. Nam David de Messia passuro & resurrecturo prædicit, quod ad dexteram Dei sit collocandus. Sic clarè filius Dei inquit: *A modo videbitis FILIUM HOMINIS sedentem à dextris virtutis*. Matth. 26. Idem Apostoli quoque gloriosè testificantur, quod hic Iesus Christus, natus homo ex Maria virgine, qui mortuus est & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, is etiam interpellat pro nobis. *Ephef. 1. Credimus secundum efficaciam potentia virtutis eius, quam operatus est in Christo Iesu, suscitans eum à mortuis, & constituens ad dexteram in caelestibus*. Est itaq; extrema & detestabilis amentia & impudentia, & voluntati ipsius revelatz, & facto celeberrimo ac tradito multis testimonio sese opponere.

Maiore itaq; destructa perit & illatio imposita.

XXXI. Nalli creatura potest tribui omnis potestas.

Sed Christo tribuitur omnis potestas, etiam secundum hominem.

Ergo Christus secundum hominem non est creatura. Item clara testi.

Resp. Maior loquitur de nuda & sola creatura. Minor verò de Christo, qui Deus & homo est. Creator quia Deus, creatura autè quia homo. Ergo est vilitata & turpis fallacia cōposita & diuisa quatuor terminorū. Naturæ humanæ
in Chri-

in Christo datū esse omnem potestatem, neq;
ille Erro, verbis quidem, audet inficiari, sed
pernegat humanam naturam in Christo, esse
creaturam, propterea, vel ex affectata malitia &
ambitione, vel ex diabolica fascinatione atq;
vertigine, ut malus spiritus per hoc organon
agrè faciat Christo, & simpliciores in Chri-
sti Ecclesia perturbet.

*XXXII. Quicumq; est Mediator inter Crea-
torem & creaturam, non potest esse creatura.*

*Sed Christus est Mediator inter Creatorem &
creaturam.*

*Ergo Christus non est creatura. Schwenck. in
confes. mag. 3. part.*

Respondetur. Maior non extat in sacris li-
teris, imò contra eas est. Manifestè itaque fa-
nitica & falsa est, Nam & Moses legitur fuisse
Mediator inter Deum & homines, accipi-
endo in monte Synai Legis tabulas ex manu
Dei, Galat. 3. Deinde sic est à Deo ordinatum,
ut Mediator & Propiciator generis humani,
esset filius Dei, qui fieret homo. Homo enim
lapsus erat in peccatū: Ergo Deo sic visum est,
ut vnigenitus filius factus homo, secundum
carnē pateretur, ac sanguine suo expiaret ho-
minum peccata, id quod sacræ literæ lucu-
lenter tradunt, & tota Ecclesia Christi profi-
teretur in suis symbolis. Refutat igitur Paulus
perspicuis verbis istum, præstigiatores, in-
quiens: *Unus Mediator Dei & hominum, homo
Christus Iesus.* Timoth. 2.

Quod

Quod ad Minorem, loquitur ea de officio Christi, quod naturis in Christo nihil derogat. Imò hoc nobis summè est consolationi, quod noster Reconciliator cum Deo, est verus Deus, & verus homo in vnica persona. Tota igitur Argumentatio est Ignoratio Elenchi.

XXXIII. Nulla creatura potest esse Mediatrix hominum.

Iam si Christus est Mediator.

Ergo, Christus iuxta carnem non est creatura. Schwenck. confess. mag. 3. part.

Respondeo ad Maiorem. Nulla creatura sola & nuda, est Mediatrix hominum, hoc extra controuerfiam versatur. Sed Christus non tantum est homo, sed & Deus, ac sic constitutum est à Deo, vt noster Mediator vtraque natura constaret, Humana quidem, quia per hominem esset lapsus commissus, vt etiam in humana natura, sed non sola fieret expiatio peccatorum. Diuina autem, vt hoc tantum opus redemptionis generis humani perficeret, quia sola natura humana id prestare non valuisset; id quod alibi fufius explicatur.

XXXIIII. Redemptio non potest tribui vlli creatura.

Sed 1. Timoth. 2. tribuitur homini Christo redemptionis omnium nostrum.

Ergo Christus neq. ante neque post resurrectionem potest esse creatura secundum hominem.

Respondetur. Eadem est vexatio quæ in

De prior-

prioribus aliquot argumentis obiecta est. Maior loquitur de creatura nuda, in se considerata. Minor verò de Christo, qui Deus & homo est. Consilium autem Dei non patiamur eludi, qui voluit per filium factum hominem, id est, creaturam, nos redimere, idq; nobis & necessarium fuit, iuxta ipsius Dei iudicium, & nobis summæ consolationi est, quòd non solum Deus, sed & homo nos redemit & saluat. Verùm quoniam sua Diabolus spicula dirigat, aliquoties ostensum est.

XXXV. Nulla creatura pascit animam ad vitam eternam.

Sed caro Christi verè vivificat. Iohan. 6.

Ergo caro Christi nō est creatura. Schuemenck, in confes. mag. 1. part. Item clara testi.

Respondetur ad Maiorem, scilicet sola & nuda creatura per se. Alioquin autem Deus per verbum & aquam homines regenerat. *Ephes. 5.* Per verbum Evangelii saluat, *Rom. 1.* *Evangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti.* Minor autem non de nuda carne, aut carne per se, sed de carne Christi loquitur, quæ est caro vnigeniti Dei filii in vna persona, & vt testatur Cyrillus, totam vim vivificandi hausit in hac persona. Sunt igitur quatuor termini, & sic perit conclusio. Solent autem istis rerum confusionibus ludere prestigiatore, vt simplicioribus facum faciant.

Clamat potrò impostor, enervari eam DOMINI, si caro Christi sit creatura, quia ibi
grada-

tradatur esca animæ ad vitam æternam. Sed Christus est Deus scilicet & homo, qui iubet corpus suum edi, & sanguinem suum in hoc Testamento suo bibi. Et corpus ipsius & sanguis ipsius sunt creaturæ. Ergo p̄ has creaturas & cum eis, præbet nobis remissionē peccatorum, & vitam æternam, omnibus scilicet & ore & fide hoc Testamento utentib. Non itaque enervat sacram cœnam, licet corpus Christi sit atque creatura. Est enim corpus filii Dei, scilicet in vnionem personæ ipsius assumptum, & sic ipsi visum est, Testamentum suum ordinare. Verùm Pseudopropheta etiam hic in chorda Sacramētariorum oberrat, ex corpore Christi pro nobis tradito, faciens tantum memoriam corporis Christi.

XXXVI. *Solus Deus saluat, Esa. 43.*

Christus saluat.

Ergo caro Christi non est creatura. Idem clara testimonia.

Respondetur. Cōclusio sic debebat inferri. Ergo Christus est Deus. Et sic argumentatio subsisteret. Verùm quia de carne tantum Christi infert, perspicuū est, eam ex præmissis non sequi. Nam verum quidem est: Deum saluare, sed saluat iuxta suum beneplacitum. Sic autem ordinauit Deus, quodd per suum filium factum hominē velit nos saluare, *Ioan. 3. Gal. 4.* Non igitur saluat nos nuda & sola creatura, sed Christus Deus & homo, de quo Pater cœlestis istam vocem profert: *Hic est filius meus*

*dilectus, in quo mihi benè complacitum est. Mat-
thæi 3.*

*XXXVII. Quicquid omnem consolationem
de salute aufert, id non est docendum.*

*Sed si homo Iesus Christus reliquitur esse crea-
tura in cælis, tum non potest esse Mediator, Ponti-
fex, non potest iuuare, sanctificare, saluare, non
potest invocari.*

*Ergo Iesus Christus in cælis, NON est crea-
tura. Schuuenck. in confes. mag. 3. part.*

Respondetur. Minor est fallacia secundum
non causam, vt causam: Nam licet humana in
Christo natura, sit creatura, & maneat crea-
tura in omnem vsq; perpetuitatem, attamen
totus Christus, vtrique natura est noster Me-
diator, Pontifex, sanctificat, saluat nos, & vna
adoratione *ὁ ἀριστὸς* ille est adorandus. Ideo
enim visibiliter carnem suam in cælum eue-
xit, vt certò constaret Ecclesiæ Christi, hunc
eundem Christum, retinere suam carnem se-
mel assumptam, inseparabiliter & immutabi-
liter, & eadem carne in vnione ista hypostati-
ca, rediturum ad iudicium, vt Angeli post
ascensionem illam gloriosam apparentes, ma-
nifestis verbis prædicant. *Act. 1.* Deinde est
fallacia cōpositionis & diuisionis. Nam Chri-
stus non est nuda, non sola, non tantum crea-
tura, sed est Deus & homo in vnica persona.
Nuda quidem & sola creatura non posset san-
ctificare & saluare homines. At Christus
Deus est & homo, & in hac persona vtrique
sua

sua natura est noster Saluator & merito & efficacia, ut alibi solidè est probatum.

XXXVIII. Dominus cæli & terra non potest esse creatura.

Sed Christus est Dominus cæli & terra iuxta utramq. naturam.

Ergo Christus iuxta humanam naturam non est creatura. Schuuenck. confes. mag. 3. part.

Respondetur. Est fallacia compositionis & diuisionis. Maior enim agit de creatura nuda, sola, in se & per se tantum considerata: At Minor loquitur de Christo, prædico natura diuina & humana, in vna persona vnitis inconfusè. Quare non cōueniunt Maior ac Minor, ac sunt quatuor termini, Minor autem talis debebat Maiori subiici: At in Christo tantum est humana natura, seu creatura, id quod palam est falsum.

XXXIX. Cognitio Christi, imò Christus ipse, non foret vita æterna, si caro Christi esset creatura.

Sed Christus est verus Deus, & vita æterna. i. Johan. 5.

Ergo Christus iuxta hominem, non est creatura. Schuuenck. de filiat. & gloria Christi.

Respondetur. Maior falsa est, quia contra sacram scripturam & communem totius Ecclesiæ Christi confessionem est: Nam sacræ literæ testantur, verbum factum esse carnem, hoc est, filiū Dei esse incarnatum, & sic utraque natura (quia Deus & homo est) nos ho-

mines peccatores redemisse, & vitam æternam peperisse: Quia igitur homo, idè creatura: Omnis enim homo creatura est, quæ cœpit tempore certo, & cõstat anima & corpore. Sic filius Dei præfinito tempore assumptus semen mulieris, corpore & anima nobis simile, sed absque peccato.

Quod ad Minorem: Iohannes in eo dicto nequaquam negat, Christum quia homo est, creaturam esse, sed simpliciter dicit: Christum esse Deum, & vitam æternam. Quod autem hic Christus etiam sit homo, id luculenter ardentiq; zelo *cap. 4.* adstruit: *Omni*, inquit, *spiritus, qui confitetur Iesum Christum, in carne venisse, ex Deo est. Et omnis spiritus, qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo non est, & hic est Antichristus.* Iam verò pugnaciter affirmare, Christum quia homo, **NO** N esse creaturam, idem est re ipsa, quod inficiari: Christum in carne venisse, quia caro humana est creatura, omnium plorum & sanorum iudicio. Seiat itaque Schuenenckfeldius, se à Iohanne Apostolo hic pro Antichristo damnari. Insuper vox Christi nota atque immota est: Carnem suam esse datã pro mundi vita, *Iohan. 6.* Vnde rectè dicitur: Carnem Christi esse viuificam. Sic enim Deo placuit, sibi reconciliare & viuificare homines lapsos in peccatum & mortem, per filium suum factum hominem. Struit igitur iste impostor in hoc argum. fallaciam, secundum non causam.

XL. Si homo Christus glorificatus est creatura, tum non potest esse semen benedictionis alios benedicens.

Sed Christus est semen benedictionis Genes. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Item Matth. 1. Vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum facies populum suum a peccatis suis.

Ergo homo Christus Iesus glorificatus non est creatura. Ibid.

Respondetur. Maior est falsissima, estque fallacia secundum non causam. Nam & homo Christus glorificatus, est creatura, quia homo est & manet, nec abiicit aut mutat hanc suam humanam, factam, natam, creatam naturam, & est semen benedictum, alios benedicens. Vtrunque enim sacræ literæ luculenter docent. Nam mox in paradiso ista sententia profertur immediatè ex ore Dei, Semen mulieris conteret caput serpentis. At semen mulieris est homo, & est creatura. Sed non est sola, nuda, tantum creatura, verum est etiam Deus, idque in vna persona, id quod etiam nomen Immanuel designat. *Esa. 9.* Incidit præterea & ista ratiocinatio, in priorum dolum.

Maior enim de sola & nuda creatura intelligenda esset, si deberet consistere. At Minor de Christo loquitur, qui non est sola creatura, sed est Deus & homo in vnica persona. Euanescit itaque conclusio.

XL I. Si Christus secundū hominem esset creatura, tum non foret Immanuel.

Sed Christus est Immanuel. Matth. 1.

Ergo Christus secundum hominem, non est creatura. Ibid.

Respondetur. Portentosum caput gignit portentosa dogmata. Maior non est scriptura, neque sanorum hominum, Idēd propterea est falsa.

Quod ad Minorem: hoc ipsam nomen Immanuel testimonio est, Christum esse Deum & hominem in vna persona. Et quis factus & natus homo, &c reuera semen mulieris, idēd vera creatura est, absq; tamen contagio peccati: Et illustrat hanc ipsam rem, Esaiæ varicinium, quo inquit: *Almah, hoc est, virginem, intemeratam, concepturam, & enixuram esse hūc admirabilem filium, cui (scilicet propter duplicem naturam) imponēdum esset hoc nomen Immanuel, hoc est, Deus & homo.* Conclusio igitur est nullius momenti.

XL II. Deus noluit creaturam ponere ad fundamentum sui templi.

Sed Christus est positus ad lapidem angularem sui templi.

Ergo Christi caro non est creatura. Ibid.

Respondetur. Est eadem fallacia & nugatio. Maior enim loquitur de mera creatura. At Minor subiectum exhibet, quod Deus & homo. Ideo meras imposturas iste nouus Doctor ebuccinat. Porro hoc Dei consilium Sa-

tan odiatque impugnat semper, quodd Deus homo factus est, & quodd non solum Deus, sed & homo in hac persona caput ipsius contriuit. Hoc igitur Satanæ odiũ, & in isto presenti organo haud obscure perspicis, quodd negat Christum, quã homo est, creaturam esse. Neque verò iste spiritus hunc præstigiatorum equitans acque instigans, serid agit, quicquid de gloria carnis Christi quasi inflatis buccis agit. Nam ad eum finem collimat, quodd tamen ea caro non sit creatura, nec similis carni reliquorum hominum, quodd ad speciem. Vanitas itaque vanitatum est, quodd infert Schunëckfeld.

XLIII. Caput nostrum, Mediator noster, Rex noster, non potest esse creatura.

At Christus est caput nostrum, Mediator, Rex noster, utraq; natura.

Ergo caro Christi non potest esse creatura. Idem ibid.

Respondetur. Est fallacia composit. & dissolutionis. Quia Maior loquitur de nuda & sola creatura, quæ sanè non potest esse caput nostrum. Minor verò loquitur de Christo, qui & Deus & homo est in vnica persona. Et quia homo, secundum humanam naturam creatura est, quæ à Deo est facta tempore constituto, & constat anima & corpore, vt & reliqui homines, excepto tantum peccato.

Sunt igitur quatuor termini in hoc Argumento. Et sic Deo placuit, vt nostrum caput

Dd 5 & Rex

& Rex, esset Deus & homo. Nugas autem agit impostor quodd blaterat, se quidem etiam hoc profiteri, quodd Christus in gloria sua cœlesti sit homo, sed creaturam hoc nomine eum esse, id verò se pernegare. Verum quia ista cœlestis glorificatio non sustulit hominem in Christo, Ergo nec creaturam quam assumpsit.

XLIIII. Si Christus esset creatura, tum persona dissolveretur, & quaternitas constitueretur, essetq; in Christo natura inferior diminuta.

Sed Christi persona non est solvenda, nec quaternitas admittenda.

Ergo Christi humana natura non est creatura. Ibid.

Respondetur ad Maiorem. Est fallacia secundum non causam, & est tantum ebuccinatio temeraria, absque vilo certo fundamento. Nam *verbum caro factum est*, inquit Iohan. cap. 1. *Misit Deus Filium suum, natum ex muliere*, scribit Paulus Galat. 4. Hic facta est unio personalis diuinæ & humanę naturę in Christo, assumente filio Dei in suam diuinam atq; æternam personam, ex Maria virgine naturam humanam. Et hæc unio personalis est inconfusa, & est indissolubilis. Qui igitur hominem creaturam potuit suscipere in suam naturam, in statu suę humiliacionis, is etiam hominem creaturam in sua gloria, & potest & vult conseruare, in solatium generis humani. Quemadmodum etiam natura humana, sus-
cepta

cepta in vnionem personæ filii Dei, nūquam exæquata est naturæ ipsius diuinæ, in hoc mūdo, ita neque humanitas Christi exæquata est ipsius diuinitati in glorificatione cœlesti, & vt fuit, ita est ac manet in omnem vsque æternitatem differentia inter diuinam & humanam Christi naturam, vt hæc sit minor, illa maior.

XLV. Nulla creatura essentialiter potest habitare in omnium credentium cordibus.

Sed Christus habitat in cordibus credentium.

Ergo Christum iuxta carnem non est creatura.

Ibid. Item, clara testis.

Respondetur. Est lusus in quatuor terminis. Maior de nuda & sola creatura loquitur. At minor pronunciat de Christo, qui non est nuda aut sola creatura, sed Deus & homo in vnica persona. Deo autem sic visum est, eiusmodi saluatorem nobis cōstituere, qui Deus & homo in vnica persona esset. Quid igitur tu Deum reformas, qui creaturam à se factam, sic personaliter voluit vnire filio Dei, & hæc miranda opera per ipsum efficere? Quare tantum ludos agit iste præstigiator, fallacia composit. & diuis. simpliciores fasci- nans.

XLVI. Nulla creatura potest indicare viuos & mortuos.

At Christus indicaturus est viuos & mortuos.

Ergo nihil in Christo est creatura. Ibid.

Respond. Idem est dolus. Maior de nuda
& sola

& sola creatura loquitur. At Minor de Christo Deo & homine. Tenebras igitur & ludificationes meras iste præstigiator hominibus offundit. Quod verò Iohan. 5. dicitur: *Christo datam esse potestatem indicandi omnes homines, quia filius hominis sit*, id idem: notus Doctor sic eludit: hominem quidem esse, sed creaturam non esse. Id verò cum probari in æternum nequeat, merito inter Fanatismos Schuuenckfeldii ascribendum & referendum est. Satis autem hic est, simplicioribus saltem, perspicue demonstratum esse vitium argumenti.

XLVII. Nulla creatura effundit Spiritum sanctum.

Christus effudit Spiritum sanctum. Act. 2.

Ergo Christus non est creatura vlla sui parte, Idem clara testim.

Respondetur. Est vltima isti præstigiatori fallacia. Maior de sola & nuda creatura est intelligenda. At Minor loquitur de Christo, qui Deus & homo est. Et sic Deo placuit, per hunc Christum, Deum & hominem, nos homines peccato perditos saluare, & donare Spiritum sanctum. Quid tu igitur hoc opus Dei cauillaris? Iohan. 20. legimus afflatu, Christum suis Apostolis dedisse Spiritum sanctum. Hæc opera salutis nostræ non sunt exhibilanda isto cauillo: creatura hæc non potest efficere, quia non est nuda, & tantum creatura Christus secundum hominem, sed etiam est Deus in vniuersa persona. Atqui Diabolus odit acerbissime incar-

Incarnationem Christi, quâ ipsi caput est cō-
tritum, idēd tantoperē furit, variisq; machi-
nationibus aduersus Christum suum odium
exerit. Videt igitur lector pius, meras vexa-
tiones ab istis impostoribus, ad fascinandos
imperitiores, in medium afferri.

*XLVIII. Quicquid est glorificatum, id non
est creatura.*

At corpus Christi est glorificatum. Philip. 3.

Ergo corpus Christi non est creatura. Ibid.

R. Ipondetur. Maior est phantastica, non
ex verbo Dei petita, sed nata & prolata ex ver-
tiginoso cerebro præstigiatoris. Ergo similis
valoris est illatio. Fundamenta autem doctri-
narum debent ex certo & euidenti verbo Dei
proferri, atque ad oculum demonstrari. Id ve-
rò hic non fit. Ergo isthæc ex tinea doctrina
omni iure est profliganda.

*XLIX. Si caro Christi est creatura, tum nihil
amplius habet in cælo, quam Moyses, Petrus, Pau-
lus, licet sit altior creatura.*

*Sed Christus in cælo habet regnum, est caput,
influit spiritualia dona, gratiam, pacem, spiri-
tum, letitiam.*

*Ergo caro Christi in cælo, non est creatura.
Ibid.*

Respondetur. Est eadem chorda fallax, Nā
Maior loquitur de creatura sola, nuda, tantūm
per se considerata. Minor verò loquitur de
Christo, qui non est nuda & sola, & tantūm
creatura, sed est in vnica persona Deus & ho-
mo. Est

mo. Est igitur secundum hominem, etiam creatura, quia homo factus & natus in tempore, est creatura. Sine tamen peccato homo factus est, & quidem virtute altissimi, ex semine intemeratae virginis Marię. Deinde quia Minor de carne Christi dicit, ideo nulla est conexio, & simpliciter falsa est, & est fallacia secundum non causam. Nam & caro Christi est ac manet reuera creatura, & habet multo plures dignitates, prerogativas & potentias, quam Moses aut Petrus. Ratio est, quia hæc creatura humana assumpta est in unionem personae diuinæ filii Dei, & collocata est ad dexteram Maiestatis, & virtutis Dei, omniaq; ei subiecta sunt in cælo & in terra. Horum autem neutrum Moysi, Petro, aut ulli sancto sanctæque competit. Quare hic homo Christus unctus est præ cunctis consortibus suis. Nihil igitur hac ratiocinatione obtinet nouus iste Propheta.

L. 1. Corinth. 15. scriptum est: Factus est primus homo in animam viventem. Nouissimus Adam in spiritum viuificantem. Item, primus homo de terra terrenus est. Secundus homo DOMINUS ex cælo.

Ergo Christi caro in gloria non est creatura. Ibid.

Respondetur. Neganda est consequentia. Quia in antecedente non habetur, quod infert consequens. In priori enim collatione Paulus non dicit, Christum secundum hominem,

hem, mutatū esse in spiritum, seu humanam naturam, factam esse diuinā, nec iam ampliū creaturam esse. Sed dicit: hunc hominē Christum, esse spiritum, hoc est, Deum viuificantē, Deus enim est spiritualis essentia. At, quia Christus Deus & homo est, idē ei viuificatio aliorum hominum tribuitur. Ceteri verō naturales homines, qui nihil aliud sunt quā homines, non possunt alios homines viuificare. Vitam accipiebat Adam à Deo, sed non simul erat Deus viuificans, vt homo Christus est, Deus & homo in vna persona. Nihil igitur hic derogatur humanæ in Christo naturæ, quasi non sit creatura. Similiter in altera antithesi hoc confertur, quod primus homo sit de terra, ac tantum sit humana natura prædictus. At Christum hominem, non solū esse terream molem, id est, verē hominem, sed insuper esse DOMINVM ex cælo, id est, verē Deum, vt Iohannes inquit: *Verbum caro factū est.* Quare in hisce dictis, nequaquā phāstasma Schuuenckfeldii continetur, q̄ nimirum caro Christi non sit creatura. Nam & secundum nominat hominē, id est, creaturā, sed non solam, verū etiā Deum, in vnica scilicet persona.

L. I. Gratia non est a creatura.

Sed Roman. 5. dicitur: Gratia Dei, & donum per gratiam vniū HOMINIS Iesu Christi, in plures abundauit.

Ergo Christus secundū hominem, non est creatura. Ibid.

Resp.

Respondetur. Eadem est impostura composita. & dilecti. Maior dicit, Gratiā non esse à nuda creatura, & in se considerata. At Maior loquitur de Christo, qui est Deus & homo, & dilecti hominis meminit, idēd juxta humanam naturam, Christum esse creaturam designat, sed non nudam, verum & Deum, in vna persona. Et supra dixerat cap. 1. *Christum esse declaratum filium Dei in virtute.* Et cap. 9. coniungit vtranque naturam inquitens: *Ex quibus (paribus) est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula.*

LII. *Claritas filii Dei ante mundum conditum, est ipsa aeterna divinitas.*

Christus petiit se hominem clarificari ea claritate. Iohan. 12.

Ergo Christus iuxta suam humanitatem, est Deificatus, caro tota in Christo est Deificata. Natura in Christo sunt exequata. Ibid.

Respondetur. Vox Dei ibi sonat: *Et clarificani, & iterum clarificabo.* Est autem clarificatio filii Dei aeterna, quod natus est ab aeterno Patre, idque ab aeterno. *Psalm. 2. Iohan. 1.* est coessentialis, coequalis, coaeternus, coomnipotēs Patri & Filio, & vnus Deus. Iam autem promittit Deus Pater clarificationem suo filio versanti in statu humiliationis, postquam scilicet homo factus erat. Ea verò clarificatio erat resuscitatio ex mortuis, victoria peccati, mortis, Diaboli, inferni, ascensio triumphalis in cælum, sessio ad dexteram Patris, traditio
omnis

omnis potestatis in cælo & terra, iudicium de mortalibus, gloria sempiterna. Ista igitur, licet ad exaltationem humanæ naturæ in Christo admittamur & sublimiorem, quàm ut homines, humanis verbis eam possint explicare, pertineant, tamen nihil prohibent, quò minus humana in Christo natura sit ac permaneat reuera creatura. Dei enim opus & benevolentia erga homines hac in parte spectanda sunt.

LIII. Si Christus iuxta humanam secundam naturam est creatura, ipsa Trinitas turbatur, quia in Trinitate nihil est creatum.

Sed ea non est turbanda.

Ergo Christus secundum humanam naturam non est creatura. Schwenck. in conf. mag. 1. part.

Respondetur. Maior est falsa. Nam Trinitas in Deo manet salva, licet secunda divinitatis persona fiat homo, & maneat homo in omnem usque æternitatem. Nam sic Deo visum est, ut verbum caro fieret. Ea autem in carnatione filii Dei nihil de ipsius divina natura, qua est coessentialis Deo Patri & Spiritui sancto, derogatum aut diminutum est. Ut autem natura humana in unionem personæ filii Dei assumpta, non est mutata in divinitatem ipsam, nec unquam in eam immutabitur: Ita natura humana in Christo nunquam fiet coessentialis Patri & Filio, & est inferior natura divina, utpote creatura, quæ in tempore exepit. Credimus itaque totis pectoribus iuxta

E c   verbum

verbum Dei, & iuxta unanimem Ecclesię Dei confessionem: Vnicam duntaxat esse Dei æterni & omnipotentis essentiam, & tres eius personas realiter distinctas, Patrem scilicet, Filium & Spiritum, & non Patrem, neque Spiritum sanctum suscepisse carnem humanam, sed filium Dei vnigenitum, & æternum tantum. Hęc plana & sana sunt, à quibus propter impostoris Schuuenackfeldii præstigias non est discedendum.

LIIII. Lutherus etiam in suis libris scribit: Quod homo Christus sit Deus: in epist. de Natiuitate ex dicto Hebræi. In Psal. 8. 88. & alias. Item Galat. 1. Christus non creatura, sed verus Deus est, quia ea facit quę Deus.

Ergo Schuuenack sententia est vera Christum secundum hominem non esse creaturam. Idem in confes. mag. 3. part.

Respondetur. Quid mirum, quod ipse præstigiator querit prætextus ex Luthero, qui ipsi in eiusmodi deliramentis acerrimè contradicit, id quod publica scripta testantur: cū ipsum Dei verbum ad suos errores per vim & falsę interpretatione detorqueat. Sed Lutherus non est arundo, vt iste Fanaticus. Nam in hisce ipsis allegatis locis disertè inquit: Non esse Christum solam creaturam, sed & creatorē, hoc est, in vnica ipsius persona esse duas naturas, diuinam & humanam. Et verè hominem Christum, esse Deum. Nunquam autem negauit, Naturam in Christo humanam, esse creatu-

et creaturâ. Quare liber Lutheri de conciliis, & Ecclesia, isti calumniatori in os contradicunt. *L. V.* Philippus in loco affirmat: Christum naturâ esse filium Dei, ac distinctum ab adoptivis filiis.

Ergo idem sentit, quod Schwenek. Ibid.

Respondetur. Est calumnia, semper enim contra istius hominis fanaticismos sensit. Philippus, & graue iudiciû aduersus hunc ipsum ipsius impostoris errorem, conscripsit Smalcaldix, Anno 1540. quod hoc loco Schwenckfeldium confutet.

L. VI. Brentius idem sensit, inquit ibidẽ, quia super dictum Iohan. 16. Quia vado, ait: Christus ingenti misericordia & charitate, quia voluit solus esse cum Patre Deus, hominem seruum induit, ut ex homine Deum faceret. Itaque ad Patrem ire, est hominem ad dexteram Dei traducere, adeoque per crucem & mortem ex homine Deum facere.

Respondetur. Brentius furoribus istius hominis cõstanter restitit, id quod scripta ipsius palam loquuntur. Est igitur mera calumnia, quod arripiens ea verba: Ex homine Deum faceret: Voluit adstruere, Brentium dicere, hominem in Christo, NON esse creaturam, id q̃ isti bono viro nunquam in mentẽ venit. Tantùm enim voluit docere: Hominẽ Christum esse Deum, scilicet Deum & hominẽ in vna persona. Manente enĩ humana in Christo natura, creatura, tamen est Deus verè in vnica

persona. Ac mira sanè est vertigo præsentis Fanatici, quòd etiam ipsèmet ex Brentio testimonio fanaticismum suum destruentia adducat, ut ex Homil. 3. in Acta. *Christus euasit super omnes celos, non ut omnia tantum in prospectu haberet, sed ut omnia impleret, Tibi Deus regnat, ibi & ipse Deus & homo pressa adesset, ut una cum Patre suo regnet.* Quod verò Schuuenckfeld. molitur aliquid medii, inter Deum creatorem commonstrare, hoc est, aliquid, quod sit, & tamen non sit Deus, neque sit creatura, stoliditatem suam crasse & superflue prodit. Tria enim eiusmodi ex suo cerebro recèset, nouum scilicet Ierusalem, fidem, & incarnationis Christi Mysterium. Sed noua Ierusalem de qua *Galat. 4. 2. Pet. 3. Apoc. 21.* dicitur, Est Ecclesia Dei inter homines glorificatos in vita æterna per Christum, in qua iustitia habitabit. Homines autem in gloria cælesti non desinent esse creaturæ, quia non desinent esse homines, estque immortum principium: Homo est & manet creatura, siue in terris siue in cælis degat. Dona verò quæ accipient homines in altera vita, non tollunt ipsorum substantiam. Ergo neq; hoc ab ipsis tollitur, quod sint creaturæ. Iustitia etiam qua credentes in Christum reputantur iusti coram Deo, est obedientia Christi, seu perfectio Legis, *Roman. 5. 10.* Renouatio vero hominum in corpore & anima, est sanctificatio substantiæ hominis per Spiritum sanctum.

Fides

Fides autem est fiducia cordis in promissam misericordiam propter Christum. Fiducia autem ista in corde, acquiescens, promissionibus gratiæ propter Christum, certè est creatura. Donum quidè Dei est fides. Sed ista cordis plerophoria, certò statuens iuxta promissiones diuinas, se habere peccatorum remissionem gratis propter Christum, est motus in hominis corde accèsus & dónatus, quo Christum eiusque bénéficia iuxta promissiones Euangelii amplectitur, eisquè insistit.

Ita Mysterium incarnationis Christi, est quidem opus Spiritus sancti, & virtus altissimi, sed tamen est incarnatio ex Maria virgine, & caro Christi, est semen mulieris, iuxta scripturam. Iam vero ex ipsa voce incarnationis hoc constat, quod sit creatura. Nam omnis caro est creatura, licet caro illa à Deo creetur. Disertè quoque Angelus inquit ad Mariam: *Ecco concipies, paries filium.* Id vero creaturæ proprium est. Et Christus se apertè nominat filium hominis. At filius hominis est creatura. Nec sequitur: Hic homo ex semine viri non procreatus est, sed Deus ipsum mirabiliter condidit: Ergo creatura non est. Nā Adam & Eua prorsus miraculosè à Deo sunt facti, sine patre aut matre naturali, & tamen fuerunt, & sunt adhuc creaturæ. Nihil igitur agie Schuenenckfeld. cum suis deliramentis, quod vult aliquid in hoc mundo ostendere, quod existat, & tamen non sit Deus neq; creatura.

LVII. Augustinus inquit: Licet eadem sit caro, qua & nostra, non tamen ita facta est in utero sicut nostra. Item Ambrosius de Incarnac. Domi. Sacra. cap. 9. Caro DOMINI spiritu in virginem superueniente generata. Item Augustin. de Trin. lib. 13. cap. 12. Conceptionem virginis, non spiritus sed caro, fides non libido praeuenit. Credendo non concumbendo fecundata est virginitas.

Ergo caro Christi non est creatura ullarationis. Schwenck. in mag. confes. 1. part.

Respondetur. Consequens in antecedente non extat, non habetur, nō inuenitur. Quare Fanaticus iste, est falsator scriptorum veterum, suarūq; fraudem & impudentiam extremam manifestè prodit. Debebat autem suum falsum dogma testimoniis, luce meridiana clarioribus probare. Sed hoc non potest, idē impertinentia dicta citat, ac pessimè detorquet. Nullus autem pater vnquam dixit: Carnem Christi non esse creaturam, licet dixerit, conceptionem in Maria virgine, absque virili concubitu, mirando Dei opere factam esse. Stultissima est ratlocinatio: Caro Christi, non iuxta omnes rationes effecta est, vt nostra. Ergo prorsus ea nō est creatura. Nam vt alibi exponitur, est ramē ex semine hominis Mariae, gestatur in utero vsq; ad maturitatē, nascitur ex matre, gestatur, vt infans, donec ipsemet possit incedere, comedit, bibit, vt creatura. Semetipsum vocat filium hominis, & verē vt homo & creatura trucidatur in cruce, &c. De his alibi plura.

LVIII.

L. VIII. Basiliius in hom. de Nat. DOMINI, Deus est in carne, &c. Et qua huius dispensationis officina est? Virginis corpus. Qua autem generationis principia? Spiritus sanctus & virtus altissimi obumbrans.

Ergo caro Christi non est creatura. Schauenck, in conf. mag. 3. part.

Respondetur. Consequens est falsum. Ratio evidens est, quia in antecedente non continetur. Nequaquam enim iste Pater inficiatur, Christi carnem esse creaturam, licet eius efficiens causa extiterit Deus. Item, Non negat carnem Christi ex Mariæ carne desumptam esse. Quare iste novus Doctor falsò istud dictum Patris ad suum deliramentum detorquet.

HUMANAM CHRISTI NATURAM, aequalis esse divinitati, & in gloria esse Deum, & id quod Deus, essentia & virtute.

I. Thomam totum Christum cōfiteretur esse suum Dominum & Deum, Iohan. 20.

Ergo Christus est Deificatus, hoc est, secundum suam humanam naturam, est idem, quod Deus ipse. Schauenck, in confes. mag. 3. part.

Resp. Neganda est consequentia. Ratio est, quia in consequente attexitur hoc, quod in mente sua non habuit S. Thomas. Equidem profitetur hunc Christum esse Deum suum,

& rectè. Erat enim, sed non simul negat Christi humanitatem, neque dicit eam esse idem essentia, quod Deus est essentia. Nam contrèctat suis manibus post resurrectionem Christi, eandem ipsam humanam naturam in Christo, quam ante passionem habuerat, & hanc sensu etiam corporali deprehendit, quod non sit transmutata in spiritualem essentiam, qualem habet Deus, quæ manibus hominû contrèctari nequit. Delet igitur Schwenckfeldius iste reuera naturam in Christo humanam, id quod vnice per ipsum intendit Satan, hostis Christi & omnium hominum immanissimus, quantumuis garriat, se non abolere naturam Christi humanam. Sic enim solet Diabolus contradictoriis suis impudentissimis, hominibus imponere eosque suis præstigiis inuoluere.

II. Quicquid in Deo genitum est, id oportet eiusdè ESSENTIÆ esse, & Deus ipse. Quia in Deo est vnica, communis, indiuisa essentia, eaque nihil aliud quam Deus est.

Sed Christus dicitur primogenitus ex mortuis, Coloss. 1.

Ergo Christus iuxta humanam naturam, ut filius cum patre, qui eum in omnem suam gloriam, maiestatem, potentiam, &c. genuit, necesse est, ut sit VNIVS ESSENTIÆ & æqualis Deus. Schwenck. in confes. mag. 3. part.

Responderetur. Sunt quatuor termini, Maior enim loquitur de generatione filii Dei

et c.

eterna, quæ ex Dei Patris substantia, ac verè
iuxta hanc æternam generationem, filius Dei
est coessentialis Patri & Spiritui sancto, vni-
cus Deus, vnica essentia Dei. Minor autem
loquitur de generatione, quæ facta est in tem-
pore. Et quidem Paulus *Coloss. 1.* hac sua phra-
si, non loquitur de generatione substantiæ
Christi, sed de ipsius officio, vt & in cæteris,
quæ ibi iunguntur, de officiis Christi præcla-
rè docetur. Ait igitur Apostolus, Christum
esse primogenitum ex mortuis, hoc est, Chri-
stum primum & vnicum herodem esse, mortem
superantem, & naturam humanam suo meri-
to, ac virtute, ex faucibus mortis euehemem,
id quod cedit in bonum omnibus homini-
bus. Nam per & propter Christi resurrectio-
nem omnes homines ex mortuis resurgunt.
Quod si absque Christi resurrectione fuisset,
nemo hominum resurrecturus esset, sed om-
nibus in peccato & sub imperio mortis
pereundem fuisset. Verè itaque Christus pri-
mogenitus est ex mortuis, est quæ causa resur-
rectionis in cæteris hominibus, vt hac etiam
in parte, primatum præ cæteris hominibus
gerat. Et si autem & ante Christum, nonnulli
homines leguntur ex mortuis resurrexisse, ta-
men Christi resurrectio est vnica causa, fons
& origo, quare alii homines ante se, & post se
resurgant ex morte. Nam Christi beneficium
in anteriora & posteriora tempora se exten-
dit. Ad hanc sententiam confirmandam per-

Ee 5 tinet,

tinet, quod idem Apostolus scribit, 1. Cor. 15. *Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, PRIMICIA DORMIENTIVM.* Quoniam quidam per hominem mori, & per hominem resurrexisse mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Item, 1. Theß. 4. Si credimus, quod Iesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt, per Iesum adducet cum eo. Quare in Minorideficit impostor, imò est manifesta depraatio textus, quasi ibi Paulus agat de substantiali generatione. Conclusio itaque ex præmissis nullo modo sequitur, id quod manifestum est. Colligit igitur atque eructat iste Pseudopropheta ineras blasphemias in saluatorem nostrum Iesum Christum, quæ serio zelo, detestandæ sunt.

III. *Quicumque est filius Dei, is est æqualis Deitati, est id quod Deus essentia & virtute.*

Sed Christus est filius Dei. Matth. 16. Marc. 1. 15. Luc. 1. Iohan. 20. Et in Aliis.

Ergo Christus secundum naturam humanam, est æqualis divinitati, & Deus essentia & virtute. Schwenck. in confes. fidei.

Respondetur. Sunt quatuor termini. Maiorem enim tantum loquitur de filio Dei æterno, qui natus est ex substantia Patris ab æterno, et quæ est coessentialis & omnipotens. Minor autem loquitur de Christo, qui quidem etiam est æternus ille & coessentialis Deo Patri filius, verum insuper est verus homo, carne
ex Ma-

ex Maria virgine assumpta in vnionem personæ suæ diuinæ. Conclusio itaque multò plura infert, quam in præmissis sunt comprehensa. Totā igitur argumentatio vitiosa & fallax est, & cohæret perindè vt funes ex harena cõtèxti, vt Irenæus locutus est.

IIII. Quicumq; est Deificatus, ille est idem, quod Deus.

Sed Christus secundum humanam naturam, est Deificatus.

Ergo Christus secundum humanam naturam est id quod Deus ipse, & natura in Christo sunt, exaquate. Nominat ein Gottwerdung! Item, die Uergleichwerdung der Natur Christi. Schenke, in confes. mag. 3. part.

Rispon. Primum vnde est ista Maior? Quæ scriptura sacra vsplam dicit, quod Deus velit vllam creaturam, siue in cælo siue in terra, re-
li pacto Deificare, hoc est, facere, vt ea prorsus idem essentia sit quod Deus? Hoc dogma igitur prorsus est ignotū sanctis literis, & toti Ecclesiæ Dei sinceræ, omnibus ætatib. Deinde neq; Minor hisce verbis extat in sacris monumentis, ac si iuxta declarationē Maioris intelligatur, falsissima est. Nā licet humana natura in vnionē personæ filii Dei assumpta sit, tamen nō est facta vnquam, id quod Deus est, hoc est, non est mutata in essentiam Dei. Verissimum quidē est, qd homo iste Christus, sit Deus, & Deus homo, in vnica psona. Attamē vt creatura diuina filii Dei, in hac admiranda
copu-

copulatione atque assumptione naturæ humanæ in unionem personæ suæ divinæ, non facta est idem, quod humana natura est, sed permansit divina natura cum suis essentialibus proprietatibus, nec confusa est cum natura divina, neque in eam mutata est, ita ut idem facta sit, quod Deus.

Quod autem aliqui ex veteribus scripserunt, hominem in Christo esse Deificatum, omnino dextrè accipiendum est, tãquam humana locutio, scilicet, prout ipsi sine dolo malo locuti sunt, nempe quod natura humana in Christo, verè sit vnita personæ filii Dei divinæ, ac Deus ille sit homo, & homo ille Deus, absque confusione, permutatione aut alteratione naturarum. Nequaquam igitur senserunt illi veteres Orthodoxi Ecclesiæ patres, imò ne per somnium quidem cogitarūt, naturam humanam in Christo, factum esse hoc ipsum suæ essentia, quod Deus est essentia. Quare fiunt in hoc parallogismo quatuor termini. Aliter enim in Maiori Deificationem hominis Christi declarat fanaticus Schuenenckfeld. Et aliter rursus Patres, interdum hanc locutionem proferunt. Nihil itaque cohereret. In conclusione igitur phantasmata & blasphemiz Schuenenckfeldii colliguntur, quæ ex præmissis non possunt obrineri.

V. Vbi est potestas vinificandi, ibi est equalis potestas, virtus, essentia cum Deo.

Sed caro Christi tam est viuifica, quàm Deus verbum.

Ergo equalitas est duarum naturarum Christi, in gloria. Schuuenck in confes fidei.

Respondetur. Maior est fanatica & falsa. Nilam enim habet principium in sacris literis. Apostoli quidem Christi habuerunt potestatem (*ἐξουίαν*) resuscitandi mortuos, & sanandi lethales morbos, concessam sibi à Christo. *Matth. 10. Marc. 16.* & tamen non sunt æquales Christo.

Deinde ad Minorem respondetur. Non est omnino eadem ratio vtriusq; naturæ in Christo. Nam Deus verbum, habet potentiam viuificandi ex sese, vt Deus, essentialiter, & quidem ab æterno eam vim & facultatem habuit, vt verus & vnicus Deus, *ὁ μόνος*, coæternus & coomnipotens Patri & Spiritui sancto. At natura humana in Christo, vim viuificandi non habet ex sese, & accepit eam in tempore ex communicatione idiomatum in vnione, & propter vnionem hypostaticam & glorificationem, nec habet essentialiter, vt verbum Deus, & acutè ac sobriè locuti sunt antiqui Christiani de hoc tanto mysterio, quod nimirum diuina natura in Christo, id est, cum & per naturam humanam, sibi personaliter vnitam, operetur, nec tamen natura diuina mutetur in humanam, neque humana in diuinam, vt ex Ephesino concilio est manifestum.

Verissimum quidem & immotum est, car-

nem Christi esse viuificam, vt Ecclesia sine ea, ex concione Christi, quæ *Iohan. 6.* descripta est, semper sensit & credidit. Verum non ex sese, tãquam natura humana, id habet (quemadmodum Deus verbum ex sese id potentie habuit semper) sed habuit eam potentiam ex vnione personali, & cõmunicatione idiomaticum, & sua glorificatione. Caro itaq; Christi viuifica est, non quia caro, sed quia filii Dei caro est, cui personaliter est vulta & glorificata est. Hæc etsi sapientia humana exhauriri nequeunt, tamen plana & sana sunt. Ruit igitur conclusio, cui etiam plura quàm in præmissis sunt, inseruntur. Manet enim in omnem vsq; æternitatem discrimen inter diuinam & humanam naturam, ita quidem, vt humana natura in Christo glorificato, nunquam fiat infinita, nunquam fiat natura diuina, & maneat inferior, quàm natura diuina filii, vt potè creatura. Ac licet natura diuina filii Dei, huic suæ humanæ naturæ assumptæ in vnionem personæ, communicet sua diuina idiomatica, ita vt in, cum & per eam agat, tamen natura humana in Christo non habet ea diuina filii Dei idiomatica, essentialiter, & tanquam essentialia idiomatica humanæ suæ naturæ.

VI. Si Christus est creaturalis (ein Creaturisch) homo, & caro ipsius adhuc hodie est corporalis & humana caro, & non Deus, tum parum nobis proderit, non poterit nos a malo spiritu liberare, neq; nobis benedicere, & spoliare nos sua plenâ diuinitate.

Sed

Sed Christus nobis prodest, &c.

*Ergo Christi glorificati caro non est corporalis
& humana caro, sed id quod Deus, Schueneck de
noticia Christi.*

Respondetur. Hypothesi Maior falsa est;
quia non habet ullam firmam connexionem.
Nam utraque ista membra iuxta sacras literas
cōsistunt: Carnem Christi adhuc, & in omnē
vsq; æternitatem, esse veram, corporalem, &
humanam carnem, & non esse id q̄ Deus est,
seu essentiam diuinam: Et, hāc ipsam carnem
in Christo, unitā personaliter diuinitati ipsius,
nobis prodelle, nos liberare à Diabolo, nobis
largiri benedictionē æternam. Quia hæc offi-
cia saluationis ad utraq; naturam in persona
Christi pertinent. Videbunt Iudæi in nouissi-
mo iudicio hanc ipsam carnem corpoream &
humanam Christi, in quam pupugerūt. Et ille
ipse feret iudicium de cunctis hominib. nosq;
credentes in ipsam omnes, transferet in man-
siones illas, quas nobis sua passione acquisiuit.
Plena autem diuinitas Christo hic nequaquā
eripitur, quia diuinitas Filii Dei non facta est
humanitas. Neque humanitas in Christo vn-
quam fiet eius diuinitas. Nulla enim facta est,
nec fiet in æternū confusio aut permixtio,
aut alteratio naturarum in Christo. Sicut igitur
initio in vnione & copulatione personali
duarum naturarum in Christo humana natu-
ra, non mixta est diuinæ filii Dei naturæ; neq;
ei quicquam ademit, ita nunc quoque in hac
insepā-

inseparabili vnione duarum naturarū in persona Christi, humana natura (inseparabiliter, vtrūque atque immutabiliter, quod ad substantiam ei iuncta atq; vnita) nihil decerpit, nihil detrahit naturæ diuinæ, licet sit ac maneat perpetua corporalis & humana natura. Magnæ autem sunt præstigiæ, q̃ Schuuenckfeldius nihilominus protestatur atque iteras sæpius: Non deleri in Christo glorificato carnem & sanguinem Christi, & esse eum hominem, & tamen velisq; remisq;, quod dicitur, omnibus contendit ac dimicat, hanc carnem, non esse corporalem & humanam carnem, vt verba ipsius sonant, nec esse creaturam. Eiusmodi autem contradictiones appetæ, spiritum vertiginis & præstigatorium, haud obscure produnt, qui dignus est explosione.

VII. Spiritus viuificans, est essentia & virtute id quod Deus est.

Sed Paulus inquit, nonissimum Adam factum esse in spiritum viuificantem, 1. Corinth. 15.

Ergo natura humana in Christo, est equalis diuinitati, & est essentia & virtute id quod Deus est. Schuuenck, in confes. fidei. Item in confessione magna.

Respondetur. Plus est in conclusione, quā in præmissis. Est igitur prorsus monstrosa illatio. Deinde sunt quatuor termini, quia Maior loquitur de spiritu, qui est ipsa essentia Deus. Minor verò de Christo agit, qui Deus est & homo. Tertio, quod ad Minorem, nequa-

nequissimum in hoc Pauli testimonio dicitur: Naturam humanam in Christo, mutatam esse in spiritum, seu essentia factam esse spiritum, & id quod Deus est. Eiusmodi enim monstruosa & falsa opinio ne per somnium quidem venit in mentem tanto Apostolo. De nativitate igitur & propria Pauli sententia in hisce verbis agitur in præsentia, quæ quidem ex ipso textu, tam sollicitè & planè Antitheses illustres urgente, patet atque constat. Scopus Pauli est, ut cõfirmet doctrinam maximè necessariam, & longè suaviissimam de resurrectione omnium hominum, & quidem in primis de resurrectione piorum, & gloria ipsorum in altera vita. Propinqua itaque Pauli propositio Antithetica inspiciatur, neque ex oculis tam citò seponatur, donec sequentia rectè sint accommodata, Estque hæc: Alia cœlestium corporum claritas, alia autem terrestrium: Sic & resurrectio mortuorum.

APPLICATIO ET EXPO.

fitio collationis.

Subiectum est unum & idem corpus humanum, cuius hic non substantiam, sed qualitatem considerat Apostolus, quale nimirum hoc corpus nostrum in hac vita: Et quale idem illud corpus, futurum sit in cœlesti vita post resurrectionem ex mortuis. Inquit igitur:

SEMINATUR

In corruptione,

SVRGET

In incorruptibilitate.

Ff. In igne.

Animale. Item, inquit, *primum hominem esse de terra*. Nam naturalem vitam à Deo accepit. Etsi igitur primorum duorum hominum à Deo creatorum, magna fuit dignitas, tamen in vita cœlesti multò maior futura est gloria credentium in Christum. Qui verò ex primis illis parentibus nati ac propagati sunt homines, & adhuc nascuntur, sunt natura filii iræ & maledicti. Et quamvis ex beneficio Christi, per aquam & spiritum regenerantur, adoptantur in filios Dei, & primitias spiritus accipiunt, attamen propter horribilem peccati originalis luem, plurimum sordium in hac vita retinent, ac tandem stipendium peccati, nempe mortem nanciscuntur, ac nisi spe futuræ gloriæ & beatitudinis per Christum niterentur, miseriores forent isti mortales cunctis creaturis. Iam sequitur alterum membrum.

Novissimus in spiritum vivificantem. Cur autem Christum appellet spiritum vivificantem, ipsemet disertis verbis exponit, continuò subiiciens : *Alter homo : DOMINVS ex cœlo*. Ecce, sic Christus est spiritus vivificus, quia est verus Deus, est natura divina præditus, est essentia sua divina, spiritus, & quidem vivificus. Et quid per vocem istam, vivificus, velit, similiter in instanti declarat, quod addit : *Qualis cœlestis* (Nota cœlestis, paulò antè dixerat, *DOMINVS ex cœlo*) *tales & cœlestes*. Item, *Portabimus imaginem cœlestis*. Ergo cœlestis ille, hoc est, *DOMINVS ex cœlo*, efficiet nos resuscitatores,

suscitatos, ecclestes. Sed quid hæc vox, cœlestis, sibi vult? *Portabimus*, inquit, *imaginem cœlestis*, hoc est, vt ipse est sanctus, ita & nos erimus sancti, vt ipse viuât in eterna beatitudine, ita nos etiam gloriosè istuc viuemus, manente tamen inter Creatorem & creaturam eterna differentia. Quia nulla creatura vnquam mutabitur sua substantia, in essentiam Dei. Hinc igitur liquet, nequaquam Paulum hic asserere: Naturam in Christo humanam, essentia & virtute esse id quod Deus est. Nusquam enim hoc dicit Paulus. Subsistamus itaque constantet in explicatione luculenta, quam ipsemet Paulus suis locutionib. adiungit, vt ad oculum monstrauimus. Nihil igitur Schuuenckfeld. hic accipit, quod ipsius falsæ doctrinæ ad stipuletur. Sed Schuuenckfeldio illud in capite oberrat:

Carns Christi est viuifica, teste Christo.

Paulus itidem loquitur de ultimo homine.

Ergo Paulus asserit carnem Christi essentia & virtute esse id quod Deus est.

Verùm attexi falsam conclusionem, manifestum est. Paulus satis dilucidè sese euoluit & explicat, vt dictum est. Cæterum carnē Christi esse viuificam, indubitarum est, & manet ex ore Christi, idq; propter communicationem idiomatum, quæ nequaquam est Physica naturarum in Christo confusio. Nam in ista vnione hypostatica diuina natura in Christo, agit in & per naturam humanam sibi per-

sonaliter copulatam, nec tamen idiomata divina filii Dei, sunt essentialiter idiomata naturæ humanæ in Christo. Ratio est, quia natura humana in Christo nunquā fuit, est, nec erit ipsamet divina natura. Hoc fundamentum firmum est. Caro itaque Christi verè est vivifica, & tamen dogma Schuuencksfeldii inde non potest verè extrui.

VIII. Quicquid abluit nostra peccata, id est aequale Divinitati.

Sed Christi sanguine abluimur à peccatis, ut verba Testamenti habent, imò sanguis Dei appellatur, Act. 20.

Ergo natura humana in Christo, est aequalis Divinitati, & essentia & virtute est id, quod Deus, Schuuenck. in confes. fidei.

Respondetur. Maior falsa est, quia ex verbo Dei adstrui nequit. Est igitur fallacia secundum non causam. Quod ad fulcrū Maioris, Quia solius divinitatis proprium est, abluere hominum peccata, respicienda est Dei voluntas atque ordinatio, quod per sanguinem Christi voluerit nos peccatores redimere & saluare. Hæc paulò post declaranda erūt.

Quod ad Minorem: Sanguis Christi abluit nos à peccatis, non quia æqualis sit ipsi divinæ in Christo naturæ, aut quia in divinam naturam mutatus sit, aut sit sua natura & essentia hoc ipsum, q̃ Deus est: Hoc enim contra sacras literas foret: Sed ided nos à peccatis abluit, quia natura humana assumpta est in
vicio-

unionem personæ filii Dei, & in hac personali
 vnione, communicatæ sunt naturæ Christi
 humanæ, diuina idiomatica, & quia sic à tota
 Trinitate est decretum, vt Filius Dei factus
 homo, in hac sua persona profunderet sangui-
 nem iuxta carnē, vt Petrus interpretatur, pro
 peccatis totius mundi, & est Christus noster
 Mediator, Redemptor, Saluator, iuxta vtran-
 que naturam, nempe diuinam & humanam.
 Peperit igitur Christus Iesus nobis peccato-
 ribus ablutionem à peccatis iuxta vtranq; na-
 turam, licet in persona, secundum carnē tan-
 tum sanguinem amitteret: & distribuit remis-
 sionem peccatorum, iusticiam & vitam æter-
 nam miseris peccatoribus agentibus. pœnitent-
 tiam, iuxta vtranque naturam. Hinc est quod
 Paulus asseuerat, *Deum sanguine suo acquisi-*
nisse Ecclesiā Act. 20. Et Iohannes 1. epist. c. 1.
Sanguis Iesu Christi filii eius emundat nos ab omni
peccato. Nam nō alia caro quàm caro filii Dei,
 Itē, quàm caro in hac persona diuina, sangui-
 nem pro peccatis generis humani profudit,
 & non caro extra hanc personam. Non ita-
 que simpliciter sanguine humano abluimur à
 peccatis, sed sanguine Christi, seu sanguine in
 persona Christi. Quia in vnionem personæ
 diuinæ filii Dei, verè est assumpta humana na-
 tura, Neque extra illam personam exiit vn-
 quam, aut existeret vnquam. Est enim ista hypo-
 statica vnio facta in tempore, nunc perpetua
 & indissolubilis.

Id est. Fides ponenda est in sanguinem Christi, in sanguinem non Testamenti.

Immo verum esse creditur de sanguine, & non spirituale, divinum sanguis, quem modo fide posset bibi ad salutem eternam.

Reus sanguis Christi glorificatus, est essentia divina. Schismenck in eam magna.

Respondetur. Minor est famulica. Nam fides in nostrum Christum, qui est Deus & homo, & in ipsius merita est ponenda. Quare non necesse est sanguinem Christi, quem pro nobis in ara crucis effudit, quemq; in usu Testamenti verè nobis perbet bibendum (Non enim mentitur in suis expressis verbis) mutari, alterari, & transformari in spiritum. Non enim spiritualis sanguis pro nobis est effusus. Videtur igitur Christiane lector, huc Impostorè, Simonianum delicamentum ebuccinare, quod non verè humanus sanguis Christi, sed spiritualis pro nostris peccatis sit fusus, & quod occurrentia, hoc est, corporalis Christi sanguis, non sit pro nobis spiritus, neque profit nobis ad salutem. Hinc Diabolus hic obsecrat, quia sua affectum & pompa oratione, nobis sanguinem Iesu Christi sacramentalem enunciat atq; annuntiat, qui tamen à peccatis nostris redempti & salutem sumus. In conclusione itaq; fitentia, multo plus est quàm in permissis.

Id est. Quodcumq; habitat in cordibus credentium, id est, spiritus sanctus, & est ut quod Deus effudit in corde suo.

Sed Christus habitat in cordibus credentium, Ephes. 3. ut Hilarius & Cyrillus testantur, etiam sua carne, quia scilicet totus Christus habitat in cordibus piorum.

Ergo Christi caro, est aequalis diuinitati ipsius, & est id quod Deus essentia & virtute. Schuene. in confes. fidei.

Respondetur, Maior non potest ex verbo Dei liquidd demonstrari. Inhabitare autem homines ex gratia, eosq; sanctificare, est quidem opus diuinæ potentiae, sed quia secunda persona Diuinitatis in vnionem suæ personæ assumpsit naturam humanam, & vnus est Christus Deus & homo, & iste Christus sua persona habitat in piis gratiosè. Ergo non dubium est, quin vtraque Christi natura habitet in credentibus, eosque sanctificet, licet ratio humana hoc ingens mysterium & gratiosum donum, satis capere aut explicare nequeat. Hoc certò scimus ex patefacto Dei verbo, quod sit. Et in hoc gradu consistamus, & sciamus hunc tantum hospitem, esse in credentibus efficacem & salutarem, quæ quidem res summæ consolationi esse debet piis mentibus in tantis tentationibus, quibus oppugnatur fides vbi nostra natura per se est infirma. Hoc autem non solum parastata, sed etiam hospite & Rectore, sciamus nos, firmo præsidio aduersus Diabolum & eius tela esse munitos. Sed quemadmodum assumptio humanæ naturæ in personam diuinam, non effecit, vt

natura humana assumpta mutaretur aut transfunderetur, in diuinam naturam, sed in vnione diuinæ naturæ existens, mansit tamen & manet adhuc in omnem vsque æternitatem, natura humana & finita: Ita etiam in communicatione idiomatum diuinorum, non fit natura humana in Christo, iuxta suam essentiam, Deus ipse, hoc est, non mutatur in diuinam naturam, nec ei communicantur idiomata diuina, vt essentialiter ea habeat, hoc est, vt fiant proprietates essentielles naturæ humanæ, Ac licet propter vnionem hypostaticam, & in ea fiat illa admiranda idiomatum diuinorum communicatio, tamē sunt & manent illa idiomata, proprietates naturæ diuinæ, quas ista communicatione in persona sua, non amittit, neque eis quicquam decedit.

Quando igitur Maior de Patre cœlesti aut Spiritu sancto intelligitur, tum vera est. Sed quando applicatur ad Christum, alia ratio est, Causa autem eius rei est, quia solus Dei filius, seu sola secunda diuinitatis persona, in vnionem suæ diuinæ personæ assumpsit carnem humanam, cui suæ diuina idiomata communicat absque confusione aut mutatione naturarum. Quod autem eiusmodi communicatio idiomatū in persona Christi fiat, hic apud istum Antagonistam non controuertitur.

XI. Quicquid humana in Christo natura tribuit effusionem Spiritus sancti in Apostolos in docet, naturam humanam in Christo, nunc in gloria

ria parem aut equalem divinam in ipso natura esse.

Sed Iohannes docet humanam in Christo glorificato naturam, datam Spiritum sanctum in Pentecoste, cum divina, hoc scilicet dicto, Iohan. 7. Nondum erat Spiritus sanctus, quia Iesus nondum erat clarificatus.

Ergo Natura Christi in gloria sunt pares. Schwenck. in confes. fidei. Et quidem ait disertis verbis: Nisi statatur paritas seu aequalitas naturarum Christi in gloria, hoc Iohannis dictum intelligi non posse: Nondum erat, &c.

Respondetur. Maior est fallacia secundum non causam. Nam, qui toti personæ Christi tribuit effusionem Spiritus sancti, is non mox naturæ vius humanæ tribuit æqualitatem cum divina ipsius natura. Personæ, inquam, Christi attribuitur effusio Spiritus sancti. Hæc autem persona est divina persona. Ista autem persona in sui unionem assumpsit naturam humanam, id quod est certissimum, sed absq; confusione, permixtione, aut permutatione naturarum in ea unionem personali. Operatur autem nunc divina natura huius personæ, in & cum natura humana, nec tamen unquam transmutatur in divinam. Rectè quidem dicitur, Homo est Deus, & Deus est Homo. Sed non rectè dicitur: Natura divina est natura humana: Aut: Natura humana, est natura divina, seu humanitas est divinitas. Quia non est facta, nec fiet unquam talis permutatio, Sic rectè dicitur, factam esse

esse in hac personali vnione, communicationem idiomatum diuinorum humanæ naturæ assumptæ, & diuinam naturam in hac persona, agere in & cum assumpta natura humana. Verum non habet essentialiter natura humana, illa idiomatica diuina. Ratio est quia nō mutatur vnquam in essentiam diuinam. Si quis autem porro dicat, se cupere scire? QVOMODO id fiat ei hoc responsum merito datur, Sufficit scire, quod hoc ita sit. MODVM verò permittamus ei, qui vnionem istam naturæ diuinæ & humanæ in vnica persona perfecit. Nā non iussi sumus ista exquirere, sed credere. Comparationes autem veterum de anima & corpore, item de ferro ignito, suo loco finimus stare. Equidem legimus *Ioban. 20.* Christum afflatu quodam, suis discipulis dedisse Spiritum sanctum. Iam verò iste afflatus certe per naturam humanam, & cum ea factus est. Quod igitur ista facta sint, scimus & credimus. Sed QVOMODO facta sint in hac personali vnione, nemo hominum in hac vita satis explicare poterit, etiamsi curiositate ista aliquis rumpatur medius.

Deinde in Minori est Ignoratio Elenchi. Nam nequaquam Euangelista affirmat, humanam in Christo naturam, in gloria cœlesti pati aut simili modo effundere Spiritum sanctum in homines, vt natura ipsius diuina. Patet autem propria & natia sententia Euangelistæ ex ipsis verbis textus, Nam clare ostendit,

dit, Christum ultimo festi magni die, palam
clamasse ex *Esaia* 12. 41. 44. 55. *Si quis sitit, ve-
nias ad me, & bibas, Qui credit in me, (sicut di-
cit scriptura) flumina de ventre eius fluent aqua
viva.* Quia autem hæc verba Prophetæ, de
fluminibus aquæ viuz, fluitare ex ventre cre-
dentium, videbantur inuoluta figuris, ided
Iohannes voluit germanum intellectum eo-
rum, & intentionem Christi vnicam hoc loco
declarare ista adiectione: *Hoc autem dixit de
SPIRITU, quem accepturi erant credentes in
eum:* Significat igitur, Christum conciona-
tum esse de mirando & illustri merito & be-
neficio suo, quod nimirum ad propagatio-
nem Evangelicæ doctrinæ, credentes in Chri-
stum, visibiliter & miraculosè accepturi es-
sent Spiritum sanctum, & excellentiæ eius do-
na, ut etiam post resurrectionem Christi, &
gloriosam eius in cælum ascensionem, acci-
dit, id quod in Actis Apostolorum fideliter
expositum est. Ratio autem ab Apostolo adii-
citur: Nondum enim erat Spiritus sanctus,
quia Iesus nondum erat clarificatus. Hæc igi-
tur monent, visibilem Spiritus sancti in cre-
dentes effusionem, magno magni Dei consi-
lio, ad certa tempora differri, nempe ut Chri-
sto clarificato, per visibilem Spiritus sancti ef-
fusionem, & miranda eius dona, Christi re-
gnantis ad dexteram Dei beneficia, parva per
loam passionē, innotescerēt & exaggeraren-
tur. Quapropter manifestum est, Iohannem
nequa-

nequaquam hic loqui de substantia Spiritus sancti, qualis ea antea non extiterit. Nam supra exposuit cap. 1. in Baptismo Christi ad Iordanem, visum esse Spiritum sanctum, qui in Christum descenderit. Neque de cæteris Spiritus sancti donis hic loquitur: (quia disertè cap. 4. ex ore Christi annotauit: *Veri adoratores, adorabunt Patrem in Spiritu & veritate*, ubi quidem vera & ardens inuocatio tribuitur efficacie & operationi Spiritus sancti. Item cap. 6. *Spiritus est qui uiuificat*) sed de noua & miraculosa effusione Spiritus sancti, & eius operationibus, alias non uisitat, ut de visibili effusione Spiritus sancti in Apostolos, & alios, credentes Christo, item, de miranda donatione variarum linguarum, ut postea euentus respondit. Est igitur elliptica oratio: *Nondum erat Spiritus sanctus*, scilicet sic datus, ut promissio de visibili ipsius exhibitione erat facta, ut etiam Baptista prædixerat: *Ipsè uos baptizabit Spiritu sancto & igne*. Item, *Accipietis uirtutem Spiritus S. in uos, & eritis mihi testes, &c. usq. ad extremam terram. Act. 1.*

Porro in hoc dicto: *Iesus nondum erat clarificatus*: Vox Iesus, sanè personam Christi denotat, in qua sunt duæ naturæ, diuina & humana, absque confusione aut permixtione indissolubiliter unitæ. Totus itaque Christus, constans duabus naturis in unica persona, effundit Spiritum sanctum in homines, non tamen natura humana in Christo, est par aut æqua-

æqualis Naturæ ipsius diuinæ, & manent sicut
cuique naturæ proprietates saluæ, licet diuina
natura per humanam & cum ea in hac vnio-
ne hypostatica operetur.

*XII. Cuiusque tribuitur claritas filii Dei,
quam habuit ante conditionem mundi, ei tribui-
tur æqualitas cum diuina natura.*

*Sed humana in Christo natura, tribuitur cla-
ritas filii Dei, quam is habuit ante mundi condi-
tionem, iuxta petitionem Christi, Ioh. 17. Et
nunc clarifica me tu pater apud te in ipsum clari-
tate, quam habui priusquam mundus fieret apud
te. Impleta sunt autem ista omnia que rogauit.*

*Ergo Natura humana in Christo glorificata,
nunc est par & æqualis naturæ ipsius diuinæ,
Schwenck in confes. fidei.*

Respondetur ad Maiorem. Tribuitur na-
turæ humanæ in Christo claritas naturæ di-
uinæ, sed non, vt natura humana in Chri-
sto eam claritatem essentialiter habeat, quia
nunquam mutatur in essentiam diuinam, sed
est & manet creatura in Christo. Et quemad-
modum non fit confusio naturarum in per-
sona Christi, ita non fit confusio proprietatum
in ea.

Habet igitur natura Christi humana, in
persona claritatem filii Dei, suscepit in sui vnio-
nem naturam humanam, & in ea vnione, & hu-
miliatione ac passione, promeruit eam admi-
randam claritatem. Lucet igitur & in huma-
na natura claritas filii Dei, ac tota persona in
vtrisque

virisque naturis, sedet ad dexteram Maiestatis, hoc est, regit omnes creaturas in cælo & terra. Nec amisit filius Dei apud Patrem cælestem, tanquam *quovis* Patri, unquam suam claritatē & potentiam, licet in terris aliquandiu servi formam gereret, quia nunquam desit esse Deus, ut significavimus. Quare non dubium est, Christum petere, ut nunc homo factus, post sacrificium pro toto genere humano præstitum, partaq; de Diabolo & morte victoria, claritatem suam etiam in assumpta ipsius natura ostēdat Pater cælestis. Sequens autem historia abundē testatur ista omnia completa esse, quærogavit, quando videlicet natura humana in Christi persona, euecta est in cælum, & collocata ad dexteram æterni Patris, omniaque huic Christo, non solum Deo, sed & homini tradita sunt in cælo & terra. Nec tamen inde sequitur paritas & æqualitas naturæ humanæ & diuinæ in Christo. Ratio supra exposita est, quia natura humana in Christo est & manet creatura, & nunquam mutabitur in diuinam. Et idiomata diuina non transeunt essentialiter in naturam humanam, sed lucent in natura humana, ita ut diuina Christi natura, agat in & cum natura humana.

At sic mens humana cuperet scire, quomodo natura humana in Christi persona habeat claritatem illam diuinam, cū tamen eam non habeat essentialiter, & per se cōsiderata,
sed

sed tantum per mirandam communicationem. Verum sapius hoc confitendum est: Mystrium hoc diuinum quam longissime excedere scrutationes humanas omnes. Itaq; in verbis scriptorū sacre simpliciter est acquiescendum. Ex hisce porro liquet, Maiorem non præbere firmum fundamentum. Nam Deus pro suo liberrimo arbitrio potest alicui naturæ dare claritatem filii, ita tamen, vt non fiat ex quoque naturarum, Id quod in Christi persona factum est.

XIII. Quicquid indicat viues & mortuos, id est essentia Deus.

Sed natura quoq; humana in Christo, iudicator est viues & mortuos, iuxta dictum: Potestatem dedit ei etiam iudicium faciendi, quia filius hominis est. Iohan. 5.

Ergo Christus etiam iuxta id quod homo est, Deus est. Schwenck. in confess. fidei.

Respondeo. Maior non extat in factis literis. Imò Christus ait: Apostolos iudicaturos esse duodecim tribus Israël, & tamen hanc ob causam non sunt essentia Dei. Minor veto loquitur de Christo, qui Deus est & homo, cui licuit hoc officium conuenire, vt nos redimat à peccatis, morte, Diabolo & inferno iuxta vtrunque naturam: Sic secundum vtrunque naturam quoque nos iudicaturus est in nouissimo die. Non tamen propterea natura in Christo humana, est ipsa sua essentia Deus, sed est & manet creatura, assumpta in vniōe

personæ diuinæ filii Dei. Nunquam enim humanitas sit diuinitas, neque econtra. Est quidem Deus & homo, & homo Deus, sed secundum id, quod homo est, non est ipsemet Deus, hoc est, natura humana in Christo, non est id quod Deus est, non est ipsamet diuinitas, non est ipsa diuina essentia. Excipit autem sæpè Schüwenckfeld. quod non debeat humanam naturam in glorificato Christo, & tamen non veretur pronunciare, eam esse id, quod Deus est, esse essentia Deum, neque esse creaturam. Quales vero sunt istæ præstigiæ, indignæ prorsus homine Christiano? Quin potius rectè sentiamus, & rectè loquamur, non amemus eiusmodi paradoxa, ambiguitates, ludificationes, imò & blasphemias contra Dei verbum. Estque mera veratio Dei & hominum, quodd hic Impostor stentorea voce blaterat, se vnum hoc agere, vt gloriam carnis Christi extollat ac prædicet, imò potius gloriam carnis Christi suis figmentis dedecorat atque conspuat.

XIIII. Quicquid est adorandū, id est Deus. Sed Christus iuxta utrāq; naturam est adorandus.

Ergo Christus iuxta naturā quoq; humanam est essentia Deus. Schüwenck. in. confes. fidei.

Resp. ad Maiorem, Paulus hic vnum Exeipe ponit Philip. 2. in solo Christo, eiq; docet DATVM esse eiusmodi Nomen, vt in ipsum Nomen staretur omne genus celestium, terrestrium, & infernorum. Non

Non autem est ei hoc Nomen datum iuxta diuinam Naturam, iuxta quam id Nominis habuit ab æterno, sed iuxta humanam naturam in vnionem personæ diuinæ filii Dei assumptam. Neque verò humana natura per se, si non esset iuncta filio Dei personaliter inuocanda esset: Quia manet hoc principium immotum: Nullam nudam creaturam, quæ non est Deus, adorandam esse. Sed in Christo natura humana personaliter est vnita Deo, ipsi nimirum filio Dei. Ergo hic homo Iesus Christus, est Deus, non quidem mutata humanitate in Deitatem, sed, vt dixi, natura humana in Christo personaliter vnita est filio Dei, & in tantam gloriam euecta, Ergo meritò hic homo Deus, iuxta vtranq; naturam, vna adoratione adorari debet. Manet igitur ratum Ambrosii dictum: *Non potest genus flecti ab omni creatura, nisi Deo*, Philip. 2. Hoc est, soli & nude creaturæ, non debet flecti. At Christus non est sola & nuda creatura, sed est Deus & homo in vna persona.

Deinde conclusio est monstrum Schuetmeri, neque ex præmissis sequitur. Verùm ita sonare debebat: Ergo Christus est Deus, id quod non fanaticè, sed dextrè accipiendum est, vt etiam hoc dictum: Homo Christus est Deus. Quando enim dicitur: Christus est Deus, nō excluditur humana natura à persona Christi. Nam Christus personam complectitur, quæ constat natura diuina & humana

XV. Adorari, corda desiderium perspicere & cognoscere est idioma seu proprietate conuentioni soli Deo, & nulli creature.

Sed natura humana in Christo datum est adorari, & nasse atq; exaudire gemitum cordium.

Ergo natura humana in Christo glorificato, est in essentia Dei, Deum cum Deo Schuuenck in confes. mag. 1. part.

Respondetur. Maior loquitur de idiomate seu proprietate Dei per se & in se considerata, ac tum omnino adoratio & cordium cognitio, solius Dei proprietate est. Sed Minor loquitur de communicatione idiomatum. Nam natura humana in Christo non habet ex se, & in se, & per se naturaliter omnium humanorum cordium cognitionem, sed habet in vnione ista personali cum filio Dei, & glorificatione communicatam eam potestatem, nō quidem essentialiter aut habituabiliter, ut in scholis loqui solent, sed ita habet, ut tota diuinitas Christi, in tota sua humana natura, sibi personaliter vnita, luceat, & in & cum & per eam, istam omniscientiam exerceat, ut sani Ecclesie Doctores loquuntur. Quare conclusio est monstrum capitis Schuuenckfeldiani, & ex praemissis non potest firmiter extrui. Etsi autem dolose loquitur, tamen hoc vult, humanam Christi naturam, nunc esse ipsa sua essentia Deum, & non esse creaturam.

XVI. Quando propria diuina natura, ascribuntur humana natura in Christo, tum natura humana.

humana exaequatur divina.

Sed iustificare, sanctificare, redimere sunt propria divina natura, quae attribuantur à Paulo & humana natura in Christo.

Ergo Paulus exaequat naturam humanam in Christo divina.

Respondetur. Primum Maior neganda est, Quia ea sic non extat in factis literis. Et sua ratione suoque modo Deus, pro sua liberrima omnipotentia, potest illi naturae humanae, quam in unionem personae divinae assumpsit filius Dei, verè communicare idiomata divina, ita tamen, ut ea non exaequetur naturae divinae. Nec refert, etiam si tum id tua ratione assequi aut exhaurire nequeas. Nam certa res est, quod natura humana sit in unionem personae filii Dei assumpta, & tamen humana natura non sit ipsamet essentia personae filii Dei, cui tamen omnium artissimè copulata atque unita est.

Iam si hæc potuit Deus efficere, non modò suprà, sed etiam contra omnium Angelorum & hominum rationem. Cui etiam non posset alterum efficere, videlicet, ut absque exaequatione aut alteratione & mutatione naturarum, idiomata divina naturae humanae in persona filii Dei communicarentur?

Deinde respondetur ad Minorem. Sanè hoc fieri certum est, verum absque confusione, mutatione aut exaequatione naturarum, per communicationem idiomatum, ut divina

in Christo natura agat atq; operetur in, cum,
& per humanam naturam.

*XVII. Iere. 23. Suscitabo David Germen in-
firmum, &c. Et hoc est Nomen eius, quod vocabunt
eum: Iehouah iustitia nostra.*

*Ergo iuxta humanitatem Christus in Gloria
est noster Deus. Schuuenck. in confes. mag.*

Respondetur. Negandum est consequens.
Quia in antecedente non habetur. Nam Ie-
remias in hoc luculento dicto perspicue de
duabus in Christo naturis inconsulis, distin-
ctis, perpetuis, agit, ut primum de natura eius
humana, quod sit *GERMEN* David, & ut
Paulus *Roman. 1.* declarat, *semen David.* Dein-
de ait, eandem personam & esse Iehouah, id
est, verum Deum, & hanc personam, quæ est
Deus & homo, nostram esse coram Deo in-
iustitiam, nimirum impletionem Legis, patiundo
& obediendo pro toto genere humano præ-
stita. *Matth. 5. Roman. 5. 10.* Non igitur affir-
mat Ieremias, quod Christus iuxta humanita-
tem sit Deus seu essentia diuina, ut fanaticus
Schuuenckfeld. somniat & garrit. Manife-
stum itaque est, hunc præstigiatores non ha-
bere ex verbo Dei vllum suffragium, & calu-
mniosè dictæ scripturæ illustria deprecare, id
quod non est ex spiritu Dei.

*XVIII. Act. 2. Certissime sciat tota domus
Israël, quod DOMINVM & Christum facit Deus
hunc Iesum.*

*Ergo natura humana est pars essentia & virtu-
te, Dei.*

te, Deitati, & est id quod Deus est. Schuncken,
in confes. fidei. Item in confes. magna.

Respondetur. Valde est consequentia. Quia
in antecedente verba quidem fiunt de Iesu,
& quod sit DOMINVS ac Messias, seu, ut alias
scriptura sacra declarat, Saluator mundi, sed
quod natura humana in Christo sit facta diui-
na, & ipsa essentia Deus, id verò in istis verbis
non continetur. Falsò itaq; citat Schuncken-
feld. Illud dicitur pro suo errore.

*XIX. Nomen super omne Nomen, est Dei No-
men. Ambros. Sed Christo tribuitur Nomen su-
per omne Nomen. Phil. 2.*

Ergo Christum iuxta naturam humanam, est
id quod Deus est, essentia Deus. Schuncken, in
confes. fidei.

Respondetur. Plus est in cōclusionē quā
impræmissis. Nam hoc tantum sequitur: Er-
go Christus est Deus, id quod extra omnem
controversiam ponitur. Creditur enim ho-
minem Christum esse Deum, Et totum Chri-
stum esse invocandum, qui est Deus & ho-
mo. Huc pertinet quod sequitur: *Omnis lin-
gua confiteatur, quod DOMINVS Iesus
Christus est in gloria Dei Patris.* Nam Chri-
stus est verus Deus & verus homo in gloria
Patris. Tota enim humiliatio & incarnatio fi-
lii Dei facta est, ut Deus glorificetur, recon-
ciliato genere humano, & parato populo, qui
Deū in hac & æterna vita celebret. Schuncken-
feld. autem tollitur ex hisce verbis extruere

sum illud figmentum, quod a natura humana
 In Christo glorificato, sit essentia Deus, seu
 id quod Deus, ut loquitur. Verum autem est,
 hunc hominem Iesum Christum esse Deum,
 & verbum factum esse carnem, ut Iohannes
 docet. Sed inde non sequitur, quod vel con-
 fusio, vel transmutatio naturarum in Christi
 persona sit facta. Manet enim infinitum dis-
 crimen inter divinam & humanam Christi
 naturam, & proprietates earum naturarum
 essentielles, licet in vna persona diuina sine
 vnita, & natura humana per communicatio-
 nem idiomatum habeat, quod natura ipsius
 diuina essentialiter ab æterno habet.

XX. *Christus est fulgor glorie, & imago sub-
 stantia Patris. Hebra. 1.*

Ergo Christus secundum naturam humanam
 est id, quod Deus est. Schuuenck. in confes. fidei.

Respondetur. Falsa est consequentia. Nam
 antecedens loquitur de æterna natura filii Dei,
 Vbi verò de purgatione peccatorum loqui-
 tur Paulus, & humanitatem assumptam com-
 plectitur.

XXI. *Coloss. 2. In ipso inhabitat omnis plenitu-
 do diuinitatis corporaliter. Coloss. 2.*

Ergo natura Christi humana est id quod Deus
 est, & essentia Deus. Schuuenck. in confes. fidei.

Respondetur. Est prorsus fenatica illatio,
 & ut reliquæ istius hominis omnes. Nam in
 antecedente nihil prorsus est, de gryllis istis
 Schuuenckfeldianis. Sic scilicet impostores
 ex quo-

et quolibet quidlibet præsumunt gignere, al-
legantes scripturas, tantum ut imperitioribus
factum aliquem faciant. Docent autem Pau-
lus quod tota plenitudo diuinitatis, habitat in
Christo corporaliter, hoc est, personaliter.
Nam veteres Græci *οἰκία* dixerunt, quod po-
stea personam vocarunt. Nec dubium est,
quin hanc locutionem Apostolus opponat
inhabitationi separabili.

Nam tota filii Dei persona assumptæ in hy-
postaticam unionem, ex Maria virgine, natu-
ram humanam, neque ea unio vnquam dis-
solueretur.

*XXII. 1. Corinth. 1. Christus Iesus factus est
nobis a Deo, sapientia, & iustitia, & sanctifica-
tio, & redemptio.*

*Ergo Christus in natura humana glorificatus,
est factus O MNE ID, quod Deus est, et iam
nulla amplius sit inæqualitas naturarum persona
Christi filii Dei. Schauenck. in confes. mag.*

Respondetur. Falsa est consequentia. Ra-
tio evidens est: Quia in dicto Pauli hoc non
continetur, quod attexit fanaticus Doctor.
Eti enim reuera etiam naturæ humanæ data
est sapientia & sanctificatio, ita ut sciat omnia
& sanctificet, tamen humana in Christo na-
tura, non est neque sit vnquam id, quod diui-
na Christi natura, non sit diuinitas Christi.
Quod autem iuxta vtranque naturam Christi
persona sit Redēptrix, Sanctificatrix, Iusti-
ficatrix, non solum merito, sed etiam efficacia,

largitione, operatione, res indubitata ex verbo Dei est, idq; per communicationem Idiomatum in hac perficitur. Si quis autem Argumentatione volet euoluere, tū ea sic sonabit.

Omnia creatura est mutabilis & serua.

Christus iuxta suam humanam naturam, in Gloria non est mutabilis, neq; est seruu.

Ergo Christus iuxta suam humanā naturam non potest esse creatura. Schueneck. in conf. mag.

Respondetur. Maior non est vniuersalis, & ad particulares restringenda est. Nam Angeli sua substantia non sunt mutabiles, nō moriuntur, licet sua voluntate sint mutabiles, id quod in Apostaticis spiritibus apparet. Sic homo non fuisset mutabilis sua substantia, hoc est, non ægrotasset, neque mortuus fuisset, si non peccasset: Clare enim dicit scriptura, stipendium peccati esse mortē. Sic humana in Christo natura, quæ per se erat immunis à peccato ptorius, ex Dei operatione nō potuisset mori vnquam, nisi fuisset iudicio Dei in Christum derivatum totum peccatorum humanorum pondus, & nisi ipse volens recepisset satisfactionem plenissimam pro peccatis totius generis humani, coram Dei iudicio. Pertinet itaque Maior eārum ad eas creaturas, quæ à Deo sunt creatæ vt in sua natura haberent vicissitudinem quandam mutationis. Quod ad Minorem, verum est, in gloria sua cælesti, Iesum Christum non amplius esse obnoxium morti aut seruituti, at tamen in statu humiliarionis,

& mor;

& mortuus est secundum carnem, & fuit S. & V. V. S., portans atque auferens peccata totius mundi, ut Esai. 53. luculenter ea de re docet, ut & reliqui Prophetæ, Christus ipse & Apostoli. Hæc & explicatio Pauli pertinet, Phil. 2. Illatio itaq; est impostoris vanissimum commentum, quod nihil habet roboris prorsus.

Hæc pertinet quoddam idem in libello de filiatione & gloria Christi inquit: *Omniem creaturam esse imperfectam, Christum autem perfectum.* Nam prius membrum est falsum. Adam enim ante lapsum erat perfectus iuxta Dei creationem scilicet. Sic & Angeli boni, & glorificati homines in cælis perfecti erunt, secundum eum modum, quæ Deus ipsis attribuit.

XXIII. *Quicquid Patres docent, id est verum.*

Patres docent, Christum secundum naturam humanam etiam esse id, quod Deus est, Et essentia ac virtute Deum.

Ergo hæc doctrina est vera.

Sed videamus ac perpendamus testimonia, quæ Schunneckfeld. ex Patribus, ad probandam Minorem producit in libello de confessione fidei. Non enim simpliciter inficiamur Minorem, ac certo scimus, nullum ex sanioribus Patribus sic docuisse, ut Schunneck. nunc pronunciat. Exi enim de gloria naturæ humanæ in Christo præclare docent, ut & nos Dei beneficio facimus, tamen nequaquam asserunt: Naturam humanam esse id, quod Deus est, & essentia esse Deum. In conspectu itaq; vniuersæ allegare ab ipso.

ab ipso, ut omnes populi conspiciant, an bona fide iste nouus Doctor agat?

Hilarius inquit lib. 1. de Trinitate. Deus natus in hominem, ut homo in Deum nasceretur. Et libro 8. Christus ex Deo Deus, hoc totum est ipse, quod Deus. Et lib. 10. Homo Deus.

Respond. Est manifesta ignoratio Elenchi. Nam Hilario non per somnium quidem in mentem venit, quod natura humana sit ipsa essentia Deus, imò rueretur hanc doctrinam, quod in Christi persona sint duæ naturæ, diuina & humana inseparabiliter atque inconfusè vnitæ. In primo testimonio Hilarius nihil commune habet cum falso dogmate Schuuenckfeldii. Nam nihil aliud vult, quam Deum factum hominem, ut homo (Christus) fieret Deus, scilicet in vniione personæ diuinæ. inconfusis & non permutatis naturis. Imò & nos solatur iste Pater, quod Deus sit factus homo, ut reliquos homines Deo reconciliaret, & quod diuinitas per Christum cōsequeremur. Gal. 4. In secundo testimonio loquitur de æterna filii Dei generatione, qua ex substantia Patris cœlestis est natus, eiq; reuera coessentialis est, id quod sanctus Pater omnibus viribus contra Arianos, hoc negantes, asserit, & rectè. Est igitur Schuuenckfeld. falsarius istius dicti Hilarii, quia quod ille de æterna filii Dei generatione, & quod sit *quod Deus* Patri asserit, id iste fanaticus ad naturam humanam accommodat, ut imperitis suum faciat, id quod certè candi-

candidi Doctoris non est. In tercio dicto idem nihil aliud adfertur, quàm: Hominem (Christum) esse Deum scilicet in vnionē personæ filii Dei assumptū, & sic reuera Christus est Deus. Aliud vero est, quādo Schunckenfeldt ait: *Naturam humanam in Christo, esse id quod Deus est. Item, essentiā Deum.* Hoc enim falsum est, quia humanitas Christi nunquam fuit, non est, nec erit vnquam diuinitas ipsa. Sed est & manet humana natura & creatura, inseparabiliter tamen iuncta diuinæ personæ filii Dei, Magna igitur vanitate hunc Patrem allegauit, & idem in cæteris facit.

Hilarius lib. 1. de Trinit. Verbum Dei caro factum est, ut per Deum verbū carnem factum, caro proficeret in Deum verbum. Item, lib. 9. Potior natura in inferiorem nata, fidem præstat, inferiorem in naturam nasci posse potiores Schuncken.

Respondetur. Hic Pater tantūm hoc docet ac proficitur: Deum esse hominem factum, & hominem esse factum Deum, id quod est verissimum, iuxta scripturam sacram. Sed nusquam dicit aut docet, Naturam humanam in Christo esse exæquatam naturæ diuinæ, esse id ipsum quod Deus est, esse ipsa essentiā Deū, id quod delirus Schunckenfeldt vult, ebueclat & dimicat. Facit igitur iste Spermologus Hilario summā iniuriam, quod cum pro suo deliramento confirmando citat, estque crimen falsi. Debebat autem expressa & dilucida verba

verba ex veteribus proferte, quibus assecerant, naturam humanam in Christo esse exæquatam per omnia diuinæ, & ipsa essentia Deum esse factam, id quod nunquam potest prestare. Dilcant igitur peritantes eiusmodi præstigias execrari.

Ambrosius libro de fide resur. cap. 2. Nunc per omnia Deus post resurrectionem. De fide contra Auanum. Tertia die homo in Deo resurrexit. De fide lib. 5. asserit, Christum etiam iuxta suam, carnem ad dexteram Dei, pari potentia sedere. Item lib. 3. de fide. Item super Lucam cap. 12. Qui non confiteatur Deum in Christo, & Christum, ex Deo & in Deo, cum non confiteatur remissionem, Dormi enim in homine, & hominem Christum in Deo esse, Rom. 8. Est & primogenitus in regeneratione Christus. Est & primogenitus ex mortuis, cuius natura ignoratur.

Respondetur. An non omnes sanis oculis præditi, cernunt, manifestam huic Patri fieri iniuriam, quod doceat cum Schuonenkfeldio, naturam videlicet humanam in Christo, esse id, quod Deus est, seu essentiam diuinam? Sed præstigatorum per eolocatum vitrum intuentur eiusmodi dicta, ac volunt aliis quoque persuadere, hoc esse atrum, quod tamen est album.

Quod dixit Ambrosius, nunc per omnia Christum esse Deum, non hoc voluit: Naturam Christi humanam esse diuinam, esse opor-
et Patri æterno. Nequaquam enim iste tan-
ctus

Qui vir istam metamorphosin naturarum in persona Christi somnians, sed docere voluit, Christum sedere ad dexteram Dei Patris, iuxta utraque naturam in gloria summa, & omnia ei tradita esse in celo & terra.

Secundum dictum inconueniens est ad huius Impostoris dogma, quia tantum docet: Christum hominem per Deum resurrexisse.

Tertium dictum sonat de sessione & gloria Christi ad dexteram Patris. Quod autem natura humana sit id, quod Deus est, id ibi non traditur.

Quarto testimonio refutatur Pseudopropheta, quia in eo expresse esse ueratur: Deum esse in homine, & hominem in Deo. Ergo natura humana in Christo, non est id quod Deus est, non est ipsa essentia Deus.

In ultimo dicto nihil habet Impostor, quod suæ sententiæ suffragetur. Nam quod ibi dicitur: *Cum natura ignoratur*: non statuit hoc dogma: Naturam humanam in Christo esse id, quod Deus est. Cæterum scimus ex verbo Dei. Naturam diuinam in Christo, esse ab æterno genitam à Patre celesti. Natam uero humanam in Christo, esse ex Maria uirgine, per operationem Spiritus sancti. Sed hæc ipsa Mysteria Dei nulla ratione humana exhaurire possumus.

Augustinum ait dicere: Christum iuxta suam hominem esse Dominum creaturæ super omnem creaturam.

creaturam. In Psal. 109. Et in lib. retract. Christi-
sum nunc esse totum Deum, hoc est, ubique &
immortalem.

Respondetur. Omnino tradita est Christo
omnis potestas in celo & in terra, etiam iux-
ta humanam in Christo naturam. Sed aliud
est asserere: Naturam humanam esse id quod
Deus est, Et essentia Deum. Esi enim summa
gloria exornata est natura in Christo huma-
na, tamen ea non est mutata in essentiam di-
vinam. Nos enim in nouissimo die spectabi-
lissimis hisce nostris oculis Christum hominem
& verum Deum in vna persona. Nihil igitur
ex Augustino pro se iste nouus Doctor obti-
net, sed potius falsarium se declarat, in perpe-
tam applicandis dictis sanctorum patrum.

Hieronymum scribit super Philip. 2. dicere,
quod Iesus sit in natura & gloria Deitatis, dum-
taxat eadem est gloria cuius pater. Item: Quod Deus
& homo in Christo, in Trinitate sit filius Dei, Iob.
cap. 1. Item Christum de Deo hominem natum,
cap. 16. Item totum hominem in Deum transisse,
cap. 14.

Respondetur. Gloriam Christi ex loco Pauli
merito celebrat & extollit Hieronymus, ni-
mirum quod hic homo Iesus Christus sit Deus,
assumpta natura humana in vniouem perso-
ne diuine filii Dei, & euecta ad dexteram
Patris, & tradita ei omni potestate in celo &
terra. Sed nequaquam ibi adstruit: Naturam
humanam in Christo, esse id quod Deus, aut
essen-

essentia Deum esse. Quia humanitas non facta est diuinitas, proinde nihil quicquam hoc loco Hieronymus patrocinatur blasphemio dogmati Schunenchfeldii. Christum de Deo hominem natum, verum quidem est de causa efficiente, quia vt Lucas & Matthæus memoriz prodiderunt, de Spiritu sancto cōceptum est. Materia autem ex qua humanæ in Christo naturæ, est semen mulieris, semen Abrahæ & David.

Quod autem inquit : *totum hominem in Deum transuisse*, id intelligit de vnione hypostatica, nimirum, quod Filius Dei in vnionem suæ diuinæ personæ receperit naturam humanam in utero Mariæ absque omni confusione aut perimutatione naturarum. Frustra igitur & hic autor citatur à falso Doctore.

Cyprianum de resur. carnis ait affirmare: Carnem Christi ad dexteram Patris in celo presidere (hoc est, Regnum Dei administrare) & a sede paternæ gloriæ vōturnum ad iudicium. Item, Carnem Christi, vō & verbum, iuxta vocem DOMINI, viuificare. Ibid. Ergo,

Respondetur. Hic nihil dicitur, quodd caro Christi in gloria sit Idem quod Deus, aut essentia Deus. Sedere carnem Christi ad dexteram Patris, & viuificare in hac persona, extra controuersiam est, quia verbo Dei manifesto traditur, sed non est mutata humanitas Christi in diuinitatem ipsam. Et habet caro Christi sessionem illam ad dexteram Patris &

viuificationem, ex vnione personali filii Dei, ex merito passionis, & ex glorificatione. Tota autem plenitudo diuinitatis habitat in Christo. Eragit diuina filii Dei natura, in & cum natura humana, sibi personaliter vnita. Nondum igitur auctoritate huius Patris suum falsum dogma stabilivit Schuuenckfeldius.

Epiphanius citat Schuuenck, sic dicentem lib. 2. tomo 2. fol. 369. Est enim vnus Dominus, vnus Christus, vnus Rex in dextera Patris sedens corporale & spirituale, vna vnicio, vna Deitas spiritualis, ambo lucida & in Maiestatis gloria. Ergo, &c.

Resp. Epiphanius nequaquam his verbis adstruit, carnē Christi esse ipsa essentia Deum, seu id quod Deus est. Sed assenerat: Vnam esse personā Christi, vnum regem. Et clare docet eius personæ duas esse naturas, corporalem & spirituale, & ambas esse lucidas, atq; in Maiestatis gl'ia. Propt̃ itaq; discrepat Schuuenck. dogma, q̃ caro Christi sit ipsa essentia Deus: Id verò Epiphanius nunquā sensit aut docuit.

Ex Nanzianzeno adscribit, q̃ i orat̃ in sanctis Pascha dicat de carne Christi: Quia intrepide dico Deo aequalem. Item, in fine lib. 4. de Theol. In vnam coeuntē Dominationem & Deitatē. Ergo.

Respondetur. Nanzianzenus nō affirmat, carnem Christi esse id, quod Deus est, aut essentiam diuinam, ac suam locutionē ipsemet exponit, coeant in vna dominatione & vna Deitate, quia videlicet caro Christi est assumpta in vnionē personę filii Dei & homo Chri-

stus est Deus, non mutata carne ipsius in Deitatem, sed quia unita est personæ divinæ.

Primasius etiam verba pro se catat, ut: Vnus, est iam cum Deo homo, assumptus à verbo. Item, spiritualiter Christum post resurrectionem totum Deum esse intelligimus. Ergo.

Resp. Vnus est cū Deo homo, scilicet personaliter. Item totus est Deus, sc. in personat. Nequaquā igitur Primasius dicit: Carnē Christi esse Deū essentia. Hoc igitur Schuuenckfeld. affingit Primasio, more præstigatorum.

Cassianum deniq. adducit lib. 3. de incarnatione Christi. Non facio discriminē inter Christum & Deum. Christus est Deus. Item lib. 3. Et cum utriusque, quicquid est Christus, Deus est, inueniri in Deo aliud non potest, quā Deus, una tantum est simplex, una tantum pia & sana confessio, adorare, amare, & colere Christum Deum. Ergo.

Resp. Verissima est sententia & doctrina: Christum esse Deum, idq. cōstanter aduersus Arianos est tenendum. Sed nequaquā hic dicitur: Carnē Christi esse essentia Deum, aut id quod Deus est. Imò Cassianus gravissimè adstruit ac defendit, duas in Christo esse & manere naturas, divinam & humanam, inconfusè & inseparabiliter unitas in vnica esq. divina personā filii Dei. Quare hæcenus non protulit Schuuenckfeld diu ex patrib. vllam locutionem, quæ cū ipsius falso dogmate cōsonaret. Semetipsum itaq. citationib. istis podesecit, quia destituitur omniū Patrum suffragiis.

NATURAM HUMANAM CHRISTI,
non esse similem naturæ
Turcarum.

1. *Quicumque nascitur ex piis parentibus, non habet similem naturam humanam, natura humana eorum, qui ex impiis parentibus progenerati sunt.*

Christus natus est ex sanctis parentibus, & sancta virgine Maria.

Ergo Christi natura humana non est similis naturæ humanæ Turcarum. Schwenck in confes. mag. 3. part.

Respondetur. Maior est Fanatismus & delirium istius præstigatoris, estque fallacia secundum non causam. Nam esse plium vel impium, non facit differentiam ipsius substantiæ humanæ, seu speciei. Tam est homo corpore & anima, qui ex Turcis, quam qui ex Christianis parentibus nascitur. Eadem enim est ista species animalium, hoc est hominum.

Ad Minorem. Christus est specie homo, constans anima & corpore, ut & alii homines, qui in toto terrarum orbe in omnibus gentibus ex copulatione maris & femina nascuntur. Quod autem singularia quædam privilegia habet, ut quoddam nascitur ex virgine, & absque contagio peccati, id non tollit speciem ipsam, quia verè factus est homo ex semine mulieris per virtutem altissimi, & constat anima & corpore, ut alii homines, quotquot

quor hominum nomine censentur. Conclusio est delirium impostoris.

II. Quicumque non est peccator, is non est hoc, quod alii homines sunt naturaliter. Quia peccatum natura hominis proprium est.

At Christus non est quod alii homines sunt naturaliter.

Ergo Christus homo non est hoc, quod homines sunt naturaliter. Schwenck. ibidem.

Respondetur. Lusus est in vocabulis: Naturæ & Naturaliter. Nam Natura hominis alias accipitur pro ipsa substantia hominis, & proprietatibus, substantiæ humanæ competentibus. Alias verò pro singulari proprietate aliqua usurpatur. Sic, id esse, quod Naturaliter homines sunt, significat alias ipsam hominis essentiam, qua est homo constans anima & corpore, & suis essentialibus proprietatibus. Alias verò accipitur pro accidente pestilentissimo, quod nunc vicio primorum parentum in omnes propagatur, qui ex mare & sæmina nascuntur.

Quod igitur ad Maiorem, falsum est, eos homines, qui non sunt peccatores, non esse hoc quod alii homines sunt naturaliter, hoc est, iuxta speciem, corpore scilicet & anima. Nam Adam & Eva fuerunt substantia & specie verè homines, licet ante lapsum nō essent peccatores. Item, Omnes sancti in cælis non erunt amplius peccatores, & tamen reuera erunt homines, corpore & anima constantes.

Hb ;

Nam

Nam gloriificatio ipsorum non abolebit ipsorum naturalem substantiam. Quod verò ad probationem, neq; illa sic simpliciter enunciata vera est, Quia Natura humana existit ante peccatum. Neque est peccatum, ipsa met Natura, hoc est, substantia humana, si propriè loqui velimus sed est corruptio Naturæ humanæ, & profundum malum in Natura humana, hoc est in ipsa hominis substantia. At si vocabulum Naturæ pro aliqua proprietate accipias, constat peccatum non esse essentialem proprietatem substantiæ humanæ, sed Accidentalem, ut Augustinus vocavit *Accidens vitium*, & Lutherus, *malum separabile*. Quod autem Paulus inquit: *Eramus Natura filii ira*. Ephes. 2. tantum significat propagari malum Originis in hac viciata hominum Natura in omnes posteros, qui naturaliter ex matre & femina generantur.

Ad Minorem quod attinet, ea est ambigua & perplexa. Idcirco explicanda est oratio præstigatoris: Nam si vocem: Naturaliter, de ipsa substantia accipias, tum Minor erit falsissima. Nam Christus, quod ad hominem, specie & substantia omnibus aliis hominib. similis est, nec speciem hominum prærogatiuæ singulares aboleret. Sin verò istam vocem sumpseris pro depravatione hominum, quam cum naturali propagatione iam habet in sua substantia, hoc est, in corpore & anima, tū sanè constaret, quod natura Christi humana absq; peccatis

etatis concepta & nata sit. Non obtinet igitur
Fanaticus in præmissis quæ inferre conatur.

DE LEGE.

PRÆDICATIONEM VERBI,
non à Mose ordiendam.

*I. A fundamento nostre salutis ordianda est
concio verbi Dei.*

*Sed Iesus Christus & Evangelium est funda-
mentum salutis nostre.*

*Ergo a Iesu Christo & Evangelio inchoanda
est concio verbi Dei, & non a Mose aut Lege.
Schuuenck de Christianis hominibus.*

Respondetur. Maior non existit in sacris li-
teris, ubi de ordine docendi verbum Dei dis-
seritur. Itaq; est somnium capituli Schuuenck-
feldiani. Cum igitur de ordine docendi ve-
ram penitentiam seu conversionem ad Deum
agitur, omnino ipsam Dei verbum consu-
lendum & audiendum est, & spectanda ex-
empla in sacris literis nobis proposita. Chri-
stus autem Præceptor & DOMINVS omnium
nostrum, & caput Ecclesie sue, sancit & ordi-
nat Ministerium docendi hisce verbis: *Sic scrip-
tum est, & sic oportebat Christum pati, & resurge-
re à mortuis tertia die: Et predicari in nomine ei-
us penitentiam, & remissionem peccatorum.* Hæc
verba Christi nequaquam sunt obscura. In no-
mine suo, inquit, prædicandum. hoc est, ipsius

mandato, ordinatione, auctoritate, efficacia;
Deinde inquit, auspicandum à cōclione pœ-
nitentiæ. At vox pœnitentiæ hoc loco, quia
sequitur de remissione peccatorū, non com-
plectitur integram ad Deum conuersionem,
constat contritione & fide, quam sequi debet
noua obedientia, sed priorem tantum con-
uersionis ad Deum partem, nempe contritio-
nem, quæ ex Lege est, teste Christo: *Est*, in-
quit, *qui vos accensit Mosēs*, Iohan. 5. Et Paulus
ait: *Per legem cognitio peccati*, Rom. 3. Est enim
contritio agnitio peccati ex Lege, & dolor de
offenso Deo & pœnis commeritis. Deinde
verò iubet Christus subiici Euangelicam sua-
uissimam doctrinam de remissione peccato-
rū gratuita per fidem in Christum. Hunc or-
dinem ipse Christus obseruat, quod inquit;
Agite pœnitentiam, & credite Euangelio, Marci
1. Et in paradiso filius Dei istum ordinem ob-
seruauit, primū arguendo peccata, contra
Legem Dei admissa. *Adam*, inquit, *quid fe-
cisti?* Deinde reuelando Euangelium, de semine
mulieris, contrituro caput serpentis. *Gene-
sis* 3. Eundem ordinem omnes Prophetæ ac-
curatè obseruarunt, primū ex Mose, seu Lege
ostendendo peccata, & exaggerando pœnas
commeritas. Deinde misericordiam Dei in
Christo promissam, reuelando atque incul-
cando. Similem ordinem Apostoli quoque
studiosè & magna dexteritate secuti sunt, id
quod Epistola Pauli ad Romanos scripta, quæ
into-

Integram docendi Methodum, continet, luculenter probat. Primum enim tam Iudæos quàm gentes, hoc est, omnes homines reos agit de peccatis, idq; palàm ac disertè facit ex Lege. *Nam ex lege, inquit, est cognitio peccati.* Rom. 3. Deinde verò totis viribus explanat atque illustrat fundamentum iustitiæ nostræ coram Deo, nempe quod sine Lege, absque operibus nostris, peccatoribus imputetur iustitia per Christum patta, credentib. In ipsam, Roman. 4. Ista igitur Antinomicum furorem Schuenckfeldii manifestè refutant.

17. *Qua Apostoli docent, ea vera sunt.*

At Paulus inquit: Non indicami me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. 1. Corinth. 2.

Ergo non à Mose, sed à Christo ordiendæ est prædicatio verbi. Ibid.

Respondetur. Plus est in cōclusionē quàm in præmissis. Ergo falsa est ratiocinatio. Nam licet Paulus asserat se in suo Ministerio nihil aliud scire, quàm Christum crucifixum, tamē non hic dicit, in doctrina de conversione ad Deum, non incipiendū esse ab agnitione peccatorum nostrorum ex Lege, id quod alibi satis clarè docet, ut Rom. 3. & scopus præsentis loci spectandus est, quodd ibi Paulus non agat de ordine prædicandi, sed de præcipua parte suæ doctrinæ tradat, nimirum, ut 1. Cor. 4. Indicat, quodd non seipsum doceat, sed Christum, item, quodd mitteris peccatoribus Legē

contritis ac consternatis, vultum Salvatorem
Iesum Christum commonstret. *Quia non est
in alio quocquam salus, Actor. 4.*

CONTRITIONEM PECCATO-
rum, non esse ex Lege
docendam.

1. *Quicquid contra Dei verbum est, id non est
docendum. Sed Lutheranorum doctrina: Cogni-
tionem peccatorum esse ex Lege, est contra ver-
bum Dei. Nam Iohan. 16. dicitur: Spiritus arguet
mūdum de peccato. Item, Spiritu incepistis. Item,
Lex non estis iustificati, Galat. 3.*

*Ergo non est docendum, ex Lege esse cogniti-
onem peccatorum. Schuuenck de vocat.*

Respondetur. Minoris prior pars est falsis-
sima, & quidem crassissimus error contra ex-
pressum Dei verbū. Nam Paulus disertis ver-
bis ait. *Per Legem cognitio peccati. Roman. 3.*
*Item, Peccatum non cognoui nisi per Legem. Ro-
man. 7.* Deinde dicta allegata in posteriori
parte Minoris, loquuntur de causa efficiente,
cuius quidem mētionē non tollitur medium
sen instrumentum, seu doctrina ipsa, per quam
Spiritus sanctus contritionem, priorem con-
versionis ad Deum partem, docet, nempe
Lex, sicut per Euangelium docet de remis-
sione peccatorum per Christum, *Roman. 1.*
Quare Fanatissimum suum hac in parte prodit
Schuuenckfeldius, quod doctrinam Legis ad
peccata nostra cognoscenda explodat.

LEGEM

LEGEM DEI ESSE POSSIBILEM,
& facilem factu, credentibus
in Christum.

*I. Quicquid sacra scriptura non assenerat, id
non est docendum.*

*Sed nuppiam scriptura dicit: Deum impossibi-
lia precepisse.*

*Ergo hac doctrina nō est predicanda Schuene,
de abusu Evang. Item, de verbo Dei.*

Respondetur ad Minorem. Duo sunt hoc
loco expendenda cum attentione. Primum
quod Deus non præceperit hominibus, ut à
se initio erant conditi, atque ornati imagine
Dei lucidissima, impossibilia, ac debuissent
& potuissent eam obedientiam Deo Creatori
suo exhibere ex omnibus suis viribus, ea-
que ratione mansissent, expertes mortis &
omnium malorum. Nam peccatum est cau-
sa mortis. Deinde, quod post lapsum & de-
pravationem naturæ hominibus cunctis, et-
iam renatis in hoc mundo sit impossibile, il-
lam Dei legem seu normam obedientiæ no-
stro Creatori debitam, integrè, perfectè, &
prorsus iuxta mentem Dei implere. De priori
parte Moyses docet. 1. & 2. Gen. De secundo lu-
culenta testimonia scripturæ extant, ut, *Non
est iustus, ne unus quidem. Omnes declinaverunt,
simul inutiliter facti sunt, non est, qui faciat bo-
num, ne unus quidem* Psal. 14. Hinc Paulus
istam generalem sententiam inferre: *Omnes*
pecca-

peccauerunt, & egent gloria Dei. In hunc autem gradum constituit non solum omnes gentes, sed etiam omnes Iudæos, Patriarchas, Prophetas, neque eximit quemquam. Deinde verò subiicit: *Omnes quoque vno eodemq; modo iustificari, nempe gratis per fidem in Christum*, Roman. 3. Christus ipse inquit: *Moses vobis dedit Legem, & NEMO ex vobis facit Legem*, Iohan. 7. Christus quoque ipse propter hanc causam, implevit legem vice totius generis humani, quia nemo hominum post lapsum, poterat eam integrè servare, & omnes erant sub peccato, sub Lege, sub ira Dei, sub morte, id quod perspicuè Paulus asseuerat. Roman. 8. Quod impossibile erat Legi (ed quod infirmabatur per carnem) Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, de peccato damnavit peccatum, ut iustificatio Legis impleretur in nobis. Clarè autem his verbis Apostolus asserit: Peccatū in causa esse, quare nemo hominum possit Legi Dei perfectè satisfacere. Est igitur iniuria meriti Christi, affirmare, quenquam hominum post lapsum in hac vita, præcepta Dei suis operibus implere, hoc est, Decalogum totum perfectè præstare posse.

Ac si Lex à renatis seu credentibus in Christum, in hac vita perfectè præstari posset, rum necesse esset totam hominis naturam in hoc seculo esse instauratam. Nam ista est mutua proportio: Ad omnimodam impletionem
Legis

Legis diuinæ opus est integræ hominis natura, restituta tota imagine Dei, quæ quidem consummatio non fit in præsentī vita, Item, Tum non sola iustitia Christi, quæ nobis sine operibus per fidem in Christum, gratis imputatur atq; accensetur, coram Deo essimus iusti, sed etiam propria Legis impletionē, id quod contra honorem ac dignitatem meritū Christi foret. Item, tum non debebant eiusmodi legis diuinæ impletores morti esse subiecti. Quia ubi est impletio Legis, ibi est vita, & mors nihil iuris, amplius habet. Hoc pacto etiam deleteretur orationis Dominicæ præcipuus neruus, si renati aut credentes in Christum, possent implere Legem Dei: Nō enim necesse haberent quotidie dicere: *Remitte nobis debita, aut peccata nostra.* Et delenda esset hæc sententia: *Pro hoc orabit ad te omnis Sanctus.*

Est denique prorsus Papisticus error: Legem Dei à renatis integerrime, & quidem iacillimè impleri posse: Verum isti & similes Fanatici, neque magnitudinem peccati in nobis hominibus, neque amplitudinem Legis diuinæ rectè, hoc est, iuxta sacrarum literarum interpretationem intelligunt. Nam licet hæc generatio hominum per lauacrum aquæ in verbo, ut Apostolus docet, hoc est, remittuntur nobis peccata propter Christum, & inchoatur in nobis nouitas per Spiritum Sanctum, attamen hæc renouatio non perficitur

omni.

omnino in hac vita in quoquam hominum, idem sancti quoq; propter suum inherēs malum & alia quoq; peccata, à quibus in hoc seculo non sunt immunes, obnoxii sunt morti. In nouissimo autem die ab omni peccatorum labe expurgati, & restituta in anima & corpore tota imagine Dei, tum demum & ipsi Deo obedientiam, tanquam fructum meriti & beneficii Christi præstabunt. Quàm sublimem autem & absolutam obedientiam Lex Dei postulat. Christus nos docet, inquit: *Diliges DOMINVM Deum tuum, TOTO corde tuo, & TOTA anima tua, & TOTA mente tua, & diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Atqui totum cor credentium nondum in hac vita est renouatum, hoc est, ab omnibus inquinamenti peccatorum emundatum. Ergo nullus sanctus in his terris, ante plenam purificationem ab omni contagio peccati, & ante integram restitutionem imaginis Dei, potest toto corde Deum suum diligere. Inchoat quidem spiritus Dei in filiis Dei, aliquam novitatem virium, & inchoationem verorum Dei cultuum & operum, quæ Deo sunt accepta propter Christum propiciatorem, ac debemus sanè in hoc studio benè operâdi, semper proficere, ac experere incrementa per Spiritum sanctum, sed implere Legem Dei in hac vita, non valeamus. Non est enim iustus, qui in hoc mundo non peccet. Christus quoq; Præceptor noster perfectissimus, hanc ipsam ob

causam

causam nostræ orationis formulæ, quam sæpius iterare debemus, inseruit & ista verba: *Dimitte nobis debita nostra.* Quod si igitur omnes sancti necesse habent quotidie peccati remissionem peccatorum: Ego eundem est testimonium, ipsos Legem Dei in hoc seculo non implere. Sed plura in aliis argumentis erunt attingenda.

Postremo, & quare Deus Legem suam de obedientia, quam ab hominib. postulat, tanta maiestate & severitate repetit in monte Synai, cum homines peccatis persuadati, eam Legis obedientiam, in hac vita perfectè implere non possint? Responsio expedita est: Primum, ut omnes mortales sciant, sibiq; quam persuasissimum habeant, immotam Dei esse voluntatem in sua lege, hominibus inuito proposita, nec eam mutari, licet homines, non Dei, sed sua ipsius culpa, sint mutati ac perdit. Deinde, ut ex eo speculo iustitiæ, miseri homines suam profundissimam depravationem ac deformationem, & peccata sua interiora & exteriora, quibus alias sunt obnoxii, agnoscant, exhorrescant, & iustam Dei in se iram atque damnationem intelligant. Tertio, ut homines peccatores lege territi ac prostrati & damnati, non in se, sed alibi auxilium quærant, quod tamen non Lex sed Evangelium revelat atque exhibet. Nam legis officium est, monstrare peccato, tenere ac damnare. Sed Evangelium de

Christo

Christo liberatore ex peccato & morte ex immensa misericordia, docet. Quarto, ut renati ac credentes in Christum, reuertantur ad normam istam immotam obedientie à Deo requisitæ, ideo enim redimit, saluat & sanctificat nos peccatores Christus, ut iam viuificati & donati Spiritu sancto, inchoemus in hac vita obedientiam erga istam ipsam Dei legem, quia renatis & credentibus in Christum, seu filiis Dei, non datur noua, hoc est, alia lex obedientie à priori, sed ad veterem illam Dei legem, cordibus humanis in prima creatione inscriptam, & in monte Synai clara voce, ac digito Dei magnificè repetitam, omnes credentes, quod ad exercendam nouam obedientiam, & ad declarandos fructus iustitiæ fidei, attinet, expressè alligat. Nam Christus iterat Decalogi præcepta, ut & Apostoli factitant. Quod autem Christus de nouo mandato ait, non abolet hac voce Decalogum, bonorum operum normam, sed imprimis vult eos nunc fide in Christum prælucenter opera charitatis & alia præstare.

II. Quicquid Deus mandat facere, id non est impossibile factum.

Sed Deus mandat obseruationem suæ Legis, suorum præceptorum.

*Ergo præcepta Dei non sunt impossibilia factum. Idem ibidem. Colligit autem ad Minorem multa dicta, ut Psal. 1. Beatus, qui in lege Dei meditat-
tur die ac nocte. Psal. 19. Mandata DOMINI
recta*

*reſta latificantia cor, &c. Item, in cuſtodiendis eiſ
retributio multa. Pſal. 112. Beatus vir, qui timet
DOMINUM, qui mandatus eiſ delectatur val-
de. Pſal. 119. Beati immaculati in via, qui ambu-
lant in lege DOMINI. Beati, qui obſervant testi-
monia eiſ. in toto corde inquirũt eum, &c. Item
in libro de verbo Dei.*

Reſpondetur. Si hæc argumentatio valet,
ſequitur, omnibus mortalibus, gentilibus &
Chriſtianis, obuiam eſſe præſtationem & im-
pletionem Legis diuinæ. Verũ aliter ſe res
habet, id quod etiam Renatorum experien-
tia quotidie declarat. Viſitata autem & vera
reſponſio eſt, à mandato Dei ad facere homi-
nis, non eſt firma ratiocinatio. Cauſa eſt, quia
Lex integerrima, flagitans interiorem & ex-
teriorem ab omnib. membris, & viribus ho-
minis obedientiam exactiſſimam: & homines
corrupti non ſibi inuicem bene reſpondent.
Equidem Paulus audacter pronunciat: *Omnes
peccauerunt, & egent gloria Dei. Rom. 3.* Quis
verò hominum ſanorum hic ſe vult excipere?

Quod autem ad renatos attinet, & Spiritu
ſancto donatos, cum & ipſi adhuc in ſe reli-
quias peccati, nequaquam ocioſas in hac vita
retineant, & primitias tantum ſpiritus in hoc
mundo conſequantur: ideò licet inchoent al-
quam iuxta Legem Dei nouam obedientiam,
in timore Dei, in fide, in inuocatione, in con-
feſſione, in dilectione proximi, in tẽperantia,
in veritate & ſimilibus bonis operib. Tamen

non possant in hac inquam vita, ante suam in nouissimo die glorificationem, ad plenam, integram & absolutam legis diuinę impletionem, per sua ipsius opera aspirare. Nituntur itaq; quod ad salutem suam attinet, per fidem, impletione omnimoda & absolutissima legis diuinę, à Christo p̄lita passione & obedientia.

Potest autem Maior & sic dilui: Quicquid Deus mandat, id non est difficile factu, scilicet ei naturę, quę sic mansit, quemadmodum à Deo initio facta atque instructa erat, ut homines, si non lapsi fuissent in peccatum, potuissent suis à Deo donatis viribus, integerrimè Legi Dei obedire, & sic in perpetuum viuere. Atqui non sic permanserunt homines, uti à Deo initio erant creati & formati, sed lapsi sunt in peccatum, amissa sua integritate, & horribiliter deprauatis omnibus membris & viribus suis in tota sua substantia. Inde igitur est impossibilitas illa in hominibus, non præstandi Legem Dei integrè, iuxta ipsius Dei ordinationem & beneplacitum. Hanc itaque impossibilitatem notat Paulus, ubi inquit: *Quod impossibile erit legi, eo quod INFIRMABATUR per carnem*. Proinde hanc impossibilitatem totius legis implendę in hominibus inficiari, est contradicere voci Spiritus sancti, & manifestissime experientie. Angeli quoque in cœlis, qui non peccarunt, absque dubio, legem obedientię diuinę sibi traditam, pulcherrimè & integerrimè obseruant.

want. At Angeli lapsi in peccatum, in se habēt causam & culpam, ceteri ipsi impossibile sit legem Dei perfecte præstare.

III. Quicquid habet promissiones Dei, id non est impossibile factum.

Sed lex habet promissiones vite, ut Luca. 19. Hoc fac, & viues, &c.

Ergo legis impletio non est impossibilis factum. Idem ibid. Item de verbo.

Respondetur ad Maiorem, scilicet illi naturæ quæ sic mansit, ut Deus eam initio condidit atque instruxit. Sed respectu illarum Naturarum, quæ sic non māsērunt, ut Deus ipsas creauit, ac sunt perditæ, Maior non sisteret. Sic enim formanda esset: *Quicquid habet promissiones Dei, id non est impossibile factum, vel integris vel corruptis Naturis.*

Quis verò hoc cōcederet, nisi ab omni pietate expertus & alienus foret? Quales autē nunc sint homines post lapsum, & sacræ literæ eos erudunt copiosè ac perspicuè, & nostra nos experientia quotidiana cōuincit. Non sequitur igitur à promissionib. Dei ad posse hominis. Paulus sic ad hoc Argumentū respondet: *Inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.* Equidem verissimum est, Legem Dei habere promissiones luculentas de vita, verum cum ista conditione, ut Legi præstetur integra obedientia. Quomodo igitur, nos miseri peccatores potiemur vitam? Resp. Hanc ipsam ob causam venit Christus,

implere Legē Dei nostrā vice. *Matth. 5.* Hæc igitur impletio Legis per Christum facta, nostra coram Deo est iustitia, nobis per fidem imputata. Sic Paulus docet: *Impletio Legis Christus est, ad iustificationem omni credenti, Roman. 10.* Ad Minorem igitur sic respondetur: Lex habet promissiones vitæ, sed cum conditione integritatis obedientiæ. Atqui istam absolutam & perfectam Legis obedientiam non possumus in hac nostra natura assequi. Quod igitur ad nostram facultatem & opera attinet, nobis omnibus post lapsum erat percundum. Venit itaque nobis auxilio Christus qui nos miseros peccatores ab execratione Legis vindicatos & liberatos, sua ipsius impletione iustificat, vivificat, saluat.

IIII. Quicquid facile factum est, id non est impossibile.

Sed Lex Dei, seu Decalogus, est facilis factus atque impletus.

Ergo Legem Dei implere difficile factum non est. Minorem nititur confirmare dicto Iohannis: Hæc est charitas Dei, ut mandata eius custodiamus, & mandata eius gravia non sunt. 1. Ioh. 5. Item, Iugum meum suave est, & onus meum leve. Matth. 11. Idem ibid. Item de triplici vita. Item, de verbo.

Respondetur. Primum ad Minorem. Hæc scilicet ratione Minor simpliciter elata, non consistit. Ratio est, Quia scriptura sacra discretè nos docet, Nullum hominem, post lapsum
scili-

scilicet, siue ante siue post regenerationem, legi diuinę, perfectè & plenè ex omnibus suis viribus & membris exterioribus & interioribus, in hac vita posse satisfacere, iuxta Dei perspicacissimum & exactissimum iudicium. Vt: *Quod impossibile erat Legi, eo quod infirmabatur per carnem*, Rom. 8. Non autem loquitur saltem de non Renatis, sed de omnibus hominibus, vt & supra dixerat: *Omnes egent gloria Dei*. Rom. 3.

Deinde Christus solus est impletor Legis, loco generis humani, *Math. 5. Rom. 10.* Nulli igitur homini post lapsum, in hoc mûdo potest attribui impletio legis diuinę per sua ipsius opera. 3. Quia disertè omnes pii fatentur, in se etiã post regenerationem, manere peccatum, *Roman. 7.* At vbi est peccatum, in substantia, ibi non est integra Legis impletio, per sua ipsius opera. Hinc David orat: *Non intres in iudiciũ eum sermo tuus.* Item *Si iniquitates obseruaueris DOMINE, quis sustinebit?* 4. Quia pii licet renascantur in Baptismo per Spiritum sanctum, tamen non omnino restituitur eis in hac vita tota integritas naturę, sed inchoatur tantum naturę renouatio, quę in noniſſimo die tandem consummabitur. Ergo Legi Dei hæc corrupta natura, licet renasci cœperit, nondum potest Legem Dei ex omnibus viribus & membris integerrimè satisfacere, eamque implere. 5. Quia omnes sancti quotidie necesse habent petere: *Dimitte nobis*

debita nostra. Ergo Legi Dei perfecte satisfacere, nequeunt ipsi sancti in hac vita.

Quid igitur? anne nihil prorsus iuxta Legem Dei operantur Renati? Id quoque alterum ex aduerso est extremum, quod omnino falsum & reiciendum est. Nam credentes in Christum incipiunt obedientiam Legis, ductore Spiritu S. & cauent peccata, sed integrè & perfecte non possunt omnia Legis mandata, in hac quidem vita implere, ac sciunt filii Dei, istam inchoatam atque imperfectam Legis obedientiam, tamen placere Deo propter Christum propiciatorem. 1. Petri 2.

Iam & probationes Minoris nonnihil expendamus, an prorsus & per omnia æquipollent assuetudini Minoris? Primum autem dictum Iohannis. *Mandata eius gratia non sunt, æquipollere Minori, sic sonanti.* Lex seu præcepta Decalogi sunt facilia impleri: non liquet. Causæ sunt istæ: Quia Iohannes Apostolus extimius, non sciebat in vna & eadem epistola contradictoria. At is claris verbis pronunciat: *Si dixerimus, quod peccatum non habeamus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Et iterum: *Si dixerimus, quod non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis,* Iohan. 1. Iam verò constat & immotū est, ubi est peccatum, in substantia & actionibus, ibi non potest esse numeris omnibus absoluta impletio Legis, per sua ipsius facta. Non itaque consentaneum est, Iohan-

Iohannem hic voluisse pronunciare : impletionem totius legis diuinæ seu Decalogi, esse facillimam nobis hominibus in hac vita. Nec diffidere censendus est Paulus, à Iohanne, in doctrinæ cœlestis capitibus. Sed is inquit, Roman. 7. *Peccatum in se habitare usque adeo, ut non quæ velit ipse faciat sed quæ nolit, ac se videre legem membrorum in se; repugnantem legi mentis suæ. Et se captiuantem.* Luctam quoque perpetuam carnis & spiritus in Renatis, docet esse acerrimam, Galat. 5. Quare nequaquam docet Paulus, à se renato facillimè totam Dei legem, suis propriis operibus impleri ac perfici posse. Necessè est itaque, genulinam ac propriam Iohannis sententiam, ex ipso textu inquiri: Pater autem, Iohannem istius sententiæ: *Mandata eius grania non sunt: Istam subdicere rationem: Quoniam quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Perspicuum itaque est, Iohannem de renatis & credentibus in Christum, verba facere, quos quidem ad mādāta Dei custodienda exhortatur ista motius, quia mandata Dei credentibus non sine grauitate, scilicet propter eas causas atque eo respectu. Primum, Quia fide in Christum habent renati impletionem Legis integerrimam & absolutissimam per & propter Christum, qui venit nostra vice Legem implere, Matth. 5. Et Paulus applicationem manifestè exprimit, Roman. 10. *Impletio (perfectio) Legis Christus est, ad iustificationem, omni*

credenti. Secundò, Quia renari & credentes in Christum, vt filii accepti Deum diligentes, non iam cum tædio, sed cum voluptate ac delectatione incipiunt legis diuinæ obedientiam exercere. Hæc itaque promptitudo inde est, quòd sciunt se habere propitium Deum Patrem, per & propter Christum. Tertiò, Quia etiam illa inchoata obedientia filiorum Dei licet in hac vita sit imperfecta, tamen à reconciliatò & beneuolò Patre, benignè acceptatur, & liberalissimè remuneratur in hac & in æterna vita. *Matth. 25.* Item, *Infirmum in fide assumite, Deus enim illum assumpsit.* Simul etiam hoc monendum censeo, non probandam istam sententiam: Quod Deus imperfectam renatorum obedientiam pro tota Legis impletione censeat æque accipiat. Nam hoc nusquam dicit sacra scriptura, & foret contumeliosum in Christi impletionem pro nobis factam. Si enim nostra imbecillis, & multis modis vitiata obedientia erga Legem, pro integerrima Legis obedientia coram Deo reputaretur, Tum etiam propter nostra opera nobis vita coram Deo, & salus tribueretur. Atqui nostra vita & salus tantum in Christo, Salvatore nostro vnico, consistit. Quartò, Quia credentes in Christum habent Doctorem, & Rectorem Spiritum sanctum, subinde magis magisque renouantem filios Dei, eosq; incitantem ad bona opera à Deo mandata præstanda. *Gal. 5. Prælium spiritus est, &c.*

Hoc

Hoc itaque pacto & ista intentione, Iohannes se itè dixit: *Mandata Dei Renati gratianon esse*, & singularis Emphasis est in voce: GRAVIA. Nam lex gravis omnino est in credentibus in Christum, quia sub execratione Legis versantur. Sunt enim sub peccato. Deinde habent Deum iratum, idè legem odertunt, non amant. Tertio, quia impletione legis meritoque Christi per fidem non fruuntur, ac suis operibus nituntur legem Dei implere, sibi que vitam æternam comparare, idè magna cum difficultate sudant in lege, ac mallent eam prorsus omittere, nisi vererentur eius execrationem. Premuntur igitur tales Lege, & quasi aduersus flumen suis operibus luctantur. At credentes in Christum, quia norunt se impletione Legis per Christum, sibi per fidem imputata, corà Deo iustos esse ac habere Patrem in cœlestis fauentem, qui pro sua beneuolentia, qua nos complectatur, & in omnia, etiam quantulumcunque obedientiam erga Dei mandata inchoatam, velit propicius acceptare & compensare, ductore Spiritu sancto, cum delectatione cordis, opera Legis incipiunt facere, & ad illum diem suspirant, quo liberati ab omni peccatorum inquinamento, in cœlesti cum Deo & Angelis consuetudine, gratitudinis ergò possint perfectam Legis obedientiam cum gaudio exhibere.

Quod denique ad Christi diuinum attinet

II § Iugum

legem & onus, Christus hic non appellat legem, sed crucem quam adfert Christus, hoc est, religio, doctrina, professio cultus Christi. Præmonet itaque hæc afflictiones propter Christum esse tolerandas. Primum ipsius Christi exemplo: Deinde quia bona cōscientia ferantur, ac habeant letum finem ac eventum. Nequaquam igitur his verbis Christus docet, Legem Dei credentibus, esse facillimam impletam per suscipias opera.

V. Omnia sunt possibilia credenti, Marc. 9.

Ergo impletio totius legis est facilis ac levis credenti. Idem ibid.

Resp. Est ignoratio Elenchi. Nam Antecedens est dictum Evangelicum. Consequens autem loquitur de lege. Christus enim sanaturus obsessum mutum, quem Apostoli à spiritu illo immundo liberare non poterant, patrem obsessi sic solant atque erigit, quod debeat credere. OMNIA posse Christum, hoc est, debeat eundem sibi persuadere, quod Christus valeat ipsi opem ferre, ac Diabolum excutere.

Sententia itaque est, fidē in Christum, impetrare omnis generis beneficia à Deo omnipotenti. Hoc igitur in dicto Christus nequaquam asserit: Credentes facile posse totam Legis impletionem, respondentem ex altissimo Dei iudicio, prestare. Perperam itaque & falsū hæc Christi dictum ad suam opinionem fucandam, Fanaticus allegat.

VL. Omnia

VI. Omnia possum in Christo, qui me confortat. Philip. 4.

Ergo credenti, omnimoda Legis divina impletio, per sua ipsius opera, est facilissima & lenissima. Idem ibidem. Item de triplici vita.

Respondetur. Eadem est fallacia, & quidem stultissima ac violentissima accommodatio istius Paulini dicti. Nam Paulus loquitur eo loci, de sua modestia in toleranda penuria. Sic enim inquit: Ego didici in quibus sum contentus esse. Scio & humiliari, scio & excellere (ubique & in omnibus institutus sum) & satur esse, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum per Christum, qui me confortat. Verum tamen benefecisti, communicantes tribulationi mea. Placuit itaque & manifestum est ex textu isto, Paulum nequaquam hic de integerrima totius Legis impletione, quoddam sit facilis factu vel sibi, vel alijs credentibus, verba facere, ut noster ille præstigiator somniat ac scribere audeat, sed quoddam omnia possit per Christum, ut ipse declarat, & abundare & egere, esse humilis & in honore, ista omnia se boni æquique consulere per Christum. Fanatismus itaq; Schuuenckfeldii hic perspicuè refutatur.

VII. Si quis diligit me, sermonem meum servabit. Ioban. 14. Ergo impletio totius Legis perfecta possibilis & facilis est credenti. Idem ibid.

Respon. Eadem est fallacia. Nam Christus hic non ait, omnimodam & perfectissimam
legis

legis diuinæ obedientiam, credenti esse per
facilem atque leuissimam, id quod omnes sa-
na mente præditi vident. Docet autem Chri-
stus, verbum seu doctrinam suam esse seruan-
dam, hoc est, audiendam, amplectendam, re-
tinendam, quod quidem verbum erat de fide
in ipsum collocanda, & de fructibus fidei præ-
standis. Hæc sunt plana & sana. Non autem
hic asserit Christus, vniuersam legis diuinæ
impletionem, credenti per sua ipsius opera,
esse facilissimam atque leuissimam. Non igitur
attribuenda est Christo Doctori & Salvatori
nostro sententia, quam ipse non protulit. Imò
Christus inquit: *Est qui vos accusat Moses, Io-
han. 5.* Item, *Nemo ex vobis seruat legem, Io-
han. 7.* Imò quia hominib. impossibile pro-
fus erat post lapsum, Legem Dei integerrima
obedientia iuxta Dei sententiam & iudicium
præstare, idè docet, se propter hanc ipsam
causam venire, vt legem impleat, videlicet
nostra vice. *Matth. 5.* Et hæc legis absolutissi-
ma impletio passionis & obediētia sua à Chri-
sto præstita, nostra per fidem in ipsum est in-
stituta imputata per fidem. *Matth. 5. Rom. 10.*

*VIII. Quicquid exemplis scriptura probari
potest, id ita se habet, Sed scriptura suggerit exem-
pla eorum, qui suis operibus perfecte legem Dei
impleverunt.*

Ergo impletio totius Legis in hac vita est
possibilis credētibus. Minorem probat, quia
Dauid de se inquit, quoddam seruet mandata Dei,
vt *Psal.*

vt Psal. 119. *Memor fui nolle nominis tui. Domine, & custodisti Legem tuam. Hoc opus meum: quod statuta tua custodisti. Portio mea Domine dixi, custodire Legem tuam.* Deinde Inquit, Iohannem 1. Iohan. 3. affirmare de se: *Quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus.* Item, 1. Iohan. 5. *Hac est charitas Dei, et mandata eius custodiamus, & mandata eius gratia non sunt.* Tertio, Zachariæ exemplum allegat, de quo scriptum est Luc. 1. *Erant ambo iustissime Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela.* Idem ibid.

Respondetur. Minor est falsa, & tantum istius Fanatici & similium somnium. Allegata autem exempla, Minorem à Schuuenckfeldio positam non confirmant. Nam David in eo Psalmo, de studio verbi diuini, & exercitio pietatis iuxta Dei verbum loquitur, non de possibilitate perfectæ & absolute suæ obedientiæ erga totum Decalogum, quæ confisteret in suis operibus, id quod primùm ex ipso textu apparet, quia petit sibi dari intellectum, vt discat mandata Dei, rogat se doceri viam statutorum Dei, vt ea custodiat. Significat igitur, sibi & scientia, & incrementis in verbo Dei discendo & faciendo ea, quæ Deus exigit, opus esse. Aliud itaque est obseruare mandata Dei, hoc est, versari in studio atque exercitio ea obseruandi. Et aliud est, Decalogum totum suis operibus in hac vita perfectè imple-

implere: Id verò David nunquam de se dixit, licet pro sua eximia pietate serò deditus esset verbo Dei, & exercitiis bonorum operum iuxta Normam legis diuinæ. Imò palam non est veritus, asseuerare contrarium, nempe quando agitur de consummata implectione legis diuinæ, ac de iudicio Dei omnium exactissimo, cum dixit: *Quoniam tacui, conturbauerunt ossa mea. legem: Delictum meum cognitum tibi feci, & iniquitatem meam non abscondi, Dixi confitebor* **TRANSGRESSIONES MEAS DOMINO, & inuermisisti impietatem peccati mei.** Imò à se omnes sanctos transiens inquit: *Pro hac orabit ad te omnis Sanctus.* Psal. 32. Hiscè igitur verbis David profiteretur aperte, se nequaquam sibi, aut aliis sanctis, in hac vita atrox ac integram Legis implectionem iuxta Dei absolutissimam sententiam. Imò clarè in ista verba erumpit: *Si iniquitates obseruaueris DOMINE, quis sustinebit?* Psal. 130. Ecce David sibi derogat integram legis diuinæ implectionem. Item inquit: *Non in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuentis.* Quid? an non hic David dilucidis verbis mendacii arguit Schuuenckfeldium, qui nugatur, Dauidem totam legem Dei perfectè seruasse. Quantas etiam alias David quærelas moueat de suis peccatis, quòd supergressæ sint caput ipsius, &c. quòd soli Dei misericordiz exque amplissimæ innitatur, notum est. Insuper
histo-

historia Davidis testatur, quod sæpius lapsus sit in peccatum, impulsu Diaboli & suæ carnis.

Ergo ex Davidis exemplo adstrui non potest, credentibus, observationem totius legis diuinæ esse possibilem & facilem. Loquuntur igitur Prophetæ de suo studio atque exercitio pietatis à Deo mandatæ, quod nimirum hoc sibi summæ sit curæ & voluptari, in præceptis Dei ambulare, nec tribuunt sibi Eulogion, de integra & consummata legis Dei obedientia per sua ipsius opera in hac vita. Debent igitur omnino iuxta Dei iussionem & ordinationem servare, custodire, sequi mandata Dei omnes pii, & quidem haud impigrè in eis se exercere, ac quotidie proficere, ac Deus vult ea opera in fide facta, licet sint imperfecta, munificentissimè remunerare in hac & altera vita, iuxta illustre dictum: *Pietas ad omnia utilis est, habens promissiones huius & æternæ vite.* 1. Timoth. 4. Sed perfecta Legis impletio, non ascribatur inchoatæ obedientiæ piorum in hac vita. Reddita autem in novissimo die integra natura hominis, tum postea & fructus sequentur ampliores.

Quod ad Iohannis d. cta, non dicit: credentibus impletionem totius legis diuinæ esse possibilem aut facilem: Nam in priori sententia, tantum ait nos posituros rebus à Deo expectatis, quia mandata eius custodimus, ac porro hoc explicans subiicit, quod credant
in No-

in Nomen filii Dei, & diligāt se inuicem, hoc est, ostendit se exercere pietatem iuxta verbum Dei, sed impletionem totius Legis perfectam in hac vita, nec sibi, nec aliis tribuit, quia supra clarè dixit, eos mentiri, qui clamēt aut sentiant, se peccatum non habere. Iam verò ubi est peccatum in substantia & actionibus, ibi perfecta legis Dei impletio non est. Ergo phrasēs Iohannis, Dauidis, & aliorum doctorū in sacris literis dextrè sunt accipiendæ. Non enim æquipollent istæ sententiæ: *Legem Dei custodire, obseruare, sectari, sequi.* Et: *Legem Dei* (iuxta ipsius Dei voluntatem & declarationem) *perfectè implere.* Prior enim sententia, studium pietatis complectitur & declarat, quod sanè in omnibus piis esse debet, sub pœna quoq; iræ Dei & aliarum pœnarum. Verùm in hoc mundo istud piorum studium non fit omnibus numeris plenum & perfectū. Primitias enim spiritus solū modo in hac vita percipimus. Item ex parte cognoscimus & ex parte prophetamus. 1. Cor. 13. At posterior sententiā longè altius se extendit, nimirum de omnimoda legis diuinæ obediētiā pronucians. Vt igitur sacra scriptura, in re omnes timētes, & colentes DOMINVM exhortatur, vt custodiāt & seruēt mādāta Dei, ita vicissim sapius & multis rerū ac verborum ponderibus inculcat atque illustrat, Neminem in hac vita, legem Dei, perfectè implere posse post lapsum, præter Christum propiciatorem nostrum,

strum, ex cuius plenitudine omnes accipiamus. Præcipitur tamē in sacris literis, id quod etiam iustissimum est, ut renati, iustificati, & donati Spiritu sancto, in hac etiam vita incipiamus DOMINO Deo nostro offerre spirituales hostias, acceptas Deo p̄ Jesum Christum, ut Petrus docet.

Ex istis etiam altera Iohannis sententia recte intelligi poterit. Non enim ibi dicit, Legis impletionem perfectam, in hac vita à credentibus fieri posse, sed ipsos exhortatur, ut mandata Dei custodiant, hoc est, ut exerceant pietatis opera, à Deo præcepta, nec dicit quicquam eos sua obedientia toti Legi satisfacere posse. Quodd vero Iohannes ait: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit*, 1. Iohan. 3. semetipsum satis dilucidè exponit, quodd pauld antè dixerat: *Omnis qui in eo (Christo) manet, non peccat*. Item, *Scitis quodd ille apparuit, ut peccata tolleretur*. Sic igitur non peccat, in Christo manens, quia scilicet Christus tulit peccatum, id est, reatum peccatorum, & tandem etiam in nouissimo die omnes ex nobis reliquias peccatorum excindet, restituta integra mundicie, & imagine Dei 1. Iohan. 3. iteratur hæc oratio: *Omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed genitus ex Deo custodit se, & malignus non tangit eum*, & præcedit declaratio, scilicet, ad mortem non peccat.

Exemplum denique Zachariæ, non dicitur eum totam Dei legem suis operibus implese,

Kk

sed

sed tantum eum fuisse iustum apud Deum. Ad fide iustus erat sine suis operibus. Deinde verò textus inquit, quòd in praeceptis à Deo ambulauerit sine querela, hoc est, pietatem suam bonis operibus iuxta Legem Dei declararit, sed integram Legis obedientiam ipsi non adscribit. Quare Schuuenekfeldius suam Papisticam doctrinam hisce allegatis non potest obtinere.

IX. Roman. 8. dicitur: Deum misisse filium suum in carnem, & damnasse peccatum: ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

Ergo credentibus, impletio legis est possibilis, facili, suavis. Schuuenek, de triplici vita.

Respond. Est ignoratio Elenchi, & mera malitia, sic detorquere praeclara sacrae scripturae dicta. Nam Paulus ibi nequaquam docet: Credentes suis operibus posse legem Dei implere, imò contrarium asseuerat. Sed hoc potius luculento isto dicto ostendit, quòd Christus vice generis humani implevit legem, ut & ipse Christus asseuerat, se venisse ad implendam Legem. *Matth. 5.* idque hoc sine, ut impletio Legis facta per Christum, nobis in ipsum credentibus imputetur, quod & *cap. 10.* exponit Apostolus hisce verbis: *Christus est terminus (impletio, perfectio) Legis, ad iustificationem omni credenti.* Quod autem porro attexit Paulus, id ad nouam obedientiam spectat, quae sequi

sequi del. et reconciliationem cum Deo, quod extra controversiam est.

Postremò & hoc adiciendū, Schwenckfeldium in libro de verbo Dei, in hoc dogmate non nihil vacillare. Licet enim ibi repetat omnia, quæ prius scripserat, tamen inquit, se non addere, perfecte se servare posse, verum si quid desit, id ex perfectione obediētiæ Christi faciri, & sic indigatur suos refutatos, more omnium lubricorum impostorum.

X. Quicquid Patres docent, id verum est.

Sed Hieronymus anathema dixit afferenti: Deum impossibilia precepisse. Sic & Augustinus in epistola assertit: Deum non precepisse aliquid impossibile.

Ergo Schwenck, rectè docet. Ibid.

Respondetur primùm ad Maiorem, quæ vacillat, neq; est universalis. Nullas præterea Patrum dogma Ecclesiæ nobis potest stare, absque verbo Dei.

Deinde ad Minorem: Deus non præcepit impossibilia, naturæ hominis integræ scilicet. Sed quod nunc depravata hominum natura, non potest integrè implere legem Dei, culpa non in Deo aut Lege est, sed in nobis hominibus, Roman. 8. Hæc verò, certa & perspicua sunt, quibus & hoc adiciemus. (Christum pro nobis legem perfectissimè implevisse patiēdo & moriēdo, eamque Christi impletionem nobis pro iustitia imputari per fidem in ipsum, Roman. 10. in vitam æternam, &

homines glorificati integram Legi obedientiam soluent, tanquam fructum iustitiæ per Christum acceptæ, ad laudem Omnipotentis Dei. Ergo Schuuenckfeld: cum suo errore iacet in stercore.

DE IUSTITIA CO- ram Deo.

IUSTITIAM CHRISTIANAM non in primo statu Christi, hoc est, passionis & obedientia, sed in secundo demum, id est, gloria in cælis, per sursum corda, esse querendam.

Exibilat Schuuenckfeldius hanc doctrinæ: quodd obedientia Christi simus coram Deo iusti, qua quidem in re suam non solum temeritatem, sed impietatem quoque effrenatam ac turpem prodir. Damnat enim ac reiecit impudentissimo suo ore ipsum Paulum, clarissimis verbis asserentem: *Per unius OBEDIENTIAM iusti constituuntur multi, Rom. 5.* Sed quia improbus impostor aliquos fumos præterdit, eos luce ac splendore veritatis cœlestis, Deo dante, discutiemus. Sic autem argumentatur.

I. NON potest beneficium aliquod distribui, nisi illud prius sit acquisitum ac perfectum.

Sed in passione atque obedientia Christi, nondum plene parata fuit iustitia. Sed postquam ad patrem iuit, & in Deum transpositum est, & in gloriam

gloriam euellit *TVM DE MYM* constitutus est nobis ad iustitiam, per sursum corda inde accipiendam iuxta dicta: Nonne oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam, *Luca 24. Ioh. 16.* Item, Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustitiam nostram, *Rom. 4.* Ergo iustitia nostra non est quarendam in passione & obedientia Christi, totaq; statu ipsius humiliationis, sed tantum in statu gloria, per sursum corda. *Schwenck. in Respon. ad Phil. scriptum. Nornberg.*

Respondetur. Maior locum habet in rebus humanis, & ordine rerum naturalium, sed non in omnibus operibus Dei. Est autem reconciliatio & iustificatio per Iesu Christi, filii Dei & Mariæ meritum, peculiare, mirificum & insigne Dei opus, excedens communem in rebus creatis ordinem, ac videndum est, quid ipse Deus de hoc opere, ac de iustitiæ, quæ ex merito Christi est, distributione, in suo verbo exposuerit. Constat autem omnes ciues veræ Dei Ecclesiæ in veteri Testamento, ante incarnationem filii Dei, eiusque passionem, per fidem in Christum eiusque beneficium, iustitiam, salutem & vitam æternam consecutos esse, nec aliter coram Deo iustificatos esse, quàm nos, videlicet per fidem in Christum. Hoc verò eximius Apostolus Paulus excellenter adstruit, *Rom. 4.* Vbi adducit hoc antiquissimum testimonium ex *Genes. 15.* *Credidit Abraham Deo, &*